

Diecezjalny Ośrodek Kultury Prawosławnej „ELPIS”

“BIBLIA A WSPÓŁCZESNOŚĆ”

– TEOLOGICZNE, KANONICZNE, SOCJALNE
I SPOŁECZNE PRZESŁANIE BIBLII DLA WSPÓŁCZESNOŚCI –

IV. rocznik

GORLICE – ZAGÓRZANY, 25. 11. 2019

doc. ThDr. Ján Husár, PhD. (ed.)

Gorlice 2019

Komitety naukowy i organizacyjny:

J.E. Abp ThDr Paisjusz (Martyniuk), PhD. – Arcybiskup Przemyśki i Gorlicki

Ks. dr Artur Aleksiejuk – Chrześcijańska Akademia Teologiczna, Warszawa

Ks. dr hab. Marek Ławreszuk, prof. U.B.

Ks. ThDr Roman Dubec, PhD. – Dyrektor DOKP „Elpis“

Protod. doc. ThDr. Ján Husár, PhD. – PBF PU v Prešove

Editor: doc. ThDr. Ján Husár, PhD.

Recenzja: J.E. Abp ThDr Paisjusz (Martyniuk), PhD.

Ks. ThDr Roman Dubec, PhD.

prof. ThDr. Milan Gerka, CSc.

prof. ThDr. Ján Šafin, PhD.

Za stronę językową tekstów odpowiadają autorzy.

ISBN 978-83-63055-40-0

SPIS TREŚCI

doc. ThDr. Štefan PRUŽINSKÝ, PhD.

*Príčiny sporov v medziľudských vzťahoch podľa učenia
svätého apoštola Jakuba (referat zaproszony)5*

prof. ThDr. Alexander CAP, CSc.

*Jakubov útek do Mezopotámie a jeho sen
(Biblicko-exegetický komentár na 28. kapitolu knihy Genezis)
(referat zaproszony)13*

doc. ThDr. Štefan ŠAK, PhD.

*Svadobná hostina v kontexte svätej tajiny manželstva
(referat zaproszony)42*

doc. ThDr. Ján HUSÁR, PhD.

*Svätý apoštol Pavol a jeho prínos pre biblickú exegézu
(referat zaproszony)50*

иерей Андрей ПЕТРУСЕВИЧ, кандидат богословия

Изучение Библии в рамках прихода: объединения, проповеди, беседы57

Ks. dr Artur ALEKSIEJUK

Принципы православного воспитания в духе Евангелия62

ks. protodiakon Rafał DMITRUK

Bogogłosnik – zbiór pieśni pobożnych75

doc. ThDr. Miroslav ŽUPINA, PhD.

Sväté Písmo v učení svätého Symeona Nového Teológa79

иеромонах Олександр YURINA

*Патриарх Никон в религиозно-богословской традиции
древнерусского общества88*

ThDr. Pavol KOCHAN, PhD.

*Sedem asketických pojednaní svätého Makária Veľkého:
1. pojednanie – očistenie srdca (biblické východiská)99*

ThDr. Ján PILKO, PhD.

Potreba eucharistickej rekatechizácie v súčasnosti106

Mgr. Peter SAVČÁK, PhD.

Biblická povaha soteriologie a christologie

svätého Cyrila Jeruzalemského113

Mgr. Marián DERCO, PhD.

Sväté Evanjelium a budúcnosť ľudstva

.....121

ThDr. Vladimír KOCVÁR, PhD.

Svätá tajina krstu z pohľadu kánonov Pravoslávnej cirkvi

.....128

Mgr. Michaela DEMJANOVÁ

Úvahy o narcizme v súčasnosti

.....134

Mgr. Milan PETRISKO

Biblická exegéza niektorých momentov Narodenia Isusa Christa

a ich patristická analýza140

Mgr. Anna KUBICOVÁ

Narodenie svätého Jána Krstiteľa

.....145

Mgr. Natália BUŠOVÁ

Duchovnosť a viera v súčasnej rodine

.....154

Marián FEĎO

Biblia nie je mýtus, ale pamäťou dejín

.....160

Mikuláš PRUŽINSKÝ

Teológia vyobrazenia svätého Kríža

na základe fresky „Studenického raspiatia“167

Štefan PRUŽINSKÝ, najml.

Živá nádej

.....173

mu nepriateľovi”¹. Tieto vonkajšie okolnosti však neboli príčinou bojov a roztržiek medzi čitateľmi listu. Apoštol Jakub príčinu sporov vidí skôr vo vnútornom rozpoležení a stave kresťanov a ostatných ľudí. „Hoci na prvý pohľad sa zdalo, že cieľ ich boja bol posvätný, nimi vyprovokované boje vychádzali z čisto telesných a odsúdeniahodných túžob. Preto svätý apoštol má v tomto verši na mysli skôr hádky a konflikty medzi samotnými kresťanmi”². Takýmto spôsobom vykresľuje situáciu v Cirkvi³ a spoločnosti, v ktorej žili adresáti listu, ale ktorá sa opakuje aj v neskorších dejinách Cirkvi až dodnes. Jeho výzva k odstráneniu sporov medzi ľuďmi je podaná všeobecne, z čoho je zrejmé, že je adresovaná pre všetkých ľudí, no najmä kresťanov v každej dobe, vrátane našej. Svoju reč o príčinách vzájomných sporov apoštol Jakub začína, podobne ako vo viacerých iných prípadoch, rečníckou otázkou. Táto otázka znie: „Odkiaľ sú vo vás boje a odkiaľ roztržky?”.

Prvý pojem „**boje**” (gr. πόλεμοι; csľ. брани) hovorí o dlhšie trvajúcich prejavoch nepriateľstva a niekedy aj o krvavých zrážkach a druhý „**roztržky**” (gr. μάχα; csľ. ссоры) o krátkodobejších, konkrétnych a aktívnych konfliktoch a zvadách. Boje a roztržky, v ktorých sa ocitli adresáti listu sú v priamom protiklade s pokojom a pokojamilovnosťou, o ktorých hovoril a ku ktorým vyzýval čitateľov listu apoštol Jakub v posledných veršoch predchádzajúcej kapitoly⁴. V tom, o aké konkrétne boje a roztržky išlo, sú u exegetov rôzne názory. Niektorí sú toho názoru, že išlo o vnútorný duchovný zápas kresťanov vo svojej duši a srdci kvôli pokušeniam a vonkajším skúškam, ktorým nedokázali správnym spôsobom odolávať. Táto skupina exegetov pod bojmi a roztržkami rozumie vnútorné kolísanie, rozpoltenosť a vnútorné konflikty vnútri kresťanov. V prospech uvedeného chápania slov skúmané-

¹ ΤΡΕΜΠΕΛΑΣ, Π. Ν., 1996. *Ἑπόμνημα εἰς τὰς Ἐπιστολάς τῆς Καινῆς Διαθήκης*. τ. 3. Ἀθήναι, s. 268.

² ΤΡΕΜΠΕΛΑΣ, Π. Ν., 1996, cit. dielo, s. 268.

³ PILKO, J., 2017. Cirkew v čase svätých apoštolov. In: *Biblia a współczesność [elektronický zdroj] : teologiczne, kanoniczne, socjalne i społeczne przesłanie Biblii dla współczesności : II. rocznik : Kasztel w Szymbarku k. Gorlic, 13.11.2017*. - Gorlice : Diecezjalny ośrodek kultury prawosławnej ELPIS w Gorlicach. - online, S. 148-152.

⁴ Pozri Jk 3, 17-18.

ho verša svedčí skutočnosť, že apoštol Jakub hovorí o bojoch a roztržkách „**vo vás**” (gr. ἐν ὑμῖν; csł. *už* *u* *u*), čiže nie medzi (gr. μεταξὺ υμῶν) kresťanmi, ale vnútri samotných kresťanov. Iní exegeti sa domnievajú, že išlo o vnútrocirkevné spory a konflikty medzi kresťanmi rôzneho pôvodu a smerovania kvôli vzájomným nezhodám a nedorozumeniam. Tieto nezhody sa mohli týkať vieroučných a dogmatických otázok, správy cirkevných záležitostí a majetku, volieb cirkevných predstaviteľov, etnických sporov alebo rozkolníckych tendencií. Zdrojom týchto konfliktov mohla byť okrem iného skutočnosť, že v čase napísania listu niektorí kresťania židovského pôvodu, obzvlášť v Jeruzaleme a Judsku, nemali ešte celkom jasno v otázke, kam patria. Boli síce už kresťanmi, no ešte stále sa obrezávali, prichádzali do jeruzalemského chrámu, pri-nášali v ňom obety, sviatkovali židovskú Paschu, zachovávali niektoré ustanovenia Starého Zákona a židovského náboženstva ako napríklad holenie hlavy¹ a podobne. Nie všetci si uvedomovali, že už viac nepatria do židovskej synagógy, ale do kresťanského zhromaždenia. Jednou nohou boli v kresťanstve a druhou ešte stále v judaizme. Exegeti, ktorí za slovami tohto verša vidia varovanie apoštola Jakuba pred návratom k judaizmu, pod bojmi a roztržkami vidia vzájomné hádky a prejavy nenávisť medzi kresťanmi spomedzi pohanov a židokresťanmi. Podľa ďalších exegetov je v tomto verši reč o skutočných vojnách a šarvátkach medzi kresťanmi a Židmi, či dokonca medzi Židmi a Rimanmi, do ktorých sa kresťania mohli aktívne zapojiť. Konkrétne mohlo ísť o takzvanú Židovskú vojnu, ktorá skončila zničením Jeruzalema Rimanmi.

Boje a roztržky medzi adresátmi listu vychádzali podľa slov apoštola Jakuba „**z pôžitkov**” (gr. ἐκ τῶν ἡδονῶν; csł. *z* *u* *u*). O tom, o aké pôžitky išlo, sa dozvedáme z obsahu nasledujúcich veršov, kde sa hovorí o veľkom želaní vlastníť majetok, o závidi, vraždách, pýche, smilstve, smiechu, klebetení, odsudzovaní, obchodovaní, bohatstve, zlate, striebre, zadržanej mzde, vykrmených srdciach, zablúdení od pravdy a hriechu vo všeobecnosti. Z uvedeného vyplýva, že keď apoštol Jakub hovorí o bojoch a roztržkách, nemá na mysli primárne nejaké vojenské konflikty a bitky, ale skôr miestne nepokoje a osobné zrážky

¹ Pozri Sk 21, 24.

medzi adresátmi listu kvôli honbe za ziskom a nasýtením hriešnych žiadostí.

Zdrojom a spúšťačom bojov a roztržiek boli síce materiálne pôžitky, no tento zdroj sám o sebe nebol najdôležitejšou príčinou bojov a roztržiek medzi kresťanmi. Príčinou bojov a roztržiek neboli samotné pôžitky, ale nesprávny postoj k nim zapríčinený vášňami, hriechmi a žiadostivosťou, ktorú niektorí kresťania ešte nedokázali zo seba odstrániť a vykoreniť. Pod pôžitzkami je preto potrebné v tomto verši rozumieť nielen samotné pôžitky, ale aj „náchylnosť k nim, túžbu po pôžitku, pôžitkárstvo”¹. Príčinou sporov bol fakt, že „každý si kládol za cieľ uspokojenie tých svojich pôžitkov, pretože boli nimi zotročení... Pôžitok nie je to isté, čo túžba po ňom, hoci spolu tesne súvisia, keďže z uspokojenia túžob prichádza pôžitok. Pôžitok na tomto mieste znamená hriešne uspokojenie všetkých zlých túžob, najmä panovačnosti, túžby po moci a prevahe nad inými ľuďmi, po pomste a ponížení súperov”².

Príčina vonkajších vzájomných bojov a roztržiek medzi kresťanmi bola a je vo vnútornej vojne pôžitkov „**bojujúcich**“ (gr. στρατευομένων; csł. *βοιάυμιν*) v „**údoch**“ (gr. τοῖς μέλεσιν; csł. *αἰμῆ*) človeka. Táto vnútorná vojna v údoch človeka je zapríčinená nemocou a slabosťou ľudskej prirodzenosti spôsobenou vášňami, hriechmi a žiadostivosťou. A proti komu pôžitky bojujú? Keďže vojna je vždy medzi nepriateľenými stranami, telesné pôžitky a požiadavky bojujú proti požiadavkám a potrebám ducha³. Jednotlivé pôžitky spojené so súvisiacimi vášňami bojujú najprv proti sebe navzájom vnútri človeka. Každý jeden z nich bojuje za to, „aby bol uspokojený a stal sa pre človeka najdôležitejšou prioritou”⁴. Následne sa tento vnútorný boj prejavuje aj navonok, kvôli čomu vznikajú boje a roztržky medzi viacerými ľuďmi navzájom. Hriešne „túžby, keď sa usídlia v údoch rôznych ľudí, privedú ich až k vzájomným konfliktom”⁵. Viacstranné boje a roztržky vznikajú medzi

¹ ΣΑΚΚΟΥ, Σ. Ν.: Ερμηνεία εις τήν Επιστολήν τοῦ Ιακώβου. Θεσσαλονίκη 1975, s. 103.

² ΤΡΕΜΠΕΛΑΣ, Π. Ν., cit. dielo, s. 268. Porovnaj Tit 3, 3.

³ Pozri 1Pt 2, 11; Rim 7, 23.

⁴ ΑΓΟΥΡΙΔΗ, Σ. Χ.: Υπόμνημα εις τήν επιστολήν τοῦ Ἀγίου Ιακώβου. Αθηναι 1956, s. 67.

⁵ ΑΓΟΥΡΙΔΗ, Σ. Χ., cit. dielo, s. 67.

ľudmi telesnými s cieľom získať v boji čo najväčší materiálny alebo iný zisk a telesný pôžitok pre seba. Pôžitky a vášne vytvoria v ľloveku „akoby armádu, ktorá buduje (v ľloveku) akoby štát v štáte v našich údoch, čiže v našom telesnom bytí, ktorý vládne prostredníctvom našich rôznych údov... Zlé túžby ako vojaci používajú naše údy ako zbraň pre vykonávanie hriešnych skutkov”¹. Túto vlády zla v tele ľloveka spomína aj apoštol Pavol, keď hovorí: „Podľa vnútorného ľloveka s radosťou súhlasím s Božím zákonom, ale vo svojich údoch vidím iný zákon, ktorý bojuje proti zákonu môjho rozumu a drží ma v zajatí zákona hriechu, ktorý je v mojich údoch. Ja biedny ľlovek! Kto ma vytrhne z tohto tela smrti? Bohu vďaka skrze Isusa Christa, nášho Hospodina. A tak teda ja sám svojím rozumom slúžim Božímu zákonu, ale telom zákonu hriechu”². Zákon a vláda hriechu narúša harmóniu vnútri ľloveka aj v celej ľľudskej spoločnosti. Ak by jej nebolo, ľľudia by nemali dôvod bojovať proti sebe.

Okrem vnútorných bojov a vzájomných bojov medzi ľľudmi, existujú aj jednostranné útoky a boje, ktoré sú vedené zo strany telesných ľľudí proti duchovným ľľuďom, svedomitými kresťanom a všetkému duchovnému. Tento boj predpovedal Isus Christos, keď povedal: „Všetky národy vás budú nenávidieť pre moje meno”³. Príčina tejto nenávisti a boja tkvie v tom, že Ducha pravdy, ktorý je v duchovných ľľuďoch „svet nemôže prijať, lebo ho nevidí, ani nepozná”⁴. Najhoršie je, ak svet v zmysle hriechov a vášní vládnúcich v tomto svete prenikne aj do života kresťanov, ktorí v dôsledku toho začnú bojovať proti sebe navzájom. Vtedy Cirkve nemá nepriateľa už iba zvonku, ale aj vo svojom vlastnom prostredí a nepriateľom sa ľloveku stávajú jeho “domáci” vo viere.

V porovnaní s dobou, o ktorej píše svätý apoštol Jakub, situácia v súčasnosti nie je lepšia. Aj dnes môžeme sledovať boje, spory a roztržky medzi veľmocami, štátmi, národmi, mestami aj jednotlivými ľľudmi. Svet je rozdelený na záujmové skupiny, medzi ktorými prebieha často nevyhlásená vojna. Táto vojna nie je vždy jasne viditeľná, no neraz

¹ ΣΑΚΚΟΥ, Σ. Ν., cit. dielo, s. 103.

² Rim 7, 22-25.

³ Mt 24, 9.

⁴ Jn 14, 17.

sa svet nachádza na pokraji veľkého a otvoreného konfliktu. Útoky, hádky, invectívy, spory, súperenie, nevraživosť a nepriateľstvo je možné sledovať medzi spoluobčanmi, manželmi, partnermi, bývalými priateľmi, susedmi a žiaľ aj medzi takzvanými kresťanmi, či bývalými spolubratmi vo viere. Boj sa neraz deje aj v prostredí Cirkvi a to veľmi vážnym a bezohľadne. Príčina je v duchu slov apoštola Jakuba vnútri ľudí, v našich vášniach a túžbe po uspokojení našej žiadostivosti nielen po telesných pôžitkoch ako je láska k peniazom, bohatstvu, prepychu, luxusným domom a stolom prehýbajúcim sa od množstva všelijakých jedál¹, ale aj po duševných a duchovných pôžitkoch ako egocentrizmus, egoizmus, ctižiadosť, túžba po sláve, uznaní, moci a vysokom postavení medzi ľuďmi. „Tak ako sa kedysi v anjelskom svete udiala vzbura, tak sa aj vo vnútornom svete človeka, ktorý by mal byť pozemským anjelom, deje neustála vzbura. Hriešne žiadosti nie sú len nesmelými požiadavkami duše, ale mocnými povstaniami proti samotnej duši... Ide o vojenské ťaženie nás proti nám. Zrážka pred výbuchom medzi dvoma osobami sa najprv deje vnútri každej z nich. Je to povstanie, ktoré robí starý človek v nás proti vláde Boha. Je to zápas dvoch svetov v ringu našej duše. Je to ťaženie zákona hriechu proti zákonu Boha“².

Boje medzi ľuďmi, vnútorné aj vonkajšie, telesné aj duševné a duchovné sú podporované hriešnym vnútorným svetom každého jednotlivca, ale aj vzájomným zlým vplyvom jedných ľudí na druhých. Tento vplyv je mimoriadne intenzívny zo strany falošných učiteľov, zlých radcov a ľudí, ktorí sa odvažujú rôznymi cestami učiť ľudí a vplývať na iných bez toho, aby mali na to aspoň základné predpoklady, kompetencie a hlavne Božie povolanie a požehnanie Cirkvi. Títo ľudia sa často „pokrytecky tvária, že sú cnostní a duchovní, zatiaľ čo sú telesní a vášniví... Títo ľudia, ktorí túžia po pôžitkoch a ziskoch, ak sa im nedostanú, upadajú, biedni, do nevraživosti a zlomyseľnosti, pričom sa neraz

¹ Pozri Rim 16, 18.

² ΑΕΡΑΚΗ, Δ. Γ., Αρχιμ., 1986. 'Η 'Επιστολή του 'Ιακώβου. 1. vydanie. 'Αθήνα : Εκδόσεις Ορθόδοξος κυψέλη, s. 94.

usilujú aj zabiť svojich bratov, aby im mohli vziať ich majetky, manželky alebo bohatstvo”¹.

Z túžby po moci a sile, pôžitku, bohatstve, pomste a ďalších podobných veciach vznikli všetky vojny a spory na svete. „Spravodlivosť, bázeň pred Bohom a duch pravdivej zbožnosti nikdy nevyvolal vojnu. Jedine vzpurné a zvrhlé vášne ľudí premenili zem na rozsiahle bojové pole. Keby medzi všetkými ľuďmi zavládol duch pravdivej zbožnosti, neexistovali by viac vojny. Vojna vždy vzniká kvôli tomu, že bola spáchaná nejaká nepravosť z jednej alebo druhej strany, alebo z oboch strán. Duch spravodlivosti, rovnosti a pravdy, ktorý chce viera v Christa vypestovať v ľudských srdciach, by definitívne ukončil vojny a konflikty”². Kresťanstvo má reálnu silu nastoliť na Zemi mier, avšak iba za predpokladu, že kresťanstvom a kresťanským Evanjeliom začneme naozaj žiť a nie iba o ňom hovoriť. Vojny nebudú iba tam, kde ľudia uveria v to, že na prvom mieste, pred všetkým ostatným, má byť spoločenstvo s Bohom³, bratská láska medzi ľuďmi a pokora a pokoj vnútri srdca.

Zoznam bibliografických odkazov:

- ΑΕΡΑΚΗ, Δ. Γ., Αρχιμ., 1986. *Ἡ Ἐπιστολή τοῦ Ἰακώβου*. 1. vydanie. Ἀθήνα : Εκδόσεις Ορθόδοξος κυψέλη.
- ΑΓΟΥΡΙΔΗ, Σ. Χ., 1956 *Υπόμνημα εἰς τήν ἐπιστολήν τοῦ Ἀγίου Ἰακώβου*. 1. vydanie. Αθήναι.
- ALAND, B. et al. eds., 2014. *Novum Testamentum Graecum, editio Critica maior, IV. Catholic letters. Part 1. Text*. 2. rev. vydanie. Stuttgart : Deutsche Bibelgesellschaft. ISBN 978-3-438-05606-1.
- БИБЛИЯ. Книги Священного Писания Ветхого и Нового Завета на церковнославянском языке. 2. vyd. Москва : Российское библейское общество, 1993. ISBN 5-85524-009-6.

¹ ΝΙΚΟΛΗΜΟΥ ΑΓΙΟΡΕΙΤΟΥ, οσ., 1986. *Ερμηνεία εἰς τὰς ἐπτα Καθολικάς Ἐπιστολάς τῶν Ἀγίων Ἀποστόλων Ἰακώβου, Πέτρου, Ἰωάννου καί Ἰούδα*. Θεσσαλονίκη : Εκδόσεις Ορθόδοξος κυψέλη, s. 122.

² ΤΡΕΜΠΕΛΑΣ, Π. Ν., cit, dielo, s. 269.

³ SAVČAK, P., 2019. Symeon Nový Bohoslov a sv. tajina Eucharistie [electronic]. In: *Prawosławny biblijny almanach* [electronic] - Gorlice : Diecezjalny ośrodek kultury prawosławnej ELPIS w Gorlicach, s. 88-97.

- BIBLIA. *Slovenský ekumenický preklad s deuterokánonickými knihami*. 3. vydanie. Banská Bystrica : Slovenská biblická spoločnosť, 2015. ISBN 978-80-85486-98-8.
- ΝΙΚΟΔΗΜΟΥ ΑΓΙΟΠΕΙΤΟΥ, οσ., 1986. *Ερμηνεία εις τὰς επτα Καθολικάς Ἐπιστολάς τῶν Ἀγίων Ἀποστόλων Ἰακώβου, Πέτρου, Ἰωάννου καὶ Ἰούδα*, 3. vydanie. Θεσσαλονίκη : Εκδόσεις Ορθόδοξος κυψέλη.
- PILKO, J., 2017. *Cirkev v čase svätých apoštolov*. In: *Biblia a współczesność [elektronický zdroj] : teologiczne, kanoniczne, socjalne i społeczne przesłanie Biblii dla współczesności : II. rocznik : Kasztel w Szymbarku k. Gorlic, 13.11.2017*. - Gorlice : Diecezjalny ośrodek kultury prawosławnej ELPIS w Gorlicach. ISBN 978-83-63055-54-7. - online, S. 148-152.
- ΣΑΚΚΟΥ, Σ. Ν. 1975. *Ερμηνεία εις τήν Ἐπιστολήν τοῦ Ἰακώβου*. Θεσσαλονίκη.
- SAVČAK, P., 2019. *Symeon Nový Bohoslov a sv. tajina Eucharistie [electronic]*. In: *Pravoslavný biblijný almanach [electronic]* - Gorlice : Diecezjalny ośrodek kultury prawosławnej ELPIS w Gorlicach. ISBN 978-83-63055-77-6. - S. 88-97.
- ΤΡΕΜΠΕΛΑΣ, Π. Ν., 1996. *Ὑπόμνημα εις τὰς Ἐπιστολάς τῆς Καινῆς Διαθήκης*. τ. 3. 4. vydanie. Ἀθήναι.

JAKUBOV ÚTEK DO MEZOPOTÁMIE A JEHO SEN (Biblicko-exegetický komentár na 28. kapitolu knihy Genesis)

prof. ThDr. Alexander CAP, CSc.

Rozprávanie v 27. kapitole sa stupňuje. Rozhodnutie pripadne na chvíľu, keď otec cíti približujúci sa koniec svojho života a chce prvorođenému dať požehnanie. Je nutné otvorene priznať, že Jakub s pomocou matky otca oklame a brata, aby získal požehnanie. Jeho matka pamätá na prorocstvo – predpoveď, že starší bude slúžiť mladšiemu, to na však na veci nič nemení. Že sa tento čin Jakubov chápal ako podvod, o tom svedčí zmienka u proroka Ozeáša (12, 4). Podkladom pre tento príbeh sú oveľa staršie ľudové rozprávania, kde v nich taktiež chytrí roľníci prekabáti hlúpeho lovca. Tento starodávny príbeh a námet sa nachádza aj v mnohých našich rozprávkach, pričom každý prostriedok k dosiahnutiu víťazstva je považovaný za správny. Čitateľ však musí myslieť na skupiny, ktoré medzi sebou bojujú, kde preľstiť a podviesť sa pokladá za prejav prevahy chytrejšieho.

Ešte raz musíme konštatovať a pripomenúť, že rozprávanie nie je možné vyhodnotiť mierkou individuálnej etiky. Prevzatie týchto starých príbehov do tradície izraelských praotcov znamenalo viac iba ako obyčajné ich zachovanie, aby neupadli do zabudnutia. Dosvedčuje sa tým aj to, že izraelský národ, ktorý je stelesnený vo svojich praotcoch sa nijako neodlišuje svojimi kvalitami od ostatných národov. Je ako jeho praotec Jakub. Je to ľud, pre ktorý je hriech nie iba možnosťou, ale aj skutočnosťou a podstatnou súčasťou ich dejín. Na ceste, po ktorej Boh išiel so svojím ľudom, existuje aj podvod. Tento príbeh hovorí raz a navždy o tom, že tí, ktorí sú Bohom vyvolení, nie sú lepší než tí druhí.

Všimnime si už tu: na troch miestach na ceste dejinami tohto ľudu sa stáva jedinec zvlášť významný pre celok. Jakub – praotec, Mojžiš – vodca, Dávid – kráľ. O každom z týchto troch si treba pripomenúť, že sa dopustili ťažkého previnenia. Je to neúprosný realizmus, kde chybný krok, previnenie, hriech je skutočnosťou Božieho ľudu. Aj ľudia veľkí,

vodcovia, prví nie sú výnimkou. Nie sú to ideálne postavy a vzory. Už tu začíname tušiť prečo na konci tejto cesty je Isus Christos¹.

Jakub vychádza z tohto rozprávania ako požehnaný. Avšak príbeh pokračuje. Jakub nie je ani zďaleka hotový muž i keď dostal požehnanie. Musí utekať pred svojim bratom. Ezau hoci v tomto príbehu je znázornený ako ten, ktorý bol oklamáný a ktorý je hlúpy. I napriek tomu vzbudzuje v čitateľovi pocit sympatie. Je pochopiteľné, že po otcovej smrti chce bojovať o svoje právo, že chce zabiť svojho brata, ktorý ho o všetko pripravil. Jeho matka, ktorá zasiahne, nabáda Jakuba k úteku. Ďaleko od všetkého, čo mu bolo prisľúbené v otcovom požehnaní bude bez práva, bez pomoci a v biede. Ukazuje sa veľmi rýchlo, že sa podvod nevypláca.

- 28, 1 προσκαλεσάμενος δὲ Ἰσαακ τὸν Ἰακωβ εὐλόγησεν αὐτὸν καὶ ἐνετείλατο αὐτῷ λέγων οὐ λήμψῃ γυναῖκα ἐκ τῶν θυγατέρων Χανααν
- 2 ἀναστὰς ἀπόδραθι εἰς τὴν Μεσοποταμίαν εἰς τὸν οἶκον Βαθουηλ τοῦ πατρὸς τῆς μητρὸς σου καὶ λαβὲ σεαυτῷ ἐκεῖθεν γυναῖκα ἐκ τῶν θυγατέρων Λὰβαν τοῦ ἀδελφοῦ τῆς μητρὸς σου
- 3 ὁ δὲ θεὸς μου εὐλόγησαι σε καὶ αὐξήσαι σε καὶ πληθύναι σε καὶ ἔσῃ εἰς συναγωγὰς ἐθνῶν
- 4 καὶ δώῃ σοι τὴν εὐλογίαν Ἀβρααμ τοῦ πατρὸς μου σοὶ καὶ τῷ σπέρματί σου μετὰ σέ κληρονομήσαι τὴν γῆν τῆς παροικησεώς σου ἣν ἔδωκεν ὁ θεὸς τῷ Ἀβρααμ
- 5 καὶ ἀπέστειλεν Ἰσαακ τὸν Ἰακωβ καὶ ἐπορεύθη εἰς τὴν Μεσοποταμίαν πρὸς Λαβαν τὸν υἱὸν Βαθουηλ τοῦ Σύρου ἀδελφὸν δὲ Ρεβεκκας τῆς μητρὸς Ἰακωβ καὶ Ησαυ
- 6 εἶδεν δὲ Ησαυ ὅτι εὐλόγησεν Ἰσαακ τὸν Ἰακωβ καὶ ἀπώχετο εἰς τὴν Μεσοποταμίαν Συρίας λαβεῖν ἑαυτῷ ἐκεῖθεν γυναῖκα ἐν τῷ εὐλογεῖν αὐτὸν καὶ ἐνετείλατο αὐτῷ λέγων οὐ λήμψῃ γυναῖκα ἀπὸ τῶν θυγατέρων Χανααν
- 7 καὶ ἤκουσεν Ἰακωβ τοῦ πατρὸς καὶ τῆς μητρὸς αὐτοῦ καὶ ἐπορεύθη εἰς τὴν Μεσοποταμίαν Συρίας
- 8 καὶ εἶδεν Ησαυ ὅτι πονηραί εἰσιν αἱ θυγατέρες Χανααν ἐναντίον Ἰσαακ τοῦ πατρὸς αὐτοῦ
- 9 καὶ ἐπορεύθη Ησαυ πρὸς Ἰσμαὴλ καὶ ἔλαβεν τὴν Μαελεθ θυγατέρα Ἰσμαὴλ τοῦ υἱοῦ Ἀβρααμ ἀδελφὴν Ναβαιωθ πρὸς ταῖς γυναῖξιν αὐτοῦ γυναῖκα

¹ WESTERMAN, C.: *Tisíc let a jeden den*. Kalich 1972, s. 32-33.

Izák si zavolaľ Jakuba, požehnaľ ho a prikázal mu hovoriac: „Nevezmeš (si) ženu z dcér Chanaana. Vstaň, uteč do Mezopotámie, do domu Bathuëla, otca tvojej matky, a vezmi si odtiaľ ženu, z dcér Labana, brata tvojej matky. Môj Boh nech ťa požehná a nech ťa zveľadí a nech ti dá narasť a budú z teba zhromaždenia národov. Nech ti dá požehnanie môjho otca Abraháma, tebe a tvojmu potomstvu po tebe, aby si zdedil zem, kde bývaš ako cudzinec, ktorú Boh dal Abrahámovi.“ Izák prepustil Jakuba a (on) sa vypravil do Mezopotámie k Labanovi, synovi Sýrčana Bathuëla, bratovi Rebekky, matky Jakuba a Ezaua. Ezau uvidel, že Izák požehnaľ Jakuba a (on) sa vypravil do sýrskej Mezopotámie, aby si odtiaľ vzal ženu. Keď ho požehnával, prikázal mu hovoriac: „Nevezmeš (si) ženu z dcér Chanaana.“ Jakub poslušol svojho otca a matku a odišiel do sýrskej Mezopotámie. Ezau uvidel, že dcéry Chanaana sú zlé v očiach jeho otca Izáka, a Ezau odišiel k Ismaelovi a k svojim ženám si vzal za ženu Maeleth, dcéru Ismaëla, Abrahámovho syna, sestru Nabiaótha. Jakub odišiel od Studne prísahy a vypravil sa do Charranu.

28, 1 Призвавъ же ісаакъ іаковѣа, бл҃гословѣ ѿгдѣ и заповѣда ѿмѣ, глагола: да не по́ймешъ жены ѿ дщѣрей хананейскихъ: 2 востаъ же ѿтуда въ месо-потамію въ домъ баѳуѣла ѿца мѣтере твоеѣ, и поимѣ себѣ ѿтуда женѣ ѿ дщѣрей лабана брата мѣтере твоеѣ: 3 бѣ же мой да бл҃гвѣтъ тѣ и воз-растѣтъ тѣ и оумножатъ тѣ, и будешъ въ обрѣніѣ языковъ: 4 и да дѣтъ тебѣ бл҃гвѣніе абраама ѿца моего, тебѣ и сѣмени твоему по тебѣ наслѣднѣи зѣмлю обрѣтѣнѣю твою, юже даде бѣ абрааму. 5 Посла же ісаакъ іаковѣ: и ѡнде въ месопотамію къ лабану сыну баѳуѣла евреина, къ брату же ребекки мѣтере іаковѣи и исааки. 6 Иидѣ же исау, іакъ бл҃гословѣ ісаакъ іаковѣ и посла въ месопотамію еврею полати ѿтуда себѣ женѣ, ѿгда бл҃гословѣ ѿгдѣ и заповѣда ѿмѣ, глагола: да не по́ймешъ жены ѿ дщѣрей хананейскихъ. 7 И полатѣша іаковѣ ѿца и мѣтере своеѣ, и ѡнде въ месопотамію еврею. 8 Иидѣ же исау, іакъ слы ѿтъ дщѣри хананейскѣа предъ ісаакомъ ѿтцѣмъ ѿгдѣ, 9 ѡнде исау ко ісмаѣлу и взѣ маелѣѣ дщѣрь ісмаѣла сына абраамѣа, сестрѣ наевѣдовѣ, женѣ къ женамъ своимъ.

И призвал Исаак Иакова, и благословил его, и заповедал ему, и сказал: не бери себе жены из дочерей Ханаанских. Встань, пойдя в Месопотамию, в дом Вафуила, отца матери твоей, и возьми себе жену оттуда, из дочерей Лавана, брата матери твоей; Бог же Всемогуший да благословит тебя, да расплодит тебя и да размножит тебя, и да будет от тебя множество народов; И да даст тебе благословение Авраама (отца моего), тебе, и потомству твоему, с тобою, чтобы тебе наследовать землю странствования твоего, которую Бог дал Аврааму! И отпустил Исаак Иакова, и он пошел в Месопотамию к Лавану, сыну Вафуила Арамеянина, к брату Ревекки, матери Иакова и Исава. Исав увидел, что Исаак благословил Иакова, и благословляя послал его в Месопотамию, взять себе жену оттуда, и заповедал ему, сказав: не бери жены из дочерей Ханаанских; И что Иаков послушался отца и матери своей и пошел в Месопотамию. И видел Исав, что дочери Ханаанские не угодны Исааку, отцу его: И пошел Исав к Изамилу, и взял себе жену Махалафу, дочь Измаила, сына Авраамова, сестру Наваиофу, сверх других жен своих. Иаков же вышел из Вирсавии, и пошел в Харран.

281 וַיִּקְרָא יִצְחָק אֶל-יַעֲקֹב וַיְבָרֶךְ אֹתוֹ וַיְצַוֵּהוּ וַיֹּאמֶר לוֹ לֹא-תִקַּח אִשָּׁה
מִבְּנוֹת כְּנָעַן
2 כּוֹם לְךָ פְּדָנָה אֲרָם בֵּיתָה בְּתוּאֵל אָבִי אִמְךָ וְקַח-לָךְ מִשָּׁם אִשָּׁה
מִבְּנוֹת לֶבֶן אַחִי אִמְךָ
3 וְאַל שְׂדֵי יִבְרָךְ אֶתְךָ וַיִּפְרֹךְ וַיִּרְבֶּךְ וְהָיִיתָ לְקָהָל עַמִּים
4 וַיִּתֵּן-לְךָ אֶת-בְּרִכַּת אֲבֹרָתָם לְךָ וּלְזֶרְעֶךָ אֶתְךָ לְרִשְׁתָּךְ אֶת-אֶרֶץ
מִנְהַרְךָ אֲשֶׁר-נָתַן אֱלֹהִים לְאַבְרָהָם
5 וַיִּשְׁלַח יִצְחָק אֶת-יַעֲקֹב וַיִּלְךְ פְּדָנָה אֲרָם אֶל-לֶבֶן בֶּן-בְּתוּאֵל הָאֲרָמִי
אַחִי רִבְקָה אִם יַעֲקֹב וַעֲשׂוּ
6 וַיֵּרָא עֲשׂוֹ כִּי-בִרְךָ יִצְחָק אֶת-יַעֲקֹב וַיִּשְׁלַח אֹתוֹ פְּדָנָה אֲרָם לְקַח-תָּלוּ
מִשָּׁם אִשָּׁה בְּבָרְכּוֹ אֹתוֹ וַיְצַו עָלָיו לֵאמֹר לֹא-תִקַּח אִשָּׁה מִבְּנוֹת כְּנָעַן
7 וַיִּשְׁמַע יַעֲקֹב אֶל-אָבִיו וְאֶל-אִמּוֹ וַיִּלְךְ פְּדָנָה אֲרָם
8 וַיֵּרָא עֲשׂוֹ כִּי רָעוֹת בָּנוֹת כְּנָעַן בְּעֵינֵי יִצְחָק אָבִיו
9 וַיִּלְךְ עֲשׂוֹ אֶל-יִשְׁמָעֵאל וַיִּקַּח אֶת-מַחֲלַת בַּת-יִשְׁמָעֵאל בֶּן-אַבְרָהָם
אָחוֹת נְבוֹיֹת עַל-נָשָׁיו לוֹ לְאִשָּׁה ס

Izák si zavolaľ Jakuba, požehnaľ ho, prikázal mu a povedal mu: „Nevezmeš (si) ženu spomedzi kanaánskych dcér. Vstaň, choď do Paddan-aramu, do domu Betuela, otca tvojej matky, a vezmi si odtiaľ ženu z dcér Labana, brata tvojej matky. Boh Všemohúci nech ňa požehná, nech ňa urobí plodným a nech ňa rozmnoží, aby si sa stal zhromaždením národov. Nech ti dá požehnanie Abraháma, tebe i tvojmu potomstvu s tebou, aby si zdedil krajinu, v ktorej bývaš ako cudzinec, ktorú Boh dal Abrahámovi.“ Izák Jakuba prepustil a on šiel do Paddan-aramu k Labanovi, synovi Aramejčana Betuela, bratovi Jakubovej a Ezauovej matky Rebeky. Ezau videl, že Izák požehnaľ Jakuba a vyslal ho do Paddan-aramu, aby si odtiaľ vzal ženu a že mu pri požehnávaní prikázal hovoriac: „Nevezmeš si ženu z kanaánskych dcér“, že Jakub svojho otca a svoju matku počúvol a išiel do Paddan-aramu. Ezau (tak) videl, že kanaánske dcéry sa zdajú jeho otcovi Izákovi zlé. Ezau (preto) išiel za Izmaelom a k svojim ženám si vzal za ženu (ešte) dcéru Abrahámovho syna Izmaela Mochalat, ktorá bola sestrou Nevajota. Jakub odišiel z Bér-ševy a išiel do Charanu.

Jicchak tedy zavolaľ Jaakova, požehnaľ mu, prikázal mu a řekl: „Z kanaánských dcer si ženu neber! Zvedni se, jdi do aramejského Padanu, do domu Betuela, otce tvé matky, a vezmi si za ženu jednu z dcer matčina bratra Lavana! A El Šadať ti žehnej, učiň tě plodným, rozmnož tě a staneš se společenstvím národů! Požehnání, jímž požehnaľ Avrahámovi, dá tobě a tvému semeni s tebou, a staneš se dědicem země svého přebývání, již dal Bůh Avrahámovi!“ Jicchak teda Jaakova poslaľ a on šel do aramejského Padanu k Lavanovi synu Aramejce Betuela, k bratru Rivky, matky Jaakova a Esava. A Esav viděl, že Jicchak požehnaľ Jaakovi a poslaľ ho do aramejského Padanu, aby si vzal ženu od tamtud, a požehnaľ mu a výslovně prikázal, neber si ženu z kanaánských dcer. A Jaakovu poslechl otce a matku a odešel do aramejského Padanu. A Esav viděl, že jsou kanaánské dcery v očích jeho otce Jicchaka špatné. Odebral se k Jišmaelovi a vzal si ke svým ženám za ženu Machlat, dceru Jišmaela, syna Avraháмова, Nevajotovu sestru.

28, 1. Jakubova cesta do Charanu nebola iba útek. Jakub má na tejto ceste isté poslanie. Podobne ako Izák si nemá brať ženy z kanaánskych dcér, ale z rodu Abrahámovho (1Mjž 24). Avšak preto, že je teraz jeho život v ohrození bude pre neho veľkým pokušením, aby sa

sem už nevrátil a tým by stratil svoje zasľúbenie (24, 6-8). Z toho dôvodu mu otec ešte pred odchodom pripomína požehnanie a prisľúbenie, aby mu bolo neustálym mementom jeho vzťahu k tejto zemi¹.

O tom, že Chetiti boli pohania svedčia archeologické vykopávky v ich hlavnom meste Chattušaša v Malej Ázii v 20. rokoch 20. storočia. Takže obe Ezauove ženy vyznávali pohanský kult. Preto sa na nich s nevôľou pozeral Izák aj jeho manželka Rebeka².

Mená starozákonných patriarchov a ich príbuzných sú veľmi podobné s menami, ktoré majú rovnaký koreň aký nachádzame u Chetitských písomných pamiatok, alebo textoch z Mezopotámie a Egypta v období 20. – 18. stor. pred Chr. Napríklad meno Abram³ je podobné s menom Ava(m)ram, ktoré nachádzame na hlinených tabuľkách z Dilbata. Meno Abraham má podobnosť s menom Aburachan, ktoré nachádzame v tzv. zaklínacích textoch. Meno Jakub je podobné s menom Jakub-il.... Všetky tieto podobnosti s biblickými menami nachá-

¹ Výklady ke Starému zákonu I. Zákon. Praha 1991, s. 129-130.

² ИЦЕДРОВИЦКИЙ, Д.: Введение в Ветхий Завет. Москва 2003, s. 229.

³ Biblia vidí v Abrahámovi otca kmeňa, z ktorého sa vyvinul izraelský národ, pričom nám dáva tušiť, že kmeňový zväzok Izraela bol zmiešaninou najrôznejších etnických prvkov. Otcovstvo Abraháma nie je vedeckým opisom etnografického vývoja národa. Abrahám je náboženským otcom kmeňa, pretože **rozhodujúcim stavebným faktorom v dejinách kmeňa je náboženstvo**. Abrahám je otcom veriacich a on je prvým veriacim. Sila kmeňa tkvie v jeho viere, ktorá spočíva na Božom povolaní. Pre Boha prišiel čas, aby začal svoje dielo spásy. Tento spásonosný zásah Boh začína povolaním Abraháma.

Doba Abraháma a jeho povolanie na cestu je jediným obdobím, ktoré môžeme historicky zasadiť do konca 19.-18. stor. pred Chr. (Dnes sa o tom vedú medzi odborníkmi veľké dišputy – pozn.a.) Vyhovuje tomu stav v Palestíne, kde etnicky dominujú Amorejčania (Protoaramejci) a zem je pod nadvládou Egypta. Dejiny patriarchov začínajú Abrahámom, s ktorým Boh uzatvára zmluvu a obnovuje ju cez jeho potomkov až k Jakubovým synom. Bezprostredné rozprávanie o svadbách, narodeniach a pohreboch nám poukazuje na rast viery, ktorá preniká životnými situáciami a obohacuje život. Pritom dôležitú úlohu hrajú tiež svätyne patriarchov, ktoré poukazujú na prechod k polokočovnému spôsobu života. Život rodán sa rozvíja v ohraničených oblastiach na juhu v Negebu, málo osídlených oblastiach v okolí Beršeby, Hebronu, Betelu, Sichemu a Dotanu. Charakteristické sú tiež studne a hroby. Jakubov príbeh upevňuje zmluva, ktorá bola uzatvorená s Abrahámom v Mezopotámii. Právý Boh je označovaný ako Boh z Betelu (1Mjž 31, 13). (DUKA, D.: Úvod do Písma Svatého Starého Zákona. Praha 1992, s. 74-75)

dzame v období 19.–17. stor. pred Chr.¹ Vďaka 30 000 hlineným tabuľkám, ktoré boli nájdené v meste Mari sa dozvedáme veľa o Churitoch, Amorejcoch a iných národoch. Vďaka nim sa stali známe aj mená historických osôb, názvy miest, zvyky z obdobia starozákonných patriarchov. Medzi Amorejčanmi boli obľúbené mená podobné ako mená Jakub a Izáka. „Nachor“ ako názov mesta je uvedený v tzv. kapadockých dokumentoch. Ako aj v písomných pamiatkach z Maria neskorších asýrskych textoch. Mesto Nachor bolo súčasťou provincie Charran. Sväté Písmo je charakteristické tým, že názvy miest sú niekedy rovnaké ako mená biblických osôb.

28, 2. Paddan-aram je v Septuaginte preložené ako Mezopotámia. Etymologicky je pravdepodobne slovo odvodené z akadského slova „padanu“ – „cesta“. Paddan mohlo byť pôvodne meno Charanu. Alebo je ho možné identifikovať Paddan-aram s arabským TellFeddan, na základe podobnosti spoluhlások v kmeni oboch slov (pdn). TellFeddan sa nachádza v blízkosti Charanu. Lopuchin² poukazuje na to, že Mezopotámia je po hebrejsky nazvaná „Padan-Aram“.

Z požehnaného Jakuba sa stáva utečenec a následne sluha. Prichádza k svojmu príbuznému Labanovi, bratovi svojej matky.

Patristický komentár: Keď Izák posielal svojho syna do Mezopotámie, predstavuje Boha Otca, kým Jakub predstavuje Christa. Kanaánske³ ženy sú obrazom synagógy Židov, ktorá bola odmietnutá. Otec poslal Syna na ďaleké miesto, aby si vzal ženu, čo značí, aby založil

¹ ВАСИЛИАДИС, Н.: *Библия и археология*. Св.-Троицкая Сергиева Лавра 2003, s. 53.

² ЛОПУХИН, А.: *Толковая Библия, Т. 1*. Петербург 1904-1907, s. 163.

³ Od obdobia patriarchov posvätné dejiny sú nerozdielne spojené so Svätou Zemou, ktorej je potrebné povedať trochu podrobnejšie. Herodotos nazýva túto oblasť Sýriou Filištínskou. Pričom následne Gréci robili rozdiel medzi Filištínskou Sýriou a Vnútrotnou Sýriou. Z gréckeho slova ἡ Παλαιοστίνη (Palestiny) vzniklo latinské slovo Palaestina (Palestina). Názov Palestína sa začal používať iba po 5. stor. pred Chr. V Starom Zákone sa vôbec nepoužíva. Toto teritórium je nazvané Kanaánska zem. A to preto, že ju obývali kanaáncania. Táto krajina je tiež pomenovaná ako zem zaslúbená Bohom Abrahámovi. Po obsadení Izraelitami sa začala nazývať Izraelom, alebo Izraelskou zemou. S názvom Svätá Zem sa stretávame až v stredoveku. (СНИГИРЕВ, Р.: *Библейская археология*. Москва 2007, s. 143)

Cirkev vytvorenú z pohanov (Sk 123, 46). (CézariusArl., Sermon. 87, 1: CCL 103, 357)

Bláž. Augustín¹ hovorí nasledovné: „Rodičia poslali Jakuba do Mezopotámie, aby si šiel hľadať ženu. Otec mu prikázal, aby si vybral z Labanových dcér a požehnal ho aj jeho potomstvo, a určil ho dedičom v krajine, ktorú Boh dal Abrahámovi.“

Bláž. Teodorit² hovorí: „Pri utrpeniach sa prejavuje Božia starostlivosť... Preto uteká Jakub sám, aby sa mohol vrátiť s veľkým majetkom. Aby sa sám presvedčil ako sa o neho postaral Boh a aby o tom zvestoval aj ostatným. Boh svoju starostlivosť o Jakuba okamžite potvrdil aj svojim zjavením“.

Rabínsky komentár: Brata tvojej matky – V dome, kde vyrástla v Labanovej blízkosti tvoja matka, nájdeš pravdepodobne vhodnú manželku aj ty. (R.Hirsch)

28, 3. **Zhromaždením národov** – Ide o cudzie národy mimo Izraela, aj keď aramejské targumy to interpretujú v zmysle budúceho zväzu izraelských kmeňov.

28, 4. **Rabínsky komentár: Krajinu..., ktorú dal Boh** Abrahámovi – Izák spresňuje, že predchádzajúce požehnanie³ o prosperite (27, 28) sa naplní v krajine Izrael, kým Ezauovo požehnanie sa splní v inej krajine. (Ramban) Abrahámovské požehnanie získava každý patriarcha spolu so svojou manželkou (25, 5), preto ho Izák dostal, až keď sa oženil, a môže

¹ AUGUSTÍN: *Boží štát. II. Zväzok*. Bratislava 2005, s. 114.

² ЛОПУХИН, А.: *Толковая Библия, Т. 1*. Петербург 1904-1907, s. 163. (Блаж. Феодорит, отв. на вопрос 85).

³ Novšie výskumy hovoria o novej interpretácii tradície o otcoch. A. Alt vychádza zo skutočností, že v príbehoch o otcoch sa často hovorí o „Bohu môjho (tvojho) otca, alebo o „Bohu Abrahámovom“ (1Mjž 26, 24; 28, 13; 31, 5.2942.53; 32, 10; 43, 23; 46,1-3 porov. 2Mjž 3, 6.13.15). Videl v tom znamenie zvláštneho náboženstva boha otcov, v ktorom každá určitá nomádska skupina uctievala zakaždým iného boha, ktorý nemal žiadne vlastné meno, ale ktorý bol nazývaný pomocou mena tohto predka, ktorému sa tento boh najprv zjavil. Je to v prvom rade boh vodca, ktorý skupinu doprevádza pri jej putovaní a dáva jej tiež svoje zaslúbenia (napr. veľké potomstvo alebo zem). Tento prístup a takáto interpretácia sa však zásadne spochybňuje. (RENDTORFF, R.: *Hebrejská bible a dejiny*. Vyšehrad 2015, s. 30).

ho dať Jakubovi až teraz, keď odchádza nájsť si manželku. (R. Soloveitchik).

Patristický komentár: Sv. Ján Zlatoústý¹ hovorí o Abrahámovom požehnaní a rozumnosti matky toto: „Pozri ako sa spravodlivému v predstihu zvestuje, že bude potešený predpovedá sa mu nie iba množstvo potomstva, ale aj celé národy budú z jeho semena. Počujúc o tom syn plní príkaz otca a odchádza do Mezopotámie k Labanovi, bratovi jeho matky. Ezau, keď sa o tom dozvedel, že Jakub s požehnaním dostal príkaz nebrať si manželku z kanaánskych žien aj on sa vybral do Mezopotámie, aby napravil svoju chybu a naklonil si otca, a preto si zobral dcéru Izmaela. Milovaný vidíš ako rozumne milujúca matka pomohla Jakubovi pred nebezpečenstvom? Predložila mu dobrý dôvod, aby sa vzdialil. Nepoukazovala pritom ani na zlobu Ezaua ani svojmu manželovi nepovedala skutočný dôvod ako poradila synovi v tejto situácii.... Preto spravodlivý súhlasil a Jakuba prepustil pričom ho požehnal“.

28, 5. Nešlo o zachovanie čistej rasy, ale čistoty náboženskej – poukazuje S. Lach². I keď v tom čase sa medzitým nerobili veľké rozdiely, pretože to bolo dva v jednom. Pravá viera v Boha bola súčasťou židovského národa.

Rabínsky komentár. Jakuba prepustil – Tóra neuvádza, že by Izák poslal spolu so synom aj dary pre nevestu, ako by sa očakávalo. Ramban z toho odvodil, že Izák sa bál dať Jakubovi vzácne dary, aby sa nestal terčom svojich nepriateľov. Na druhej strane Midraš hovorí, že Izák v skutočnosti dal synovi značné bohatstvo, ale po ceste ho oň okradol Ezauov syn Elizaf.

Patristický komentár: Cézarius Arlský³ hovorí o predobrazu Otca a Syna a ako prepustil Izák Jakuba toto: „Milovaní, keď požehnaný Izák vyprevádzal svojho syna do Mezopotámie predstavoval obraz Boha Otca a Jakub – Isusa Christa. Miestne ženy odmietol a požehnaný Izák

¹ ЗЛАТОУСТ, И.: Гомилии на Книгу Бытия. TLG 2062.112.54.474.36-62. Гомилия 54. 3. In: *Библейские комментарии отцов Церкви и других авторов I – VIII веков*, s. 229.

² LACH, S.: *Księga Rodzaju*. Poznań 1962, s. 423.

³ АРЛЬСКИЙ Ц.: Проповеди. Сл. 1008 SL 103.87.1.2. In: *Библейские комментарии отцов Церкви и других авторов I – VIII веков*, s. 229.

posiela syna kvôli tomu, aby sa našiel ženu do vzdialenej krajiny. Boh Otec odvrhol židovskú synagógu a posiela svojho Syna – jednorodeného vytvoríť Cirkev z pohanov. A to sa skutočne naplnilo, keď apoštoli hovorili židom: *Vám prvým sa hlásalo Božie slovo, ale keď ho odmietate sami sa robíte nedôstojnými večného života. Preto sa obraciame k pohanom* (Sk ap. 13, 46)

28, 6-9. Tu pokračuje kňazský prameň. Táto časť príbehu je informáciou o ďalšom manželstve Ezaua. Oproti prvému prípadu manželstva s dvoma Chetitkami sa tu snaží polepšiť a berie si dcéru z Abrahámovho pokolenia. Keďže však ide o dcéru Izmaela, potom čo prišiel o požehnanie Izáka, týmto potvrdzuje svoje vylúčenie aj z podielu na Abrahámovom požehnaní.

Text je dobre známy a do istej miery obľúbený, preto je reálnym opisom ľudských slabostí. Je tu možné vidieť ľudskú šikovnosť, vyvolenie a odstránenie človeka z cesty ľudskej ambicióznosti, aj ľudskú slabosť a uprednostňovanie obľúbencov a iné.

Celá stať hovorí o vyvrcholení zápasu medzi Jakubom a Ezauom o právo prvorodenstva. Už text v 25, 27-34 uvádza ako Ezau v istej situácii, v ktorej trpel hladom, zriekol sa práva prvorodenstva v prospech Jakuba. Pritom prisahal, že mu toto právo odstúpi, na čo autor textu komentoval Ezauovo rozhodnutie: *Tak málo si Ezau cenil svoje prvorodenstvo* (26, 34). Teraz sa autor k tejto tematike vracia a podáva rozhodujúce momenty, ktoré ukázali, že toto právo prešlo definitívne na Jakuba. Dejovým pozadím Izákovho požehnania je chutné jedlo, ktoré má Ezau pripraviť predtým, ako mu Izák udelí svoje požehnanie. Tento plán však vypočula matka obidvoch bratov a všetko zariadila tak, aby Jakub predišiel Ezaua. Podarilo sa im to pomocou podvodu spáchaného na Izákovi, ktorý už bol starý a nevidiaci.

Napriek tomu, že nemožno schvaľovať Jakubovo postupovanie, keď sa nečestnými praktikami dostal k právu prvorodenstva a k požehnaniu prvorodeného, svätopisec ani na jednom mieste nevyslovuje komentár k tomuto Jakubovmu konaniu a postupu matky. V Jakubovom počínaní chce svätopisec skôr podčiarknuť iné aspekty: Jakub si vážil požehnanie a veľmi po ňom túžil, a to mu slúži na česť. Svätopisec akoby bral do úvahy iba jedno kritérium: to, či si jednotliviec, o ktorého

ide, váži Božie dary, alebo nie. Ukazuje sa, že Jakub celkom spĺňa toto kritérium, a preto sa stáva hodným Božích požehnaní, ale Ezau nie. Na Jakuba teda nemožno aplikovať evanjeliové hodnoty, ktoré nám prinieslo Božie zjavenie postupujúce v ústrety človeku progresívnym spôsobom. Okrem toho Jakub si za svoje skutky mnoho vytrpel a niesol to v pokore.

Možno sa pýtať, prečo si Boh volí takých charakter, aký mal Jakub. Táto otázka je prirodzená, ale text neodpovedá na túto otázku. Je paradoxné, že negatívny postup Jakuba je nakoniec ospravedlnený. Akoby Písmo chcelo spojiť dve tendencie: na jednej strane veľmi verný opis života patriarchov, na druhej strane však Božiu priazeň, prejavujúcu sa napriek osobným nedokonalostiam a sledujúcu ciele prevyšujúce jednotlivca.¹

Ezau je na čele ďalšieho národa so svojimi vlastnými dejinami, ktorí sa nazývajú Idumejci².

Okolo r. 1750 pred Chr. z Mezopotámie do Kanaánu (Palestíny) prichádza nová skupina hebrejských presídlencov na čele s patriarchom Jakubom, nazvaným tiež Izraelom. Jakub ako to podáva biblická tradícia, čo sa týka morálky, je hneď druhý v poradí za Abrahámom. Avšak je veľmi energický, akčný pri dosiahnutí svojich cieľov. Tieto jeho vlastnosti sú využité Božou prozreteľnosťou, aby on a jeho rod (Synovia Izraela) sa udomácnili v zaslúbenej Zemi. Pri všetkých Jakubových slabostiach v ňom žije túžba k ideálnemu, čo sa spoznáva iba vierou. Preto protikladné postavenie Ezaua a Jakuba získava v budúcnosti symbolický význam (Mal 1, 2-3)³.

Jakubov sen v Bételi

- 28, 10 καὶ ἐξῆλθεν Ἰακωβ ἀπὸ τοῦ φρέατος τοῦ ὄρκου καὶ ἐπορεύθη εἰς Χαρραν
11 καὶ ἀπῆντησεν τόπῳ καὶ ἐκοιμήθη ἐκεῖ ἔδω γὰρ ὁ ἥλιος καὶ ἔλαβεν ἀπὸ τῶν λίθων τοῦ τόπου καὶ ἔθηκεν πρὸς κεφαλῆς αὐτοῦ καὶ ἐκοιμήθη ἐν τῷ τόπῳ ἐκεῖνῳ

¹ GENEZIS, I. zväzok. Komentáre ku Starému Zákonu. Trnava 2008, s. 550-553.

² ЕГОРОВ, Ф.: Священное писание Ветхого Завета. Москва 2016, s. 73.

³ МЕНЬ, А.: Как читать Библию. Калининград 2002, s. 109.

- 12 καὶ ἐνυπνιάσθη καὶ ἰδοὺ κλίμαξ ἑστηριγμένη ἐν τῇ γῇ ἧς ἡ κεφαλὴ ἀφικνεῖτο εἰς τὸν οὐρανὸν καὶ οἱ ἄγγελοι τοῦ θεοῦ ἀνέβαινον καὶ κατέβαινον ἐπ’ αὐτῆς
- 13 ὁ δὲ κύριος ἐπεστήρικτο ἐπ’ αὐτῆς καὶ εἶπεν ἐγὼ κύριος ὁ θεὸς Ἀβραὰμ τοῦ πατρός σου καὶ ὁ θεὸς Ἰσαὰκ μὴ φοβοῦ ἡ γῇ ἐφ’ ἧς σὺ καθεύδεις ἐπ’ αὐτῆς σοὶ δώσω αὐτήν καὶ τῷ σπέρματί σου
- 14 καὶ ἔσται τὸ σπέρμα σου ὡς ἡ ἄμμος τῆς γῆς καὶ πλατυνθήσεται ἐπὶ θάλασσαν καὶ ἐπὶ λίβα καὶ ἐπὶ βορρᾶν καὶ ἐπ’ ἀνατολάς καὶ ἐν ἐνὺ λογηθήσονται ἐν σοὶ πάσαι αἱ φυλαὶ τῆς γῆς καὶ ἐν τῷ σπέρματί σου
- 15 καὶ ἰδοὺ ἐγὼ μετὰ σοῦ διαφυλάσσω σε ἐν τῇ ὁδῷ πάσῃ οὐ ἔαν πορευθῇς καὶ ἀποστρέψω σε εἰς τὴν γῆν ταύτην ὅτι οὐ μὴ σε ἐγκαταλίπω ἕως τοῦ ποιησαί με πάντα ὅσα ἐλάλησά σοι
- 16 καὶ ἐξηγέρθη Ἰακωβ ἀπὸ τοῦ ὕπνου αὐτοῦ καὶ εἶπεν ὅτι ἔστιν κύριος ἐν τῷ τόπῳ τούτῳ ἐγὼ δὲ οὐκ ᾔδειν
- 17 καὶ ἐφοβήθη καὶ εἶπεν ὡς φοβερὸς ὁ τόπος οὗτος οὐκ ἔστιν τοῦτο ἀλλ’ ἡ οἰκὸς θεοῦ καὶ αὕτη ἡ πύλη τοῦ οὐρανοῦ
- 18 καὶ ἀνέστη Ἰακωβ τὸ πρῶτον καὶ ἔλαβεν τὸν λίθον ὃν ὑπέθηκεν ἐκεῖ πρὸς κεφαλῆς αὐτοῦ καὶ ἔστησεν αὐτὸν στήλην καὶ ἐπέχεεν ἔλαιον ἐπὶ τὸ ἄκρον αὐτῆς
- 19 καὶ ἐκάλεσεν Ἰακωβ τὸ ὄνομα τοῦ τόπου ἐκείνου Οἶκος θεοῦ καὶ Οὐλαμλὸ υς ἦν ὄνομα τῇ πόλει τὸ πρότερον
- 20 καὶ ἤβξατο Ἰακωβ εὐχὴν λέγων ἐὰν ἡ κύριος ὁ θεὸς μετ’ ἐμοῦ καὶ διαφυλάξῃ με ἐν τῇ ὁδῷ ταύτῃ ἣ ἐγὼ πορεύομαι καὶ δῶ μοι ἄρτον φαγεῖν καὶ ἱμάτιον περιβαλέσθαι
- 21 καὶ ἀποστρέψῃ με μετὰ σωτηρίας εἰς τὸν οἶκον τοῦ πατρός μου καὶ ἔσται μοι κύριος εἰς θεόν
- 22 καὶ ὁ λίθος οὗτος ὃν ἔστησα στήλην ἔσται μοι οἶκος θεοῦ καὶ πάντων ὧν ἐὰν μοι δῶς δεκάτην ἀποδεκτώσω αὐτά σοι

Jakub odišiel od Studne prísahy a vypravil sa do Charranu. Dorazil na (isté) miesto a tam si ľahol, slnko totiž (už) zapadlo. Vzal si (jeden) z miestnych kameňov a položil si (ho) ku hlave a ľahol si na tom mieste. Snívalo sa mu toto: na zemi pevne stál rebrik, ktorého vrch dosahoval k nebu, a Boží anjeli po ňom vystupovali a zostupovali. Na ňom pevne stál Pán a povedal: „Ja (som) Pán, Boh tvojho otca Abraháma a Boh Izáka, neboj sa. Zem, na ktorej spíš, tú dám tebe a tvojmu potomstvu. Tvojho potomstva bude ako piesku zeme a rozšíri sa na západ a na juh a na sever a na východ. V tebe budú požehnané všetky kmene zeme – aj v tvojom potomstve. Hľa, ja (budem) s tebou, budem ťa chrániť na každej ceste, kadiaľ pôjdeš, a privediem ťa naspäť do tejto krajiny, lebo ťa neopustím, kým neurobím všetko, čo som ti povedal.“ Jakub sa prebral z toho sna a povedal: „Pán je na tomto mieste a ja som (to) nevedel.“ Zľakol sa a povedal:

„Aké desivé je toto miesto! Toto nie je (nič) iné ako Boží dom a toto je nebeská brána.“ Ráno Jakub vstal, vzal kameň, ktorý si tam podložil k hlave, a postavil ho ako stĺp a nalial na jeho povrch olej. Jakub dal tomu miestu meno Boží dom. Predtým bolo meno (toho) mesta Ulamlús. Jakub zložil sľub, hovoriac: „Ak Pán Boh bude so mnou a ochráni ma na tejto ceste, ktorou sa uberám, a dá mi chlieb na jedenie a plášť na oblečenie a privedie ma bezpečne naspäť do domu môjho otca, (potom) Pán mi bude Bohom a tento kameň, ktorý som postavil ako stĺp, mi bude Božím domom a zo všetkého, čo mi dáš, ti budem odvádzať desiatok.“

28, 10 И ѡнде іакѡвѣ ѡ клѣдѣзѣ клѣтвеннагѡ и ѡде вѣ харрѣнѣ, ¹¹ и ѡверѣте мѣсто и ѡѣне тѣмѡ, зѣнде бо со́лнце: и вѣзѣ ѡ кѣменѣа мѣста (тогѡ) и положи вѣ возглаго́лѣе себѣ, и спѣ на мѣстѣ ѡнѣмѣ. ¹² И со́нѣ вѣдѣ: и се, лѣтвенца ѡтѣвѣрѣдѣна на землѣ, сѣ́же глабѣ дозѣзѣше до небесѣ, и ѡглан бѣ́ѣн кохѡждѣхѣ и ннзѡждѣхѣ по нѣн: ¹³ гдѣ же ѡтѣвѣрѣдѣшеѣа на нѣн и рече: ѡ́зѣ сѣмѣ бѣ́ѣ ѡбра́ма ѡтѣцѣ твоегѡ и бѣ́ѣ іа́а́ка, не бо́ѣа: землѣ, нѣ́ѣже тѣѣ спѣшн на нѣн, тѣбѣ да́мѣ ю́ и сѣ́мѣнн твоемѣ: ¹⁴ и бѣ́детѣ сѣ́ма твое ѡ́кѡ пѣсо́кѣ земнѣѣ, и распрѡстрѣнѣтеѣа на мо́ре, и лѣвѣ, и сѣ́верѣ, и на востѡ́кѣ: и блага́слова́теѣа ѡ тѣбѣ всѣ́ колѣ́на зѣ́мнѣа и ѡ сѣ́мѣнн твоемѣ: ¹⁵ и се, ѡ́зѣ сѣмѣ сѣ́ тобо́ѡ, сохрѣ́нѣаѣн тѣ́а на всѣ́коѣмѣ пѣ́тѣ, ѡ́може ѡ́ще по́ндешн, и возвѣрѣѣѣ тѣ́а вѣ зѣ́млю і́ѣ: ѡ́кѡ не ѡ́маѣмѣ тѣ́е ѡ́ста́вѣнѣнѣ, до́ндеже со́творѣ́тѣ мѣ́ всѣ́, сѣ́нѣа глѣ́хѣ тѣбѣ. ¹⁶ И востѣ іакѡвѣ ѡ́ снѣа сѡегѡ и рече: ѡ́кѡ сѣ́тѣ гдѣ на мѣстѣ сѣ́мѣ, ѡ́зѣ же не вѣ́дѣхѣ. ¹⁷ И ѡ́ѣбо́ѣа и рече: ѡ́кѡ стра́шно мѣ́сто і́ѣ: нѣ́ѣтѣ і́ѣ, но до́мѣ бѣ́ѣѣн, и і́ѣа вѣ́рѣтѣ нѣ́наѣ. ¹⁸ И востѣ іакѡвѣ зѣ́ѣтѣ, и вѣзѣ кѣ́менѣ, сѣ́ѡ́же положи тѣ́мѡ вѣ возглаго́лѣе себѣ: и порѣ́вѣн сѣ́ѡ вѣ стѡ́лпѣ, и возѣ́ѣ сѣ́ѣн вѣрѣхѣ сѣ́ѡ. ¹⁹ И прозѣ́ іакѡвѣ ѡ́ма мѣ́стѣ́ томѣ́ до́мѣ бѣ́ѣѣн: ѡ́ѣла́мѣзѣ же бѣ́ ѡ́ма грѣ́дѣ́ пѣ́рѣѣѣ. ²⁰ И положи іакѡвѣ ѡ́ѣѣтѣ, глаго́ла: ѡ́ще бѣ́детѣ гдѣ бѣ́ѣ со́ мнѡ́ѡ и сохрѣ́нѣтѣ́ мѣ́а на пѣ́тѣ сѣ́мѣ, вѣ ѡ́нѣ́же ѡ́зѣ нѣ́ѣ, и да́ѣтѣ мѣ́а хлѣ́ѣѣ ѡ́ѣтѣ, и рѣ́зѣ ѡ́ѣѣѣѣсѣа, ²¹ и возвѣ́рѣтѣ́тѣ́ мѣ́а зѣ́ѣѣа вѣ до́мѣ ѡ́тѣцѣ́ моѣ́гѡ, и бѣ́детѣ́ гдѣ́ мнѣ́ вѣ бѣ́а: ²² и кѣ́менѣ́ сѣ́н, сѣ́ѡ́же порѣ́вѣнѣхѣ́ вѣ стѡ́лпѣ, бѣ́детѣ́ мѣ́а до́мѣ бѣ́ѣѣн, и ѡ́ всѣ́хѣ́, ѡ́́же мѣ́а да́ѣн, деѣ́ѣтѣ́нѣ́ ѡ́деѣ́ѣтѣ́ѣѣѣѣѣ тѣ́а тѣ́бѣ́.

Иаков же вышел из Вирсавии, и пошел в Харран, И пришел на одно место, и остался там ночевать, потому что зашло солнце. И взял один из камней того места, и положил себе изголовьем, и лег на том месте. И увидел во сне: вот, лестница стоит на земле, а верх ее касается неба; и вот, Ангелы Божии восходят и нисходят по ней. И вот, Господь стоит не ней и говорит: Я Господь, Бог Авраама, отца твоего, и Бог Исаака; (не бойся). Землю, на которой ты лежишь, Я дам тебе и потомству твоему. И будет потомство твое, как песок земной; и распространишься к морю, и к востоку, и к северу, и к полудню; и благословятся в тебе и в семени твоём все племена земные. И вот, Я с тобою; и сохраню тебя везде, куды ты ни пойдешь; и возвращу тебя в сию землю; ибо Я не оставляю тебя, доколе не исполню того, что Я сказал тебе. Иаков пробудил от сна своего и сказал: истинно Господь присутствует на месте сем: а я не знал! И убоялся, и сказал: как страшно сие место! Это не иное что, как дом Божий, это врата небесные. И встал Иаков рано утро, и взял камень, который он положил себе изголовьем, и поставил его памятником; и возлил елей на верх его. И нарек (Иаков) имя месту тому: Вефиль; а прежнее имя того города было: Луз. И положил Иаков обет, сказав: если (Господь) Бог будет со мною, и сохранит меня в пути сем, в который я иду, и даст мне хлеб есть и одежду одеться, И я в мире возвращусь в дом отца моего, и будет Господь моим Богом: То этот камень, который я поставил памятником, будет (у меня) домом Божиим; и из всего, что Ты, Боже даруешь мне, я дам Тебе десятую часть.

וַיֵּצֵא יַעֲקֹב מִבְּאֵר שָׁבַע וַיֵּלֶךְ חָרָנָה²⁸¹⁰
וַיִּפְגַּע בְּמָקוֹם וַיֵּלֶן שָׁם כִּי-בָא הַשָּׁמֶשׁ וַיִּקַּח מֵאֲבָנֵי הַמָּקוֹם וַיִּשֶׂם¹¹
מִרְאשָׁתוֹ וַיִּשְׁכַּב בְּמָקוֹם הַהוּא
וַיַּחֲלֹם וַהֲנֶה סֹלֶם מָצָב אֲרָצָה וּרְאִשׁוֹ מִגִּיעַ הַשָּׁמַיְמָה וַהֲנֶה מַלְאָכֵי¹²
אֱלֹהִים עֹלִים וְיֹרְדִים בּוֹ
וַהֲנֶה יְהוָה נֹצֵב עָלָיו וַיֹּאמֶר אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵי אֲבֹרָהֶם אָבִיד וְאֱלֹהֵי¹³
יִצְחָק הָאָרֶץ אֲשֶׁר אַתָּה שֹׁכֵב עָלֶיהָ לֵךְ אֲתִנְנָה וּלְיֹרְעָךְ
וַהֲנֶה זֶרְעֶךָ כְּעֹפֶר הָאָרֶץ וּפְרֻצַּת יָמָה וְקִדְמָה וצָפְנָה וְנִגְבָּה¹⁴
וּנְבָרְכֻךְ בְּךָ כָּל-מִשְׁפַּחַת הָאֲדָמָה וּבְזֹרְעָךְ
וַהֲנֶה אֲנֹכִי עִמָּךְ וּשְׁמִרְתִּיד בְּכָל אֲשֶׁר-תֵּלֵךְ וַהֲשִׁבְתִּיד אֶל-הָאֲדָמָה¹⁵

הַזֹּאת כִּי לֹא אֶעֱזֹבְךָ עַד אֲשֶׁר אִם-עָשִׂיתִי אֶת אֲשֶׁר-דִּבַּרְתִּי לָךְ
 וַיִּקְרָן יַעֲקֹב מִשְׁנָתוֹ וַיֹּאמֶר אָכֵן יֵשׁ יְהוָה בְּמָקוֹם הַזֶּה וְאֲנֹכִי
 לֹא יָדַעְתִּי
 וַיִּירָא וַיֹּאמֶר מִה־נִּזְכָּר הַמָּקוֹם הַזֶּה אֵין זֶה כִּי אִם-בֵּית אֱלֹהִים זֶה
 שַׁעַר הַשָּׁמַיִם
 וַיִּשְׁכֵּם יַעֲקֹב בְּבֹקֶר וַיִּקַּח אֶת-הָאֶבֶן אֲשֶׁר-שָׁם מִרְאֲשֵׁיתוֹ וַיִּשֶׁם אֹתָהּ
 מִצְבֵּה וַיִּצֹק שָׁמֶן עַל-רֹאשָׁהּ
 וַיִּקְרָא אֶת-שֵׁם-הַמָּקוֹם הַהוּא בֵּית-אֵל וְאוּלָם לִזְוֹ שִׁמְהֵעִיר לְרֹאשָׁנָה
 וַיַּדֵּר יַעֲקֹב נֶדֶר לֵאמֹר אִם-יְהִיָּה אֱלֹהִים עִמָּדִי וּשְׁמֶרְנִי בַדֶּרֶךְ הַזֶּה
 אֲשֶׁר אֲנֹכִי הוֹלֵךְ וְנָתַן-לִי לֶחֶם לֵאכֹל וּבְגָד לְלַבֵּשׁ
 וּשְׁבַתִּי בְשָׁלוֹם אֶל-בֵּית אָבִי וְהָיָה יְהוָה לִי לֵאלֹהִים
 וְהָאֶבֶן הַזֹּאת אֲשֶׁר-שָׁמַתִּי מִצְבֵּה יְהִיָּה בֵּית אֱלֹהִים וְכָל אֲשֶׁר
 תַּחֲנוּן-לִי עָשָׂר אֶעֱשֶׂרְנִי לָךְ

Jakub odišiel z Bér-ševy a išiel do Charanu. Dorazil na isté miesto a tam noco-
 val, pretože slnko (už) zapadlo. Vzal z kameňov toho miesta, uložil si (ich) ako
 podhlavník a na tomto mieste si ľahol. A prisnilo sa mu toto: na zemi bol posta-
 vený rebrik, ktorého vrchol dosahoval k nebesám, a Boží anjeli po ňom vystupo-
 vali a zostupovali. I stál pri ňom PÁN a povedal: „Ja som PÁN, Boh tvojho
 otca Abraháma a Boh Izáka. Zem, na ktorej ležiš, dám tebe a tvojmu potomstvu.
 Tvojho potomstva bude ako prachu zeme a rozšíriš sa na západ i na východ, na
 sever i na juh. V tebe budú požehnané všetky národy zeme – i v tvojom potom-
 stve! Hľa, ja budem s tebou, budem ňu chrániť, všade, kam pôjdeš, a privediem
 ňu naspäť do tejto zeme, lebo ňu neopustím, až kým neurobím, čo som ti pove-
 dal.“ Jakub sa prebudil zo svojho spánku a povedal: „Naozaj, PÁN je na tomto
 mieste a ja som (to) nevedel!“ Zľakol sa a povedal: „Aké desivé je toto miesto!
 Nie je to nič iné ako dom Boží! Je to brána nebies!“ Zavčas ráno Jakub vstal,
 vzal kameň, ktorý si uložil ako podhlavník, postavil ho ako posvätný stĺp
 a nalial na jeho vrch olej. A dal tomuto miestu meno Bet-el. Predtým to mesto
 malo meno Lúz. Jakub zložil sľub hovoriac: „Ak bude Boh so mnou a ochráni
 ma na tejto ceste, ktorou idem, (ak) mi dá chlieb na jedenie a odev na ošatenie
 a vrátim sa v pokoji do domu môjho otca, PÁN bude mojím Bohom a tento
 kameň, ktorý som postavil ako posvätný stĺp, bude Božím domom. A zo všetké-
 ho, čo mi dáš, ti určite odvediem desiatok.“

Jaakov vyšel z Berševy a šel do Charan. Narazil však na jedno místo, a protože zapadlo slunce, přenocoval tam. Vzal z kamenů toho místa, rozložil je kolem své hlavy a na tom místě usnul. Zdálo se mu a hle, spatřil žebřík, opřený o zem a dosahující vrcholek nebes, a hle, Boží poslové po něm vystupují a sestupují. A hle, přímo nad tím stál Hospodin a říkal: „Já jsem Hospodin, Bůh tvého otce Avrahama a Bůh Jicchakův, tu zemi, na níž ležíš, dám tobě a tvému semeni. Tvé semě bude jako prach země, vyrazíš na západ, na východ, na sever a na jih a tvým semenem se budou žehnat všechny pozemské rody. Pohleď, já jsem s tebou a ochráním tě všude, kamkoli půjdeš, a přivedu tě nazpět na tuto půdu, a neopustím tě, neučiním-li, co jsem ti řekl.“ A Jaakov procitl ze svého spánku a pravil: „Tedy je Hospodin na tomto místě a já to nevěděl!“ Zděsil se a řekl: „Jak strašné je toto místo, nic jiného než Dům Síly, to je brána nebes!“ A Jaakov si ráno přivstal, vzal ten kámen, který uložil ke svým hlavám, vztyčil jej za pomník a vylil na jeho vršek olej. Pojmenoval ono místo Bejt-El, původně však byl název toho města Luz. A Jaakov vyslovil slib, řka: „Bude-li Bůh se mnou a ochrání mne na cestě, kterou se ubírám, k jídlu mi dá chléb a oděv k oblečení a vrátím se v míru do otcovského domu, Hospodin mi bude Bohem! A tento kámen, který jsem určil za památník, bude Božím domem, a ze všeho, co mi dáš, ti oddělím desátek.“

28, 10-22. Božie uisťujúce zjavenie sa Jakubovi pri odchode zo zasľúbenej zeme. Táto udalosť a Božie zjavenie pri potoku Jabbók pri jeho návrate (32m 23-32) sú rámcom Jakubovho pobytu v Paddán-Arame, kam odchádzal naprázdno, ale vrátil sa naplnený¹.

Týmto veršom sa začína rozprávanie, v ktorom sa spája elohistická tradícia: sen o rebríku (radšej o schodišti), ktorý vedie do neba, mezopotámska idea, ktorú symbolizovali poschodové veže tzv. zikkuraty. (vv. 12 a 17) Jakubov sľub a založenie svätyne v Beteli (vv.18.20.21a. 22); a tradícia jahvistická: zjavenie sa Jahveho, ktorý obnovuje prísľuby dané Abrahámovi a Izákovi a ktorého Jakub uznáva za svojho Boha. (vv. 13-16.19.21b) Obe vyzdvihujú prestíž svätyne v Beteli. (1Kr 12, 29-30) Via-cerí otcovia v stopách Filona Alexandrijského videli v Jakubovom rebríku obraz Prozreteľnosti, ktorú Boh vykonáva na zemi službou anjelov.

¹ Študiijná Biblia. Banská Bystrica 2015, s. 56.

Pre iných bol predobrazom vtelenia Slova, mostom medzi nebom a zemou¹. Pravoslávni exegeti konkretizujú, že ide o predobraz Najsvätejšej Bohorodičky, vďaka ktorej sa zjednotilo nebeské s pozemským, skrze ktorú Syn Boží zostúpil na zem². A. Meň³ poukazuje na to, že Jakubov sen symbolizuje spätosť Neba a zeme. Toto spojenie sa uskutočňuje prostredníctvom potomstva a v plnosti bude zjavné cez Božie vtelenie (Jn 1, 51). Paramie o Jakubovom sne sa čítajú na všetky Bohorodičné sviatky.

28, 10. **Rabínsky komentár: Odišiel z Bér-ševy...do Charanu.** Stačilo by povedať, že odišiel do Charanu, preto Jakubov odchod z Bér-ševy má podľa učencov svoj vlastný význam, t.j. keď odniekiaľ odíde spravodlivý človek, bude tam chýbať. Ak spravodlivý muž býva v meste, predstavuje ho sláva, vznešenosť a krása. Keď však odíde, tieto vlastnosti odídu s ním. (Raši)

28, 11. Jakub asi nevedel, že na tomto mieste sa už Abrahámovi zjavil Pán (12,7). **Jeden...z kameňov pod hlavu.** V staroveku bývali opierky hlavy (napr. v Egypte) dosť tvrdé, niekedy boli vyrobené z kovu. Ľudia boli zvyknutí spať na zemi.

V Starom Zákone sa človek nikdy nepripodobňuje kameňu. Kameňu je pripodobnený iba Boh (Iz 8, 14 a 28, 16; Ž 117, 22).

Rabínsky komentár: Na isté miesto – t.j. k vrchu Morja, kde Abrahám položil na oltár Izáka a kde stál Jeruzalemský chrám. **Dorazil** možno podľa učencov výnimočne preložiť aj „modlil sa“. Jakub sa teda nestretol s nejakým zemepisným miestom, ale predovšetkým s Bohom (**isté miesto**, t.j. slovo *miesto* s určitým členom sa totiž v rabínskej literatúre chápe ako meno Boha, keďže označuje jediné miesto, kde výnimočným spôsobom prebýval Boh, t.j. na vrchu Morja v Jeruzalemskom chráme). Keďže sa to odohralo pred tým, ako sa Jakub uložil spať, učenci mu pripisujú ustanovenie večernej modlitby. (Raši, Berachot 26b).

Patristický komentár: Uložil si (ich) ako podhlavník. Jakub si dal pod hlavu, aby si oddýchol. Kameň pod jeho hlavou bol Christos. Ni-

¹ Pentateuch. Päť kníh Mojžišových s komentármi Jeruzalemskej Biblie. Trnava 2004, s. 41.

² ЕГОРОВ, Ф.: Священное писание Ветхого Завета. Москва 2016, s. 73.

³ МЕНЬ, А.: Как читать Библию. Калининград 2002, s. 114.

kdy predtým si nedal pod hlavu kameň, len keď utekal, lebo Christos je oporou všetkých prenasledovaných. V dome svojho otca mal Jakub pohodlie, tešil sa z neho, nikdy nemal kameň pod hlavou. Zanechal dom otca, chudobný a sám odišiel s palicou a hneď v tú noc našiel kameň. Mal videnie, lebo mal kameň za vankúš. Kameň je Christos, ktorý stavitelia odmietli (Ž 118, 22). Toto je kameň v Knihe Samuelovej nazvaný Ebenezer, kameň pomoci (1 Sam 4, 1; 7, 12). (Hieronym¹, Tractatus in psalmos 133: CCL 78, 259; 119: CCL 78, 221) Kameň pod hlavou je Pán, zdôrazňuje Bédá, o ktorého sa musíme oprieť tak mocne, ako sme presvedčení, že bez neho nemôžeme nič urobiť (Jn 15, 5). (Bédá, Hom. Euangelii 1, 17: CCL 122, 127).

Cezáriu Arlský² hovorí o tajomstve Christa nasledovné: „Jakub počas spánku mal pod hlavou kameň a vo sne videl rebrík, na ktorom stál Hospodin. Pomyslite si bratia koľko veľa tajomstiev sa tu nachádza. Jakub – obraz Pána nášho Spasiteľa. Kameň pod hlavou je to predobraz Isusa Christa. A čo hovorí apoštol vysvetľujúc, že kameň je Christos: Pretože každému mužovi je hlava Christos (1Kor 11, 3). Obráťte svoju pozornosť na to, že požehnaný Jakub vylial olej na kameň. Keď si všimnete olej spoznáte Christa, pretože Christos znamená „pomazaný“.

¹ „V dobe, keď Jakub utekal pred svojím bratom do Mezopotámie a prišiel do Luz. Tam ako je napísané si položil kameň pod hlavu. Týmto kameňom bol Christos. Nikdy predtým si nedal kameň pod hlavu, iba vtedy keď utekal pred prenasledovateľom....Pokiaľ prebýval v dome svojho otca mal všetky telesné pôžitky a pod hlavu si nedával kameň. Keď opustil dom ako bedár iba s palicou už v noci našiel kameň a dal si ho pri spánku pod hlavu. Pretože mal takýto vankúš pod hlavou pri svojom odpočinku, predstavte si aké mal videnie. Píše sa, že videl rebrík zo zeme do neba, po ktorom schádzali a vychádzali anjeli. Chcete vedieť prečo ten kameň bol Christos? Pretože to bol uholný (základný) kameň (Iz 28, 16). Kameň, ktorý zavrhl stavbári sa stal uholným kameňom (Ž 117, 22; Mt 21, 42; Mk 12, 10; Sk ap. 4, 11; 1 Pt 2, 7). Tento kameň je v knihe Samuelovej pomenovaný Aven-Ezer (1Sam 7, 12) a tento kameň je Christos. Aven-Ezer v preklade znamená „kameň pomoci“. Keď sa Jakub skoro ráno zobudil povedal: „Toto je dom Boží“. A čo urobil? Zobral kameň a polial ho olejom (28, 18). A pochopili sme tajomstvo prečo vylial olej na kameň?“ (СТРИДОНСКИЙ, И.: Трактат на Псалмы. Сl.0592,133.261. In: Библийские комментарии отцов Церкви и других авторов I – VIII веков, s. 231).

² АРЛЬСКИЙ, Ц.: Проповеди. Сl.1008, SL 103.87.2.1.In: Библийские комментарии отцов Церкви и других авторов I – VIII веков, s. 231.

Sv. Ján Zlatoústý¹ hovorí o Jakubovi, ktorému bola cudzia pozemská márnivosť nasledovné: „Keď zašlo slnko zaspal tam kde ho zastihla noc. Pričom si položil kameň pod hlavu. Všímname si hrdinstvo tohto mladíka. Kameň si dal namiesto vankúša a spal na holej zemi. Preto mal múdru dušu a rozhodný um a bol vzdialený akejkolvek pozemskej márnivosti. Preto bol dôstojný takéhoto zázračného videnia. Taký je náš Boh, keď vidí dušu, ktorá dobre a zbožne premýšľa a ktorá sa málo stará o terajšie problémy, tomu zjaví veľké myšlienky“.

28, 12. **Rebrík.** Nebol to klasický rebrík s priečkami, ale skôr schody, ako tie, ktoré stúpali po bokoch zikkuratu. **Boží anjeli po ňom vystupovali a zostupovali.** Znamenie, že Hospodin ponúkol stať sa Jakubovým Bohom. Isus povedal učeníkom: „Uvidíte otvorené nebo a Božích anjelov vystupovať a zostupovať na Syna človeka.“ (Jn 1, 51) Isus je sám mostom medzi nebom a zemou (Jn 14, 6), jediný „prostredník medzi Bohom a ľuďmi“ (1 Tim 2, 5).

A prisnilo sa mu. Ide o prvé rozprávanie o sne v SZ (ak nepočítame špecifickú narkózu nazvanú spánkom (2, 21) Adama, ktorý dostal od Boha pri tvorení, ženu zo svojho rebra (Pozn. a.) Na blízkom Východe sa ľudia občas uchýlili do priestorov chrámu, aby podnietili boha, nech im zjaví svoju vôľu vo sne. Tento prístup sa však nedá aplikovať na náš príbeh, keďže Jakub nevie, že je na posvätnom mieste; to mu práve ukáže až sen (porov 28, 16).

V mezopotámskom rozprávaní bohovia Nergal a Ereškigal vystupujú po nebeskom schodišti, čo ako obraz poskytuje dosť dobrú analógiu k Jakubovmu snu. V každom prípade rebrík prepája nebo a zem. **Boží anjeli** vystupujúci po rebríku predstavujú nebeské bytosti, ktoré sa pohybujú medzi zemou a nebom. Nebeské bytosti často vystupujú v Biblii ako tí, ktorí strážia zem a dohliadajú na ľudí, chránia národy a sprevádzajú pútnikov (Job 1, 6; Zach 1, 8-17; 5Mjž 32, 8).

V hebrejčine je slovo rebrík vyjadrené termínom sullam. V egyptskej posmrtnnej religiozite mal rebrík význam pri putovaní duše do neba.²

¹ ЗЛАТОУСТ, И.: Гомилии на Книгу Бытия. TLG 2062.112.54.475.54-64; Гомилия 54.3. Ип: Библейские комментарии отцов Церкви и других авторов I – VIII веков, s. 231.

² LACH, S.: *Księga Rodzaju*. Poznań 1962, s. 424-425.

Lemanski¹ hovorí o „malake elohim“ – poslancoch (posloch) Božích, ktorých LXX prekladá ako anjelov.

Patristický komentár: To, čo videl Jakub, je symbolom nášho Pána Spasiteľa. Jakub sa modlil v Bet-eli a videl otvorenú bránu neba s rebríkom, ktorý vystupoval dohora. Brána nebies je Christos. Afraates to spája s tým, čo povedal Isus: „Ja som brána života, kto vstúpi cezo mňa, bude večne žiť“ (Jn 10, 9 a Ž 117, 20). Rebrík je symbolom nášho Spasiteľa, pretože prostredníctvom neho spravodliví vystupujú z kráľovstva nižšieho do vyššieho. Rebrík je aj symbol kríža, ktorý ako rebrík bol postavený s Pánom na ňom. (Afraates², *Demonstrationes* 4, 5: PS 1, 144-145) Chromás³ dodáva, že rebrík, ktorý stál na zemi a vystupoval do neba, je kríž Christov, prostredníctvom, ktorého obsiahneme vstup do neba. Schody rebríka sú čnosti, po ktorých môžeme vystúpiť do neba. Ako rebrík sa drží na dvoch nohách, tak kríž Christa sa nachádza medzi dvoma Zákonmi. (Chromác Akv., Semr. 1, 6: CCL 9/A, 5) Anjeli Boží, ktorí zostupujú a vystupujú sú dobrí kazatelia, ktorí ohlasujú Christa. (Augustín, *In Iob*, eu. tr. 7, 23: CCL 36, 80) Podľa Bédu rebrík, ktorý videl Jakub, je Cirkev. Ona sa narodí na zemi, ale žije v kontakte s nebom, cez ktoré anjeli vystupujú a zostupujú, keď evanjelisti ohlasujú dokonalým poslucháčom tajomstvo božstva Christa a nedokonalým poslucháčom predstavujú slabosť ľudskosti. Vystupujú, aby kontemplovali nad skutočnosťami nebeskými, ale zostupujú, keď poučujú poslucháčov, ako majú žiť na zemi. (Béda, *Hom. Euangelii* 1, 17: CCL 122, 126-127)

Sv. Ambróz Milánsky⁴ hovorí: „Jakub, keď sa vybral na cestu za spal, čo svedčí o spokojnosti jeho ducha a uvidel vystupujúcich a zostupujúcich anjelov. To znamená, že predvídal príchod Christa na zem ako

¹ LEMANSKI, J.: *Księga Rodzaju*, T.1. č. 2. Czestochowa 2013, s. 714.

² Afraat Perzský nazývaný tiež Jakub Afraat (zomrel okolo r. 350) – sýrsky biskup-mučeník. Jeho diela sa pripisovali Jakubovi biskupovi z Nazíbie (zomrel okolo r. 338).

³ Chromatios (pôsobil okolo r. 400) – biskup mesta Akvilea, priateľ Rufína a Hieronýma. Autor mnohých traktátov a kázní.

⁴ МЕДИОЛАНСКИЙ, А.: Об Иакове и блаженной жизни. Cl. 0130, 2.4. 16.41.19. In: *Библейские комментарии отцов Церкви и других авторов I – VIII веков*, s. 232.

aj množstvo anjelov vystupujúcich a zostupujúcich, ktorí mu slúžili ako otroci svojmu Pánovi s láskou (Jn 1, 51).

Cyril Alexandrijský¹ hovorí o Christovi a apoštoloch nasledovné: „Myslím si, že rebrík a pohyb hore a dole svätých duchov sú tí, ktorí sú posielaní, aby slúžili a usmerňovali ľudí k spásu (Hebr 1, 14). Na tomto rebríku stojí Christos, takže k Nemu sa dostávajú svätí duchovia a On ich usmerňuje ako Boh a Pán. A prorok Dávid niekde povedal, že každý človek, ktorý si zvolil život tomu pomáha Najvyšší. Pretože svojim anjelom prikázal, aby ňu ochraňovali na svojich cestách Na svojich rukách ňu ponosú, aby si sa nepotkol o kameň svojimi nohami. Po levoch a zmijach budeš kráčať, pošliapeš levíča i draka (Ž 90, 11-13). A skutočne budeme stúpať po zmijach a škorpiónoch a po všetkej nepriateľskej sile (Lk 10, 19), pretože Christos nám dal takúto moc. A tak tí, ktorí sú s Christom, sú dôstojní toho, že v bázni vidia Boha. A On prebýva s nimi, ochraňuje ich a obraňuje, robí z nich plodných a užitočných. Ved’ On povedal: Som s vami až do konca sveta (Mt 28, 20). Každému je jasné, že blažení učeníci sa stali otcami nespočetných národov (1Mjž 28, 3). Mám na mysli otcami vo viere v Christa, otcami podľa duchovného rodenia. Aj apoštol Pavol hovorí o tých, čo uverili: *Lebo keby ste mali aj desaťtisíc vychovávateľov v Christu, otcov však nemáte mnoho. Ved’ ja som vás evanjeliom splodil v Christu Isusovi* (1Kor 4, 15). Preto potomstvo, čo sa týka počtu, sa rovná počtu piesku, ktorý sa rozšíril na východ, západ, napravo či naľavo, t.j. k juhu a severu“.

Blaž. Augustín² hovorí: „Keď Jakub zaspal na ceste, vo sne videl rebrík siahajúci od zeme až po nebo, a anjeli po ňom vystupovali a zostupovali. Počul, ako mu Boh prisľúbil zem, na ktorej spal, jemu a jeho potomstvu, ktoré sa rozšíri po celej zemi, a požehnal v ňom všetky pokolenia zeme. Keď sa Jakub prebudil, pomazal olejom kameň, ktorý mal pod hlavou, a miesto, kde spal, pomenoval Božím domom. Pomazanie kameňa je akiste predobrazom niečoho, čo poukazuje na veľké tajomstvo, lebo aj Christos odvodzuje svoje meno od krížmi, t.j. od pomaza-

¹ АЛЕКСАНДРИЙСКИЙ, К.: Искусные толкования на Пятикнижие. TLG 4090.097, 69.189.7-37; Книга 3. In: Библейские комментарии отцов Церкви и других авторов I – VIII веков, s. 233.

² AUGUSTÍN: Boží štát. II. Zväzok. Bratislava 2005, s. 114.

nia. Zdá sa, že aj Spasiteľ nás upamätáva na rebrík, keď hovorí: „Veru, veru, hovorím vám: Uvidíte otvorené nebo a Božích anjelov vystupovať a zostupovať na Syna človeka.“ (Jn 1, 52)

Blaž. Hieroným Stridonský¹ o vychádzaní a zostupovaní hovorí nasledovné: „Pozrite sa na nášho askétu Jakuba, ktorý beží pred krutým bratom a nachádza pomoc na kameni. Tento kameň je Christos. Kameň je oporou pre tých, ktorí sú prenasledovaní. Nie však pre neveriaceho Hebreja, tento kameň sa pre neho stáva *kameňom, na ktorom sa potkol a pohoršil* (Rim 9, 33). A na rebríku uvidel Jakub Boha a anjelov. Všimnite si ako je povedané anjelov vystupujúcich a zostupujúcich. Apoštol Pavol, ktorý bol uchvátený do neba videl anjelov zostupujúcich. Judáš zradca sa rozpukol (Sk ap 1, 18). Videl anjelov vystupujúcich: sv. ľudí, ktorí sa pozdvihujú zo zeme na nebo (Zj. Sv. Jána 11, 10-12). Zostupujúcich anjelov – diabla a anjelov a ich vojsko, ktoré bolo zvrhnuté z neba (Zj. Sv. Jána 20, 1-3). A vystupovať od zeme na nebo je obrovská námaha. Je ľahšie padnúť dole, než sa zdvíhať hore, preto tu je treba vynaložiť veľa potu a námahy. A ak zostanem stáť na prvom stupienku, koľko mi bude treba ísť hore, aby som dosiahol nebo? A čo z toho, keď dosiahnem druhý, tretí, štvrtý či desiaty stupienok, keď sa nedosiahnem úplne hore? Dajme tomu, že dosiahnem, že môj rebrík má pätnásť stupienkov a ja som došiel iba na štrnásť. Ak nedosiahnem pätnásť, čo z toho, že som dosiahol štrnásť stupienok? Keď však dosiahnem pätnásť stupienok a spadnem, vtedy veľký výstup sa zmení na veľký pád“.

Rabínsky komentár: Tóra by sen nespomínala, keby nebol prorocký. Jeho výkladov je viacero. **Rebrík** znamená *vrch Sinaj*, keďže Sinaj a rebrík majú rovnakú číselnú hodnotu. **Anjeli** znamenajú *Mojžiša a Árona*. Boh stojí nad rebríkom, tak ako stál na Sinaji, keď dával Mojžišovi Tóru. (Midraš) Analogicky, Tóra, ktorú vyučujú učenci ako Mojžiš a Áron, je mostom medzi zemou a nebesami. (Chumaš)

b/ Jakub videl strážnych **anjelov** štyroch mocností, ktoré ovládnu Izrael. **Vystupovali po rebríku** toľko stupňov, koľko rokov mali mať nadvládu, potom **zostupovali**. (LvRb 29, 2)

¹ СТРИДОНСКИЙ, И.: Тракта́т на Псалмы. Сл. 0592, 119.67. In: *Библейские комментарии отцов Церкви и других авторов I – VIII веков*, s. 235.

c/ Jakub videl **vystupovať do nebies anjelov**, ktorí ho strážili v krajine Izrael, a namiesto nich **zostupovali menší anjeli**, ktorí ho mali sprevádzať za jej hranicami, v cudzine. Pri návrate sa **anjeli** k nemu vrátili (porov. 32, 2). Videnie utvrdilo v Jakubovi uznanie veľkej svätosti *haarec* (zeme Izrael) a túžbu vrátiť sa do nej. (Raši, podľa Abarbanela)

d/ **Boží poslovia, anjeli**, ustavične akoby **vystupujú** k Bohu po príkazy a **zostupujú** na zem splniť ich. Jakub a Židia sú však pod priamym vedením Boha, ktorý je na vrchu rebrika. (Ramban, Ibn Ezra).

28, 13. **Nad ním stál Hospodin**. Mezopotámske zikkuraty mali na vrchole malé svätyne, kde sa ľudia modlili k svojim bohom.

Patristický komentár: Pozorujme starostlivosť Božej lásky. Je to Christos, ktorý sa zjavil Jakubovi so slovami: „Ja som Boh Abraháma...” Boh uisťuje patriarchu o tom, že dodrží svoje sľuby. (Ján Chryz¹, Hom. Gen. 54, 4: PG 54, 476)

Rabínsky komentár: Jakub ležal na mieste budúcej svätyne svätých, najsvätejšej časti Jeruzalemského chrámu, čo symbolizuje, že každá časť zeme Izrael mala byť preniknutá svätosťou. Podobne sa ani Žid nikdy nesmie uspokojiť len s príležitostnou návštevou synagógy či *ješivy*, ale má posväcovať každú oblasť svojho života. (Staf Emet).

28, 15. **Ja som s tebou...neopustím ťa**. Na rozdiel od bohov z pohanských náboženstiev, ktoré boli len lokálnymi božstvami a zaručovali ochranu len na svojom obmedzenom teritóriu, jediný pravý Boh uistil Jakuba, že bude vždy s ním, nech pôjde kamkoľvek (5Mjž 31, 6).

28, 17. **Boží dom...nebeská brána**. Slová, ktoré spájali Jakubov rebrik s mezopotámskymi zikkuratmi.

¹ „Všimni si divnú starostlivosť zo strany ľudomilného Boha. Všemohúci videl, že Jakub kvôli rade matky sa zľakol brata a dal sa na púť ako nejaký cudzinec. Nemal žiadnu útechu a spoliehať sa mohol iba na pomoc zhora. Preto na začiatku cesty sa mu zjavuje Boh, aby ho posilnil, a preto sa k nemu prihovára: *Ja som Boh Abraháma, Boh Izáka, tvojho otca*. Ja stojím za patriarchom – tvojim otcom, ktorý dosiahol veľkú slávu. A preto sa neboj, ale ver, že Ja splním to, čo bolo prisľúbené a aj o teba sa postarám. Nemaj obavy, buď ostražitý, odožeň od seba strach, ver tomu, čo ti hovorím. Pretože zem, na ktorej ležíš dám tebe a tvojmu potomstvu. A tvojho potomstva bude ako piesku na zemi. Nemysli si, že teraz keď ideš do cudziny prídeš o túto zem, kde si sa narodil, kde ťa vychovali, kde si vyrástol.“ (ЗЛАТОУСТ, И.: Гомилии на Книгу Бытия. TLG 2062.112.54.476.7-20. Гомилия 54.4. In: Библейские комментарии отцов Церкви и других авторов I – VIII веков, s. 236).

Aké desivé je toto miesto. V knihách židovského kánonu vyjadruje skôr koncept bázne pred Bohom, t.j. posvätnú úctu.

Brána nebies – Koncept nebeskej brány bol na blízkom Východe dobre známy. Napríklad priamo meno mesta Babylon je v akkadštine *bab iláni* „brána bohov“. V Biblii porovnaj Ž 78, 23.

Rabínsky komentár: Dom Boží – Nebolo to obyčajné miesto, ale svätyňa Božieho mena, vhodné na modlitbu. (Targum Jonathan) Najviac je to brána do nebies, t.j. miesto, odkiaľ ľudská modlitba vystupuje smerom k Bohu. Z pohľadu Midraša je nebeský chrám umiestnený nad pozemským chrámom (Raši GnRb 69, 7), takže Jakub bol na najvhodnejšom mieste na modlitbu a službu Bohu. (Chumaš)

28, 18. Trochu prekvapujúce je Jakubovo gesto, pokiaľ ide o kameň, ktorý mal pod hlavou. Tento kameň Jakub zdvihol a nalial naň olej. Zrejme to znamenalo prijatie kanaánskych kultových praktík, pričom Jakub toto gesto naplnil obsahom súvisiacim s jeho zjaveným náboženstvom. Niektorí autori zastávajú názor, že Jakub týmto gestom vyjadril rozhodnutie, že v budúcnosti, keď sa na toto miesto vráti, tu vystaví Bohu svätyňu (Westerman).¹

Posvätný stĺp. Pamätník uctievania alebo spojenia medzi ľuďmi a Bohom, bežné v staroveku. **Zvrchu ho polial olejom.** Aby ho posvätil (2Mjž 30, 25-29).

V Biblii je väčšinou zviazaný s idololatriou kanaánskeho domorodého obyvateľstva a texty Tóry sa k nemu stavajú negatívne (2Mjž 23,24; 34, 13; 3Mjž 26, 1; 5Mjž 7, 5; 12,3; 16, 21-22; 2Kr 34, 14; Oz 10, 1-2; Mich 5, 12). V tomto prípade ide o legitímny akt, podobne ako v 31, 45-54; 35, 20; 2Sam 18, 18)

Kameň označuje miesto Božej prítomnosti. Stáva sa bet El, „dom Boží“, čo vysvetľuje meno Betel a pomazanie olejom ako bohoslužobný úkon. Ale takéto zvyky, ktoré sa nachádzajú v kanaánskych náboženstvách a vo všetkých semitských prostrediach, boli neskôr odsúdené Zákonom a Prorokmi (2Mjž 23, 24). Aj tu, popri myšlienke Božieho prítoku na zemi sa kladie duchovná predstava: Betel je „brána neba“, kde býva Boh (1Kr 8, 27).

¹ GENEZIS, I. zväzok. Komentáre ku Starému Zákonu. Trnava 2008, s. 556-558.

Jakub na tomto pamätnom mieste stavia pomník na pamiatku mimoriadnej udalosti. Keď maže horný koniec pamätníka olejom, chce tým naznačiť, že tento kameň je odlišný od ostatných. Pomník by mohol navyše označovať nejaký oltár, postavený pre Pána. Vonkoncom nie je možné, že by Jakub bol tu skale priznával nejakú poklonu, ako to bolo zvykom u rozličných kmeňov kanaánskych, ktoré v takýchto pomníkoch priamo uctievali svoje božstvá.

Patristický komentár: V oleji, ktorý vylial Jakub na kameň, zobrazil tajomstvo Christa, ktorý bol ukrytý v kameni. (Efrém, Com. Gen. 26, 2: CSCO 152 (scrip.syr.71), 89) Pomazané kamene predstavujú národy, ktoré mali byť pomazané, pretože uverili v Christa. Z týchto kameňov Boh môže vzbudiť synov Abraháma (Lk 3, 8). Povolanie národov je symbolizované modlitbou Jakuba. (Afraates¹, Demonstrationes 4, 5: PS 1, 145) Augustín spája Mesiáša – čo znamená pomazaný – s pomazaním kameňa. Jakub postavil kameň ako symbol Christa a pomazal ho, lebo práve slovo Christos pochádza zo slova pomazaný. (Augustín, In Iob. Eu. 7, 23: CCL 36, 80; podobne aj Cyril Alex., Glaphyra in Pent, 4, 4: PG 69, 189) Cézarius pobáda dávať pozor na pomazanie a spoznať v ňom Christa. Christos je vysvetlený práve milosťou pomazania. (Cézarius Arl., Sermon 87, 2: CCL 103, 358).

Metropolita Filaret² poukazuje na pohanské zvyky posväcovať božstvám stĺpy (stely) a ctiť si ich. To čo urobil Jakub vychádzalo z nevyhnutnosti priniesť Bohu obeť. Namiesto oltára vyzdvihuje kameň a namiesto obetovanej krvi ho polieva olejom. V Mojžišovom zákone bolo posväcovanie stĺpov zakazované (5Mjz 16, 22) a to z dôvodu, že sa im vzdávala Božská úcta.

28, 19. **Patristický komentár:** Sv. Ján Zlatoústý³ hovorí o spomienke a znamení nasledovné: „Nakoľko bol dôstojný videnia aj on samotným

¹ „Náš otec Jakub obrazne povedal, že kamene prijmu pomazanie olejom. Ved' národy, o ktorých hovorí Ján: *Boh môže aj z týchto kameňov urobiť Abrahámové deti* (Lk 3, 8), uverili v Pomazaného a získali pomazanie olejom. Takýmto spôsobom Jakubova modlitba zobrazuje tajomstvo povolania národov“. (ПЕРСИДСКИЙ, А.: Тахвиты. PS 1:145; О молитве 5. In: Библийские комментарии отцов Церкви и других авторов I – VIII веков, s. 237).

² ДРОЗДОВ, Ф.: Толкование на книгу Бытия. Москва 2004, s. 481-482.

³ ЗЛАТОУСТ, И.: Гомилии на Книгу Бытия. TLG 2062.112.54.477.34-41; Гомилия 54.4.

názvom chcel, aby sa nezabudlo na toto miesto a pamätalo sa na neho aj v budúcnosti. Preto kameň postavil namiesto stĺpa a vylial tam olej. (Pravdepodobne olej bol to, čo si ako jediný zobral na cestu. Ľudomilnému Bohu priniesol modlitbu plnú múdrosti a lásky).

28, 20. Boh dal Jakubovi trojitý prísľub, teraz Jakub sľubuje tiež troje; sľubuje, že bude uctievať Pána, ako to robievali Abrahám a Izák (17, 7); miesto, na ktorom sa mu zjavil Pán, bude preň pamätným miestom, miestom bohoslužby (35, 7); a napokon, keď sa všetko dobre skončí, na tomto mieste prinesie Pánovi obeť, desiatky zo všetkého, čo bude mať. Jakub svoj sľub po návrate z Mezopotámie splnil (35, 7). Dávať desiatky alebo obetovať desiatky (5Mjž 14, 28) bol starým zvykom (1Mjž 14, 20) a tu značí hojnú, bohatú obeť. V časoch, keď Izrael nemal ešte kráľa, putovalo sa do Betelu (dne Beitin) poradiť sa Pána a vyprosiť si potrebnú pomoc (Sud 20, 18.26; 1 Sam 10, 3).¹

Rabínsky komentár: Ak bude Boh so mnou – Slovo, ak tu neznamená pochybovanie, že by Boh nedodrжал svoje slovo. Jakub sa skôr obáva, že by mohol zhrešiť, čím by stratil nárok na Božiu ochranu. (Ramban) – Chlieb na jedenie a odev na ošatenie, aby ma chudoba nedonútila konať proti môjmu zmyslu pre slušnosť, a proti Božej vôli. (Sforno) Spravodlivý človek prosí len o to, čo je nevyhnutné, nepotrebuje luxus (Radak).

28, 22. **Tento kameň...bude Božím domom.** V zmysle, že bude pripomínať Jakubovo stretnutie s Bohom v Bételi. **Zo všetkého, čo mi dáš, budem ti verne odvádzať desiatky.** Spôsob uznania Hospodina ako svojho Boha a Kráľa.

Hebrejské slovo *maccéba* sa prekladá ako „posvätný stĺp“. Označuje kamenný kultický objekt dosahujúci výšku až do dvoch metrov. Hoci masseby patrili k najrozšírenejšiemu príslušenstvu svätýň po celé tisícročia – od najstarších dôb až do éry kresťanstva, nevieme a nepoznáme ich prvotný zmysel. V niektorých prípadoch súviseli s oltárom, alebo ho nahrádzali. Neskôr boli v Izraeli zakázané (3Mjž 26, 1 a 5Mjž 16, 22) pre ich uplatňovanie v pohanských kultoch plodnosti.

In: Библейские комментарии отцов Церкви и других авторов I – VIII веков, s. 238.

¹ Sväté Písmo. Trnava 1996, s. 87.

Nie náhodou postavil tu Jakub posvätný stĺp ako pamiatku znamenia. Týmto pravdepodobne odpovedá na sen, v ktorom videl postavený rebrík a stojaceho Hospodina. Práve výraz *maccéba* (je odvodený z koreňa *n-c-b*=postaviť) rovnako ako jeho vzhľad má zrejme navádzať predstavu spojenia s nebom. Posvätný stĺp v takomto prípade má byť znamením Božieho zásahu, viditeľným uistením a pohotovej Božej pomoci, ktorej sa dostalo osamotenému pútnikovi¹.

Patristický komentár: Sv. Ján Zlatoústý² hovorí o obetovaní a modlitbe nasledovné: „Všimni si spravodlivca! Keď o niečo v modlitbe prosí, neprosí o nejaké vzácne veci, ale pýta iba chlieb a odev (28, 20). Keď obetuje Bohu uvedomuje si, že Všemohúci štedro obdarováva ...*preto hovorí: tento kameň bude pamätníkom – bude Božím domom. A zo všetko ti dám desiatu časť. Vidiš aký bohumilý zámer? Ešte prakticky nič nedostal a už sľubuje Bohu desiatu časťku zo všetkého. Všimnime si to milovaní a snažme sa podobať na tohto spravodlivca. My žijeme v časoch blahodäte, usilujme sa podobať tomu, ktorý žil pred Zákonom. Neprosme od Boha nič pozemské. Aj hoci o to prosiť nebudeme sám nám daruje všetko, čo potrebujeme. Veď On dáva vychádzať Slnku nad zlými i dobrými a dážď tiež dáva spravodlivým i nespravodlivým. (Mt 5, 45) Počúvaj Ho, keď hovorí: „*Hľadajte najprv Kráľovstvo Božie a jeho spravodlivosť a všetko ostatné vám bude pridané.*“ (Mt 6, 33)*

Jakubov sen v Bet-eli má dve aspekty: auditívny aj vizuálny. Znamená to, že Boh sa obracia na celú osobu človeka. Slová tu naberajú určitú konkrétnosť a tak sa tento príbeh stáva symbolom inkarnácie a sviatostí. Iniciatíva je na strane Boha, ale Jakub odpovedá na Božie konanie, a to nielen v danom momente, ale aj v budúcnosti.

Boh hovorí v snoch, ktoré v Božích zjaveniach majú veľký priestor. V biblickom myslení sú sny formou Božej komunikácie, v ktorej sa Boh dáva poznať a prostredníctvom, ktorej ho možno poznať. Jakub v budúcnosti nikdy nebude hovoriť o snoch, ale priamo o Božích zjaveniach. Nikdy nebude hovoriť, že stretol Boha vo sne, ale že stretol Boha na

¹ Zákon. Výklady ke Starému zákonu. Praha 1991, s. 132.

² ЗЛАТОУСТ, И.: Гомилии на Книгу Бытия. TLG 2062.112.54.477. 67-478.26; Гомилия 54.5. In: Библейские комментарии отцов Церкви и других авторов I – VIII веков, s. 239.

tomto mieste (35, 1-9; 48, 3; 1Kr 11, 9). Jakubovo stretnutie s Bohom pozmenilo Jakubovo videnie. Dokáže vidieť Boha tam, kde ho predtým nevidel. Miesto, ktoré bolo doteraz bez mena, dostáva meno a kameň pod hlavou sa stáva náboženským objektom.

Jakub musel byť vytrhnutý zo sveta intríg a podvodov, aby sa mohol stretnúť s Bohom.

Jakubov sen neobsahoval mentálny svet jeho adresáta, ale konkrétny svet Jakubovho života. Jakub vo svojej odpovedi interpretuje význam dimenzie symbolizmu a dimenzie Božej verbálnej komunikácie. Podstatou Jakubovho sna je, že Boh prišiel blízko k človeku.

Rebrík a intenzívna komunikácia medzi nebom a zemou sa stali obrazom novozákonnej éry. S Isusom Christom prichádza nová etapa komunikácie medzi nebom a zemou. Boh, tak ako v prípade Jakuba, stojí pri človeku odsúdenom na večné blúdenie, prihovára sa mu, zaväzuje sa byť s ním a sľubuje priviesť ho späť do jeho skutočného domova. Tento obraz novej komunikácie sa odrazil aj na niektorých novozákonných obrazoch. Pri narodení anjeli prepukli v radostný spev, ktorý počujú pastieri (Lk 2, 8-14); pri krste sa otvorí nebo a začne nová komunikácia medzi Bohom a človekom (Mt 3, 13-17; Mk 1, 9-11; Lk 3, 21-22)¹.

Zoznam bibliografických odkazov:

AUGUSTÍN: *Boží štát. II. Zväzok*. Bratislava 2005. ISBN 80-7114-530-0.

Библейские комментарии отцов Церкви и других авторов I – VIII веков. *Ветхий Завет II. Книга Бытия 12-50*. Герменевтика 2005. ISBN 5-901494-04-0.

Библия – Книги Священного Писания Ветхого и Нового Завета. В русском переводе. Издание Московской патриархии. Москва 1956.

CAP, A.: *Úvod do Starého Zákona II*. Prešov 2018. ISBN 978-80-555-2077-3.

DOUGLAS, J. a kol.: *Nový biblický slovník*. Praha 1996. ISBN 80-85495-65-1.

ДРОЗДОВ, Ф.: *Толкование на книгу Бытия*. Москва 2004.

ЕГОРОВ, Ф.: *Священное писание Ветхого Завета*. Москва 2016. ISBN 978-5-7429-1053-4.

¹ GENEZIS, I. zväzok. *Komentáre ku Starému Zákonu*, s. 558-561.

- GENEZIS, I. zväzok. Komentáre ku Starému Zákonu. Trnava 2008. ISBN 978-80-7141-626-5.
- KITTEL, R.: *Biblia Hebraica*. Stuttgart 1937.
- LACH, S.: *Ksiega Rodzaju*. Poznań 1962.
- LEMANSKI, J.: *Ksiega Rodzaju*, T.1. č. 2. Czestochowa 2013. ISBN 978-83-7797-205-2.
- ЛОПУХИН, А.: *Толковая Библия*, Т. 1. Петербург 1904-1907.
- МЕНЬ, А.: *Как читать Библию*. Калининград 2002. ISBN 5-88869-029-5.
- NOVOTNÝ, A.: *Biblický slovník*. Praha 1956.
- Pentateuch. Päť kníh Mojžišových s komentármi Jeruzalemskej Biblie*. Trnava 2004. ISBN 80-7141-447-6.
- RAHLFS, A.: *SEPTUAGINTA –LXX*. Stuttgart 1935. ISBN 3438051214.
- Starý Zákon. Výklady ke Starému zákonu*. Praha 1991. ISBN 80-7017-408-0.
- ZIOLKOWSKI, Z.: *Nejtěžší stránky Biblie*. Kostelní Vydří 2001. ISBN 80-7192-450-4.
- Sväté Písmo*. Trnava 1996. ISBN 80-7162-152-8.
- Študijná Biblia*. Banská Bystrica 2015. ISBN 978-80-8156-052-1.
- WESTERMAN, C.: *Tisíc let a jeden den*. Kalich 1972.

SVADOBNÁ HOSTINA V KONTEXTE SVĚTEJ TAJINY MANŽELSTVA

doc. ThDr. Štefan ŠAK, PhD.

Abstract: The Holy Mystery of Marriage is characterized by the joy which newlywed couple feel not only during a wedding ceremony, but also during a wedding celebration. The couple began their mutual life in a church and got a blessing for their partnership. After the given amount of days, they returned back in order to renew and seal the blessing and joy, which they had got during the ceremony. This is essential for living their life in “unity and peace”. It was this kind of joy that was reflected in a merry and pleasant mood of wedding guests which was also expressed by singing at a wedding celebration.

Svadba je jednou z největších radostí v životě člověka a jednou z najrozkošnějších rodinných udalostí. Preto v Starom Zákone sa táto radosť obzvlášť zdôrazňuje, a to dĺžkou jej trvania – celý týždeň.¹ V Novom Zákone opäť svadba v Kani Galilejskej tvorí vrchol radosti, ktorú so sebou prináša Božia prítomnosť medzi ľuďmi, keďže Christos je ten, ktorý môže dať zmysel svadbe a trvanlivosť radosti nového života. Premieňa staré víno samolúbovosti a vášnivosti na víno zdvorilosti a charizmatickej lásky.²

V manželstve, ktoré je uzatvorené v Christu, manželia nachádzajú svoju jednotu v „jednom tele“.³ A práve tu sa nachádza najhlbší koreň svadobnej radosti a potešenia. Svätý Ján Zlatoústý hovorí, že existujú ľudia, ktorí sú ako voda v Kani Galilejskej „chladní a otupení“. Týchto privádzame k nášmu Pánovi, „aby sa stali radosťou a potešením nie len pre seba, ale aj pre iných“⁴.

¹ Tob 11, 19. 2 Makabejským 9, 37. Mt 22, 2.

² ΕΥΔΟΚΙΜΩΦ, Π.: *Τὸ μυστήριον τοῦ γάμου*. In: Ἡ Ορθοδοξία. Θεσσαλονίκη 1972, s. 398.

³ Mt 19, 15.

⁴ ΙΩΑΝΝΗΣ ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΣ: *Υπόμνημα εἰς τὸ κατὰ Ἰωάννην Εὐαγγέλιον* 22, 3. In: MIGNÉ, J.-P. *ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΠΑΤΡΟΛΟΓΙΑ* (Patrologiae Graecae). Paris 1862. Τομος 59, 136.

Radosť nie je niečo, čo sa nachádza mimo svadby, ale naopak, je to udalosť, ktorá je s ňou stotožnená. Okrem iného aj v liturgickej tradícii vidíme, že svadobná oslava má dobu trvania až osem dní.¹ V bohoslužobnej knihe pod názvom „TREBNÍK“ nachádzame modlitbu „МІТКА НА РАЗРѢШЕНІЕ ВѢНЦѢВЪ, ВО ОУМЫІН ДЕНЬ“,² ktorá sa čítala pri tom, keď novomanželia opäť vrátili vence do chrámu, aby boli uložené do skevofilákia,³ teda v miestnosti, kde boli uložené všetky bohoslužobné nádoby a predmety. Novomanželia v chráme začali svoju životnú púť s požehnaním⁴ a do chrámu sa opäť vrátili, aby obnovili toto požehnanie svojej radosti, ktorého sa im dostalo pri svadbe a ktoré tak veľmi potrebovali na svoje putovanie v „jednote a pokoji“ na ceste manželského života.

Svätý Simeon Tesalonický veľmi charakteristicky poznamenáva a zároveň zdôrazňuje, že po vrátení vencov do chrámu a požehnaní mladomanželom miestnym presbyterom, sa títo vracali späť do ich domu „s veľkou radosťou“.⁵ Tak ako v minulosti, aj dnes je svadba považovaná za „radosť“ a svadobná hostina za čestnú, čistú a svätú rodinnú udalosť.⁶ Presne táto radosť bola vyjadrená spevom a vo všeobecnosti

¹ Dnes je zvykom, že táto doba sa trochu predĺžila, čo je vyjadrené v laickom názve obdobia po svadbe, keď manželia spoločne odchádzajú na takzvané medové týždne.

² ΤΡΕΜΠΕΛΑ, Π.: *Μικρὸν ἐνχολόγιον* τ. Α', Ἀθήνα 1950, s. 27.

³ „Napravo od svätého prestola je SKEVOFILAKION, DIAKONIK, kde sa ukladajú rúcha a cirkevné knihy. Diakonikom sa nazýva preto, lebo stráženie uvedených vecí bolo povinnosťou diakonov, ktorí boli vždycky pripravení k svätej službe, kvôli čomu boli tiež zobrazovaní s orárom v ruke“. MIRKOVIČ, L.: *Pravoslávna liturgika*. Prešov 2001, (preložil KORMANÍK, P.), s. 106.

⁴ Zo slov prvého listu apoštola Pavla adresovaného kresťanom žijúcim v Korinte (1Kor 7, 14) je vidieť, že v manželstve existuje určité požehnanie: „Lebo neveriaci muž sa posväcuje skrze ženu a neveriaca žena sa posväcuje skrze brata. Inak by vaše deti boli nečisté, teraz sú však sväté.“ Samozrejme, toto požehnanie nie je v tom prísnom slova zmysle, požehnania Cirkvi, ale určite je v tom zmysle, že sa v manželstve posväcuje neveriaci člen manželstva a taktiež aj deti. A keďže v manželskom zväzku s neveriacim existuje Božia blahodať, o čo viac existuje v manželskom zväzku s veriacim. ΜΑΒΡΟΜΑΤΗ, Γ. Β.: *Μυστήριον τῆς Ἀγάπης (Ο Γάμος)*. Cit. dielo, s. 12.

⁵ ΣΥΜΕΩΝ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ: *Περὶ τοῦ τιμίον νομίμον γάμον*. Cit. dielo, 513D.

⁶ Ποῖρι ΚΑΛΛΙΝΙΚΟΥ, Κ.: *Ὁ Χριστιανικὸς Ναὸς καὶ τὰ τελούμενα ἐν αὐτῷ*. Ἀθήνα³ 1969, s. 516.

dobrou náladou všetkých prítomných na svadobnej oslave. Svätý Gregor Teológ hovorí o „sviatočnej oslave“ na svadbe Olympiády¹ čo len dokrešľuje nami vyššie spomenuté svedectvo svätého Simeona biskupa Tesalonického.

Na druhej strane je nevyhnutné spomenúť slová svätého Jána Zlatoústeho, ktorý hovorí o „smiešnych veciach“, ktoré uberajú na vážnosti a úcte tejto svätej ustanovizni akou svadba rozhodne je. Zdarne viedol obranu a vystupoval proti rôznym satanským obludnostiam, ako aj proti vtípkovaniu a zosmiešňovaniu manželstva.² Svätý Ján Zlatoústý hovorí, že ľudia pod vplyvom tohto hriechneho pokolenia a sekularizácie, sú ovplyvnení rôznymi obyčajmi a zvyklosťami a nechápu svoje nemiestne konanie a správanie.³

Ako príklad hodný nasledovania uvádza Labana zo Starého Zákona: „Labán zvolal všetkých miestnych mužov a pripravil hostinu. Večer však vzal svoju dcéru Leu, priviedol ju k Jákobovi a ten vošiel k nej.“⁴

¹ V tomto svojom liste Olympiáde svätý Gregor Teológ píše nasledovne: „Chválim ženy, ktoré veľa mužov nepoznajú. Nevyhľadávajú a neponáhľajú sa na svetské stolovania, aj keby to boli svadobné hostiny alebo narodeninové oslavy. Na nich sa rozohňujú nezákonne túžby, a to prostredníctvom tancov, nemiestnym a zmyselným poskakovaním i smiechom, vtípkovaním, falošnou radosťou a potešovaním, ktoré klamú a zavádzajú aj človeka panensky čistého a poctivého. A pritom panenská čistota je tak jemná a nežná vec! Rovnako ako sviečka v slnečných lúčoch! Dokonca sa vyhýbaj svetským hostinám aj vo svojom dome. Keby sme dokázali obmedziť chuť k jedlu nášho brucha, vládli by sme nad našimi vášňami. Pozri ΓΡΗΓΟΡΙΟΥ ΘΕΟΛΟΓΟΥ: Πρὸς Προκόπιον Ἐπιστολή 103. In. MIGNE, J.-P. ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΠΑΤΡΟΛΟΓΙΑ (Patrologiae Graecae). Paris 1862. Τομος 37, 513 a ďalej. Pozri ΚΑΛΛΙΝΙΚΟΥ, Κ.: Ὁ Χριστιανικός Ναός καὶ τὰ τελούμενα ἐν αὐτῷ. Cit. dielo, s. 516.

² Pozri ΚΑΛΛΙΝΙΚΟΥ, Κ.: Ὁ Χριστιανικός Ναός καὶ τὰ τελούμενα ἐν αὐτῷ. Cit. dielo, s. 517. „Kresťanstvo nie je nejaké pochmúrne náboženstvo. Na svadbe v Kani Galilejskej, na ktorej bol prítomný Christos, nechýbala veselá nálada. Avšak nie je potrebné prerušovať hranice medzi svetlom a tmou.“

³ Pozri ΙΩΑΝΝΗΣ ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΣ: Υπόμνημα εἰς τὴν πρὸς Κολοσσαεῖς ἐπιστολήν. In. MIGNE, J.-P. ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΠΑΤΡΟΛΟΓΙΑ (Patrologiae Graecae). Paris 1862. Τομος 62, 387. Pozri ΙΩΑΝΝΗΣ ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΣ: Υπότιπῳσις τῆς πρὸς Κορινθίους Α' Ἐπιστολῆς. In. MIGNE, J.-P. ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΠΑΤΡΟΛΟΓΙΑ (Patrologiae Graecae). Paris 1862. Τομος 61, 102-103. Pozri ΙΩΑΝΝΗΣ ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΣ: Ὁμιλία ΝΖ' εἰς τὴν Γένεσιν 1. In. MIGNE, J.-P. ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΠΑΤΡΟΛΟΓΙΑ (Patrologiae Graecae). Paris 1862. Τομος 54, 486-488.

⁴ 1M 29, 22-23.

Pritom zdôrazňuje: „vidíš, s akou skromnosťou, počestnosťou a prostotou usporadúvali v minulosti svoje svadobné hostiny. Počujte to všetci, ktorí ste emocionálne dojatí zo satanských okázalostí a pompézností, ktorými narúšate posvätnosť svätej tajiny manželstva a to hneď od jej samotného počiatku”¹. Ďalej svätý Ján Zlatoústý pokračuje „povedz mi, prečo hneď od začiatku pozývaš do svojho domu hercov, tanečníkov, (zabávačov – animátorov atď.) spolu s nezmyselným plytvaním vynaložených prostriedkov, aby si takto zničil svedomie svojej dcéry a naviac urobil z mládenca nehanebníka bez ostychu. Pretože mladí ľudia v tomto veku to majú aj tak dosť ťažké, aby udržali na pokoji svoje vášne a boli zdržanliví aj bez zbytočných provokácií”², spojených s týmito nemiestnymi prvkami zábavy, ktoré keď na nich mladí ľudia pozerajú a počúvajú ich, ešte viac v nich rozohňujú vášne, ktoré žiaľ dušu toho mladého človeka utopia.

Žiaľ, práve kvôli týmto vášňam sa všetko vytráca a navyše, podkopáva sa česťnosť, čistota, ktorá by ich v budúcnosti zjednotila. Tieto, niekedy až satanské zvyky, ako zdôrazňuje svätý Ján Zlatoústý, „už od samotného začiatku podkopávajú a veľmi vážne narúšajú jednotu, ktorá medzi nimi existuje a takto túžba jedného po druhom vädne a postupne upadá. Pretože ak chlap premýšľa nad inou ženou, jeho myseľ je rozlietaná tu a tam a je vedená samotným diablom, vtedy sa jeho dom naplní smútkom a žiaľom. A keď niečo podobné postihne ženu, vtedy môžeme kľudne a s presnosťou povedať, že všetko sa od základu zničí, chlap upodozrieva ženu a žena muža a jeden druhého pozorujú a sledujú. A tam, kde by mala existovať jednota³ a láska, nakoľko „dvaja sa stávajú

¹ Pozri ΙΩΑΝΝΗΣ ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΣ: Ὁμιλία ΝΖ' εἰς τὴν Γένεσιν 1. cit. Dielo., s. 486-488.

² Pozri ΙΩΑΝΝΗΣ ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΣ: Ὁμιλία ΝΖ' εἰς τὴν Γένεσιν 1. cit.dielo., s. 486-488.

³ Budovanie jednoty a vzájomnej túžby partnerov v zmysle slov Svätého Písma 1M 2, 18, sú dosiahnuteľné jedine v spolupráci s Bohom prostredníctvom svätých tajín, ktorými človek dosahuje poznanie i silu lásky, pokory, obety, ale aj duchovnej radosti. Pravidelné pristupovanie k svätým tajinám, aktívna účasť na modlitebnom a eucharistickom zhromaždení sú základnými predpokladmi poznávania pravého učenia, správnej duchovnej formácie a efektívnymi nástrojmi pri predchádzaní a prekonávaní hriechu. Táto jednota sa buduje cez modlitebné spoločenstvo a úsilím o duchovnú jednotu. Ak sa manželia budú modliť za svoje manželstvo a otázky svojho každodenného života riešiť spolu s Christom v duchu jeho Evanjelia, Christos ich vždy vyvedie z labyrintu hriechu

jedným telom“¹, zrazu sú títo dvaja natoľko rozdelení a vzdialení od seba, ako keby boli nepriatelia. Do ich života vstúpil diabol a spôsobil im toľkú škodu, že denne sú medzi nimi hádky, nezhody, boje, vojny, a to až natoľko, že z tej zloby nemôžu nájsť pokoj, aby sa utíšili a oddýchli si.

V neskoršom období svätý Kozmas Etolos veľmi charakteristicky opisuje tance a piesne, bubny, husle, streľbu z pušiek a oblečenie, ktoré sprievádzajú svadbu takto: „Ak chcete, bratia moji, urobiť radosť (dobrú náladu), zoberte (chrámových) spevákov a zaplaťte im, aby spievali celý deň a nech oslavujú nášho Pána“.² Aj svätý Nikodým Svätohorec poznamenáva, že ak mladomanželia a rodičia, ale aj klerici sedia za stolom, „jedia, pijú, veselia sa a radujú úctivo, slušne na slávu Boha,“ ako sa na kresťanov patrí“³. Je nevyhnutné zanechať a vyhnúť sa takým spôsobom zábav, prostredníctvom ktorých je činný démon. Sám Nikodým Svätohorec zložil hymny a piesne, ktoré je možné spievať počas jedla na (svadobnej) hostine.⁴

Možno je niekto presvedčený, že takýto postoj Otcov Cirkvi, ako aj ich názory sú veľmi prehnané. Ale je nevyhnutné aby, sme na nich vzhliadli z pohľadu a podmienok, za akých boli napísané. Neosočujem a ani neodsudzujem svadbu, zdôrazňuje svätý Ján Zlatoústý, len vás poučujem a recenzujem „to zlé, čo sa vtiahlo do sobáša a svadobnej

a ťažkostí. Pozri RUDAČKOVÁ, J.: *Sväté tajiny – efektívna prevencia pred pádom*. In. Sväté tajiny (sviatosti) v súčasnom spoločenskom kontexte. Zborník príspevkov z vedeckej konferencie s medzinárodnou účasťou konanej dňa 13. – 14. mája 2008 v Prešove. PBF PU v Prešove. Prešov 2009, s 56-57.

¹ „Preto muž opustí svojho otca i svoju matku a prilipne k svojej manželke a budú jedným telom.“ 1M 2, 24. Ak sa lepšie pozrieme na svedectvo Božieho Slova, konkrétne prvú knihu Mojžišovu, druhá kapitola sa končí opisom prvého stretnutia muža a ženy. Opis kulminuje vo vete: „Budú jedným telom“. Toto Božie Slovo sa opakuje aj v Novom zákone. Dvakrát ho používa Isus Christos (Mt 19, 4 - 6; Mk 10, 6 - 9) a dvakrát apoštol Pavol (1 Kor 6, 16 - 17; Ef 6, 31 - 32). Toto slovo poukazuje na hlavný cieľ a účel manželstva - byť jedným telom, byť jedno. Jednota dvoch osôb, ktoré sa stávajú jednou bytosťou.

² ΜΕΝΟΥΝΟΥ, Ι. Β.: *Κοσμιὰ τοῦ Αἵτολου*. Vyd. Τηνοῦ. Αθήνα 1979, s. 198, 217.

³ ΝΙΚΟΔΗΜΟΥ ΑΓΙΟΡΙΤΟΥ: *Χριστοθήτεια τῶν Χριστιανῶν*. Vyd. Β. Ρηγόπουλου. Θεσσαλονίκη 1991, s. 46.

⁴ ΒΛΑΧΟΥ, Ι. Σ.: *Παρεμβάσεις στη σύγχρονη κοινωνία*. Τομ. Α', Λεβαδεία 1994, s. 185. Pozri ΝΙΚΟΔΗΜΟΥ ΑΓΙΟΡΙΤΟΥ: *Χριστοθήτεια τῶν Χριστιανῶν*. Cit. dielo, s. 152-153.

hostiny“¹ hanebnosť, nemorálnosť, drzosť, bezohľadnosť, ako aj kultivovanie smilného správania a zvykov. Svadba, ako aj manželstvo, aj napriek vplyvu sekularizácii každej doby si zachovali počestnosť, vážnosť a sú pôvodcom mnohých bláh a dobrodení. Démon veľmi dobre pozná tento holý ale pravdivý fakt a taktiež vie, že manželstvo tvorí obranný múr proti smilstvu. Preto ho chce za každých okolností a všetkými možnými prostriedkami pošpiniť, zneuctiť a to akýmkoľvek podvodným, lstivým a klamným smilným prejavom či manifestáciou.²

Túto realitu, o ktorej hovorí svätý Ján Zlatoústý v 4. storočí, žiaľ môžeme pozorovať aj v našej dobe, kedy svadba je častokrát chápaná ako svetská exhibícia, demonštrácia moci, postavenia, bohatstva, či spoločenskej prestíže a nie ako „odkaz“ zodpovednosti, lásky, rozumnosti, rozvahy, jednoty a pokoja s cieľom dosiahnutia psychosomatickej jednoty manželov.³ To znamená, že jednota je v podstate blahodateľou, darom osobnej slobody a lásky, ktoré môžu byť dokonalé jedine „v Christu“. Dar jednoty nepredstavuje akúsi psychologickú alebo subjektívnu skúsenosť, pretože podstata tejto jednoty sa nachádza v bohoľudskej hypostáze Isusa Christa.⁴

Je veľmi ťažké dať nejaký recept na zmysel, či obsah radosti a zábavy na svadbe a v manželstve, ale je potrebné taktiež spomenúť slová profesora Kalinika, že kresťanstvo, ako sme už vyššie spomínali, nie je „pochmúrne náboženstvo“.⁵ Je potrebné zdôrazniť, že pravoslávne kresťanstvo, teda pravoslávie, nie je náboženstvo, či nebodaj nejaká kultúra, ale je to predovšetkým metóda terapie človeka, výsledkom ktorej je jeho

¹ Позри ΙΩΑΝΝΗΣ ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΣ: Υπότύπωσις τῆς πρὸς Κορινθίους Α΄ Ἐπιστολῆς. In. MIGNE, J.-P. ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΠΑΤΡΟΛΟΓΙΑ (Patrologiae Graecae). Paris 1862. Τομος 61, 103.

² ΙΩΑΝΝΟΥ ΧΡΙΣΟΣΤΟΜΟΥ: Υπότύπωσις τῆς πρὸς Κορινθίους Α΄ Ἐπιστολῆς. Cit. dielo, Τομος 61, 104.

³ ΣΥΜΕΩΝ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ: Περὶ τοῦ τιμίον νομίμου γάμου. In. MIGNE, J.-P. ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΠΑΤΡΟΛΟΓΙΑ (Patrologiae Graecae). Paris 1866. Τομος 155, 513D.

⁴ Pozri ŽUPINA, M.: *Teológia a skúsenosť svätej tajiny manželstva ako východisko zo súčasnej krízy manželstva a rodiny*. In. Sväté tajiny (sviatosti) v súčasnom spoločenskom kontexte. Zborník príspevkov z vedeckej konferencie s medzinárodnou účasťou konanej dňa 13. – 14. mája 2008 v Prešove. PBF PU v Prešove. Prešov 2009, s 151-160.

⁵ ΚΑΛΛΙΝΙΚΟΥ, Κ.: Ὁ Χριστιανικός Ναός καὶ τὰ τελούμενα ἐν αὐτῷ. Cit. dielo, s. 517.

uzdravenie. Je pochopiteľné, že na svadbe v Káni Galilejskej túžba človeka neabsentovala. Ale bola to túžba medzi svetlom a tmou na hranici, ktorú nie je možné prekračovať, či porušovať v zmysle toho, čo bolo už nami vyššie spomenuté.

Použitá literatúra:

- ΒΛΑΧΟΥ, Ι. Σ.: *Παρεμβάσεις στη σύγχρονη κοινωνία*. Τομ. Α', Λεβαδεια 1994.
- ΕΥΔΟΚΙΜΩΦ, Π.: Τὸ μυστήριον τοῦ γάμου. In. Ἡ Ὁρθοδοξία. Θεσσαλονίκη 1972.
- ΓΡΗΓΟΡΙΟΥ ΘΕΟΛΟΓΟΥ: *Πρὸς Προκόπιον Ἐπιστολή 103*. In. MIGNE, J.-P. ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΠΑΤΡΟΛΟΓΙΑ (Patrologiae Graecae). Paris 1862. Τομος 37.
- ΙΩΑΝΝΗΣ ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΣ: *Ὁμιλία ΝΖ' εἰς τὴν Γένεσιν 1*. In. MIGNE, J.-P. ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΠΑΤΡΟΛΟΓΙΑ (Patrologiae Graecae). Paris 1862. Τομος 54.
- ΙΩΑΝΝΗΣ ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΣ: *Υπόμνημα εἰς τὴν πρὸς Κολοσσαεῖς ἐπιστολήν*. In. MIGNE, J.-P. ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΠΑΤΡΟΛΟΓΙΑ (Patrologiae Graecae). Paris 1862. Τομος 62.
- ΙΩΑΝΝΗΣ ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΣ: *Υπότῳπωσις τῆς πρὸς Κορινθίους Α' Ἐπιστολῆς*. In. MIGNE, J.-P. ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΠΑΤΡΟΛΟΓΙΑ (Patrologiae Graecae). Paris 1862. Τομος 61.
- ΙΩΑΝΝΗΣ ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΣ: *Υπόμνημα εἰς τὸ κατὰ Ἰωάννην Εὐαγγέλιον 22, 3*. In. MIGNE, J.-P. ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΠΑΤΡΟΛΟΓΙΑ (Patrologiae Graecae). Paris 1862. Τομος 59.
- ΚΑΛΛΙΝΙΚΟΥ, Κ.: *Ὁ Χριστιανικὸς Ναὸς καὶ τὰ τελούμενα ἐν αὐτῷ*. Ἀθήνα 3 1969.
- ΜΑΒΡΟΜΑΤΗ, Γ. Β.: *Μυστήριον τῆς Ἀγάπης (Ὁ Γάμος)*. Vyd. Τετῆτος, Κατερίνη 1988
- MIRKOVIČ, L.: *Pravoslávna liturgika*. Prešov 2001, (preložil KORMANÍK, P.)
- MENOYNOY, Ι. Β.: *Κοσμᾶ τοῦ Αἰτολοῦ*. Vyd. Τῆνος. Ἀθήνα
- ΝΙΚΟΔΗΜΟΥ ΑΓΙΟΡΙΤΟΥ: *Χριστοθήθεια τῶν Χριστιανῶν*. Vyd. Β. Ρηγόπουλου. Θεσσαλονίκη 1991

RUDAČKOVÁ, J.: *Sväté tajiny – efektívna prevencia pred pádom*. In. Sväté tajiny (sviatosti) v súčasnom spoločenskom kontexte. Zborník príspevkov z vedeckej konferencie s medzinárodnou účasťou konanej dňa 13. – 14. mája 2008 v Prešove. PBF PU v Prešove. Prešov 2009, s 48-59.

ΣΥΜΕΩΝ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ: Περί τοῦ τιμίου νομίμου γάμου. In. MIGNE, J.-P. ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΠΑΤΡΟΛΟΓΙΑ (Patrologiae Graecae). Paris 1866. Τομος 155.

ΤΡΕΜΠΕΛΑ, Π.: *Μικρὸν ἐὺχολόγιον τ. Α΄*, Ἀθῆνα 1950.

ŽUPINA, M.: *Teológia a skúsenosť svätej tajiny manželstva ako východisko zo súčasnej krízy manželstva a rodiny*. In. Sväté tajiny (sviatosti) v súčasnom spoločenskom kontexte. Zborník príspevkov z vedeckej konferencie s medzinárodnou účasťou konanej dňa 13. – 14. mája 2008 v Prešove. PBF PU v Prešove. Prešov 2009, s 151-160.

SVĚTÝ APOŠTOL PAVOL A JEHO PRÍNOS PRE BIBLICKÚ EXEGÉZU

doc. ThDr. Ján HUSÁR, PhD.

Abstract: This paper deals with the basic exegetic principles of saint Apostle Paul. Paul's exegesis was built primarily on Christ's exegetic foundations. The apostolic exegesis is the interpretation of the Old Testament in the light of the death of Jesus Christ and His resurrection. The New Testament does not negate the Jewish belief that Jesus Christ is the son of king David, but on the basis of the Old Testament it shows, that Christ is not only the son of king David, but also his Lord. This connection of the New Testament Revelation with the Old Testament was necessary for Jews and Christians, who came to Christianity from Judaism.

Každý, kto chce správne pocho-
piť slová Svätého Písma, či už hovo-
ríme o Starom alebo Novom Zákone,
mal by v prvom rade nahliadnuť do
slov samotného Písma. Sväté Písmo
sa totiž nezriedka objašňuje samé.
Platí to taktiež aj vo vzťahu Nového
Zákona k Starému Zákonu, keďže
v Starom Zákone sa tajomne odкрýva
Nový Zákon a Nový Zákon takýmto
spôsobom Starý Zákon objašňuje.

Jedným z poslání biblickej teoló-
gie v súčasnosti je identifikácia týchto
biblických prorockých a predobraz-
ných miest, poukázanie na ich prepo-

jenosť v jednej teologickej téme, tiež poukázanie na ich využitie v bo-
hoslužobných textoch Pravoslávnej Cirkvi. Takto získané poznatky,
publikované prehľadným spôsobom, môžu byť potom využité aj
v ostatných teologických disciplínach, ktoré nemôžu prehliadať Sväté
Písmo – Božie Zjavenie – ako svoj základný prameň. Vzorom v tejto

činnosti nám môže byť osoba svätého apoštola Pavla, ktorý starozákonnými textami objasňoval novozákonné udalosti a dal nám takto prototyp biblickej exegézy postavenej na samotnom Christovi, na ktorom neskôr stavali aj ostatní otcovia a učitelia Cirkvi.

Pavlova exegéza bola postavená v prvom rade na Christovej exegetickej činnosti. Samotný Isus Christos často používal slová zo Zákona, Prorokov i Spisov (t.j. celého Písma Starého Zákona), ktoré vo veľkej miere vysvetľoval ako naplnenie na sebe samom – prisľúbenom Mesiášovi (pozri napr. Mt 21, 16 – Ž 8, 3; Mt 26, 64 – Ž 109, 1; Lk 4, 17–21 – Iz 61, 1–2 a mnohé ďalšie). V takomto duchu vysvetľovania slov Svätého Písma Starého Zákona pokračovali aj Christovi učeníci – svätí apoštoli. Tí mnohé starozákonné texty preniesli do svojich kázní, aby tak poukázali, že nimi zvestovaný vzkriesený Christos je židovskému národu a samozrejme celému ľudstvu Bohom prisľúbený Mesiáš, ktorý prišiel na svet z Panny, ponížil sa až k smrti na kríži, vstal z mŕtvych a to všetko vykonal kvôli nášmu spaseniu. Mnohé starozákonné miesta uvádzajú svätí apoštoli práve v súvislosti s utrpením Isusa Christa a Jeho vzkriesením, no nájdeme u nich aj slová objasňujúce telesné narodenie Božieho Syna v čase, Jeho službu a charakter Jeho vykupiteľského diela.

Najväčší počet citátov zo Starého Zákona, ktoré objasňujú vyššie spomínané okolnosti, sa okrem Evanjelia (všetkých štyroch evanjelistov, ktorí zachytávajú slová samotného Isusa Christa a ku ktorým nezriedka pridávajú svoj komentár) nachádza v Skutkoch svätých apoštolov a v listoch svätého apoštola Pavla. Slová týchto citátov z Písma tvoria základ kázní svätých apoštolov.

Novozákonná, a teda aj Pavlova, exegéza Starého Zákona môže byť pochopená len v bezprostrednom kontexte starohebrejského Midraša, samozrejme prináša nový uhol pohľadu – pohľad Christa ako vteleného Božieho Syna, prisľúbeného Mesiáša. Je to uhol úplne nového pohľadu, ktorého výsledkom je nový prístup k Starému Zákonu. No tento nový prístup sa v plnosti nachádza v rozsahu vtedajšej židovskej tradície. Samotný Isus Christos aj Jeho apoštoli sú jednoducho neoddeliteľní od židovskej exegetickej tradície a ich prvoradým cieľom bolo odkrytie hlbokého (resp. hlbšieho) zmyslu Starého Zákona. Isus Christos svoje učenie založil na Zákone a prorokoch, v ktorých odkrýva ich hlboký

rozmer a poukazuje na seba ako na ich naplnenie – On je zosobnením prísľubov Zákona i prorokov. Keďže hebrejské myslenie (t.j. exegéza aj chápanie Starého Zákona) je nasmerované na budúcnosť, na to, že nastane zjavenie sa Mesiáša, celé je preniknuté eschatologickým duchom. No Nový Zákon sa zakladá na fakte, že to budúce sa už začalo naplňovať, t.j. na zjavenom Mesiášovi sa začala naplňovať historická realita.

Božie kráľovstvo, ku ktorému smeruje celý Starý Zákon ako k tomu, čo musí prísť, sa v kázaniach Isusa Christa a potom v slovách apoštolov javí ako to, čo už nastalo, čo je už tu, čo je blízko a reálne existuje v Christovej osobe, konaní a živote. Isus Christos nezavrhuje Zákon a prorokov, On ich naplňa (Mt 5, 17), t.j. On je ich plnosť (úplné naplnenie). Tento nový moment (fakt) si vyžaduje úplnú reinterpretáciu starozákonných textov, no nie v tom, zmysle, že nový zmysel nahradí starý, no v zmysle odkrytia nových, dosiaľ nevidených hĺbok. Podobne ako keď potápač odhalí v istej hĺbke oceánu niektoré formy života, no keď zostúpi hlbšie, odhalí ešte viac, pritom nepopiera to, čo mu bolo známe prv, obohacuje to o dosiaľ nepoznané.

Aj v Pavlových kázaniach je Isus Christos ten Mesiáš, ktorého predpovedali Písma: „*Už predtým som vám povedal, že On sám prijal, t.j. že Christos zomrel za naše hriechy podľa Písma a že bol pochovaný a vstal z mŕtvych na tretí deň podľa Písma*“ (1Kor 15, 3–4). Takto apoštolský výklad je výkladom Starého Zákona vo svetle smrti Isusa Christa a Jeho vzkriesenia. Prví kresťania vychádzali z toho, ako z nespochybniteľného faktu a v Písme hľadali pravidlá života, no vždy vo svetle Christových slov a poučení. Pri kolízii (konfrontácii) vtedajšej judaistickej exegetickej tradície a novozákonnej reinterpretácie nebolo cieľom druhej zničiť prvú, no ukázať jej nedokonalosť odkrytím toho, čo bolo v biblickom texte pred ňou ukryté. Napríklad Nový Zákon nezavrhuje židovskú vieru v to, že Isus Christos je synom Dávida, no na základe práve Starého Zákona poukazuje, že Christos je nielen syn Dávida, no aj jeho Hospodin (por. Mt 22, 41–45; Rim 1, 3; 2Tim 2, 8). Toto spojenie novozákonného Zjavenia so starozákonným bolo potrebné kvôli židom aj kresťanom, ktorí do kresťanstva prišli zo židovstva.

Sú dva hlavné problémy, pre ktoré sú v protiklade novozákonná exegéza a starý Izrael, ktorý je obmedzený doslovným chápaním

a vlastnou nedokonalosťou. Prvým problémom je otázka osoby Isusa Christa a druhým otázka vzťahu viery a zákona, o ktorom vyčerpávajúco hovorí apoštol Pavol v liste Rimanom (najviac vo 4. kapitole). Táto kolízia pokračuje aj dnes, pretože sa za ňou skrýva protirečenie dvoch rôznych výkladov slov, udalostí, osôb, symbolov opísaných vo Svätom Písme, cez ktoré Boh odkrýval a odkrýva Seba svet. Novozákonný a apoštolský výklad sa zakladá nielen na prvom príchode Isusa Christa, no aj na Jeho druhom, budúcom príchode. Nový Izrael je zhromaždený v Cirkvi, očakáva Isusa Christa, ktorý už raz prišiel v „*podobe služobníka*“ (Flp 2, 7), aby sa zjavil vo všetkej svojej sláve, no starý Izrael stále očakáva Jeho prvý príchod. Judaizmus je tak historickým krížom pre kresťanstvo a kresťanský výklad Božieho Zjavenia. A nikto tak veľmi neokúsil tento kríž, ako ho okúsil a prežíval svätý apoštol Pavol. V mnohých svojich listoch vstupoval do otvoreného boja s judaistickou horlivosťou „*nie podľa pravého poznania*“ (Rim 10, 2), zatvrdilosťou a kamenosťou ich srdca. Pavol prijíma základnú tézu evanjelistov o Christovi ako o „*naplnení*“ a „*dokonalosti*“ Zákona a prorokov (por. Mt 5, 17–19; Lk 4, 21; Sk 1, 16; Jn 19, 28 a i.), tiež tézu o súlade času Jeho príchodu s „*plnosťou času*“ – „*Keď však prišla plnosť času*“ (vhodný čas), hovorí apoštol, „*poslal Boh svojho Syna narodeného zo ženy*“ (Gal 4, 4; por. Mk 1, 15). Tejto plnosti času predchádzala dlhá ikonómia spásy (Rim 10, 4; Hebr 10, 1. 14), ktorá sa završuje na golgotskom kríži (Jn 19, 30).

Apoštol Pavol v Starom Zákone rozlišuje „*literu*“ a „*duch*“ (2Kor 3, 6; Rim 2, 29; 7, 6). Pod „*literou*“ chápe hebrejský výklad, ktorý bol prekonaný príchodom Isusa Christa. Duch, ktorý oživuje – to je hlbší, pravý zmysel starozákonného Zjavenia. Je prístupný len viere a Svätému Duchu. Zákon bol pre nás „*vychovávatelom ku Christovi*“ (Gal 3, 24), preto aj litera podmienená týmto pestúnom, aj Zákon, sú iba prípravou k viere a ku Christovi. Tento duch (t.j. hlbší zmysel) Starého Zákona je organicky zviazaný so slovom. Slovo je reálny obraz, ale aj ukazovateľ skrytej reality, ktorá sa prostredníctvom obrazu typologicky odkrýva. Tento obraz je zároveň aj reálny historický moment aj prorocký obraz, ktorý predpovedá to, čo má nastať na konci vekov. Preto apoštol hovorí: „*Toto sa im stalo ako predobraz a bolo napísané ako napomenutie pre nás, ktorých zastihol koniec vekov*“ (1Kor 10, 11). Všetko toto sa udialo a boli to

„predobrazy pre nás” (1Kor 10, 6). Takto apoštol Pavol zachováva nielen plnú historickosť starozákonných udalostí a konkrétnosť starozákonných slov, ale odkrýva aj ich hlbší zmysel. K tomuto Pavlovmu typologickému výkladu sa vzťahuje aj tzv. paralelizmus. Napríklad paralelizmus medzi Adamom a Isusom Christom (Rim 5, 14 – *No smrť vládla od Adama po Mojžiša aj nad tými, ktorí nehrešili na spôsob Adamovho priestupku. On je však obrazom Toho, ktorý mal prísť*) – Adam je predobrazom budúceho. Takto všetky udalosti Starého Zákona, osoby, obety, sviatky sú iba tieňom toho, čo príde: „*Nech vás teda nikto nesúdi pre jedenie a pitie, ani pre sviatok, novmesiace, ani pre soboty, lebo ony sú len tieňom budúcich vecí...*” (Kol 2, 16 – 17).

V tom je základ Pavlovej alegorickej exegézy ako hľadania pravého zmyslu textu starozákonných kníh. Používajúc alegorickú metódu pri výklade Starého Zákona apoštol Pavol nikdy neobchádza ani historicosť a konkrétnosť typologickej metódy. Uvedieme jeden príklad jeho alegorického výkladu. Aby zdôraznil rozdiel medzi slobodou Božích detí a otroctvom zo Zákona, obrazne porovnáva slobodnú Sáru a jej slúžku Hagar, z nich prvá rodí podľa ducha a druhá podľa tela: „*Ved’ je napísané, že Abrahám mal dvoch synov, jedného od otrokyne, druhého od slobodnej. No ten, čo bol od otrokyne, narodil sa podľa tela, ale ten od slobodnej podľa zaslúbenia. Toto je však obrazná reč. Tie (ženy) znamenajú totiž dve zmluvy: Tá prvá, z vrchu Sinaj, ktorá rodí pre otroctvo, to je Hagar. Hagar však znamená vrch Sinaj v Arábii a zodpovedá terajšiemu Jeruzalemu, lebo ten je so svojimi dietkami v otroctve. Ale Jeruzalem, ktorý je hore, to je tá slobodná, ktorá je našou matkou. Napísané je totiž: „Plesaj, neplodná, ktorá nerodiš, jasaj a výskaj, ty, ktorá netrpíš pôrodné bolesti. Lebo opustená má viac detí, než tá, ktorá má muža!” My však, bratia, sme ako Izák dietkami zaslúbenia. No ako vtedy ten, čo sa narodil podľa tela, prenasledoval toho, čo sa narodil podľa ducha, tak aj teraz. Čo však hovorí Písmo? Vyžehň otrokyňu a jej syna, lebo syn otrokyne nebude dedičom so synom slobodnej. Preto, bratia, nie sme dietkami otrokyne, ale slobodnej” (Gal 4, 22-31). Hagar a Sára: rodenie k otroctvu a rodenie k slobode, Zákon a viera, Dolný a Horný Jeruzalem, otroctvo a synovstvo – všetko toto je v obraznom alegorickom spôsobe obsahom výrazov „syn otrokyne” a „syn slobodnej”, deťmi ktorej sme aj my (pozri Gal 4, 31).*

Spoločne s podobenstvom a symbolizmom, ktoré apoštol Pavol tiež používa pri výklade Starého Zákona (napr. Hebr 9, 9: starozákonné obety – symbol Christovej obety; 11, 17 – obetovanie Izáka – symbol obetovania Isusa Christa), obzvlášť v liste k Hebrejom, práve v tomto liste stretávame aj ďalší motív, veľmi vážny pri nachádzaní zmyslu Starého Zákona. Starozákonné predmety a udalosti sú nielen tieňom a predobrazom toho, čo má nastať, oni majú aj svoj archetyp, prvoobraz na nebi, ktorý im predchádzal. Starozákonné udalosti a predmety sú pozemskými obrazmi, teda reprodukciami (Hebr 4, 11; 8, 5; 9, 23. 24), tieňmi (Hebr 8, 5; 10, 1) nebeských skutočností. Napríklad nebeský Jeruzalem, ktorý od samého počiatku existuje v Bohu, nie je nič iné, ako budúce tajomstvá konca vekov – Božie Kráľovstvo (Hebr 12, 22). Večné dobro a budúce blaho sú tak totožné (Hebr 2, 5; 5, 9; 6, 5; 9, 11–12; 10, 1; 11, 20; 13, 14). Starý Zákon je tieňom, Nový Zákon nie je tieňom, ale ikonou, obrazom budúcich bláh. Zákon nemôže darovať dokonalosť, lebo je len tieňom budúcich bláh, a nie ich ikonou – „*Zákon je len tieň budúceho dobra, a nie samý obraz vecí*“ (Hebr 10, 1).

Na základe tohto prístupu môžu byť Isusovi Christovi priradené aj texty, v ktorých sa hovorí o Melchisedekovi, Mojžišovi, patriarchoch a obetách a podobne. Ale to nie je samovoľný či náhodný alegorizmus. Je založený na teológii histórie typickej pre kresťanstvo, podľa ktorej sa celá história centralizuje v osobe Isusa Christa ako Alfe a Omega, ako plnosti všetkých historických „tieňov“ a „obrazov“ udalostí, t.j. všetkého Božieho Zjavenia (Bohozjavenia). Takto sú raz a navždy položené základy kresťanskej exegézy Starého Zákona.

Na prvý pohľad sa zdá, že kresťanská exegéza je pokračovaním rabínskej exegézy a alexandrijského alegorizmu, no pri pozornejšom pohľade to tak nie je. Namiesto Tóry (Zákona) ako kritéria všetkého, kresťanský novozákonný výklad považuje za kritérium a mieru všetkého osobu Isusa Christa. Christos je kľúč k pochopeniu Zjavenia a zároveň plnosť Bohozjavenia. Celá exegéza je nasmerovaná k Nemu ako k Počiatku a Koncu všetkého, čo sa udialo a čo sa ešte len udeje. Stretnutie s Ním a získanie Jeho jedinečného Ducha dáva apoštolom a potom aj svätým Otcom výnimočnú spoľahlivosť a neochvejnosť výkladu a aj

jednotnosť v ich postoji pri množstve rozličných starozákonných udalostí, osôb, pravidiel, symbolov, obrazov a slov.

Zoznam literatúry:

Библия. Книги священного писания Ветхого и Нового завета в русском переводе с Синодального издания. Москва 1992.

АМФИЛОХЈЕ (Радовић), митрополит: *Иторијски пресјек тумачења Старога Завјета*. Цетиње 2009. ISBN 978-86-7660-119-6.

АМФИЛОХИЙ (Радович), митрополит: *История толкования Ветхого Завета*. Москва 2008. ISBN 978-5-94625-253-9.

ЕФРЕМ СИРИН, св.: *Толкование на послания божественнаго Павла. Творения*. Москва 1995, т. VII.

ФЕОДОР ИТ КИРСКИЙ, бл.: *Толкование на четырнадцать посланий св. апостола Павла. Творения*. Москва 2003. ISBN 5-87468-203-1.

ФЕОФАН ЗАТВОРНИК, св.: *Толкование посланий св. апостола Павла*. Москва 2002. ISBN 5-85134-007-X.

ГЛУБОКОВСКИЙ, Н. Н.: *Библейский словарь*. Сергиев Посад – Джорданвилль 2007.

ИОАНН ЗЛАТОУСТ, св.: *Беседа XXXIII. на послание к Евреям. Творения*. Успенско-Почаевская лавра 2005, т. XII.

ЛОПУХИН, А. П.: *Толковая Библия*. Харвест 2000. ISBN 985-13-2252-0.

ПСАЛТИРЬ в святоотеческом изъяснении. Свято-Успенская Почаевская Лавра 1998. ISBN 5-86868-103-7.

СНИГИРЕВ, Р.: *Священное Писание Ветхого Завета*. Саратов 2006. ISBN 5-98599-019-2.

ИЗУЧЕНИЕ БИБЛИИ В РАМКАХ ПРИХОДА: ОБЪЕДИНЕНИЯ, ПРОПОВЕДИ, БЕСЕДЫ

иерей Андрей ПЕТРУСЕВИЧ, кандидат богословия

Изучение Священного Писания – неотъемлемая часть жизни христианина. Эти книги, безусловно, всегда актуальны, для каждой отдельной жизни, каждой семьи, христианской общины, Церкви Христовой, страны. Необходимость изучения Священного Писания в том, что – это Книга Жизни. Не в умозрительном, философском значении, а в конкретном. Но может возникнуть вопрос: зачем читать Евангелие вместе? Ведь Слово Божие можно воспринять лично, так для чего Его обсуждать с другими, в том числе мало-знакомыми людьми? Ответ прост: мы, христиане, собранные во имя Христово, являемся Церковью. И Откровение Божие дано каждому лично, и всей Церкви, и всему человечеству. Согласно принципу соборности и словам Спасителя «...где двое или трое собраны во имя Мое, там Я посреди них» (Мф.,18:20), группу единомышленников, собравшихся для изучения Слова Божия, можно считать конкретным проявлением Церкви, к которой обращены слова Спасителя.

Одной из форм совместной церковной деятельности верующих людей, способствующих приобретению осмысленной веры, а в дальнейшем — знания этой самой веры, является совместное изучение Священного Писания в малых группах путем обсуждения. По мудрому замечанию Святейшего Патриарха Московского и всея Руси Кирилла, во время таких встреч вырабатывается важнейшее для христианина качество — богословская рефлексия. Поэтому сегодня необходимо при православных храмах создавать объединения, произносить проповеди, проводить беседы с целью изучения Священного Писания.

Но, если обратиться к истории, у православных на территории исторической Руси, то традиции изучать Священное Писание по большому счету нет. Традиция эта не сложилась по вполне объективным причинам: еще сто лет назад большинство населения

писать и читать не умело. А подробное, углубленное изучение Священного Писания возможно лишь в обществе с почти 100% грамотностью. Да и русский перевод Библии был напечатан только в 1876 году [2]. В итоге люди просто часто не понимали, что же значит их вера.

У русского писателя Николая Лескова есть замечательный рассказ «Однодум» — история человека, который прочитал русский перевод Библии, проникся написанным и после этого окружающие смотрят на него как на безвредного чудака. Здоровых резонов от него требовать нельзя, но и вреда он никому не приносит. Он не ворует, не обманывает, — ненормальный, в общем [3].

Общественный деятель, один из руководителей Российского студенческого христианского движения в Российской империи Владимир Марцинковский записал такой виденный им случай: после революции 1917 года в поезде едет матрос и рассказывает, как он буржуев резал, как грабил. Другой пассажир его спрашивает: «Как, ты же в церковь ходил, Евангелие слышал». Тот ответил: «А нешто мы его читали? Мы только крышку Евангелия целовали» [4].

Или история про то, как собирали в храме деньги на новое напрестольное Евангелие. Всей деревней скинулись и, наконец, купили. Вот выносят его торжественно, священник возглашает: «От Луки святого Евангелия чтение». И тут же крики от прихожан: «Как от Луки, мы тоже деньги давали!» [4].

И, если сто лет назад люди не умели читать и писать, то более 40-30 лет назад они просто не могли достать Евангелие. Еще в середине 80-х, Евангелие чаще можно было отыскать в рукописном виде, и то с большим трудом. А уж собираться для его изучения было просто опасно: за религиозную пропаганду грозила уголовная статья.

Именно поэтому изучение, осмысление Евангелия в группах выглядит для нас как нечто новое, но новое не в том смысле, что оно вообще не присуще христианству, православию, а просто в имевшихся ранее исторических условиях на постсоветском пространстве это было невозможно.

Но, очевидно, что слышать Евангелие во время богослужения явно недостаточно. Во-первых, оно прочитывается там далеко не целиком, если взять круг воскресных и праздничных чтений.

Во-вторых, в контексте богослужения подчеркиваются только отдельные стороны евангельского текста.

Текст Евангелия обращен к каждому из нас. Читать его можно дома самостоятельно, но, если этим ограничиваться, здесь больше риск какой-то ошибки, непонимания. Вообще это – книга Церкви и читать ее в Церкви – самое разумное, что можно сделать.

Когда люди, с одной стороны, участвуют в богослужении и воспринимают евангельский текст там, а с другой – читают его, собравшись вместе, молитвенно, стараясь проникнуть в его суть, они знакомятся с основами своей веры самым прямым путем из всех возможных.

Каждый воцерковленный человек согласится: евангельский клуб и или какое-либо объединение на приходе важно по нескольким причинам. Ведь это и возможность познакомиться с толкованием текста Священного писания, понять его исторический контекст, увидеть в прочитанном новые смыслы. К тому же, как совместная молитва, это сплочает прихожан. Кроме того, Библия – основание вероучения Православной Церкви, один из столпов церковной жизни. Поэтому Священное Писание является важнейшим из всего, что должен знать, в истинность чего поверить и жизненно воспринять человек, желающий приобщиться к Богу как член Православной Церкви. Также Библия, в первую очередь Евангелие, являет стоящему на пути веры человеку образ Бога – Творца, Отца, Судии и Спасителя. Поэтому жизненное, сердечное и интеллектуальное восприятие Слова Божия есть тот путь, через который человек может понять, в какого Бога веруют православные христиане, и полностью осознать важность для самого себя Веры и Церкви. В Евангелии изложена радостная весть о Воскресении Христовом и спасении человека, являющаяся средоточием христианства. Катехизация как один из способов начальной проповеди должна раскрывать прежде всего ту сторону христианства, где изложена надежда для грешного человека, поэтому должна быть

основана преимущественно и в первую очередь на Священном Писании. И, наконец, Евангельские заповеди дают ясный, зримый ориентир для духовного развития верующего. Поэтому стремление к соотносению своей жизни с евангельским идеалом будет служить путем духовного совершенствования.

Некоторые особенности деятельности объединений по изучению Священного Писания:

- Оптимальная продолжительность встречи 1-2 астрономических часа.
- На занятии читаются заранее оговоренные тексты Священного Писания, прежде всего Евангелия.
- Прочитанный отрывок обсуждается совместно. При этом все участвуют в дискуссии на равных, ведущему же предоставляется право ее «модерирования». При необходимости он должен аргументированно возражать суждениям, которые в корне противоречат церковному пониманию обсуждаемого текста.
- Занятия должны проходить в специально отведённом и подходящем для этого месте, желательно в заранее назначенное время, с тем, чтобы дисциплинировать участников и способствовать их сосредоточенности на занятии.
- В процессе занятия необходимо почтительное отношение к Библии. Библию целуют перед чтением, чтение предваряется возгласом «Слава Тебе, Боже наш, слава Тебе», оканчивается возгласом «Во Имя Отца и, Сына, и Святого Духа. Аминь» и пр.
- Занятия должны проводиться в благоговейном состоянии.
- Желательно, чтобы занятия не прерывались.
- Занятиям должна сопутствовать молитва. Молитвы читаются перед началом и после окончания занятия.
- Текст обязательно должен быть прочитан на русском языке, чтобы все участники поняли смысл прочитанного.
- Очень желательна живая беседа между участниками клуба, их личная заинтересованность в обсуждении фрагментов Писания;
- В конце занятия ведущий озвучивает святоотеческое толкование прочитанного. Это особенно важно, если в ходе занятия участниками были высказаны толкования, противоречащие учению

Церкви, или толкования аналогичные святоотеческим не прозвучали.

- Возможно использование на занятии дополнительных приемов для лучшего понимания текста: повторение пройденного материала, зачитывание параллельных мест из Писания, приведение исторических справок, задания на заучивание текста с последующей проверкой, возможно использование письменных методов и т.д.

Очень важно объединить людей Словом Божиим в ещё одном благом общем деле, это способ противостоять эпохе всеобщего разобщения и забвения. Все – и тот, кто делится, и тот, с кем делятся – призваны извлечь максимум пользы из этого религиозного, евангельского общения. В конечном итоге – постараться сформировать «евангельское мировоззрение».

Список использованных источников:

1. Библия. – Москва, 2008. - 928 с.
2. Десницкий А. Библия: история Синодального перевода / <https://foma.ru/bibliya-istoriya-sinodalnogo-perevoda.html>.
3. Лесков Н.С. Повести и рассказы. – М.: Художественная литература, 1973. – 558 с.
4. Десницкий А. Евангельские кружки — развивать нельзя закрыть / <https://azbyka.ru/katehizacija/evangelskie-kruzhki-razvivat-nelzja-zakryt.shtml>.

ПРИНЦИПЫ ПРАВОСЛАВНОГО ВОСПИТАНИЯ В ДУХЕ ЕВАНГЕЛИЯ

Ks. dr Artur ALEKSIEJUK

Резюме: Статья является попыткой определения основных принципов православного воспитания в духе Евангелия. Воспитание в свете православия есть помощь детям в раскрытии в них образа Божия. Из-за того это более сложный процесс, не только из методологической точки зрения. Педагог должен любить детей и быть человеком искренней веры, полно вручающим свое дело в руки Божии. Ему нужно также стараться принести радость Евангелия в детскую душу, без которой воспитательное и образовательное действие всегда будет неэффективным и не принесет никакой пользы человеку на его пути ко спасению.

Кто вверится премудрости „тот наследует ее, и потомки его будут обладать ею; ибо сначала она пойдет с ним путями извилистыми, наведет на него страх и боязнь и будет мучить его своим водительством, доколе не уверится в душе его и не искусит его своими уставами; но потом она выйдет к нему на прямом пути и обрадует его и откроет ему тайны свои” (Сир. 4: 17-21)¹.

Кто-то из великих христианских мыслителей сказал, что у новозаветного воспитания не земные небесные корни, так как это педагогика благодати. Воспитание в свете православия есть помощь детям в раскрытии образа Божия. Иначе это может быть сформулировано как раскрытие пути вечной жизни, как приобщение к вечной жизни в жизни здешней². Чтобы этого достичь нужно превратиться весь педагогический процесс в путь к истине, в порыв к Господу, собирающий вместе весь внутренний состав – разум, чувства, волю и совесть. При этом, все это осуществляя не своей

¹ Библия. Книги Священного Писания Ветхого и Нового Завета с параллельными местами и приложениями. В синодальном переводе, НИКЕЯ, Москва 2019.

² В. В. Зеньковский, прот., Проблемы воспитания в свете христианской антропологии, Издание Свято-Владимирского Братства, Москва 1993, с. 152.

волей и силой, но по силе, какую дает Бог, дабы во всем Он прославлялся через Сына Божия Иисуса Христа (1 Пет. 4: 11)¹.

У православной педагогики есть цель – обращение к вере и спасение души. Очевидно, что такая цель не может быть достигнута иначе, как действием Божией благодати. Это прекрасно выразил апостол Павел: „Хотя люди и остались немощны, однако же стали крепки и живы силою Божиею, действующей в них” (2 Кор. 13: 4). Благодать приходит от Бога по призванию: „Никто не может прийти ко Мне, если не привлечет его Отец, пославший Меня” (Ин. 6: 44). Слова Иисуса Христа являются убеждением, что с пришествием в мир Спасителя до самого скончания времен Он будет давать успех христианскому воспитанию. Самая малая искра веры в душе будет иметь прямую связь с евангельскими событиями, хотя они все больше отдаляются от нас толщей тысячелетий. Это части единой вселенской Пятидесятницы. И хотя многое здесь лежит в области потаенного, духовного, неподвластного разуму, все-таки христианство, будучи глубоко сверхъестественным, соприродно вечности, оно не стремится поставить себя вне времени и истории, обособиться от видимой реальности. Поэтому оно воспринимает наработанный веками педагогический опыт. В исторической ретроспективе в вопросах христианской педагогики не только возможен, но и весьма полезен опыт веков. Тут становятся доступными черты того высшего, Божественного педагогизма, которыми отмечен сперва путь народов древности к моменту Воплощения Сына Божия и восприятию благой евангельской вести, а затем и новозаветная эра, в которую между земным и небесным утвердилось новая, особенно тесная связь (Еф. 1: 10)². В этом ключе следует вспомнить слова глинского иеромонаха Порфирия (Левашова) о важности многих средств воспитания: „Богатые средства воспитания должны противодействовать растлению человеческой природы, искоренять недостатки, облагораживать нравы и чувства, пробуждать силы

¹ А. Б. Рогозянский, У истоков педагогики христианства, „Журнал Московской Патриархии” 2000, 5, в: http://www-old.srcc.msu.ru/bib_roc/jmp/00/05-00/08.htm, дата доступа: 3.10.2019 г.

² Там же.

духа настолько, насколько это требуется для служения Церкви, государству и обществу”¹. Отсюда воспитывать это напитать ребенка всем, что Божие и от Бога. Это главная цель, которая только может стоять перед воспитателем, так как отсюда человек почерпает все для жизни временной и вечной. Но чтоб достигнуть этой цели нужно знать, как воспитывать, что делать, какие задачи ставить перед собой в воспитании. Здесь мы можем сказать о нескольких главных задачах и принципах православного воспитания и образования, а именно: воспитать в человеке начала свободы, научить основам духовной жизни, показать важность покорности человека воле Божией, приблизить личность воспитанника к Троицкому Живому Богу.

О свободе можно говорить в двух смыслах. Во-первых, под свободой понимается возможность выбора из нескольких альтернатив, в том числе и выбора между добром и злом, – свобода формальная, которая в человеке неистребима. Во-вторых, это свобода, которая понимается как, возможность последовать своему выбору и реализовать то, что выбрал. Такая возможность у человека всегда ограничена: греховный мир и наше падшее естество, многообразными способами ограничивают нашу свободу. Об этой несвободе человека говорит апостол Павел: „Желание добра есть во мне, но, чтобы сделать оное, того не нахожу, доброго, которого хочу, не делаю, а злое, которого не хочу, делаю” (Рим. 7: 18-19). Именно эту свободу имел в виду Господь Иисус Христос, когда говорил: „Познаете истину, и истина сделает вас свободными” (Ин. 8: 32). Господь говорит: „Се, стою у двери и стучу: если кто услышит голос Мой и отворит дверь, войду к нему, и буду вечерять с ним, и он со Мною” (Откр. 3: 20). Причем, как учит, преподобный Макарий Египетский, „воля человеческая – это как бы существенное условие спасения. Если нет воли, Сам Бог ничего не делает, хотя и может по свободе Своей”².

¹ Н. В. Маслов, Методы православного воспитания, в: <http://old.glinские.ru/common/public.php?num=103>, дата доступа: 3.10.2019 г.

² Макарий Египетский, преп., 37-я беседа. О рае и о духовном законе, в: Духовные беседы, ХРИСТИАНСКАЯ ЖИЗНЬ, Клин 2005, с. 260.

Из сказанного можно заключить, что в воспитании прежде всего стоит задача дарования свободы. Человек спасается только реализацией Божественного призыва, а для этого нужно иметь твердую веру и решимость. Поэтому следующей задачей воспитания является задача дарования начал духовной жизни, как помогающих средств в реализации свободы. „При всех основаниях – подчеркивает святитель Феофан Затворник – Бог не связывает нас насильно, но оставляет нас на свободе, чтобы мы сами покорили и предали Ему в жертву свою свободу – единственное, какое может человек сделать от себя, приношение Богу, достойное Бога. В жертвоприношении свободы Богу состоит истинный характер нравственно–благочестивой жизни, или, что то же, он состоит в решимости не иначе располагать своими внутренними и внешними действиями, как по воле Божией. Сею решимостию начинается и поддерживается нравственная жизнь человека. Слово Божие изображает ее то под видом клятвы и вольного приношения Богу: кляхся, говорит Давид, и поставихсохранити судьбы правды Твоея. Вольная уст моих благоволи, Господи (Пс. 118: 106, 108); то под видом смирения пред Богом и обращения к Нему, например, у Иова: аще обратиши и смириши себе пред Господем и далече сотвориши от жилища твоего неправду (...), будет тебе Вседержитель Помощник (Иов. 22: 23–30; Ос. 6: 1); то под видом взыскания Господа: взыщите Господа, и внегда обрести вам Того, призовите; егда же приблизится к вам да оставит нечестивый пути своя и муж беззаконен советы своя, и да обратится к Господу (Ис. 55: 6-7); то, наконец, под видом исчезновения в законе и Боге: очи мои исчезосте во спасение Твое и в слово правды Твоея (Пс. 118: 81, 82)”¹. На основании вышесказанного можно заметить, что в духовной жизни есть свои законы постепенности, встречаются сложности, но при всех испытаниях для нас важнее всего воля Божия и поэтому она является одной из основных начал в деле спасения. Кроме истинного понимания свободы нужно также воспитывать покорность

¹ Феофан Затворник, свят., Начертание христианского нравоучения, ЛЕПТА, Москва 2005, с. 61.

воле Божией. „Мы беспрекословно, однако ж охотно, должны повиноваться всему, на что есть Его определение. Одно имя Бог должно заставлять нас преклоняться пред Его повелением, ибо Он Владыка всего. Посему, когда дается заповедь или изрекается суд на какой-нибудь народ в Слове Божиим, всегда говорится: „Тако, или сия глаголет Господь. Ибо кто есть рекийпротиву Ему? – как говорит Иов (Иов. 23: 13)¹.

Реализуя все эти задачи в воспитании важно не закрыть Самого Бога. Потому самой важной задачей для воспитания и образования в православии – это привести ребенка к живому Богу. В живом, внутреннем, непосредственном общении Бога с человеком и человека с Богом и есть его последняя цель. Ссылаясь на святителя Василия Великого и преподобного Макария Великого, святитель Феофан отмечает, помимо прочего, одну принципиально важную вещь. „Неверно, если бы кто стал думать, что когда Богообщение поставляется последнею целью человека, то человек сподобится его после, в конце, например, всех трудов своих. Нет, оно должно быть всегдашним, непрерывным состоянием человека, так что, коль скоро нет общения с Богом, коль скоро оно не ощущается, человек должен сознаться, что стоит вне своей цели и своего назначения. Состояние, в котором человек сознаёт, что Бог истинный есть его Бог, и сам он есть Божий, то есть говорит в сердце своём Богу: Господь мой и Бог мой (Ин. 20: 28), как апостол Фома, и к себе самому: Божий есмь, Божий есмь (Ис. 44: 5), – такое состояние есть единое истинное состояние человека, есть единый решительный признак присутствия в нём начала истинно нравственной и духовной жизни”². Сказанное есть самой главной задачей. Но возникает вопрос, есть ли строгая христианская педагогическая система, которая бы непременно привела к исполнению этих задач?

Если обратиться к отцам и писателям Церкви мы найдем, что они не оставили нам специальных трактатов по педагогике. Со-

¹ Феофан Затворник, свят., Начертание христианского нравоучения, ЛЕПТА, Москва 2005, с. 58.

² Там же, с. 47.

борные определения также молчат о какой-либо строго определенной системе воспитания юных христиан. Это так, потому что воспитание всегда конкретно, оно складывается с учетом времени, обстоятельств и особенностей детской души. Главное, о чем говорят всегда отцы в своих кратких выражениях о воспитании, это принадлежность к Церкви и следование ее учению, вместившему в себя общие подходы христианства к самым различным областям и проявлениям жизни¹.

На пути воспитания, как ребенка, так и воспитателя подстерегают большие опасности. Преподобный Иустин (Попович) поиски человека и его жизнь определяет, как паломничество по безднам: „Не есть ли жизнь человека на земле паломничество по безднам? Ведь всякий серьезный вопрос, который человек задает себе или мир – человеку, уводит его мысль в бездну. Вопрос истины разве не есть бездонная проблема? В поисках истины, пробиваясь к ее святыни, мысль человека всегда пробивается через страшные пропасти”². В воспитании, как и в духовной жизни нельзя все равнять под одну линейку, но можно найти определенные общие принципы, по которым ориентироваться, как в дороге по указателям или как в широком море по маякам, поэтому рассмотрим их.

1 Принцип воцерковления

Цель принципа определяется, как развитие в личности ребёнка основных традиций православного понимания мира, формирование базовой православной культуры на основе традиционных духовных и нравственных ценностей. Главным основанием принципа является духовно-нравственное развитие и воспитание детей посредством приобщения к Церкви, развития понимания значимости традиционных нравственных идеалов и моральных норм для жизни личности, семьи, общества, формирование у детей основополага-

¹ А. Б. Рогозянский, У истоков педагогики христианства, ук. соч., с. 37.

² Иустин (Попович), преп., Философские пропасти, Издательский Совет РПЦ, Москва 2004, с. 13.

ющих морально-нравственных идеалов, установок, ценностей, норм, обеспечивающих осознанный нравственный выбор.

Из сказанного ясно, что Истину нужно искать. Жизнь с Истинной силой берется, ибо, как говорится в Евангелии, „Царствие небесное силою берется” (Мф. 11: 12). Поэтому для осуществления этого принципа необходимо самому воспитателю и воспитаннику принадлежать к Православной Церкви, быть его верным чадом, так как без благодати принцип окажется холостым, как и все сделанное без Бога. Это реализуется в таких средствах, как очищение совести, пост, чтение слова Божия и творений святых отцов и др.¹. Святитель Феофан Затворник к благодатным средствам воспитания относит исповедь и причащение Святых Таин². Он пишет: „Преподобный Макарий Великий говорит, что чрез падение превзошёл в нас иной человек, и человек полный, со всеми членами, привился к тому человеку, который вышел из рук Творца, и заглушил или заморил его собою: превзошел так, что голова налегла на голову, руки на руки, ноги на ноги, всякая часть на себе подобную часть; заглушил так, что того первобытного человека стало или совсем не видно, или мало видно, а стал видимым и действующим только сей пришлый человек. Так и во всем - пришлый, греховный человек не дает свободы человеку правому в нас, созданному по образу и по подобию Божию, томит его, держит его в рабстве и горькой неволе. Оттого и нет в нас радости, пока мы в рабстве у греха”³. Поэтому принцип церковности это есть полная христоцентричность, так как только Христос является нашим освободителем из плена греха, только Его благодатью мы „пришлого” человека можем „изгнать” из членов наших.

¹ Иоанн (Маслов), схиархим., Святитель Тихон Задонский и его учение о спасении. Статьи разных лет, САМШИТ, Москва 1995, с. 285-304.

² Феофан Затворник, свят., Путь ко спасению. Краткий очерк аскетики, в: <https://predanie.ru/book/71628-put-ko-spaseniyu/>, дата доступа: 3.10.2019 г.

³ Феофан Затворник, свят., Внутренняя жизнь, в: <https://predanie.ru/book/85658-vnutrennyaya-zhizn/>, дата доступа: 3.10.2019 г.

2 Принцип человеколюбия

Принцип воспитания и образования объемлет собою все то, как педагог должен вести себя по отношению к воспитаннику. Он начинается с элементарного ненасилия и заканчивается подлинным христианским отношением – любовью к ближнему. Мера агрессивности сейчас в обществе столь велика и насилие стало таким обыденным делом, что мы его даже не всегда замечаем. Христианскую же педагогику надо возводить без насилия. Бог создал нас свободными. Пусть первой заповедью христианской педагогики будет, заповедь „Не убий !” и „Не совершай насилия над душой, не угашай духа!”¹.

Принцип человеколюбия состоит и в том, чтобы давать в образовании и воспитании все нужное для жизни. Народная мудрость гласит: „Дай твоему сыну рыбу, и он будет сыт один день. Научи его ловить рыбу, и он будет сыт всю жизнь”. Поэтому стоит учить существенным вещам, которые нужны для жизни, в этом тоже выражается наша любовь к ребенку.

Без любви к детям нельзя заниматься также пастырско-педагогической деятельностью. „Умоляю вас поступать достойно звания, в которое вы призваны, со всяким смиренномудрием и кротостью и долготерпением, снисходя друг ко другу любовью” (Еф. 4: 2). „Цель же увещания есть любовь от чистого сердца и доброй совести и нелицемерной веры” (1 Тим. 1: 5). Необходимо найти в себе это чувство или отказаться от преподавания. Как правило, дети безошибочно определяют, искренне ли к ним относятся.

3 Принцип честности, искренности в отношениях

Ребенок чувствителен и раним по отношению ко лжи. Всякий человек не лишен эмоциональности, тем более ребенок. „Душевное состояние – это глубоко личная эмоциональная оценка человеческих поступков, затрагивающих в той или иной мере детскую личность. Для ребенка характерна очень чуткая реакция, прежде

¹ Л. В. Сурова, Православная школа сегодня. Книга для учащихся и учащихся, Издательство Владимирской епархии, Владимир 2000, с. 493.

всего эмоциональная, на эти поступки. Он очень чувствителен к несправедливости"¹. Учитель – живой пример нравственности для ребенка. По этому поводу хорошо заметил Василий А. Сухомлинский: „Программы во всех школах одни и те же, учебники одинаковые, но школы разные, потому что разные учителя. Школа – это прежде всего учитель. Личность учителя – краеугольный камень воспитания... Все, что осуществляется в процессе воспитательной работы: формирование взглядов, убеждений, идеалов, мировоззрения, интересов, увлечений – все, как в фокусе, сходится в личности педагога”².

4 Принцип индивидуального подхода

Принцип исходит из понимания человека, как образа Божия. Уильям Шекспир в *Гамлете* просто восхищался человеком: „Что за мастерское создание – человек! Как благороден разумом! Как беспределен в своих способностях, обличьях и движениях! Как точен и чудесен в действии! Как он похож на ангела глубоким постижением! Как он похож на некоего бога! Краса вселенной! Венец всего живущего!”³. Слова английского поэта и драматурга удивительно сходятся со словами апостола Павла: „Что значит человек, что Ты помнишь его? Или сын человеческий, что Ты посещаешь его? Не много Ты унизил его пред Ангелами; славою и честью увенчал его, и поставил его над делами рук Твоих, все покорил под ноги его. Когда же покорил ему все, то не оставил ничего непокоренным ему” (Евр. 2: 6-8).

В этот принцип следует включить понимание того, что все в православии лично: личностными отношениями проникнут духовный мир, личность человека обретает самое себя в личностном общении с Богом. Главное педагогам не стать на этом личном

¹ В. А. Сухомлинский, Разговор с молодым директором школы, в: Избранные произведения в пяти томах, т. 4, РАДЯНСКАЯ ШКОЛА, Москва 1977, с. 567.

² Там же.

³ Шекспир Уильям, Гамлет, принц Датский, Пер. М. Лозинский, в: <http://lib.ru/SHA/KESPEARE/hamlet5.txt>, дата доступа: 3.10.2019 г.

пути человека к Богу, не подавить личностное начало в ребенке¹. Тут важно отметить, что образ Божий и в детских личностях помрачен. Православный воспитатель обязан об этом помнить. Индивидуальный подход выражается также и в этом, что, как мы видим из Священного Писания, „к каждому человеку Христос обращается на его языке, учитывая его уровень духовного развития, (...) и не было двух человек, которым бы Он открылся одинаково”². В этом и состоит принцип личностного подхода, чтоб к человеку обратиться на его языке.

5 Принцип терпения

Если мы прекратим воспитывать, то ребенок не прекратит воспитываться, он просто найдет себе другого воспитателя. Поэтому, у педагога не может быть отдыха, пока он не найдет себе должную замену. От воспитателей требуется постоянное участие в жизни детей, может быть, это самое трудное для внутреннего мира самого педагога³. Педагогический процесс поэтому сопряжен с великим терпением, неустанным вниманием к себе и детям.

Без этого принципа пастырско-педагогическая деятельность будет терять свою целостность. От травмированных жизнью детей часто можно ожидать срывы, чувствовать их нервозность, раздражительность, но надо сохранять спокойствие и запастись терпением. „С терпением будем проходить предлежащее нам поприще” (Евр. 12: 1).

6 Принцип психологического подхода

Согласно основным требованиям разумной педагогики весь ход религиозного воспитания и обучения детей истинам православного вероучения должен строго согласоваться с возрастом питомца,

¹ Л. В. Сурова, Православная школа сегодня, указ.соч., с. 85.

² С. С. Куломзина, Наша Церковь и наши дети, <https://azbyka.ru/deti/nasha-tserkov-i-nashi-deti-kulomzina-s-s>, дата доступа: 3.10.2019 г.

³ Л. В. Сурова, Православная школа сегодня, указ.соч., с. 13.

с физическим его развитием, степенью восприимчивости и способностями и, наконец, с личными особенностями его характера¹.

Рассмотрев основные принципы православного воспитания и образования необходимо заметить, что человек не может жить на свете, если у него нет ничего впереди, ничего радостного. В педагогическом искусстве радость есть один из важнейших объектов работы. Поэтому нужно всегда стараться принести радость Евангелия в детскую душу. Образовать – не значит прочитать лекцию, даже очень интересную и полезную, и думать, что вот проведено мероприятие и дело сделано. Воспитывать – не значит сказать: будь таким, делай так, – и все будут делать так. Воспитание есть значительно более сложный процесс. Педагог должен любить детей и быть человеком искренней веры, полно вручающим своё дело в руки Божии. Ему нужно также стараться принести радость Евангелия в детскую душу, без которой воспитательное и образовательное действие всегда будет неэффективным и не принесет никакой пользы человеку на его пути ко спасению.

В конце наших рассуждений стоит вспомнить слова *Окружного послания Святого и Великого Собора Православной Церкви*, который состоялся на Крите в 2016 году. „В наше время в сфере воспитания и образования наблюдаются новые тенденции, касающиеся содержания и целей образования, а также подхода к детскому возрасту, роли учителя и ученика и современной школы. Поскольку **образование занимается не просто человеком, как он есть, а тем, каким он должен быть** и каково содержание его ответственности, само собой разумеется, что сформированный нами образ человека и смысла его бытия определяют наш взгляд и на его образование. Преобладающая сегодня секулярная и индивидуалистическая образовательная модель, которая изнуляет молодое поколение, вызывает озабоченность у Православной Церкви. В центре пастырской заботы Церкви находится образование, цель которого не только интеллектуальное развитие, но и формирование и совершенствование

¹ А. Н. Стрижев, Школа православного воспитания, ПАЛОМНИК, Москва 1999, с. 331-333.

ние человека во всей его целостности как психосоматической и духовной сущности, согласно триптиху: **Бог, человек, мир**. Своим назидательным словом Церковь заботливо призывает народ Божий и в особенности молодёжь к осознанному и активному участию в жизни Церкви, культивируя в них «усерднейшее желание» жизни во Христе. Таким образом, христоименитая полнота находит в богочеловеческом общении Церкви экзистенциальную поддержку и переживает в ней предвидение воскресения по благодати обожения"¹.

Литература:

- Библия. Книги Священного Писания Ветхого и Нового Завета с параллельными местами и приложениями. В синодальном переводе, НИКЕЯ, Москва 2019.
- Зеньковский, В. В., прот., Проблемы воспитания в свете христианской антропологии, Издание Свято-Владимирского Братства, Москва 1993.
- Иоанн (Маслов), схиархим., Святитель Тихон Задонский и его учение о спасении. Статьи разных лет, САМШИТ, Москва 1995.
- Иустин (Попович), преп., Философские пропасти, Издательский Совет РПЦ, Москва 2004.
- Куломзина, С. С., Наша Церковь и наши дети, в: <https://azbyka.ru/deti/nasha-tserkov-i-nashi-deti-kulomzina-s-s>, дата доступа: 3.10.2019 г.
- Макарий Египетский, преп., 37-я беседа. О рае и о духовном законе, в: Духовные беседы, ХРИСТИАНСКАЯ ЖИЧНЬ, Клин 200, с. 255-261.
- Маслов, Н. В., Методы православного воспитания, в: <http://old.glin.skie.ru/common/mpublic.php?num=103>, дата доступа: 3.10.2019 г.
- Окружное послание Святого и Великого Собора Православной Церкви, IV, 9, Крит, 18-26.06.2016 г., в: <https://www.holycoun>

¹ Окружное послание Святого и Великого Собора Православной Церкви IV, 9, Крит, 18-26.06.2016 г., в: https://www.holycouncil.org/official-documents/-/asset_publisher/A0WE2pZ4Y0I/content/encyclical-holy-council?_101_INSTANCE_VA0WE2pZ4Y0I_languageId=ru_RU, дата доступа: 3.10.2019 г.

cil.org/official-documents/-/asset_publisher/VA0WE2pZ4Y0I/content/encyclical-holy-council?_101_INSTANCE_VA0WE2pZ4Y0I_languageId=ru_RU, дата доступа: 3.10.2019 г.

Рогозянский, А. Б., У истоков педагогики христианства, „Журнал Московской Патриархии” 2000, 5, в: http://www-old.srcc.msu.ru/bib_roc/jmp/00/05-00/08.htm, дата доступа: 3.10.2019 г.

Стрижев, А. Н., Школа православного воспитания, ПАЛОМНИК, Москва 1999.

Сурова, Л. В., Православная школа сегодня. Книга для учащихся и учащихся, Издательство Владимирской епархии, Владимир 2000.

Сухомлинский, В. А., Разговор с молодым директором школы, в: Избранные произведения в пяти томах, т. 4, РАДЯНСКАЯ ШКОЛА, Москва 1977, с. 413-656.

Феофан Затворник, свят., Внутренняя жизнь, в: <https://predanie.ru/book/85658-vnutrennyaya-zhizn/>, дата доступа: 3.10.2019 г.

Феофан Затворник, свят., Начертание христианского нравоучения, ЛЕПТА, Москва 2005.

Феофан Затворник, свят., Путь ко спасению. Краткий очерк аскетики, в: <https://predanie.ru/book/71628-put-ko-spaseniyu/>, дата доступа: 3.10.2019 г.

Шекспир Уильям, Гамлет, принц Датский, Пер. М. Лозинский, в: <http://lib.ru/SHAKESPEARE/hamlet5.txt>, дата доступа: 3.10.2019 г.

BOGOGŁASNIK – ZBIÓR PIEŚNI POBOŻNYCH

ks. protodiakon Rafał DMITRUK

W większości państw środkowej Europy głównie w środowisku prawosławnym do dnia dzisiejszego rozpowszechniony jest literacki zbiór pieśni nazywany „Bogogłasnikiem”¹. Odgrywał i odgrywa bardzo ważną rolę w rozwoju duchowym prawosławnego chrześcijanina żyjącego w Polsce, Ukrainie, Białorusi. Historia tych zbiorów sięga już kilka wieków wstecz. „Bogogłasnik” jest zbiorem pieśni duchowych, paraliturgicznych (gr. para-, mimo), przez co należy rozumieć wszystkie pieśni, kanty, psalmy które nie wchodzą w skład nabożeństw cerkiewnych. Pieśni te zazwyczaj nie wywodzą się z liturgicznego śpiewu cerkiewnego. Powstały z potrzeby wiary i pobożności wiernych. Powstawały w społecznościach parafialnych ale również i w klasztorach. Duchowe wiersze, kanty, psalmy, duchowe pieśni są to nazwy Nieliturgicznych pieśni których tak jak dawniej tak i teraz używa się w Cerkwi prawosławnej. Najstarszą nazwą która pozostała do dnia dzisiejszego jest duchowy wiersz. Opierając się na historycznych źródłach można stwierdzić, że duchowe wiersze pojawiają się już w twórczości ludowej bezpośrednio po chrzcie Rusi². Początkowo ich budowa była podobna do epickich opowiadań a nawet i legend. Później ich tematyka znacznie się rozszerzyła. Pojawiają się duchowe wiersze poświęcone Bogurodzicy, świętym oraz mówiące o Straszynym sądzie. Do XVII wieku razem z przenikaniem do cerkiewnego środowiska zachodniego partesnego śpiewu rozpowszechniają się kanty i psalmy w których możemy zauważyć wpływ zachodniego wielogłosowego śpiewu. Dlatego w niektórych przypadkach ta sama pieśń była nazywana duchowym wierszem, kantem bądź psalmem. W XVII wieku największą popularność na naszych terenach zdobywa kant łac. cantus (śpiew, pieśń)³. Jest to wiersz Nieliturgiczny, mający charakter religijny

¹ [w:] <http://www.pravenc.ru/text/149469.html>, stan z dnia: 19.11.2019 r.

² J. Gardnier, *Bogosłuzebnoje pienije Ruskoy Prawosławnoy Cerkwi*, tom II, Nowy Jork 1982 r., s. 604.

³ [w:] <http://pl.glosbe.com/la/pl/cantus>, stan z dnia: 19.11.2019 r.

który zazwyczaj był śpiewany w trójgłosie – dwa tenory i bas albo też w świeckich trójgłosowych zespołach bądź chórach. W Polsce kanty nazywano również kantyczkami¹. Podobnie melodycznie i tekstowo do kantów pieśni o tematyce religijnej nazywano również psalmami które mimo nazwy mają niewiele wspólnego z psalmami starotestamentowymi króla Dawida. Pod względem melodycznym psalmy najbardziej przypominają kolędy. Kanty zazwyczaj były wykonywane przez chór bez udziału instrumentów. Intonacja oraz budowa kantów powstawała na podstawie śpiewu i melodyki pochodzącej z Polski i Ukrainy.

Najstarszym znanym śpiewnikiem a zarazem pierwowzorem jest „Poczejewskij Bogogłasnik” (1791 r.) który zawiera ponad dwieście pieśni(kanty, psalmy)². Do tego zbioru zostały włączone pieśni z różnych rękopisów. W jego skład weszły kanty z pierwszej połowy XVII i XVIII wieku. Pojawienie się takiego drukowanego zbioru świadczyło o bardzo dużym zainteresowaniu duchownymi kantami w tym czasie. Pieśni z „Bogogłasnika” możemy ogólnie podzielić na kilka części: pierwsza część nawiązuje do świąt cerkiewnych związanych z Chrystusem. Druga mówi bezpośrednio o świętach cerkiewnych związanych z Bogurodzicą. Trzecia część odnosi się do świętych wspominanych każdego dnia w kalendarzu cerkiewnym. Czwarta zaś część mówi o modlitwie, pokorze oraz o zmaganiach duchowych człowieka. Większości z nich była przepisywana ręcznie. „Bogogłasniki” przepisywane ręcznie podlegały pewnym zmianom które nieraz prowadziły do znacznego przekształcania tekstu i melodii często odbiegającego od oryginału. Konsekwencją tego było to, że jedna pieśń posiadała kilka rodzajów tekstu i melodii. Dla ówczesnych autorów źródłem do tworzenia pieśni były teksty z Pisma Świętego, hymnografia Postna, okresu Paschalnego, księgi liturgiczne: Miniej, Oktoich a nawet apokryfy. Autorzy w niektórych tekstach w imponujący sposób potrafili połączyć ze sobą fragmenty Ewangelii z Psalterzem oraz innymi księgami. W XVIII wieku bazą do tworzenia nowych pieśni były dobrze znane „stare”

¹ [w:] <https://www.wbc.poznan.pl/dlibra/show-content/publication/edition/154383?id=154383&from=FBC>, stan z dnia 19.11.2019 r.

² J. Medwedek, *Pisni do Poczejewskoj Bohorodicy*, Lwów, s. 148.

które przekazywano ustnie. Dlatego ustalenie która wersja pieśni jest oryginalna było i jest bardzo trudne. W znacznej części pieśni były zapisywane bez notacji nutowej i melodia była przekazywana ustnie. Dlatego aby ułatwić zapamiętanie melodii stosowano tzw. „ton na...” bądź też „podobny na...” melodię danej wcześniej poznanej już pieśni¹.

Bardzo ważnym elementem który wpłynął na zachowanie pieśni do naszych czasów jest ich systematyczna publikacja w latach 90-tych XX wieku w Polsce, Ukrainie, Białorusi i Rosji. Bogogłosniki wydawane w XX-XXI wieku możemy podzielić na pewne bloki tematyczne: ogólne pieśni o Jezusie Chrystusie, pieśni na Boże Narodzenie, Chrzest Pański, Spotkanie Pańskie, wielkopostne, Paschalne, na Wniebowstąpienie, dzień Świętego Ducha, Przemienienie Pańskie, Podwyższenie Krzyża Pańskiego oraz najbardziej szeroki dotyczący Bogurodzicy. Występują również pieśni o archaniołach, apostołach, świętych, pieśni pokutne, błagalne, chwalebne, kołędy. Należy również wspomnieć, że autorami niektórych pieśni są osoby duchowne które nie zawsze przyznają się do ich autorstwa.

W Polsce możemy zauważyć swoisty renesans „Bogogłosnika”. Bardzo duże znaczenie ma połączenie pieśni paraliturgicznej z praktyką liturgiczną. W niektórych regionach śpiewano je przed lub po sprawowanej liturgii. Pieśni „Bogogłosnika” możemy usłyszeć podczas nabożeństw, pielgrzymek, festiwalów muzyki cerkiewnej, wieczorów kołęd itp. Należy stwierdzić, że śpiewanie pieśni jest elementem nieodzownym życia religijnego większości wiernych Kościoła prawosławnego w Polsce. Pieśni te są pewnego rodzaju zwierciadłem duszy człowieka. Towarzyszą nam podczas pracy, odpoczynku, podróży w chwili zwątpienia. Często pomagają również utrzymać stan wzniosłości duchowej po nabożeństwie. Jednocześnie należy pamiętać, że są jedynie pomocą w rozwoju duchowym i nigdy nie mogą zastąpić Świętej liturgii bądź innych nabożeństw cerkiewnych.

¹ P. Macenko, *Ukraiński kanty*, Winnipeg, s.19.

Bibliografia:

Pismo Święte Starego i Nowego Testamentu, wydawnictwo Pallottinum, Poznań 2003.

Gardnier Juri, Bogoslužebnoje pienije Ruskoj Prawosławnoj Cerkwi, tom II, Nowy Jork 1982 r.

Medweduk Jurij, *Pisni do Poczajiwskoj Bohorodicy*, Lwów.

Macenko Paweł, *Ukraiński kanty*, Winnipeg.

Strony internetowe:

<http://www.pravenc.ru/text/149469.html>, stan z dnia: 19.11.2019 r.

<https://pl.glosbe.com/la/pl/cantus>, stan z dnia: 19.11.2019 r. <https://www.wbc.poznan.pl/dlibra/show-content/publication/edition/154383?id=154383&from=FBC>, stan z dnia 19.11.2019 r.

SVĚTÉ PÍSMO V UČENÍ SVĚTÉHO SYMEONA NOVÉHO TEOLÓGA¹

doc. ThDr. Miroslav ŽUPINA, PhD.

Abstract: This article examines the relationship of Saint Symeon the New Theologian to the Holy Scripture. At the beginning we note that the monastic tradition was characterized by the fact that it did not deal too much with scientific exegetics, but saw the Scriptures as a handbook or a guide for practical life. St. Symeon not only showed a deep love for it, but he knew it very well. He advocated that everything written in the Holy Scripture must be associated with one's own life. To him, the Scripture is not the object of critical analysis, but the result of prophetic inspiration. Moreover, for Symeon, reading the Holy Scripture is a source of mystical inspiration, but, on the other hand, he very openly says that the same experience is open to all.

Cieľom predmetného článku je priblížiť vzťah svätého Symeona Nového Teológa k Svätému Písmu. U Symeona musíme mať na zreteli, že jeho vzťah k Písmu odzrkadľuje všeobecnú mníšsku tradíciu obohatenú o jeho vlastnú skúsenosť, čo sa v najväčšej miere prejavuje pri jeho exegéze.

Na úvod je potrebné povedať, že v pravoslávnej tradícii Sväté Písmo aj svätá Tradícia nie sú chápané ako dva samostatné pramene kresťanskej viery. Existuje iba jeden prameň – Tradícia, pričom Sväté Písmo je jeho integrálnou súčasťou. V. Losský v tejto súvislosti hovorí, že Písmo nepredstavuje osnovu kresťanskej viery, ale ono samé je založené na kresťanskej skúsenosti a túto skúsenosť aj zobrazuje, odráža a vyjadruje.²

V kontexte mníšskej tradície exegézy Svätého Písma si je potrebné uvedomiť, že u mníchov existuje k Písmu veľmi osobitý vzťah ako k pra-

¹ Tento príspevok je výsledkom riešenia grantovej úlohy č. 1/2017 VGA *Teologický a duchovný odkaz svätého Symeona Nového Teológa* v rámci Vedeckej grantovej agentúry Pravoslávnej cirkvi na Slovensku.

² Pozri LOSSKY, V. 1985. *In the Image and Likeness of God*. Crestwood, New York: St. Vladimir's Seminary Press, p. 142-143.

meňu kresťanského oduševnenia a inšpirácie, pretože mnísi Písmo nielen čítali a vysvetľovali, ale navyše niektoré jeho časti – najmä novozákonné verše – sa učili nasпамáť.¹ Mníšska tradícia pozná aj celkom špecifický spôsob používania Svätého Písma, ktorý predpokladá neustále opakovanie – nahlas alebo šepotom – jednotlivých veršov alebo úryvkov Svätého Písma. Takmer ako pravidlo platilo, že mnísi sa príliš nezaoberali vedeckou exegetikou, na Písmo hľadeli skôr ako na príručku či návod ako žiť, myslieť, konať, ako byť aktívny a podobne, teda v prvom rade sa ho snažili pochopiť v praktickej rovine. Svätí otcovia z radov mníchov trvajú na tom, že všetko, čo je v Písme napísané, je najprv nevyhnutné uplatňovať vo vlastnom živote. Iba v takomto prípade sa pochopiteľným stane aj skrytý zmysel Písma. Práve takýto veľmi praktický prístup k Svätému Písmu je charakteristický pre tzv. púštnych otcov, ktorí žili s vedomím, že každý jednotlivý skutok je potrebné preveriť s evanjeliovým svedectvom. Ako príklad uvedieme výrok abbu Antónia: „Nech ideš kdekoľvek, maj Boha vždy pred očami; nech robíš čokoľvek, maj na to svedectvo Svätého Písma.“² Z uvedeného vyplýva, že tak ako Boh má v živote mnícha svoje pevné a neotrasiteľné miesto, podobnú pozíciu má zastávať aj Sväté Písmo zvestované Božie slovo.³

Mníšsky prístup k Svätému Písmu, ktorý je možné označiť alebo pomenovať ako empirickú exegézu, nadobúda svoje všeobecné kontúry u Marka Pustovníka (Askétu).⁴ Vo svojom diele *O duchovnom zákone* hovorí: „Ak číta Sväté Písmo človek vnútorne pokorný a duchovne konajúci, vzťahuje všetko na seba, a nie na blížneho... Pri čítaní Písma sa snaží pochopiť, čo je v ňom skryté: Všetko, čo bolo kedysi napísané, bolo napísané pre naše poučenie⁵... Slová Svätého Písma čítaj konaním

¹ Pozri ROUSSEAU, P. 1985. *Pachomius. The Making of a Community in Fourth-century Egypt: The transformation of the classical heritage VI*. California, London: University of California Press, p. 81.

² *Apophthegmata. Výroky a príbehy pouštných otců*. 1. díl. Praha: Benediktinské arciepatství sv. Vojtěcha a sv. Markéty, 2000, s. 38.

³ Pozri ИЛАРИОН (АЛФЕЕВ), митр. 2013. *Преподобный Симеон Новый Богослов и православное Предание*. Москва: Издательство Московской Патриархии Русской Православной Церкви, с. 56-57.

⁴ gr. Μάρκος Ερημίτης; rus. Марк Пустынник (Подвижник, Аскет)

⁵ Pozri Rim 15, 4.

skutkov a pritom veľa nerozprávaj, aby si sa nepovyšoval iba obyčajnými predstavami svojho rozumu.“¹ V uvedených veršoch alebo slovách je zreteľný akcent kladený práve na praktický rozmer Svätého Písma a jeho uplatnenie v každodennom živote človeka. Iný verš z toho istého diela zohral veľmi dôležitú rolu v živote v tom čase ešte mladého Symeona Nového Teológa. Slová verša znejú takto: „Ak hľadáš duchovné uzdravenie, buď pozorný k svojmu svedomiu. Urob všetko, čo ti hovorí, a budeš mať z toho úžitok.“² Od chvíle, kedy Symeon prečítal tieto slová – ako sám neskôr povedal – neučinil nič bez toho, aby sa nespýtal, či mu to svedomie dovoľuje alebo či mu niečo nevyčíta.

Vyššie uvedené slová o vzťahu mníchov k Svätému Písmu sa v plnosti vzťahujú aj k svätému Symeonovi. Ako mních od svojho mníšskeho spoločenstva zdedil nielen hlbokú lásku k Svätému Písmu, ale ho aj veľmi dobre poznal. Podobne ako iní cirkevní spisovatelia a zároveň askéti rád a často hovoril o užitočnosti čítania Svätého Písma pre všetkých veriacich kresťanov, ale osobitne a zvlášť pre mníchov: Uvedieme dva príklady z jeho spisov, prvý je z diela *Katechézy*: „Máme veľkú potrebu v tom, aby sme skúmali Písma. Na túto skutočnosť nám poukázal samotný Spasiteľ, keď povedal: *Skúmajte Písma*.“³ Druhý príklad hovorí: „Nič iné nie je tak užitočné pre dušu, ktorá sa venuje *rozjímaniu o Božom zákone dňom i nocou*,⁴ ako skúmanie Písem, pretože v nich je ukrytá múdrosť Ducha blahodate.“⁵

¹ ΜΑΡΚΟΣ ΕΡΗΜΙΤΗΣ. 1864. Περί νόμου πνευματικού. In: *Patrologia Graeca* (Ed. Migne, J.-P.). Vol. 65. Paris, 905B-916C. Porovnaj s MAREK ASKÉTA. 2019. Dvě stě veršů o duchovním zákoně. In: *Filokalie*. 1. díl. Olomouc: Refugium Velehrad-Roma, s. 426-433.

² ΜΑΡΚΟΣ ΕΡΗΜΙΤΗΣ. 1864. Περί νόμου πνευματικού. In: *Patrologia Graeca* (Ed. Migne, J.-P.). Vol. 65. Paris, 913C. Porovnaj s MAREK ASKÉTA. 2019. Dvě stě veršů o duchovním zákoně. In: *Filokalie*. 1. díl. Olomouc: Refugium Velehrad-Roma, s. 431.

³ Pozri Jn 5, 39.

⁴ ΣΥΜΕΩΝ Ο ΝΕΟΣ ΘΕΟΛΟΓΟΣ. 1963. Κατηχήσεις 3 (Κατηχήσεις Ι: Κατηχήσεις 1-5). In: *Sources Chrétiennes* (Eds. Krivochéine, B. – Paramelle, J.). Vol. 96. Paris: Les Éditions du Cerf, p. 302.

⁵ Pozri Ž 1, 2.

⁶ ΣΥΜΕΩΝ Ο ΝΕΟΣ ΘΕΟΛΟΓΟΣ. 1967. Ηθικοί 12 (Λόγοι Θεολογικοί και Ηθικοί II: Ηθικοί 4-15). In: *Sources Chrétiennes* (Ed. J. Darrouzès). Vol. 129. Paris: Les Éditions du Cerf, p. 384.

Svätý Symeon Nový Teológ vyzýval mníchov k veľmi častému čítaniu Svätého Písma. Okrem účasti na bohoslužbách, na ktorých sa číta každodenne, Symeon odporúča mladým mníchom venovať sa čítaniu Písma vo svojej kélii trikrát za deň, konkrétne, po utreni, po raňajkách a pred večernou modlitbou.¹ Ako dodáva Nikita Stithatos,² autor spisu *Život svätého Symeona Nového Teológa*,³ samotný Symeon čítal Sväté Písmo tak často, ako to len bolo možné, každý deň predovšetkým pred utreňou a svätou liturgiou a taktiež od skorého večera do polnoci.⁴

Symeon tým, že zdôrazňoval nevyhnutnosť a užitočnosť čítania Svätého Písma, ešte s väčším dôrazom poukazoval na skutočnosť, že iba to čítanie je užitočné, ktoré je spojené so skutkami korešpondujúcimi s prečítaným textom Písma. Ako podčiarkuje, počas čítania je nevyhnutné „pozerať na seba samého akoby v zrkadle a skúmať svoju dušu.“⁵ V tejto súvislosti súhlasí s názorom Marka Pustovníka a opakuje jeho myšlienku o potrebe spájať všetko, čo je vo Svätom Písme napísané s vlastným životom. Pripája veľmi pekné dve ponaučenia, prvé, keď hovorí, že Sväté Písmo predstavuje list adresovaný každému čitateľovi osobne, a druhé, že Sväté Písmo nemá byť zaradené medzi tie knihy, ktoré majú byť čítané za účelom zaujať alebo vynikať vysokou erudíciou.⁶ Tu je aj dôvod, prečo Symeon vždy odmietal taký prístup

¹ Pozri ΣΥΜΕΩΝ Ο ΝΕΟΣ ΘΕΟΛΟΓΟΣ. 1965. Κατηχήσεις 26. (Κατηχήσεις III: Κατηχήσεις 23-34). In: *Sources Chrétiennes* (Eds. Krivochéine, B. – Paramelle, J.). Vol. 113. Paris: Les Éditions du Cerf, p. 76, 90, 92.

² gr. Νικήτας Στηθάτος; lat. Nicetas Pectoratus; rus. Никита Стифат (Пекторат)

³ Pozri ŽUPINA, M. 2018. Autorstvo, pramene a historicko-teologický význam diela: Život svätého Symeona Nového Teológa. In: *Historia Ecclesiastica*. Roč. IX. Č. 2. Prešov: Vydavateľstvo Prešovskej univerzity, s. 3-12.

⁴ Pozri HAUSHER, I. – HORN, G. 1928. Un grand mystique byzantin. Vie de Syméon le Nouveau Théologien (949-1022) par Nicétas Stéthatos. In: *Orientalia Christiana*. Vol. 12. No. 45. Rome: Pontificium Institutum Orientalium Studiorum, 26, 19-27; 27, 11-15. ΝΙΚΗΤΑΣ ΣΤΗΘΑΤΟΣ. 1983. Βίος και πολιτεία του εν αγίοις πατρός ημών Συμεών του Νέου Θεολόγου. In: *Φιλοκαλία των νηπτικών και ασκητικών* (Χρηστος, Π. – Ζηση, Φ.). Θεσσαλονίκη: Πατερικά έκδοσεις «Γρηγόριος ο Παλαμάς», s. 78; 78-80.

⁵ ΣΥΜΕΩΝ Ο ΝΕΟΣ ΘΕΟΛΟΓΟΣ. 1965. Κατηχήσεις 31. (Κατηχήσεις III: Κατηχήσεις 23-34). In: *Sources Chrétiennes* (Eds. Krivochéine, B. – Paramelle, J.). Vol. 113. Paris: Les Éditions du Cerf, p. 226.

⁶ Pozri ΣΥΜΕΩΝ Ο ΝΕΟΣ ΘΕΟΛΟΓΟΣ. 1963. Κατηχήσεις 4 (Κατηχήσεις I: Κατηχήσεις

k Svätému Písmu, ktorý sa dnes nazýva historicko-kritický. Pre neho Písmo nie je objektom kritickej analýzy, ale výsledok prorockej inšpirácie, ktorá privádza k cnostnému životu.¹

Svätý Symeon Nový Teológ rozlišuje vo Svätom Písme dve úrovne poznania: vonkajšiu a vnútornú, teda doslovnú (litera) a alegorickú (duch).² Nie je naklonený tomu, aby sa v každom slove, verši alebo úryvku musel nevyhnutne nachádzať aj ich skrytý zmysel. Zdôrazňuje, že sami máme vedieť rozpoznať, kedy a aké slová Spasiteľa Isusa Christa alebo svätých apoštolov sú povedané priamo a je ich potrebné chápať doslovne, a ktoré sú povedané „v podobenstvách“ a potrebujú byť vysvetlené alebo si vyžadujú nájsť tzv. skrytý zmysel.³ Napríklad v jednom zo svojich diel podrobuje kritike nadmernú snahu hľadať alegorické obrazy aj tam, kde niet pre ne žiaden dôvod, pričom samotné úsilie o alegorizovanie sa vzdávať od skutočného zmyslu slov Svätého Písma.⁴

Akým spôsobom je možné dosiahnuť správne chápanie Svätého Písma? Symeon v odpovedi na túto otázku prirovnáva Písmo k domu postavenému zo svetských (v tom čase gréckych) vedomostí, a jeho správne chápanie k uzamknutej truhlici, ktorá sa síce nachádza v tomto dome, avšak ľudským umom ju nie je možné otvoriť.⁵ Existujú dva kľúče, ktorými sa dá otvoriť: prvý sa dá získať tým, že človek dodržiava

1-5). In: *Sources Chrétiennes* (Eds. Krivochéine, B. – Paramelle, J.). Vol. 96. Paris: Les Éditions du Cerf, p. 342.

¹ Pozri HUSÁR, J. 2010. Sväté Písmo o cnosti a cnostnom živote. In: *Pravoslávny biblický zborník*. Zv. I/2010. Gorlice: Diecezjalny Ośrodek Kultury Prawosławnej ELPIS v Gorlicach, s. 75-88.

² ιστορία a θεωρία

³ Pozri ΣΥΜΕΩΝ Ο ΝΕΟΣ ΘΕΟΛΟΓΟΣ. 1966. Ηθικοί 3 (Λόγοι Θεολογικοί και Ηθικοί I: Θεολογικοί 1-3, Ηθικοί 1-3). In: *Sources Chrétiennes* (Ed. Darrouzès, J.). Vol. 122. Paris: Les Éditions du Cerf, p. 390; 394-396.

⁴ Pozri ΣΥΜΕΩΝ Ο ΝΕΟΣ ΘΕΟΛΟΓΟΣ. 1996. Κεφάλαια θεολογικά, γνωστικά και πρακτικά 2, 21. In: *Sources Chrétiennes* (Eds. Darrouzès, J. – Neyrand, L.). Vol. 51. Paris: Les Éditions du Cerf, p. 114.

⁵ Pozri ΣΥΜΕΩΝ Ο ΝΕΟΣ ΘΕΟΛΟΓΟΣ. 1965. Κατηχήσεις 24. (Κατηχήσεις III: Κατηχήσεις 23-34). In: *Sources Chrétiennes* (Eds. Krivochéine, B. – Paramelle, J.). Vol. 113. Paris: Les Éditions du Cerf, p. 34-36.

a plní Boží prikázania, druhý predstavuje Božia blahodať. V ľudských možnostiach je teda získanie prvého kľúča, avšak druhý kľúč je úplne „v kompetencii” Boha. Vzájomnou spoluprácou – synergiou – človeka s Bohom je možné dopracovať sa k cieľu, ktorým je otvorenie tejto truhlice a nájdenie ukrytého zmyslu Svätého Písma. Keď je teda zámok odomknutý, človeku sa dostáva skutočného poznania – gnózy Svätého Písma.¹ Týmto prirovnaním chce Symeon povedať, že tajomstvo Písma sa odкрýva iba tomu človeku, ktorý sa snaží o realizovanie napísaného, t.j. dodržanie Božích prikázaní, a kto aj prosí Boha o zoslanie Jeho blahodate. Symeon tak vo svojej podstate privádza obraz skutočného gnostika disponujúceho poznáním, ktoré je pre väčšinu ostatných ukryté. Cituje pritom Hospodinove slová z Knihy proroka Izaiáša: „*Tajomstvo moje – mne a mojím.*”² U Boha existujú „jeho” ľudia, ktorým je odkryté tajomstvo Svätého Písma, a „cudzí” ľudia, pred ktorými je ukryté.³

Uvedieme ešte jeden aspekt vzťahu svätého Symeona k Písmu. Mnohí ľudia sa podľa jeho slov síce zaoberajú výkladom Svätého Písma, avšak sa nestretávajú pritom so samotným Christom, ktorý hovorí prostredníctvom Písma.⁴ Má na mysli živú Spasiteľovu prítomnosť vo Svätom Písme, o ktorej hovorili už ranní cirkevní otcovia, avšak u Symeona dostáva ešte hlbší rozmer. Pre neho je Christova prítomnosť reálna a konkrétna, pretože on pri čítaní Písma Spasiteľa „cíti” a „vidí”. Tu je dôvod, prečo je pre Symeona láska k Svätému Písmu tak hlboká. Vo svojich *Hymnách* sa delí o svoju radosť, keď hovorí, ako „vidí” nestvorené Božie svetlo, ktoré k nemu počas čítania prichádza.⁵ Tiež potvrdzuje,

¹ Pozri ΣΥΜΕΩΝ Ο ΝΕΟΣ ΘΕΟΛΟΓΟΣ. 1965. Κατηχήσεις 24. (Κατηχήσεις III: Κατηχήσεις 23-34). In: *Sources Chrétiennes* (Eds. Krivochéine, B. – Paramelle, J.). Vol. 113. Paris: Les Éditions du Cerf, p. 36-38.

² Iz 24, 16.

³ Pozri ΣΥΜΕΩΝ Ο ΝΕΟΣ ΘΕΟΛΟΓΟΣ. 1966. Θεολογικοί 1 (Λόγοι Θεολογικοί και Ηθικοί I: Θεολογικοί 1-3, Ηθικοί 1-3). In: *Sources Chrétiennes* (Ed. Darrouzès, J.). Vol. 122. Paris: Les Éditions du Cerf, p. 120.

⁴ Pozri ΣΥΜΕΩΝ Ο ΝΕΟΣ ΘΕΟΛΟΓΟΣ. 1967. Ηθικοί 15 (Λόγοι Θεολογικοί και Ηθικοί II: Ηθικοί 4-15). In: *Sources Chrétiennes* (Ed. J. Darrouzès). Vol. 129. Paris: Les Éditions du Cerf, p. 452.

⁵ Pozri ΣΥΜΕΩΝ Ο ΝΕΟΣ ΘΕΟΛΟΓΟΣ. 1971. Ύμνοι 25 (Ύμνοι 16-40). In: *Sources Chrétiennes* (Eds. Koder, J. – Neyrand, L.). Vol. 174. Paris: Les Éditions du Cerf, p. 254.

že Božie svetlo mu čítané slová Písma objasňuje, rozširuje mu jeho poznanie a odkryva tajomstvá.¹ Môžeme tak povedať, že čítanie Svätého Písma je pre Symeona prameňom mystickej inšpirácie, ale na druhej strane veľmi otvorene hovorí, že tá istá skúsenosť je otvorená pre všetkých ľudí.

Na záver si môžeme zhrnúť, akým spôsobom je možné pristupovať k čítaniu Svätého Písma v kontexte cirkevnej Tradície a tiež skúseností svätého Symeona Nového Teológa. Existujú teda určité stupne, na základe ktorých dochádza k vyššej úrovni poznania Svätého Písma. Prvý stupeň predstavuje jeho čítanie a sústredenie pozornosti na jednotlivé slová, vety a verše, pričom ide o doslovné pochopenie ich zmyslu. Druhý stupeň znamená, že čítaný biblický text si človek vzťahuje sám na seba, akoby bol písaný osobne a adresne jemu samému, pričom sa snaží o naplnenie prečítaných slov. Čím viac, teda vo väčšej miere a čím presnejšie sa obsah Písma pretavuje do skutkov a života človeka, tým hlbšie spoznáva aj jeho ukrytý zmysel. Nakoniec sa človeku zjavuje samotný Spasiteľ a blahodaťou Svätého Ducha cez participáciu na Božom svetle sa stáva gnostikom, ktorému sa dostáva plného chápania a poznania mystického zmyslu Svätého Písma.²

Použitá literatúra:

Pramene:

- HAUSHERR, I. – HORN, G. 1928. Un grand mystique byzantin. Vie de Syméon le Nouveau Théologien (949-1022) par Nicétas Stéthatos. In: *Orientalia Christiana*. Vol. 12. No. 45. Rome: Pontificium Institutum Orientalium Studiorum, p. 1-128.
- ΜΑΡΚΟΣ ΕΡΗΜΙΤΗΣ. 1864. Περί νόμου πνευματικού. In: *Patrologia Graeca* (Ed. Migne, J.-P.). Vol. 65. Paris, p. 906-1140.

¹ Pozri ΣΥΜΕΩΝ Ο ΝΕΟΣ ΘΕΟΛΟΓΟΣ. 1971. Υμνοι 18 (Υμνοι 16-40). In: *Sources Chrétiennes* (Eds. Koder, J. – Neyrand, L.). Vol. 174. Paris: Les Éditions du Cerf, p. 82.

² Pozri ИЛАРИОН (АЛФЕЕВ), митр. 2013. Преподобный Симеон Новый Богослов и православное Предание. Москва: Издательство Московской Патриархии Русской Православной Церкви, с. 64.

- ΝΙΚΗΤΑΣ ΣΤΗΘΑΤΟΣ. 1983. Βίος και πολιτεία του εν αγίοις πατρός ημών Συμεών του Νέου Θεολόγου. In: *Φιλοκαλία των νηπτικών και ασκητικών* (Χρηστος, Π. – Ζηση, Φ.). Θεσσαλονίκη: Πατερικά έκδοσεις «Γρηγόριος ο Παλαμάς», s. 34-326.
- ΣΥΜΕΩΝ Ο ΝΕΟΣ ΘΕΟΛΟΓΟΣ. 1996. Κεφάλαια θεολογικά, γνωστικά και πρακτικά. In: *Sources Chrétiennes* (Eds. Darrouzès, J. – Neyrand, L.). Vol. 51. Paris: Les Éditions du Cerf.
- ΣΥΜΕΩΝ Ο ΝΕΟΣ ΘΕΟΛΟΓΟΣ. 1963. Κατηχήσεις I: Κατηχήσεις 1-5. In: *Sources Chrétiennes* (Eds. Krivochéine, B. – Paramelle, J.). Vol. 96. Paris: Les Éditions du Cerf.
- ΣΥΜΕΩΝ Ο ΝΕΟΣ ΘΕΟΛΟΓΟΣ. 1965. Κατηχήσεις III: Κατηχήσεις 23-34. In: *Sources Chrétiennes* (Eds. Krivochéine, B. – Paramelle, J.). Vol. 113. Paris: Les Éditions du Cerf.
- ΣΥΜΕΩΝ Ο ΝΕΟΣ ΘΕΟΛΟΓΟΣ. 1966. Λόγοι Θεολογικοί και Ηθικοί I: Θεολογικοί 1-3, Ηθικοί 1-3. In: *Sources Chrétiennes* (Ed. Darrouzès, J.). Vol. 122. Paris: Les Éditions du Cerf.
- ΣΥΜΕΩΝ Ο ΝΕΟΣ ΘΕΟΛΟΓΟΣ. 1967. Λόγοι Θεολογικοί και Ηθικοί II: Λόγοι Ηθικοί 4-15. In: *Sources Chrétiennes* (Ed. J. Darrouzès). Vol. 129. Paris: Les Éditions du Cerf.
- ΣΥΜΕΩΝ Ο ΝΕΟΣ ΘΕΟΛΟΓΟΣ. 1971. Ύμνοι 16-40. In: *Sources Chrétiennes* (Eds. Koder, J. – Neyrand, L.). Vol. 174. Paris: Les Éditions du Cerf.

Vedecká a odborná literatúra:

- CAP, A. 2017. Sväté Písmo a jeho vplyv na výchovu človeka. In: *Nová sociálna edukácia človeka VI.: Duchovné, antropologické, filozofické, psychologické a sociálne aspekty terapie, výchovy, vzdelávania a poradenstva dneška*. Prešov: Prešovská univerzita v Prešove, Pravoslávna bohoslovecká fakulta, s. 17-21. ISBN 978-80-555-1742-1.
- ЧЕЛЫШЕВ, П. В. 2004. *Преподобный Симеон Новый Богослов о духовном преображении человека. Акафист*. Москва: Храм святого великомученика Димитрия Солунского. ISBN 5-87301-112-5.
- HUSÁR, J. 2010. Sväté Písmo o cnosti a cnostnom živote. In: *Pravoslávny biblický zborník*. Zv. I/2010. Gorlice: Diecezjalny Ośrodek Kultury Prawosławnej ELPIS w Gorlicach, s. 75-88. ISBN 978-83-928613-0-0.

- ИЛАРИОН (АЛФЕЕВ), митр. 2013. *Преподобный Симеон Новый Бого-слов и православное Предание*. 4. изд. Москва: Издательство Московской Патриархии Русской Православной Церкви. ISBN 978-5-88017-336-5.
- LOSSKY, V. 1985. *In the Image and Likeness of God*. Crestwood, New York: St. Vladimir's Seminary Press. ISBN 978-0-91383-613-2.
- PRUŽINSKÝ, Š. 2019. *General Letter of Saint Apostle James. Exegesis of 3rd chapter*. University of Białystok. Department of Central and Eastern European History. ISBN 978-83-952542-3-9.
- ROUSSEAU, P. 1985. *Pachomius. The Making of a Community in Fourth-century Egypt: The transformation of the classical heritage VI*. California, London: University of California Press. ISBN 0-520-05048-7.
- ŽUPINA, M. 2018. Autorstvo, pramene a historicko-teologický význam diela: Život svätého Symeona Nového Teológa. In: *Historia Ecclesiastica*. Roč. IX. Č. 2. Prešov: Vydavateľstvo Prešovskej univerzity, s. 3-12. ISSN 1338-4341.

ПАТРИАРХ НИКОН В РЕЛИГИОЗНО-БОГОСЛОВСКОЙ ТРАДИЦИИ ДРЕВНЕРУССКОГО ОБЩЕСТВА

npromioiepeŭ Oleksandr YURINA

Патриарх Никон (мирское имя Никита Минаин (Минов); 7 [17] мая 1605, село Вельдеманово — 17 [27] августа 1681, Тропинская слобода, Ярославль) — московский патриарх, имевший полный официальный титул «Божиею милостию великий господин и государь, архиепископ царствующаго града Москвы и всеа великия и малыя и белыя России и всеа северныя страны и помория и многих государств Патриарх» с 25 июля (4 августа) 1652 года по 12 (22) декабря 1666 года с титулом «Великого Государя».

Патриарх Никон был выдающимся деятелем Русской Православной Церкви. С его именем связаны самые важные исторические события нашей жизни XVII столетия — не только церковные, но и политические, имевшие решительное влияние на дальнейшее развитие церковной и гражданской жизни Русского государства.

Церковные реформы патриарха Никона, которые он начал в 1650-х годах, были направлены на изменение существовавшей тогда в Русской Церкви обрядовой традиции в целях её унификации с современной греческой. Они вызвали раскол Русской церкви, что повлекло возникновение старообрядчества. В 1666 году он был извержен из патриаршества и стал простым монахом, хотя его реформы были продолжены.

Основным источником о ранней биографии Никона является его житие, написанное иподьяконом Иваном Шушериным вскоре после смерти Никона. Шушерин в молодости попал в услужение к Никону и при нём вырос.¹

Будущий патриарх родился в мае 1605 года в селе Вельдеманово под Нижним Новгородом (ныне Перевозский район Нижегородской области). 24 мая мальчика крестили и назвали Никитой в честь преподобного Никиты Столпника. Его родителями были

¹ Лобачёв С. В. Патриарх Никон. — СПб.: Искусство — СПб, 2003, с. 53-54.

крестьяне, отец Мина и мать Мариама.¹ Синодики середины XVII века сообщают имена троих братьев Никиты (Симеон, Никифор и Григорий), деда по отцу Василия и деда по матери Гавриила. Мать Никиты умерла вскоре после его рождения, и заботиться о мальчике взялась некая Ксения. Вскоре отец женился во второй раз. Если верить Шушерину, мачеха со своими детьми возненавидела Никиту, морила его голодом, избивала и пыталась убить.

Отец отдал мальчика учиться грамоте и Священному Писанию. Но после возвращения домой он стал забывать грамоту, поэтому решил поселиться в каком-нибудь монастыре, чтобы продолжить учёбу. Шушерин сообщает, что Никита ушёл в Макариев-Желтоводский монастырь, где каждый день изучал Писание и проявил необыкновенный интерес к церковному пению, часто оставался ночевать в церкви под колоколом, чтобы не пропустить начало службы.²

До патриаршества

По настоянию родителей женился и принял сан священника. Около 1626 года был назначен священником одной из московских церквей, по просьбе московских купцов, узнавших о его начитанности.

Смерть детей в 1635 году привела Никиту к окончательному решению оставить мир. Он убедил жену принять монашеский постриг в московском Алексеевском монастыре, дав за неё вклад и оставив денег на содержание,³ а сам в возрасте 30 лет тоже принял постриг с именем Никон в Свято-Троицком Анзерском скиту Соловецкого монастыря. Через какое-то время преподобный Елеазар Анзерский, начальний старец скита, вменил в обязанность Никону совершение литургий и заведование хозяйственной частью скита. В 1639 году, вступив в конфликт с Елеазаром, Никон бежал

¹ Севастьянова С. К. Материалы к «Летописи жизни и литературной деятельности патриарха Никона». — СПб.: Дмитрий Буланин, 2003, с. 7.

² Ibid. С. 8.

³ Патриарх Никон // Костомаров Н. И. Русская история в жизнеописаниях её главнейших деятелей.

из скита и был принят в Кожеозерский монастырь. В 1643 году был избран игуменом монастыря.

В 1646 году отправился в Москву, где явился, по тогдашнему обычаю новопоставленных игуменов, с поклоном к молодому царю Алексею Михайловичу, произвёл на него хорошее впечатление. Царь велел Никону остаться в Москве, а Патриарху Иосифу — посвятить его в архимандриты Новоспасского монастыря.

Став во главе братии Новоспасской обители, Никон вошёл в состав неформального кружка духовных и светских лиц, который профессор Н. Ф. Каптерев называет кружком «ревнителей благочестия». Главные идеологи этой группы — духовник Алексея Михайловича протопоп Благовещенского собора Стефан Вонифатьев, боярин Ф. М. Ртищев и протопоп Казанского собора Иоанн Неронов — ставили перед собою и своими сподвижниками задачу оживления религиозно-церковной жизни в Московском государстве, улучшения нравственности как населения, так и духовенства, насаждения просвещения. Вводилась забытая в Москве практика церковной проповеди с амвона, «единогласие» в богослужении, большое внимание уделялось исправлению переводов богослужебных книг.

Начал ездить к царю во дворец каждую пятницу для бесед и совета не только по духовным делам, но и по государственным.

11 (21) марта 1649 был возведён в сан митрополита Новгородского и Великолуцкого Патриархом Иерусалимским Паисием, бывшим тогда в Москве.

Патриаршество

В 1651 году митрополит Никон, будучи в Москве, убедил царя и Патриарха Иосифа перенести мощи святителей Филиппа, Иова и Гермогена в Московский Успенский Собор.

В 1652 году после смерти Патриарха Иосифа из числа 12 кандидатов митрополит Никон, согласно царскому желанию, был избран для поставления в Патриархи. Поначалу он решительно отказывался. Тогда царь, при большом стечении народа, в Успенском соборе, перед мощами святителя Филиппа, упал Никону

в ноги и, «простершись на земле и проливая слезы», умолял его принять Патриарший сан. За ним поверглись наземь все остальные. Потрясенный Никон согласился принять нелегкий жребий Патриаршего служения, но счел нужным получить от всех клятвенное обещание быть ему, Патриарху, послушными во всех делах веры и духовной жизни. Царь, бояре, народ дали такую клятву.

Объяснение столь необычной «присяги» заключается в том, что Никон очень глубоко видел и чувствовал серьезное внутреннее разделение в недрах русского общества, грозившее расколом. Это проявлялось в отступлении от веры и Церкви, наметившемся в самых разных слоях общества и в разных направлениях. Задача, которую сознательно он ставил для себя, состояла, таким образом, в том, чтобы удержать все русское общество в целом в послушании Православной Церкви. Отсюда и необходимость клятвенного обещания всех безоговорочно слушаться Церкви в лице ее Патриарха во всех делах чисто духовной и церковной жизни.

Патриаршество Никона составило целую эпоху в истории Русской Церкви. Подобно Патриарху Филарету, он имел титул «Великого Государя», который получил в первые годы своего Патриаршества ввиду особого расположения к нему царя. Он принимал участие в решении едва ли не всех общегосударственных дел.

И так 25 июля (4 августа) 1652 года Никон был торжественно возведён на престол патриархов Московских и Всероссийских. Во время интронизации Никон вынудил царя дать обещание не вмешиваться в дела Церкви. Царь и народ поклялись «послушати его во всём, яко начальника и пастыря и отца краснѣйшаго».¹

Церковный Собор 1654 года

Многие годы собиравший греческие и византийские тексты и серьёзно участвовавший в обсуждениях «Кружка ревнителей благочестия» (в который входил также и протопоп Аввакум),

¹ Цит. по: Кореневский Н. И. Церковные вопросы в Московском государстве в половине XVII в. и деятельность Патриарха Никона / Русская история в очерках и статьях // под ред. проф. М. В. Довнар-Запольского. — Киев, 1912. — Т. III. — С. 46.

Никон считал важным привести русские православные обряды и книги в соответствие с греческими.

Перед Великим постом 1653 года Никон предписал совершать крестное знамение тремя перстами, что противоречило актам Поместного Стоглавого Собора 1551 года, закрепившим двоеперстие. Далее Никон продолжил реформу, собирая соборы. Собор 1654 года положил начало делу унификации московских книг по греческим книгам, напечатанным в XVI веке на Западе. И если определения сего Собора были рассмотрены и согласованы на Константинопольском Соборе того же года под председательством Патриарха Паисия, то решение поместного Московского собора 1656 года, на котором всех, крестящихся двумя перстами, объявили еретиками и предали анафеме, противоречили ему. Поспешная анафема собора 1656 года на всех крестящихся двумя перстами, впоследствии отменённая Поместным собором РПЦ 1971 года, и стала главнейшей причиной Раскола XVII века.

Укоренённость как в народе, так и среди значительной части священства мнения о «превосходстве» русского благочестия над греческим, а московского — над киевским, которая появилась в Северо-Восточной Руси после подписания греками Флорентийской унии с католиками, падения Константинополя, ополячивания Литвы и покорения Литвою Киева (ср. тезис «Москва — Третий Рим»), а также резкость самих реформаторов привели к расколу Русской церкви на сторонников Никона («никониан») и его противников старообрядцев, одним из лидеров которых стал Аввакум.

Строительство

Одним из направлений деятельности патриарха Никона было основание в России монастырей. В 1653 году на острове Валдайского озера были построены первые деревянные строения Иверского монастыря. В 1655 году был заложен каменный Успенский собор.

В 1656 году Никон добился у царя разрешения на основание на Кий-острове монастыря, известного сейчас как Онежский Крестный монастырь. Строительством первых сооружений на острове с 1656 по 1659 год руководили старцы Нифонт Теребинский и Исаия,

а также стольник Василий Парамонович Поскочин — доверенные лица Никона. В том же 1656 году патриарх Никон основал Ново-иерусалимский монастырь как подмосковную резиденцию патриархов. Монастырь был построен на землях села Воскресенского. По замыслу Никона, он в будущем должен был стать центром православного мира.

Размолвка с царём

Молодой царь Алексей Михайлович почитал патриарха Никона, доверял его советам в делах государственного управления, а во время войн с Речью Посполитой (1654—1667) и длительного своего отсутствия оставлял патриарха де-факто во главе правительства. Повелением царя к титулу патриарха «Великий Господин» был добавлен царский титул «Великий Государь».¹ Такое положение вызывало зависть и недовольство как бояр, не желавших терять возможность влиять на царя в своих интересах, так и многих духовных лиц, в частности, бывших членов кружка «ревнителей благочестия».

Патриарх Никон стремился противодействовать тому, что воспринималось им как посягательство гражданского правительства на его юрисдикцию и полномочия. Особенный протест вызвало принятие Соборного уложения 1649 года, умалявшего статус духовенства, ставившего Церковь фактически в подчинение государству. Так, доходы от эксплуатации монастырских вотчин переходили к созданному в рамках Уложения Монастырскому приказу и поступали в государственную казну; мирские суды стали рассматривать дела, относившиеся к ведению судов церковных.

Вследствие сего, а также интриг со стороны части бояр и духовенства, имевших влияние на царя и враждебно настроенных к патриарху Никону, произошло охлаждение отношений между царём и патриархом. 10 (20) июля 1658 года Никон в качестве протеста оставил Москву: не отказавшись от Московской кафедры,

¹ До Никона этим титулом пользовался патриарх Филарет как отец царя Михаила Фёдоровича.

он удалился в Воскресенский Новоиерусалимский монастырь, который (наряду с Крестным и Иверским монастырями) сам основал в 1656 году и имел в своей личной собственности.

1660 году на созванном в Москве Соборе было постановлено лишить Никона архиерейства и даже священства; однако суд не состоялся, так как дело было решено передать на суд восточных патриархов, по совету никоновского монаха-справщика Епифания Славинецкого и архимандрита Полоцкого Богоявленского монастыря Игнатия Иевлевича. Такое же решение вопроса рекомендовал царю впоследствии и бывший епископ Иерусалимской церкви Паисий Лигарид[комм. 3], который не принимал явного участия в Соборе, хотя был приглашён патриархами к тайному совещанию и выступал в роли переводчика для восточных патриархов.

Приглашённые ещё в 1662 году патриархи долгое время не находили возможным прибыть в Москву. Наконец, в ноябре 1666 года открылся поместный собор Русской церкви — Большой Московский собор с участием двух патриархов: Паисия Александрийского и Макария Антиохийского. Оба патриарха на тот момент считались в Константинополе лишёнными кафедр решением Собора в Константинополе (в вину им было вменено долгое отсутствие в своих патриархиях, которое произошло из-за просьбы русского царя Алексея Михайловича посетить Россию и принять участие в Большом Московском соборе), но в Москве известие о том получили уже после суда над Никонем. Кроме того, позднее, по просьбе русского царя Константинопольский патриарх свои решения о лишении кафедр Александрийского и Антиохийского патриархов отменил.

Идеологическая база и документы Соборов 1666—1667 годов, важнейшим предметом рассмотрения которых было окончательное обсуждение неприемлемых для сторонников «старой веры» «никонианских» богослужебных реформ, разрабатывались учёным монахом «латинского» толка Симеоном Полоцким, Паисием Лигаридом и архимандритом Афонского Иверского монастыря Дионисием, проживавшим в Москве с 1655 по 1669 год.

12 (22) декабря 1666 года состоялось третье, заключительное по делу Никона, заседание Собора в Благовещенской церкви Чудова монастыря.

В грамоте, подписанной всеми архиереями Русской поместной церкви Большого Московского собора, а также иерархами (патриархами, митрополитами, архиепископами, епископами) греческих поместных церквей от 12 декабря, указаны преступления, из-за которых Никон извержен из патриаршества и священства судом поместного собора Русской церкви:

1. Никон досадил (обидел) царя, когда оставил паству и удалился в Воскресенский монастырь, лишь по причине, что царский чиновник ударил слугу патриарха.

2. Никон не смирился и не стал каяться, а совершал хиротонии в новом месте, строил новые монастыри, которые назвал «неподобающими словами и суетными именованиями»: Новым Иерусалимом, Голгофою, Вифлеемом, Иорданом, тем самым он ругался божественным и глумился святым, прославляя себя патриархом Нового Иерусалима, похищая разбойнически, и если была бы у него сила, то отнял бы и третью часть царства.

3. Анафематствовал патриархов Паисия и Макария, приехавших его судить, назвав их Анною и Каиафою, а царских послов, которые к нему были посланы, чтобы вызвать его на суд, назвал Пилатом и Иродом.¹

4. Никон написал личные письма патриархам, в которых писал про царя Алексея, что царь «латинумудренник, мучитель и обидник, Иеровоам и Озия» и то, что Российская церковь в латинские догматы впала, больше всего обвиняя в этом Паисия Лигарида.

5. Никон без соборного рассмотрения сам лично лишил епископа Павла Коломенского сана, свирепея, стащил с Павла мантию, и того «в извы и наказания предаде тяжчашие», отчего Павел ли-

¹ В 1666 году царь вызвал в Москву Патриарха Александрийского Паисия и Патриарха Антиохийского Макария для участия в Соборном разбирательстве по делу Патриарха Никона.

шился ума и бедный погиб: или был растерзан зверями, или в реку упал и погиб.

6. Своего духовного отца Никон два года немилостиво бил и ему наносил язвы, после чего патриархи сами видели духовника Никона «всеконечно расслабленным».

За эти преступления Никон был извержен из священства: не только патриаршего достоинства, но из епископского сана и стал простым монахом.

Решением Собора он был лишен Патриаршества и отправлен в заточение: сначала в Ферапонтов, а затем, в 1676 году – в Кирилло-Белозерский монастырь. При этом, однако, проведенные им церковные реформы не только не были отменены, но получили одобрение Собора.

Низложенный Патриарх Никон пробыл в ссылке 15 лет. Перед смертью царь Алексей Михайлович в своем завещании просил у Патриарха Никона прощения.

Смерть и посмертная судьба

После смерти царя Алексея Михайловича престол перешёл к его сыну Фёдору Алексеевичу, который сочувствовал Никону. Есть сведения, что новый царь обдумывал предложенный Симеоном Полоцким план по созданию на территории Российского царства четырёх патриархий и папского престола, предназначавшегося для Никона. Новый царь Фёдор Алексеевич принял решение о возвращении Патриарху Никону его сана и просил его вернуться в основанный им Воскресенский монастырь. На пути в эту обитель Патриарх Никон, изнуренный тяготами, скорбями и бременем перенесенных трудов, 17 (30) августа 1681 года мирно отошел ко Господу, окруженный проявлениями великой любви народа и своих учеников.

Царь Фёдор Алексеевич настоял на отпевании Никона как патриарха, несмотря на протесты патриарха Московского Иоакима, который отказался отпевать и поминать Никона как патриарха на основании того, что решение поместного собора Русской церкви — Большого Московского собора и соборного суда, бывшего на этом

поместном соборе, извергнутого Никона из священства за предъявленные ему обвинения, считал справедливым и правильным.

26 августа 1681 года Никон был погребён, согласно его завещанию, в южном приделе (Усекновения главы Иоанна Предтечи) собора Воскресенского Новоиерусалимского монастыря; Фёдор Алексеевич сам со слезами читал над ним Апостол и 17-ю кафизму и неоднократно целовал его десницу.

В 1682 году Фёдор Алексеевич исходатайствовал у восточных патриархов разрешительные грамоты. В них повелевалось причислить Никона к лику патриархов и помянуть в таком звании открыто.

Грамота патриарха Константинопольского Иакова от 5 мая 1682 года указывала:

Преподобныя памяти, возлюбленный брат наш, господин Никон, бывший патриарх Московский и всея Руси, вместо воздаяния и мздовоздаяния, показания ради долгаго преподобничества и терпения, имеет прощение и разрешение от приключившагося ему соборного извержения, и да будет прощен в нынешнем веце и в будущем от Отца и Сына и Св. Духа, Святыя и Живоначальныя Троицы; восприяв же духовный хитон архиерейства, да приимет, яко патриарх, всегда церковное помяновение, поминаем с прочими патриархами Московскими во священных диптихах, и по всяким именованным временам священных церковных проследованиях безсумненно да считается въяве в сочисление прочих патриархов Московских, патриархом же; являемо и именуемо и поминаемое ни един да несопротивится, подлинно тако да будет! Тем же во оправдание издадешя сие прощение его.¹

Религиовед Вильям Шмидт отмечал, что после смерти Никона русские православные люди выходили встречать, славить и оплакивать своего Патриарха. Ещё не дожидаясь формального восстановления Никона в патриаршем достоинстве, народ припадал к нему как к святителю-исповеднику и страстотерпцу. Тогда обнаружи-

¹ Патриарх Никон // Костомаров Н. И. Русская история в жизнеописаниях её главнейших деятелей.

лось, что русский народ любит и чтит патриарха Никона, верит в его праведность. Кафолическая церковь охотно и с радостью разрешала Никона, восстанавливая его в патриаршем достоинстве и причисляя к лику первопрестольных Святейших Московских Патриархов. У гробницы святейшего патриарха Никона в Воскресенском монастыре с конца XVII века по начало XXI века происходили многие чудесные исцеления.¹

В синодальный период под влиянием цензуры документы, касающиеся заседаний Большого Московского собора — суда над Никоном (соборное определение о преступлениях Никона и соборная грамота о извержении из священства Никона), не печатали в составе официально издававшихся документов «Деяния Великого Московского Собора 1666-67 года».²

В 2013 году гробница патриарха Никона была вскрыта археологами, но был обнаружен только пустой саркофаг — гробница ранее подверглась разграблению.

¹ Патриарх Никон. Труды / Науч. иссл., подг. док. к изд., сост. и общ. ред. В. В. Шмидта. — М.: Изд-во Моск. ун-та, 2004. — 1264 с.

² Деяния Великого Московского Собора 1666-67 года.

SEDEM ASKETICKÝCH POJEDNANÍ SVĚTÉHO MAKÁRIA VELKÉHO:

1. POJEDNANIE – OČISTENIE SRDCA (biblické východiská)

ThDr. Pavol KOCHAN, PhD.

Abstract: Saint Macarius spent sixty years in the desert. He spent most of his time in prayer as a personal conversation with God. His ascetic life is filled with constant crying, repentance and work. The spiritual wealth that we find in preserved writings reflects his personal experience. According to Macarius, the goal and purpose of man is the union of the soul with God. The earthly life of man has the only meaning – to prepare the soul, to make it capable of perceiving the kingdom of heaven and to create in its soul harmony with the kingdom of God. The beginning of this journey is the purification of the heart.

Svätý Makários strávil na púšti šesťdesiat rokov. Väčšinu času trávil v modlitbe ako osobnom rozhovore s Bohom. Jeho asketický život je naplnený neustálym plačom, pokáním a prácou. Duchovné bohatstvo, ktoré nachádzame v zachovaných spisoch sú odrazom jeho osobnej skúsenosti. Podľa Makária najvyšší cieľ a zmysel človeka je spojenie duše s Bohom. Pozemský život človeka má jediný význam – pripraviť dušu, urobiť ju schopnou vnímať nebeské kráľovstvo a vytvoriť v duši súlad s Božím kráľovstvom. Počiatkom tejto cesty je očistenie srdca. Ak Makários vyzdvihuje nejakú cnosť vlastným životom, je to pokora, ktorú sám prejavoval. Z udalostí v jeho živote zisťujeme, ako s pokorou prijal krivé obvinenie tehotnej ženy, či rúhanie ľudí zo svojho okolia. Avšak pokora pomohla svätému zvíťaziť nad diablom. Synaxáriá uvádzajú, že počas svojej bežnej práce na pletených košoch predstúpil pred neho diabol a snažil sa ho udrieť, no svätého nebol schopný zraniť. Po mnohých pokusoch nakoniec prehovoril k svätému: „Makários, trpím od teba veľkým utrpením, pretože ťa nemôžem poraziť. Robím všetko, čo robíš aj ty. Postíš sa a ja vôbec nič nejem. Stále bdieš v modlitbe a ja

nikdy nespím. Prekonal si ma iba v jednej veci – v pokore.”¹ Pokora ako aj mnoho ďalších cností asketického života svätého sa stali živým príkladom toho, k čomu duchovne viedol všetkých okolo seba.²

Okrem iných textov medzi najhodnotnejšie patrí jeho *Sedem asketických slov*. V nich postupne vedie človeka cez duchovné poučenia ku kresťanskej dokonalosti, k spáse. Prvé zo siedmich asketických slov vyjadruje myšlienky svätého Makária, ktoré sú plodom asketického života svätého, jeho duchovnej skúsenosti postavenej na viere cez pôst a modlitbu, a ktoré sú podoprené myšlienkami celého Svätého Písma. Očistenie srdca pre svätého Makária predstavuje jeho ochranu pred všetkým, čo odpútava od spoločenstva s Trojjediným Bohom. Ak Makários začína hovoriť o srdci a jeho ochrane, hneď v úvode sa dotýka smrti človeka. Pre kresťana smrť má predovšetkým duchovný význam. Fyzický rozklad tela človeka je vierou prekonaný ako dočasný stav zosnutia. Skutočná smrť sa skrýva vo vnútri, v srdci; a človek je vnútorne usmrtený. „Preto, ak niekto tajne prešiel „od smrti do života“;³ potom skutočne žije večne a nezomiera. Aj keď sú telá takýchto na chvíľu zničené; keďže budú posvätení, povstanú so slávou. Preto, zosnutie svätých nazývame snom.”⁴ Duchovná smrť je snahou protivníka človeka, t.j. diabla, ktorý sa snaží odpútať náš rozum od pamätania na Boha a od Božej lásky, pričom používa na to všetky pozemské návnady, zamieňa skutočne krásne za pominuteľné a imaginárne. Makários sa na margo dobrých skutkov pýta: „Je z nás niekto svätý? Je niekto svätý bez očistenia vnútorného človeka? Ak sa budem postiť, zdržiavať svetských vecí,

¹ St. Macarius the Great of Egypt. (online). [cit. 15.10.2019]. Dostupné z: <https://www.stmacariusoca.org/about/st-macarius-the-great-of-egypt/>

² Pozri PILKO, J. Duchovný odkaz prepodobného Makária Egyptského. In: *Pravoslávie a súčasnosť: zborník príspevkov zo VII. vedeckej konferencie študentov a absolventov a mladých vedeckých pracovníkov*. Prešov, 31. marec 2015. (online). [cit. 02.10.2019]. Prešov : Prešovská univerzita v Prešove, 2015. s. 37-43. Dostupné z: <http://www.pulib.sk/web/kniznica/elpub/dokument/Humensky2>.

³ Jn 5, 24.

⁴ МАКАРИЙ ВЕЛИКИЙ, преподобный. Семь слов. In: МАКАРИЙ ВЕЛИКИЙ, преподобный. *Духовные беседы, послание и слова*. Москва: Отчий дом, 2013, s. 393.

rozdám svoj majetok, budem už svätý?”¹ Samotný Isus Christos poukázal na získanie svätosti: „Kto chce ísť za mnou, nech zaprie sám seba, vezme svoj kríž a nasleduje ma,”² čo dokázal vlastným životom. Svätosť sa nezískava len dobrým skutkom, ale získaním dokonalej čistoty vnútri človeka. To v sebe nesie utiahnutie v myšlienkach, vstúpenie do vlastnej mysle, ktorá sa stala zajatým otrokom hriechu, preniknutie až na najhlbšie dno, kde hlboko v myšlienkach hniezdi had, ktorý človeku spôsobuje smrť. Ak človek zabije tohto ľstivého a jedovatého hada, môže sa pochváliť pred Bohom svojou čistotou. Ak sa mu to nepodarí, nech v najväčšej pokore pred Bohom prosí o očistenie.³ Ak človek nedokáže vstúpiť do svojho srdca alebo nikdy doň nevstúpil, stojac pomyselne zvonku nech neustále udiera modlitbou a pôstom.⁴ Pretože verný Božiemu slovu, v pokornej múdrosti a prikázaniach, môže získať vyslobodenie z otroctva hriechu, ak neustále vyčkáva pri Hospodinových dverách, cez jedine ktoré môžeme dosiahnuť slobodu duše.⁵ Pre svätého Makária srdce človeka má nepredstaviteľnú hĺbku a zákutia, ktoré nepoznáme. Môžu sa v ňom skrývať vášne, ktoré sa rodia jedna od druhej. Na druhej strane sú akoby v pomyselnej refazi aj cnosti. Jedna rodí druhú a naplňujú srdce človeka. Základom cností, alebo ako hovorí Makários, hlava všetkých cností a vrcholom dobrých skutkov je modlitba, prostá, vo viere a plná lásky. Jedine prostredníctvom modlitby, ktorou prosíme Boha, môžeme každý deň získavať ďalšie cnosti, lebo jednoduchosť (prostota) plodí poslušnosť, poslušnosť vieru, viera nádej, nádej službu, služba pokoru, pokora krotkosť, krotkosť radosť, radosť lásku a láska rodí modlitbu.

Makários vyberá jednotlivé myšlienky a príklady zo Svätého Písma, aby takto priviedol svojich poslucháčov a žiakov k pochopeniu jeho

¹ МАКАРИЙ ВЕЛИКИЙ, преподобный. Семь слов. In: МАКАРИЙ ВЕЛИКИЙ, преподобный. *Духовные беседы, послание и слова*. Москва: Отчий дом, 2013, s. 393.

² Mt 16, 24; Mk 8, 24; Lk 9, 23.

³ Pozri МАКАРИЙ ВЕЛИКИЙ, преподобный. Семь слов. In: МАКАРИЙ ВЕЛИКИЙ, преподобный. *Духовные беседы, послание и слова*. Москва: Отчий дом, 2013, s. 393.

⁴ „Klopte a bude Vám otvorené.” Mt 7, 8.

⁵ Pozri МАКАРИЙ ВЕЛИКИЙ, преподобный. Семь слов. In: МАКАРИЙ ВЕЛИКИЙ, преподобный. *Духовные беседы, послание и слова*. Москва: Отчий дом, 2013, s. 394.

duchowných rád vyplývajúcich z duchovnej skúsenosti. Príkladom je myšlienka očistenia srdca, ktoré sa má stať najvzácnejším darom človeka Bohu. Samotná myseľ, samotné svedomie, samotná myšlienka, samotná sila lásky v duši,¹ počiatok celého nášho človečenstva, ktorý sa vždy venuje jednému a neustálemu pamätaniu a premýšľaniu o Bohu prekonávajú všetko materiálne a sú prameňom očistenia srdca. V obeti praotca Abraháma, ktorý priniesol dar Melchisedekovi,² svätý Makários vidí obraz obete srdca, ktorú má človek priniesť Bohu, t.j. čistú myseľ, dobré myšlienky ako najcennejšie a najlepšie v srdci.³ Obdobne uvádza aj iný obraz zo Svätého Písma. Keď vymenúva kresťanské cnosti, ktoré by mali byť prirodzené pre každého, pripomína 5 nerozumných pánien,⁴ ktoré sú obrazom tých, ktorí v deň súdu nepriniesli duchovný olej, t.j. ich skutky sú bez plodov a nie sú nositeľmi cností, ako je láska, pokoj, radosť, pokora, úprimnosť, viera či trpezlivosť vo svojom srdci. Panenstvo pre nedostatok cností, t.j. že panny sa samy nestali vnútorne obydliím Svätého Ducha, stalo sa zbytočným a nebolo užitočným. Ak teda človek s pôsobením Ducha neobjaví v sebe plody lásky, pokoja, radosti, pokory a ďalších cností,⁵ jeho námaha v čistote je márna a úsilie v modlitbe, žalmospeve, pôste či bdení ničomu neslúži, pretože tieto duchovné a telesné skutky sa musia vykonávať v nádeji na duchovné ovocie.⁶

Žalmospev, pôst bdelosť sú pekné veci. Avšak kto nezačal ešte kopať a nepoložil základy, ten už o sebe veľa snáva a preceňuje svoju dušu. Svätý Makários uvádza ako príklad Christa. Z akej slávy do utrpenia až

¹ Pozri PRUŽINSKÝ, Š. Pôsobenie blahodäte Svätého Ducha na človeka podľa učenia svätého Makária Egyptského. In: *Acta Patristica*. (online). Prešov: Prešovská univerzita v Prešove, 2019. Roč. 10, č. 20. s. 25-34. [cit. 09.10.2019]. Dostupné z: <https://www.unipo.sk/en/faculty-of-orthodox-theology/main-sections/science-research/journal-APA/archive-APA/20-2019/>.

² Pozri 1Mjž 14, 17-24.

³ Pozri МАКАРИЙ ВЕЛИКИЙ, преподобный. Семь слов. In: МАКАРИЙ ВЕЛИКИЙ, преподобный. *Духовные беседы, послание и слова*. Москва: Отчий дом, 2013, s. 395-396.

⁴ Porovnaj Mt 25, 1-12.

⁵ Pozri Gal 5, 22.

⁶ Pozri МАКАРИЙ ВЕЛИКИЙ, преподобный. Семь слов. In: МАКАРИЙ ВЕЛИКИЙ, преподобный. *Духовные беседы, послание и слова*. Москва: Отчий дом, 2013, s. 397-398.

na kríži zostúpil Boží Syn. Pre túto múdru pokoru bol povýšený a posadený po Otcovej pravici. Hád prvý krát zasial do srdca Adama pýchu, keď ho presvedčil, že bude ako Boh. No skrze to pokolenie Adama došlo do bezbožnosti. Duša, srdce človeka má veľa zákutí ukrytých vo svojej hĺbke, rovnako ako zo slnka vychádza mnoho lúčov, strom má veľa konárov a veľké mesto má mnoho štvrtí. Ak v duši zasvieti blížiaci sa Božia blahodať (milosť) s dvomi lúčmi, akoby na strome zažiarili dva konáre, z celého mesta zbadáme dve štvrte. No ostatné časti duše sú stále ovplyvnené hriechom. Je nesprávne, ak si duša myslí, že všetko patrí dobrej časti. Stal sa plod v lone dokonalým človekom? Stal sa jeden kameň v základe celým domom? Naplnil obchodník svoj sklad, keď ešte iba začal podnikat? A účasť na malom zlomku milosti znamená stať sa kresťanom v plnom zmysle slova? Preto zákon, o ktorom hovorí svätý apoštol Pavol nebol položený na prirodzenosť, ale na slobodnú vôľu, ktorá môže byť naklonená dobru alebo zlu. Preto Boh povedal: „Oheň som prišiel vrhnúť na zem; a čo chcem? Len aby už vzplanul!”¹ Pretože Boh chce, aby nebeský oheň sa rozhorel v srdciach ľudí, aj keď niektorí to chcú, a iní nie.²

Z krátko uvedeného môžeme vidieť, ako svätý Makários preplietá svoje duchovné rady históriou overenými a svätými potvrdenými obrazmi Svätého Písma. Pri jednom rozhovore pred mnohými rokmi s duchovným, ktorý už odovzdal svoju dušu Pánovi, na tému askézy a cnostného života, duchovný mi povedal: „Je veľa cností, rovnako ako je veľa prvkov na stavbe. Okná, dvere, steny, podlaha – to sú viera, pokoj, nádej, trpezlivosť a mnohé ďalšie. No všetky tieto cnosti potrebujú dve veci, rovnako ako ich potrebuje aj každá stavba: základný kameň, na ktorom stojí náš duchovný život – to je pokora. A strecha tohto domu je láska. Svätý Makários celý svoj život poukazoval na tento základný kameň a učil a nabádal k tejto pokore všetkých svojím vlastným životom. Nakoniec spomenieme ešte jednu udalosť v jeho živote, ktorá súvisí s našou témou: Raz kráčal svätý Macarius a uvidel lebku ležiacu na zemi. Lebka povedala: „Bol som hlavným kňazom pohanov. Keď sa,

¹ Lk 12, 49.

² Porovnaj Mt 23, 37.

Abba, modliś za tých v pekle, získavame zmiernenie nášho utrpenia.“ Svätý sa opýtal: „Čo sú to za mučenia?“ „Sedíme vo veľkom ohni,“ odpovedala lebka, „a navzájom sa nevidíme. Keď sa modlíš, začíname sa trochu vidieť, a to nám dáva trochu útechy.“ Po počúvaní týchto slov svätý začal plakať a pýtal sa: „Sú tu ešte ďalšie kruté trápenia?“ Lebka odpovedala: „Dole pod nami sú tí, ktorí poznali Božie meno, ale odmietli Ho a nedodržiavali jeho prikázania. Znášajú ešte ťažšie trápenie.“¹ Vedomé odmietanie spoločenstva s Bohom, lenivosť v duchovnom živote spôsobuje postupne duchovnú smrť, ktorá znamená pre človeka ťažké utrpenia vo večnom utrpení.

Zoznam bibliografických odkazov:

- МАКАРИЙ ВЕЛИКИЙ, преподобный. Семь слов. In: Преподобный Макарий Великий. *Духовные беседы, послание и слова*. Москва: Отчий дом, 2013, 576 s. ISBN 5-85280-243-3.
- PILKO, J. Duchovný odkaz prepodobného Makária Egyptského. In: *Pravoslávie a súčasnosť: zborník príspevkov zo VII. vedeckej konferencie študentov, absolventov a mladých vedeckých pracovníkov*. Prešov, 31. marec 2015. (online). [cit. 02.10.2019]. Prešov : Prešovská univerzita v Prešove, 2015. s. 37-43. ISBN 978-80-555-1366-9. Dostupné z: <http://www.pulib.sk/web/kniznica/elpub/dokument/Humensky2>.
- PRUŽINSKÝ, Š. Pôsobenie blahodäte Svätého Ducha na človeka podľa učenia svätého Makária Egyptského. In: *Acta Patristica*. (online). Prešov: Prešovská univerzita v Prešove, 2019. Roč. 10, č. 20. s. 25-34. ISSN: 2644-5026. [cit. 09.10.2019]. Dostupné z: <https://www.unipo.sk/en/faculty-of-orthodox-theology/main-sections/science-research/journal-APA/archiveAPA/20-2019/>.
- Venerable Macarius the Great of Egypt*. (online). [cit. 12.10.2019]. Dostupné z: <http://www.pravoslavie.ru/100536.html>.
- St. Macarius the Great of Egypt*. (online). [cit. 15.10.2019]. Dostupné z: <https://www.stmacariusoca.org/about/st-macarius-the-great-of-egypt/>

¹ *St. Macarius the Great of Egypt*. (online). [cit. 15.10.2019]. Dostupné z: <https://www.stmacariusoca.org/about/st-macarius-the-great-of-egypt/>

Translations of Christian literature. Fifty spiritual homilies of St. Macarius the Egyptian. (ed. Arthur James MASON). (online). [cit. 10.10.2019]. London, 1921. Dostępne z: <https://archive.org/details/fiftyspiritualho00pseuoft/page/n5>

POTREBA EUCHARISTICKEJ REKATECHIZACIE V SÚČASNOSTI

ThDr. Ján PILKO, PhD.

Abstract: The main pillar of our spiritual life is the Holy Liturgy and the Eucharist. The Eucharist is the center of the spiritual life of the Church, but above all the liturgical and sacramental life. He is the center of all holy secrets and of all ecclesial life. Participation in this source of immortality should be of paramount interest in the life of every young Christian.

Hlavným pilierom nášho duchovného života je svätá liturgia a Eucharistia. Eucharistia je totiž zdrojom nášho posvätenia, ako hovoril starec Pajsij Svätohorský, pretože liturgia nie je ničím nahraditeľná. Pri liturgii Boh nestvorenými energiami blahodati posväcuje všetkých zhromaždených veriacich. Každému vkladá do srdca podľa jeho možností. Bohužiaľ, v dnešnej dobe už veľmi veľa kresťanov nedokáže dostatočne využívať tento zdroj posvätenia, aby z nej čerpali silu pre svoj duchovný rast. Diabol neustále napadá dušu mladého človeka, pretože cieľom jeho úsilia je zničiť akékoľvek duchovné spojenie medzi Bohom a človekom a na to používa akékoľvek dostupné prostriedky, aby dosiahol tento svoj zámer.¹

Eucharistia je pre človeka neoddeliteľnou súčasťou apoštolského učenia. Apoštol Pavol vo svojom liste ku korintským kresťanom podrobne hovorí o Eucharistii ako o neoddeliteľnej a najdôležitejšej časti kresťanského života.^{2 3}

¹ СХИИГУМЕН САВВА: Опыт построения истинного мирозерцания. Переиздание Спасо – Преображенского Мгарского монастыря, Полтавская епархия 2001, s. 81.

² 1 Kor 11, 17 – 30.

³ Keď vás už napomínam, nechválim vás, že sa neschádzate na lepšie, ale na horšie. Predovšetkým počúvam, že sú medzi vami roztržky, keď sa schádzate v cirkvi. A sčasti tomu aj verím. Lebo musia byť medzi vami aj rozkoly, aby sa ukázalo, kto z vás sa osvedčí. Keď sa teda schádzate, nie je to požívanie Pánovej večere, lebo každý si hneď vezme a zje svoju večeru a potom jeden je hladný a druhý opitý. Nemáte vari domy, kde môžete jesť a piť? Alebo opovrhujete Božou cirkvou a chcete zahanbiť tých, čo nič nema-

Sväté Tajiny uzdravujú celú ľudskú prirodzenosť, myseľ, dušu, telo, aj keď je to pre človeka z realistického pohľadu nepochopiteľné. Spaľujú hriechne trnie, ktoré vyrastá v srdci človeka, posilňuje vieru a hreje srdce.¹

Svätý Dimitrij Rostovský hovorí o tajomstve Svätej Eucharistie nasledujúce: „Keď kladieme železo do ohňa, ono sa začne taviť. Človek je podobný železu a Telo Christovo je zase podobné ohňu. Keď sa človek zjednocuje v Svätej tajine Eucharistie s Christom stáva sa doslova „ohnivým“ alebo žiarivým ako oheň. Tak ako voľnými očami nemôžeme pozeráť na slnko, tak diabol nemôže pozeráť na toho, kto dôstojne prijal Telo Christovo“².

Byť kresťanom a neprístupovať k prijímaniu je rovnako absurdné a nemožné, ako byť človekom a nič nejsoť. Medzi prijímaním a životom Cirkvi existuje pevná väzba. Je natoľko pevná, že ju nemožno roztrhnúť. Veď Cirkev je predsa telo Christa, a je nemožné byť súčasťou Tela – Cirkvi a zároveň neprijímať sväté Tajiny. Rovnako tak preliata Christova Krv na kríži za spásu sveta musí prúdiť v našich žilách. Vďaka tejto tajine do nás preniká svätosť Isusa Christa, Jeho odvaha, jednoduchosť, vznešenosť, šlachetnosť a blahodať spolu s ostatnými nespočetnými vlastnosťami Bohočloveka a stáva sa našou súčasťou. Je absolútnym šílenstvom sa zriekať tohoto prameňa a úplne nesprávne snažiť sa do-

jú? Čo vám mám povedať? Mám vás chváliť? Za toto vás nepochválím. Veď ja som od Pána prijal, čo som vám aj odovzdal, že Pán Ježiš v tú noc, keď bol zradený, vzal chlieb, vzdával vďaka, lámal ho a povedal: „Toto je moje telo, ktoré je pre vás; toto robte na moju pamiatku.“ Podobne po večeri vzal kalich a hovoril: „Tento kalich je nová zmluva v mojej krvi. Toto robte, kedykoľvek ho budete piť, na moju pamiatku.“ A tak vždy, keď budete jesť tento chlieb a piť tento kalich, zvestujete Pánovu smrť, kým nepríde. Kto by teda jedol chlieb alebo pil Pánov kalich nehodne, prevíní sa proti Pánovmu telu a krvi. Nech teda človek skúma sám seba, a tak je z toho chleba a pije z kalicha. Lebo kto je a pije, a nerozoznáva telo, ten si je a pije odsúdenie.

¹ TKAČEV, A.: 2018. *Nebeský chléb*. In: Hlas pravosláví, č. 2/2018. Vydává Pravoslávna církev v českých zemích. Praha, s.24.

² СХИИГУМЕН САВВА: 2001. *Опыт построения истинного мирозозерцания*. Переиздание Спасо – Преображенского Мгарского монастыря, Полтавская епархия 2001, s. 644.

siahnuť spásu a pritom zanedbávať a priam opovrhovať jediným Prameňom posvätenia.¹

Kresťanská výchova musí vychádzať z liturgického života, ktorého základom je Eucharistia. Podľa Vasilija „mladosť je tým základom, na ktorom sa buduje osobnosť a charakter každého človeka“². Tieto slová Vasilija Veľkého by mali byť pre každého z nás výzvou na zamyslenie sa nad svojím duchovným životom, ako aj nad duchovným stavom dnešných mladých ľudí, ktorý sa odráža v častom prijímaní Svätej Eucharistie.

Správny duchovný život mladého človeka musí byť liturgickým životom. „Liturgická skúsenosť Cirkvi predstavuje každodennú potravu, ktorá sa nedá ničím nahradiť, a cez ktorú sa rozvíja duchovný život kresťana. Bez tejto skúsenosti by duchovný život stratil svoj dynamický charakter“³. Christove slová „Toto robte na moju pamiatku“⁴ nenaznačujú, že by jeho učeníci mali na neho pamätať ako na nejaký etický či iný príklad, ale naznačujú, že eucharistia je vstup do jeho života, na ktorom sa zúčastňujeme jedinečne a ktorý sa obnovuje v každom momente, nezávisle na čase, čo v tomto prípade znamená, že spomienka je vlastne sprítomnenie.⁵ Kresťanská výchova v Cirkvi stojí pred dôležitou úlohou, ktorou je pomôcť spoločnosti pri výchove predovšetkým detí a mládeže, aby sa zbavili svojho egocentrizmu, ktorý vyvoláva duchovnú smrť, a naopak, aby sa konečnou platnosťou zaradili do atmosféry jednoty Cirkvi, ktorá sa naplno prežíva jedine vo svätej Eucharistii a v tajinnom živote Cirkvi.⁶

Otázka častého pristupovania k Eucharistii je v ponímaní mnohých našich veriaciach chápaná ako akési novátorstvo, ktoré tu predtým nikdy

¹ TKAČEV, A.: 2018. *Nebeský chléb*. In: Hlas pravoslavlí, č. 2/2018. Vydává Pravoslávna církev v českých zemích. Praha, s.24.

² KUZYŠIN, B.: 2009. *Některé momenty z pedagogických reflexí svätého Vasilija Velkého*. cit. dielo. In: Pravoslávny teologický zborník. PU v Prešove, PBF 2009, roč. XXXIV (19), s. 85.

³ ŽUPINA, M.: 2009. *Duchovný a etický život človeka*. Prešov 2009, s.9.

⁴ Lk 22, 19.

⁵ JEŽEK, V.: 2004. *Křest, myropomazání, eucharistie a jejich role v byzantské teologii*. In: Synergia č.3. 4, roč. II (2004), s. 25 – 26.

⁶ ŠAK, Š.: 2009. *Obnova katechizácie a kresťanskej výchovy v sekulárnej spoločnosti*. In: Nipsis č.8, roč. IV. Prešov 2009, s.42.

nebolo. Stretávame sa s „tradíciou“ prijímania len zriedkavo, a to hlavne na veľké sviatky a v niektorých prípadoch dokonca len raz do roka, prípadne u niektorých veriacich prijímanie absentuje úplne. Vieme, že prvotní kresťania prijímali veľmi často, dokonca môžeme tvrdiť, že každý deň. Ideálne by teda bolo, aby veriaci prijímali na každej liturgii, na ktorej sú účastní, prípadne aspoň každú nedeľu. Aj to, však nemožno „naordinovať“ všetkým veriacim naraz. Je potrebná rekatechizácia každej cirkevnej obce. Do úvahy musíme vziať aj súčasné neľahké podmienky života človeka, preto nie je jednoduché zvoliť jednotnú formu pre všetkých vzhľadom na ich zamestnanie, povinnosti atď., čo však aj napriek určitým prekážkam musí zostať podstatné, je, aby prijímanie Svätej Eucharistie nebolo iba občas pri nejakej pre nás výnimočnej udalosti, ale práve naopak, aby sa Eucharistia stala základným bodom, na ktorej bude stáť náš život.¹

Z druhej strany, nikto kto túži po individuálnej spáse, nemôže pristupovať k Eucharistii, pretože Eucharistia nás uzdravuje práve od egoizmu, ničí základy individualizmu a učí nás, aby sme spolu a bratsky nažívali s našimi blíznymi a celým stvorenstvom.² Preto je veľmi dôležité pristupovať k Eucharistii v mieri a pokoji. Je potrebné všetko a všetkým odpustiť, aby aj Boh odpustil nám. Ten, kto pracuje na sebe a na svojom srdci, snaží sa naplňať slová apoštola Pavla: „Pokiaľ je možné, pokiaľ to záleží na vás, žite so všetkými v pokoji“³. Toto má totiž oveľa väčšiu hodnotu, ako prečítanie celých kánonov a množstvo ďalších modlitieb. Kánony môžeme čítať celé roky a vôbec si pritom nemusíme všimnúť našu škodoradosť voči blížnemu, našu zlosť, závisť alebo to, že iných okolo seba odsudzujeme. Preto aj samotnú prípravu, ktorú považujeme za nariadenie Cirkvi pred prijímaním, je potrebné

¹ TOMKO, Dušan, 2012. *Návrat k Eucharistii – inej cesty niet*. [online]. [cit.9.8.2018]. Dostupné z <https://novyblokocov.webnode.sk/navrat-k-eucharistii/>

² ŠAK, Š.: 2002. *Pristupovanie k Božskému (svätému) prijímaniu*. In: Pravoslávny teologický zborník. Pravoslávna bohoslovecká fakulta Prešovskej univerzity v Prešove. XXV (10) 2002, s. 181 – 194, s. 187 – 188.

³ Rim 12, 18.

čítať pozorne a s láskou, ale v žiadnom prípade to nie je „priepustka“ k svätému prijímaniu.¹

Keď si preštudujeme pravoslávnu patristiku, tak hneď na začiatku môžeme povedať, že všetci svätí našej Cirkvi spolu v zhode s apoštolskými ustanoveniami a učením všeobecných aj miestnych svätých Sne-mov, nás vedú ku každodennému prijímaniu Svätej Eucharistie. Nie je to až tak dávno, keď niektorí odvrhnúc všeobecnú cirkevnú prax a tradíciu sa odchýlili od učenia Cirkvi a začali učiť o akomsi nebezpečenstve častého prijímania, ktoré môže viesť k zovšedneniu.

Keď o prijímaní hovorí Svätý Ján Kronštadtský, poukazuje na to, že Eucharistia má v sebe veľkú silu, lebo je Telom a Krvou Boha Slova Isusa Christa, posvätené Svätým Duchom počas liturgie z chleba a vína, preto uzdravujú a posväcujú každého, kto pristupuje k tomuto veľkému tajomstvu.²

Svätý Serafím Sarovský, keď dával radu jednému duchovnému otcovi, hovoril: „Preto ty, duchovný otec, nezabráňuj prijímať svojim veriacim, pretože blahodať, ktorá sa nám daruje cez prijímanie je taká veľká, že hoci by bol človek nedôstojný a veľký hriešnik, ale v pokornom poznaní svojej hriešnosti a nedôstojnosti by pristúpil k Christovi, ktorý nás vykúpil a spasil, a aj keby bol od hlavy po päty zjazvený hriechmi, bude sa očisťovať blahodťou Christovou a stále belšou bude jeho duša, až nakoniec zažiarí i spasí sa.“³

Cirkev si vždy uvedomovala, že nikto nie je dôstojný priblížiť sa k Svätej Eucharistii, ani keby prinášal akékoľvek duchovné a asketické zápasy. Prijímanie eucharistie totiž nezáleží od toho, koľko kánonov a modlitieb prečítame, ale práve v pripravenosti nášho srdca naplneného láskou k Bohu.

Svätý Ján Kronštadtský dáva otázku: „Čo urobili ľudia s pravou vierou, ktorú s celým učením a Bohom potvrdenými tajinami priniesol Christos z neba? Skazili ich na nepoznanie, niektorí ich odvrhli a na

¹ ТКАЧЕВ, А.: 2018. *Небескй хлѣб*. In: *Глас православй*, č. 2/2018. Vydává Pravoslávna církev v českých zemích. Praha. ISSN 0323-1089, s. 25)

² Митр. ВЕНИАМИН (ФЕДЧЕНКОВ), 1997. *Всемирный светильник преподобный Серафим Саровский*, Москва 1997, s. 43.

³ Pozri tamže, s. 43 – 44.

miesto Jeho učenia postavili svoje výmysly tak ako zákonníci a farizeji¹“.

Každý pravoslávny kresťan sa musí sám seba pýtať, či nenecháva dlhé týždne, mesiace alebo aj roky hladovať svoju dušu, keď nepristupuje k prijímaniu? „Tečie v jeho žilách Christova Krv? Je účastníkom Christovho Tela – Cirkvi? Neodvracia sa sám od Kalicha Života, keď chrámom zaznie hlas Božieho kňaza: „So strachom Božím i viroju pristupite“? Skutočne sa snaží vidieť seba v pravde, zmeniť svoj život a zbaviť sa hriechu, alebo odvolávajúc sa na vlastnú nehodnosť, v skutočnosti hľadá iba ako seba ospravedlniť pred očami okolia, Boha, a nakoniec aj seba-samého?“²

Zoznam bibliografických odkazov:

- Митр. ВЕНИАМИН (ФЕДЧЕНКОВ), 1997. *Всемирный светильник преподобный Серафим Саровский*, Москва 1997.
- JEŽEK, V.: 2004. *Křest, myropomazání, eucharistie a jejich role v byzantské teologii*. In: Synergia č.3. 4, roč. II (2004), s. 25 – 26.
- KOCHAN, P.: *Holy matrimony in holy father's literature*. In: Christian family in present – day society [elektronický zdroj] : (theological – sociological – biblical – pedagogical view) = almanach contribution of the international scientific conference. Gorlice : Diecezjalny ośrodek kultury prawosławnej ELPIS w Gorlicach, 2017, online, s. 27-33.
- KUZYŠIN, B.: 2009. *Niektoré momenty z pedagogických reflexií svätého Vasilija Veľkého*. cit. dielo. In: Pravoslávny teologický zborník. PU v Prešove, PBF 2009, roč. XXXIV (19), s. 85.
- PRUŽINSKÝ, Š.: 2018. *Eschatologickosť našej doby ako nádej na renesanciu kresťanstva*. In: "Teologie, jazyk a duch doby" [print] : sborník příspěvků z interdisciplinární vědecké konference s mezinárodní účastí konané při příležitosti 1150. výročí uznání slovanského bohoslužebního jazyka. Praha : Pravoslavná církev v českých zemích, 2018, s. 115-123.

¹ Св. ИОАНН КРОНИСТАДТСКИЙ, 2014. *Живой колос с духовной нивы*, Издательство: Белорусская Православная церковь, 2014, s.70.

² ТОМКО, Dušan, 2012. *Prioritou Cirkvi je obnova eucharistického vedomia*. Dostupné z <https://novyoklokov.webnode.sk/navrat-k-eucharistii/>

- PRUŽIŇSKÝ, Š.: 2015. *Život kresťana a Boží súd v duchu zákona slobody*. In: Pravoslávny biblický zborník I/2015 [elektronický zdroj]. Gorlice : Diecezjalny osrodek kultury prawoslawnej ELPIS w Gorlicach, 2015. online, s. 17-27. http://www.okp-elpis.pl/book,open,2422,0,PRAVOSL%C3%81VNY_BIBLICK%C3%9D_ZBORN%C3%8-DK_I_2015.html
- СХИИГУМЕН САВВА: *Опыт построения истинного мирозерцания*. Переиздание Спасо – Преображенского Мгарского монастыря, Полтавская епархия 2001.
- Св. ИОАНН КРОНШТАДТСКИЙ, 2014. *Живой колос с духовной нивы*, Издательство: Белорусская Православная церковь, 2014
- ŠAK, Š.: 2009. *Obnova katechizácie a kresťanskej výchovy v sekulárnej spoločnosti*. In: Nipsis č.8, roč. IV. Prešov 2009.
- ŠAK, Š.: 2002. *Pristupovanie k Božskému (svätému) prijímaniu*. In: Pravoslávny teologický zborník. Pravoslávna bohoslovecká fakulta Prešovskej univerzity v Prešove. XXV (10) 2002, s. 181 – 194, s. 187 – 188.
- TKAČEV, A.: 2018. *Nebeský chléb*. In: Hlas pravosláví, č. 2/2018. Vydává Pravoslávna církev v českých zemích. Praha.
- TOMKO, Dušan, 2012. *Návrat k Eucharistii – inej cesty niet*. [online]. [cit.9.8.2018]. Dostupné z <https://novyblokocov.webnode.sk/navrat-k-eucharistii/>
- TOMKO, Dušan, 2012. *Prioritou Cirkvi je obnova eucharistického vedomia*. Dostupné z <https://novyblokocov.webnode.sk/navrat-k-eucharistii/>
- ŽUPINA, M.: 2009. *Duchovný a etický život človeka*. Prešov 2009.

BIBLICKÁ POVAHA SOTERIOLOGIE A CHRISTOLOGIE SVĚTĚHO CYRILA JERUZALEMSKÉHO

Mgr. Peter SAVČÁK, PhD.

Abstract: This article talks about st. Cyril of Jerusalem, an esteemed saint of the Orthodox Church. His strict biblicalism, closely tied with soteriology and christology, is pointed out in the article. This is because of his view about the close ties between our own redemption and Jesus Christ as our Savior. His idea of necessity of being faithful to Christ – God and man – and being saved in Him is proven by using biblical citations.

Pravoslávna biblistika má vo svojej svätotočvskej pokladnici množstvo žiarivých patristických diel, medzi ktorými zvlášť jasným a jedinečným svetlom vyniká tvorba, ale i život svätého Cyrila Jeruzalemského. Je však potrebné podotknúť, že tento svätec svojimi „*božestvennymi vdochnoveňmi*“ (ТИПІКОНЪ 1997, list 259, кондак св. Кири-ла) obohacoval nielen biblistiku, či katechetiku, no húževnato sa zapájal aj do bojov za zachovanie pôvodnej christológie, pneumatológie, soteriologie, ekleziológie a je dodnes vzorom pravoslávneho dušpastierstva, homiletiky i episkopskej služby v Cirkvi. No pri tom všetkom sa Cyril snažil vždy hovoriť, učiť a žiť z Písma a v duchu Písma. Jeho tvorivé bohoslovie upozorňuje na seba práve strohým biblizmom“ (Флоровский 1931, s. 51), ako to výstižne poznamenáva prot. Georgij Florovskij vo svojom známom diele „*Východní otcovia 4. storočia.*“ No druhé na čo je potreba upozorniť je, že tento biblizmus v žiadnom prípade nestojí na akomsi samo dostačujúcom žonglovaní s citátmi Svätého Písma a nie je ani odtrhnutý od živého cirkevného spoločenstva a jeho potrieb. Práve naopak. Na rozdiel od sterilného akademického prístupu, ktorý neraz na základe citátu umelo rozpracováva tému „Cyril je biblickým praktikom.“ Citáty vyberá kvôli téme alebo v súzvuku s témou, ktorá má vždy konkrétny a praktický cieľ. Nebola to teológia pre teológiu, ako to môžeme čoraz častejšie vidieť najmä v dnešných časoch, ani teológia pre teológov, ale živé svätotočvské biblické bohoslovie, ktoré má

za úlohu pomôcť človeku začleniť sa a zrástť sa s Cirkvou Bohočloveka Christa, bez Ktorého a mimo Ktorého nieto spasenia, ani skutočného a pravého života.

Svätý Cyril začal aj skončil svoju pozemskú púť vo svätom meste Jeruzalem. Tu prežil mladosť, diakonstvo, kňazstvo i strastiplnú episkopskú službu a z tohto pozemského Jeruzalema sa presídlil do onoho nebeského. Hoci sa narodil v pokojných časoch vlády sv. Konštantína Veľkého, jeho ďalší život pokojný vôbec nebol. Veď od roku 348 keď nahradil na jeruzalemskej katedre zosnulého archiepiskopa Maxima, musel horlivo bojovať proti mnohým herézam a heretikom, nepriateľom z vonku i z vnútra, proti otvoreným nepriateľom i proti vlkom v ovčej koži. Počas jeho dní sa do dejín zapísali aj také významné udalosti, ako bolo zjavenie čestného Kríža na oblohe, rozprestierajúceho sa nad Jeruzalemom a Olivovou horou a trvajúce niekoľko hodín alebo zemetrasenie, ktoré zničilo pokusy Židov o znovu postavenie Šalamúnovho chrámu.

Hoc cirkevné vedomie sv. Pravoslávia hovorí o jeruzalemskej cirkvi ako o „Matke všetkých Cirkví“ (Velíkij sborník 2002, s. 179) i tu musel sv. Cyril vynaložiť veľa úsilia, aby tejto starobylej apoštolskej katedre obhájil jej česť. A nebolo to vôbec jednoduché. Veď heretický archiepiskop Akákios, ktorý si chcel Jeruzalemskú cirkev podriaďiť, mal na svojej strane nielen intrigy, klebety, lož a očierňovanie, no aj cisársku moc a imperátorovu náklonnosť, ktorú podlo a výdatne zneužíval. Protivníkov podobného razenia mal jeruzalemský archijerej však oveľa viac. Dalo by sa dlho hovoriť o jeho bojoch s ariánskou, markionovou a manesovou herézou; Židmi; cisármi Valentom, Juliánom Apostatom, Konstanciom a ďalšími. Svätý Cyril však mal oveľa spoľahlivejších spojencov, a to Christovu pravdu, lásku k svojej duchovnej pastve, horlivosť, vytrvalosť a neoblomnosť vo veciach viery. Hoc bol zo svojej katedry tri-krát odstránený, Hospodin mu posledných osem rokov dožičil spravovať Jeruzalemskú cirkev bez prerušenia. Po svojom odchode do večnosti roku 387, zanechal všeobecnej Cirkvi nielen príklad dobrého pastiera, ale aj mnohé duši užitočné spisy, medzi ktorými sú najznámejšie tzv. „Katechézy“ (=ohlašenija, poučenia o viere), v ktorých objasňuje

sväté dogmy a sväté Tajiny Pravoslávnej cirkvi (Попович 2005, s. 363-367).

A tu sa znovu dostávame k biblickej fundovanosti sv. Cyrila. Veď ktokoľvek by nazrel alebo započúval sa do jeho „Katechéz“, nemôže si nevšimnúť ako sú doslova popretkávané biblickými citátmi tak Nového ako aj Starého Zákona. Veď ako hovorí o. Ján Pilko: „Cyrilove katechézy by sme mohli zhodnotiť ako vynikajúci biblický výklad celých ľudských dejín od Adama až po apoštolskú činnosť v ranej Cirkvi. Málokterý autor dokázal vo svojich katechézach tak geniálne využiť Sväté Písmo Starej a Novej zmluvy a prepojiť ich s teológiou Cirkvi“ (Pilko 2013, s. 46). Prečo však Cyril tak nástoľčivo trval na tomto prepojení? Jednoducho preto, aby ukázal, že naše bohoslovie je vždy v súzvuku so Svätým Písmom a ukazuje i obhajuje možnosť spásy v Christu Isusovi. Presvedčivo dokazuje, že celý Starý Zákon smeruje k Spasiteľovi a celá Nová Zmluva tohto Spasiteľa odkrýva a dosvedčuje. V jej svetle môžeme doslova rozširovať všetky tajuplné miesta a predobrazy Starej Zmluvy, môžeme lepšie pochopiť nielen historickú nadväznosť a prepojenie jednej s druhou, no i skloniť sa v modlitebnom vďakyvzdaní pred geniálnou ikonómiou (= domostrojiteľstvom) spásy. Jeruzalemský katechéta túto christologickú soteriológiu stavia na biblických základoch, aby ju obránil i obhájil pred rôznymi heretickými prúdmi a dosvedčil pred vernými a katechumenmi. Ako malú ilustráciu vyššie spomenutého uvediem 12. katechézu, ktorej nosná časť je venovaná christológii. Svoje slovo o Christovi však začína od stvorenia človeka a hovorí, že hoc všetko stvorenstvo je dobré, nič však okrem človeka nie je stvorené na Boží obraz. Veď ako sv. Cyril uvádza: „Slnko bolo učinené jedným povelom a človek rukami Božími... *Sotvorim čelovika po obrazu Našemu i po podobiju*“ (Gn 1, 26) (Кирил архиепископ Иерусалимский 1991, s. 123). Ďalej opisuje situácie po páde človeka, Kainovej bratovraždy, potope sveta, Sodome, až po proroka Mojžiša. Tu uvádza, že hoc Mojžiš ako zákonodarca povedal: „*Nescudzoložíš*“ (2M 20, 14) človek vošiel „*v bludilišče*“ (4M 25, 8) a odvážil sa cudzoložiť. Po Mojžišovi boli posielaní proroci, aby napravili Izraelitov. No títo „lekári“ nevediac vyliečiť hriechom chorých Izraelitov iba plakali, že: „*pohibe blahočestivoyj od zemli, i ispravľajuščaho v čelovicich nist*“ (Mich 7, 2) alebo „*vsí uklonišasja, vkupi*

nekl'učimi byša, niš' tvorjaj blahostyňu, niš' do jedinaho" (Ž 13, 3) Taktiež privádza rôzne citáty starozákonných spravodlivcov ako: „*Taľba i ľubodijanije i ubijstvo razlijasja po zemli*" (Oz 4, 2) alebo strašné svedectvá o modloslužbe „*rizy svoja svjazujušče uzami, deržaščijisja trebišča*", (Am 2, 8) až po desivé konštatovanie, že „*Požroša syny svoja i dščeri svoja bisonom.*" (Ž 105, 37) Áno, až tak hlboko padol ľudský rod, že dokonca vo vyvolenom Izraelskom národe boli schopní rodičia obetovať svoje deti démonom. Hovoriac o tom všetkom, svätý Cyril znova majstrovsky uvádza svedectvá iných starozákonných prorokov, ktorí pozerajúc sa na to všetko, nemohli ináč iba tragicky konštatovať, že v ľudskom rode „*Ot noh daže do hlavy*" nebolo „*v nem cilosti*" a nedalo sa „*plastyrja priložiti, niže jeleja, niže objazanija.*" (Iz 1, 6) Uvádza tu preto aj úpenlivý Dávidov modlitebný výkrik: „*Hospodi, prekloni nebesa i snidi.*" (Ž 143, 5) Rany hriechu boli totiž tak hlboké, že prevyšovali možnosti liečby prorokov, a aby toho nebolo málo udáva aj ďalšie smutné svedectvá, že aj týchto Hospodinových prorokov povražďili a oltáre jeho rozborili. (1Kr 19, 10) Preto, to zlo, ktoré ľudia nemohli napraviť, potrebuje Božiu nápravu a zásah. Po tomto tragickom no pravdivom opise, pokračuje svätý katechéta už opisom ďalších biblických udalostí vo svetlejších farbách, ktoré skvostne vynikli práve na tomto depresívnom a tmavom biblicko – historickom pozadí. Cituje tu proroka Malachiáša hovoriaceho ľudu slová nádeje: „*Hospod', jehože vy iščete hrjadet...*" (Mal 3, 1), podobné Izaiášovo radostné proroctvo: „*Se Boh vaš, se Hospod' s kripostiju idet.*" (Iz 40, 10) alebo známe Zachariášovo „*...se Az hrjadu, i vseľusja posredi tebe, hlaholet Hospod'*" (Zach 2, 10) a preto „*...pribihnut jazycy moji ko Hospodu.*" (Zach 2, 11)

Keďže Izraeliti odhodili spásu, ktorú im prichystal Hospodin, Ten im cez proroka Izaiáša odkázal že ide: „*sobraty vsja plemena i jazyky*" (Iz 66, 18) Tento citát hneď prepája s Jánovým novozákonným: „*Ibo vo svoja prijde, i svoji Jeho ne prijaša.*" (Jn 1, 11)

Ďalšia otázka, ktorú Cyril Jeruzalemský otvára, je spôsob akým Spasiteľ príde medzi ľudí. Majstrovsky vykresľuje pomyselný dialóg medzi prorokom Dávidom tvrdiacim, že Hospodin „*prikloni nebesa i snide*" (Ž 17, 10) a jeho synom Šalamúnom, ktorý sa s údivom pýta: „*ašče istinno poživet Hospod' s čeloviki na zemli?*" (1Kr 8, 27) Otázka je na-

mieste a veľmi logická. Veď ak ani Mojžiš nemohol hľadiť na Boha, ktorý prebýva v neprístupnom svetle, akým spôsobom sa tento neob-
siahnuteľný a neohraničený Boh ocitne a bude žiť medzi nami? Odpoveď nachádza opäť u svojho otca Dávida, ktorý túto otázku akoby pred-
vídal a odpovedá na ňu v jednom zo svojich žalmov slovami: „*snidet jako dožd' na runo*“ (Ž 71, 6) – čiže nečujne, bez šumu a pompézności, tak ako sa to aj v skutočnosti v Betleheme stalo. Veď Spasiteľ prišiel na svet tak nečujne a ticho, že mágovia sa pýtali „*hdi jest' roždejsja Carj Judejskyj?*“ (Mt 2, 2) a Herodes kládol otázku „*hdi Christos raždajetsja?*“ (Mt 2, 4) Cyril však neostáva nič dlžný ani výkladu tohto proroctva a vo svojej katechéze ponúka jeho objasnenie. Pod pojmom „*dážd*“ vidí nebeský pôvod Mesiáša a v „*rúne*“ jeho človečenstvo.

Ďalej sa Cyril venuje proroctvám, ktoré hovoria o činnosti Spasiteľa medzi ľuďmi a tomu podľa čoho Ho možno spoznať. Sú to profetizmy ako: „*Carj tvoj hrjadet tebi praveden i spasajaj, Toj krotok i vsid na podjarenika i žrebca juna*“ (Zach 9, 9) alebo „*i stanut nozi Jeho v deň on na hori Jeleonstij, jaže jest' prjamo Jerusalamu na vostok*“ (Zach 14, 4), ktoré zároveň komentuje. Dôraz však kladie na Jeho spasiteľskú činnosť; veď sám prorok o Ňom hovorí: „*Toj prijidet i spaset nas.*“ (Iz 35, 5) Čo to v praxi znamená? Podľa Cyrila ide o dve roviny. Jedna je tá, že počas Spasiteľovho prebývania na zemi „*Otverzutsja oči slipyh, i uši hluchich uslyšat. Tohda skočit chromyj jako jeleň, i jasen budet jazyk huhnivych.*“ (Iz 35, 6) – čo dosvedčujú a konkrétne popisujú evanjelisti. Druhá je však oveľa závažnejšia, s jasným a trvalým soteriologickým dôrazom. Veď Zachariáš o Ňom jasne tvrdí: „*I Ty v krovi zavita Tvojeho ispustil jesí uzniki Tvoja ot rova neimuščaho vody*“ (Zach 9, 11) Myslím si, že tak ako slovné spojenie „*krov Tvojej zmluvy*“ – nepotrebuje nijaký obsiahly komentár, tak aj slová o „*zajatcoch*“, ktorých Spasiteľ vypustil „*zo studne v ktorej niet vody*“ – jasne poukazujú na Christovo spasenie ľudí zajatých a porobených diablom, hriechom a smrťou. Veď Ním boli oslobodení a vyvedení z adu, pekla, hádesy - či ako to už nazveme, skrátka z miesta bez života (=vody). Koniec – koncov stačí sa pozrieť na pravoslávnu ikonu „Sošestvija vo ad“ a toto niekedy tajuplné soteriologické proroctvo sa nám odhalí v plnej kráse.

Nebudeme sa venovať citátom, ktoré výstižne popisujú etapy pozemského života i utrpenia Christa ako „*Sam Hospod' na sud prijidet so starijšiny l'judej i s knjazi ich*“ (Iz 3, 14) alebo známe Izaiášove pasáže o Jeho narodení. Vrátime sa znova k Cyrilovej soteriológii, ktorá ako vždy stojí na Christovi. Podopiera ju hojnými biblickými citátmi od Izaiáša, napr.: „*Sej hrichi naša nosit i o nas boliznujet i jazvoju Jeho my iscili-chom,*“ ktoré prepája s Pavlovými výrokmi: „*jako Christos umre hrich našich radi*“ (1Kor 15, 3). Mnohé z týchto citátov objasňuje a zameriava sa aj na veľmi zaujímavé detaily. Napríklad Christovu trňovú korunu (veniec) dáva do súvisu s biblickým výrokom Prvej knihy Mojžišovej, v ktorom sa hovorí, že „*Proklata zemľa v dilich tvojich, ternija i volčcy voz-rastit tebi.*“ (1Mt 17, 18) Ako uvádza sv. Cyril „*Isus kvôli tomu na seba prijíma trnie, aby nás oslobodil od tohto odsúdenia.*“ Taktiež je pocho-vaný do zeme preto, aby „*prekliata zem získala požehnanie*“ (Кирил архиепископ Иерусалимский 1991, s. 187). Podobne aj posledné zna-menie vykonané nad figovníkom dáva do súvisu s figovým lístím, kto-rým zakrývali naši prarodičia svoju nahotu v Raji po páde do hriechu. (Кирил архиепископ Иерусалимский 1991)

Aký bol však zmysel toho všetkého? Svätý Cyril to rieši v kontexte Symbolu viery a jeho slov: „*I vozšedšaho na nebesa, i sid'aščaho odesnuju Otca.*“ Veď Christos po svojom spasiteľnom diele, v ktorom nielen „*bla-hovoli plotiju vzyti na krest i smert' preterpiti*“ (Chľib Duši 2008, s. 156), ale túto smrť hlavne „*isprovérže*“ i „*voskresí ot uz zemnoródnjaja, i vratá ádova sokruši*“ (Chľib Duši 2008, s. 155). Tým sa však jeho spasiteľné dielo ne-končí. Ako víťaz podľa Dávidových prorockých slov vtelený Boh „*vzyde vo voskliknovénijí*“ (Ž 46, 6) a podľa Amosových „*sotvorjajaj na nebo vos-chod svoj.*“ (Am 9, 6) Na nebo však Spasiteľ vyšiel s našou ľudskou pri-rodzenosťou, na čo sv. Cyril upozorňuje slovami apoštolovho listu Efe-zanom: „*vošel jesi na vysotu, plinil jesi plin*“ (Ef 4,8). Preto na otázku **koho Spasiteľ Christos zajal; koho ukoristil?** – svätootcovská tradícia od čias apoštola Pavla cez sv. Cyrila Jeruzalemského až po prepodobného Jus-tína Čelijského (Popoviča) – exegétu našich dní zhodne odpovedá: „*Očividne nás, krásnu a užitočnú korisť. Lebo poraziac v duchovnom boji diabla, vzal nás zajatcov, nie aby nás ujarmil, ale aby nás oslobodil od horkej diablovej tyranie*“ (Попович 2002, s. 99) Mohol to urobiť iba

Bohočlovek, ktorý hoc telom mŕtvy – na kríži a v hrobe, zároveň ako Boh so svojou ľudskou dušou zišiel v „*preispodňaja zemli*“ t.j. do kráľovstva smrti, aby z toho otroctva oslobodil ľudské duše – tie smutne bohopodobné otrokyne diabla. Hospodin Christos teda schádza, aby sa ako Boh vtelil a vychádza na nebo ako človek. A schádza do pekla ako človek a vstáva z mŕtvych ako Boh (Попович 2002, s. 99). Toto učenie má svätá Pravoslávna cirkev hlboko zakorenené vo svojom liturgickom vedomí a preto v zhode z vyššie uvedeným prevoláva cez tropár prvej piesne vzkresného kánonu 4. hlasu, ktorý slúžiaci hovoria pred každou svätou Liturgiou: „*Vo hrobi plótski, vo ádi že s dúšeju, jáko Boh: v Rají že s razbójnikom, i na prestóli byl jesí, Christe...*“ Všetko to malo jeden nádherný cieľ – aby nás vzdialených, cudzích a nepriateľských voči Bohu učinil synmi a dedičmi nebeského Cárstva, **privedúc nás skrze Seba a v Sebe Svojmu Otcovi**, tak ako o tom svedčí bohoslužobný život Cirkvi – „*Sšedyj ko mni dáže do áda, i vsím putesotvorívyj vzkresénije, páki vozšél Jesí, vzém mja na rámu Tvojéju, Otcú privél jesí...*“ (Великий Сѣборник 2002, s. 176).

V tom všetkom sa skrýva aj odpoveď na to, prečo je Cyrilova soteriológia tak christocentrická i biblická a jeho biblizmus ekleziologicko – dogmaticko – praktický. Veď katechézy jeruzalemského archijereja sú nádhernou syntézou Starého i Nového Zákona, ktorý vedie k našej spáse – t.j. ku Christovi. Pravdu o Ňom i o tejto našej spáse v Ňom, Cyril hrdinsky, múdro a horlivo obhajoval, lebo každý útok na pôvodnú cirkevnú dogmatiku znamenal útok na Bohočloveka Christa a možnosť našej spásy v Jeho Tele = Cirkvi, ktorej je On jedinou Hlavou. Nech nám preto jeho modlitby pomôžu i v dnešnej dobe držať sa nemennej pravdy o Ňom, Ktorý je „*Alfou i Omegou*“ a Ktorý je „*Ten istý včera, dnes i naveky*“ (Heb 13,8). Nech aj my čítajúc Sväté Písmo pevne veríme, že „*Isus je Mesiáš, Boží Syn a my vierou máme život v Jeho mene.*“ (Jn 21, 31)

Zoznam bibliografických odkazov:

- CHLIB DUŠI, 2008. Prešov: Prešovská pravoslávna eparchia. ISBN 978-80-970093-5-9.
- PILOKO, J., 2013. *Katechéza a katechetické spisy v 4-5 storočí*. Prešov. ISBN 978-80-555-0949-5.

- VELÍKIJ SBÓRNIK, 2002. Prešov: Metropolitná rada Pravoslávnej cirkvi na Slovensku.
- VELIMIROVIČ, N., 2018. *Ochridský Prológ*. Prešov. ISBN 978-80-555-2050-6.
- ВЕЛИКИЙ СБОРНИК, 2002. Мукачево. ISBN 966-637-085-9
- ФЛОРОВСКИЙ, Г. В., 1931. *Восточные отцы IV. века*. Париж.
- КИРИЛЛ АРХИЕПИСКОП ИЕРУСАЛИМСКИЙ, 1991. *Поучения огласительные и тайноводственные*. Москва.
- ПОПОВИЧ, J., 2005. *Житија светих за месец март*. Вальево.
- ПОПОВИЧ, J., 2002. *Тумаченье посланице Ефесцима светого апостола Павла*. Београд. ISBN 86-83841-01-4.
- ТИПІКОНЪ, 1997. КИЕВ. ISBN 5-87534-121-1.

SVĚTÉ EVANĚLIUM A BUDÚCNOST ĽUDSTVA

Mgr. Marián DERCO, PhD.

Abstract: Questions about the Holy Gospel, man, the right look at the meaning of human being, the future of man and mankind, are topical issues. How to perceive correctly the Holy Gospel, its timelessness, and at the same time its role to bring man to salvation, we try to assemble from the ideas and views of contemporary spiritual authors. Their thinking and interpretation is very close and easy to understand.

Knihy Svätého Písma Nového Zákona sú napísané svätými učníkmi a apoštolmi Hospodina nášho Isusa Christa. V nich je obsiahnuté Učenie nášho Spasiteľa, zachované v pamäti a duchovnom živote očitých svedkov Slova (Jn. 1, 2), obnovené a zosilnené v nich pôsobením Svätého Ducha po príslube Hospodina (Jn. 14, 26) a odovzdané nimi na všetky časy (Mt. 28, 19-20; Mk. 16, 15).

Slovo Evanġelium pochádza z gréčtiny a pôvodne znamenalo dar alebo odmenu za dobré správy. Až následne sa začalo používať pre označenie samotnej blahej zvesti. Blahá zvesť pre kresťanov znamená zjavenie o spasení, o Novom Zákone, o novom spojení Boha s človekom, o vykúpení z moci hriechu padlého ľudstva Synom Božím Isusom Christom, ako aj Jeho Obeti na Kríži, o Cirkvi, ktorá Ním bola založená na zemi, o novom blahodarnom živote, o zbožštení človeka. Evanġeliom sa nazývajú knihy, v ktorých sa popisuje pozemský život a Učenie Isusa Christa. Prvými čitateľmi a poslucháčmi Evanġelií boli členovia kresťanských obcí, ktorým boli opisované udalosti známe z ústneho apoštolského kázania (Lk. 1, 1). Jej Božský podklad v nich nevyvolával žiadne pochybnosti (Mk. 1; Jn. 1, 1.). Svätý evanġelisti toto Učenie písomne potvrdili a dosvedčili. (Феофилакт 2005).

„Na základe všeobecnej apoštolskej Tradície, štyria evanġelisti písali samostatne, každý pre svoje stádo v súlade s historickými okolnosťami kázania a osobitosťami prostredia. V Pravoslávnej Cirkvi sa všeobecne uznáva, že kanonické poradie Evanġelií sa zhoduje s chronologickou postupnosťou ich písania. V štvornásobnom počte Evanġelií Cirkev vidí znak pevného základu a nedotknú-

teľnosti viery a Cirkvi Christovej. Všetky štyri Evanjeliá sú blahé zvesti Hospodina nášho Isusa Christa. Sám nám prostredníctvom Evanjelistov hlása radosnú a dobrú správu o našom spasení. Evanjelisti sú iba sprostredkovateľmi pri prenose tejto blahej zvesti. Knihy Svätého Písma Nového Zákona sú inšpirované Bohom. Boli napísané pre zriadenie Cirkvi a môžu byť správne vnímané iba v Cirkvi, v neustálej duchovnej skúsenosti, vo Svätej Tradícii. Skutočný život kresťana je v Cirkvi - život podľa Božích prikázaní a zachovávanie cirkevných kanónov - nevyhnutnou podmienkou pre správne pochopenie Svätého Písma a Svätej Tradície. Dôležitou podmienkou života v cirkvi je účasť na spoločnej chrámovej modlitbe na bohoslužbe, kde sa prostredníctvom spoločnej modlitby a Svätej Tajiny Pokánia a Prijímania Tela a Krvi Christovej vstúpi do blahodatiného spoločnej jednoty s Hospodinom Isusom Christom, s Prečistou Jeho Matkou Bohorodičkou Máriou, svätými apoštolmi a všetkým blahodatiným svetom svätých, s celou Cirkvou Nebeskou. Všetky štyri Evanjeliá hovoria o živote a Učení Christa Spasiteľa, o Jeho zázrakoch, o utrpení na kríži, smrti a pohrebe, Jeho slávnom zmŕtvychvstaniu a vzkriesení sa na nebo.“ (Феофан-лакт 2005, s. 5-6).

Jeden z najväšších svätiteľov ruského mníšstva 19. storočia, biskup Ignatij Brajančaninov nám vo svojom diele Asketická skúsenosť vysvetľuje ako čítať a pochopiť Sväté Evanjelium. „Otvárajúc knihu pre čítanie - sväté Evanjelium, pamätaj, že ono rozhodne o tvojom večnom osude. Budeme súdení podľa toho a pri pohľade na to, akí sme boli tu na zemi vo vzťahu k nej dostaneme buď večné blaženstvo, alebo večné muky. Boh zjavil svoju vôľu na zanedbateľnej škorne prachu - človeku! Kniha v ktorá vykladá túto veľkú a svätú vôľu - je v твоjich rukách. Ty môžeš prijať aj odmietnuť vôľu твоего Stvoriteľa a Spasiteľa, podľa toho, čo sa ti páči. Tvoj večný život a tvoja večná smrť je v твоjich rukách: posúď však ako musíš byť opatrný, rozvážny. Nehraj sa so svojim večným osudom.“ (Брянчанинов, 2006, s. 121).

Ďalej nám svätiteľ Ignatij odporúča, aby sme sväté Evanjelium čítali s obrovskou úctou a vnímavosťou, aby sme v ňom nič nepovažovali za nedôležité, pretože každá čiarka vysieľa lúč života. Zanedbávanie života znamená pre nás smrť. Ďalej nám svätiteľ odporúča, aby si naša myseľ a srdce osvojili sväté Evanjelium. Vtedy sa naša činnosť stane Evanjeliová. (Брянчанинов, 2006).

Hospodin Boh pomenoval celé Svoje učenie, všetky Svoje slová prikázaniami. On povedal „*Slová, ktoré som vám povedal, sú duch a život.*“ (Jn. 6, 63). Slová Hospodinove pretvorila telesného človeka v duchovného, mŕtveho vzkriesia, z potomka starého Adama vytvorila potomka Nového Adama. Syna človeka od prírody – synom Božím po blahodati. Prikázanie Nového Zákona zjednocuje všetky ostatné jednotlivé prikázania v Evanjeliu.

Súčasný žijúci gruzínsky archimandrita Rafael Karelin v jednej zo svojich kníh s názvom Tajna spasenia spomína, že Hospodin Boh ako rodič dal každému človeku dedičstvo zvláštnych schopností a určité nadanie. Je nutné ich nájsť, nevymeniť to, čo je vlastné duši za cudzie, vonkajšie a neživé. Človek by sa nemal nahradiť druhým. „*Evanjelium - to je Osobnosť Samého Christa Spasiteľa: ono je božské a zároveň hlboko ľudské. Preto v ňom každý človek nájde samého seba. Evanjeliové prikázania dávajú šírku a slobodu vnútornému životu.*“ (Капелун 2001, s. 20).

Serafim (Rose), rodený Američan, pravoslávny mních z Platiny v knihe Bytie: Stvorenie sveta, prezentuje názory otcov prvého tisícročia. O budúcnosti, respektíve, o ciele nášho života píše: „*Hovoriac o raji, kde žil Adam do svojho pádu, prichádzame k téme jemnej a tajomnej, ktorá je zároveň nevyhnutným kľúčom k pochopeniu celého kresťanského učenia. Tento raj, ako uvidíme, nie je len to, čo existovalo pred pádom, on je zároveň aj v trochu inej forme cieľom nášho pozemského života - je blažený stav, do ktorého sa snažíme hrdinsky vrátiť, a z ktorého sa budeme tešiť, keď sa ocitneme medzi spasenými do konca tohto padlého sveta.*“ (Poyz 2000, s. 167 - 168).

V ďalších riadkoch cituje svätého Ambrosia a sv. Jána Zlatoústeho. „*Všimnite si, že Boh umiestnil človeka do raja, nie vo vzťahu k podobe Božej, ale vo vzťahu k telu človeka. Beztelesný neexistuje na nejakom mieste. On umiestnil človeka do raja, rovnako ako On umiestnil slnko na nebesia.*“ (Rose 2000, s. 168).

Takto učí aj sv. Ján Zlatoústý: „*Preto blažený Mojžiš zapísal a dal meno tomuto miestu Edem, aby tí, ktorí milujú hovoriť do vetra nemohli oklamať obyčajných poslucháčov a povedať, že raj bol nie na zemi, ale na nebi a budú fantazírovať podobnými mýtmami... A keď začuješ..., že **Hospod' Boh nasadil raj v Edeme na východe**, tak slovo: **nasadil** pochop o Bohom usporiadané, to je to čo On prikázal; a čo sa týka nasledujúcich slov verte, že raj bol presne*

vytvorený na tom istom mieste, ktoré určilo Sväté Písmo...A slovo **privedie** budeme chápať tak, ako by bolo povedané: prikázal človeku aby tam žil, aby aj pohľad na raj a bývanie v ňom mu poskytlo uspokojenie a vzbudilo ho ku pocitu vďačnosti.“ (Poy3 2000, s. 168 - 169).

Otec Serafím spomína, že svet bez Christa je podozrievavý a plný chladu. Kresťania však majú byť naopak milujúci a otvorení, inak strátíme Christovu soľ v nás samotných a staneme sa podobní svetu, čiže hrdými pre to, aby sme boli vyhodení a pošliapaní pod nohami. (POY3 2011).

Súčasný grécky teológ archimandrita Andrej Konanos venujúci sa bohosloveckej, misijnej, vydavateľskej a vzdelávacej činnosti, vo svojej knihe Neboj sa radowať, uvádza mnohé príklady zo života a besied s ľuďmi na rôzne duchovné témy. Medzi nimi sú aj rady ako žiť. V Svätom Písme čítame o tom, že Hospodin Boh vytvoril prvého človeka Adama a dal mu ženu, aby ju miloval, zamiloval sa do nej, aby žil šťastným rodinným životom. „*Láska Svätej Trojice vyšla a vyliala sa do sveta, Boh stvoril bytosti, ktorými sa Svätá Trojica raduje. Táto atmosféra lásky, jednoty, tepla, vynikajúceho pocitu vďačnosti, Eucharistie, je preto, aby to Božie stvorenia mohli cítiť. Boh stvoril Adama, aby poznal Božiu slávu a radoval sa. Boh - je najžiadanejší, všetko najlepšie, čo si môžeš priať, impulz tvojej duše. Nával je to, po čom silno túžiš, k čomu ťa ťahá tvoja duša. Toto je cieľom stvorenia sveta, aby sa človek mohol spojiť so svojím Stvoriteľom a miloval Ho, posilnil v svojom spojení s Ním. Preto Boh hovorí: **A povedal Boh: nie je dobré byť človeku samotnému; vytvoríme mu pomocníka, primeraného jemu (Gen. 2, 18)**, aby sa navzájom posilňovali, aby si navzájom pomáhali a čo je najdôležitejšie, aby si navzájom pomáhali prísť ku Mne. Nezabudnite na to. Boh stvoril človeka, ale nie tak, aby žil sám, ale aby sa spojil s Bohom a žil v spojení s Ním. Eva bola stvorená, aby sa spojila s Adamom a oni už spolu vrúcne, srdečne, ruka v ruke, s nehou a láskou prišli k Bohu.“ (Konanos 2017, s. 19).*

Otec archimandrita v nasledujúcich riadkoch spomína, že v hĺbke duše človeka existuje sad, o ktorý sa máme starať. „*Ži najhlbšími úsiliami svojej duše a srdca. To, k čomu si osobne vyzvaný, je rozvíjať vlastný talent. Christos prišiel na zem preto, aby oživil naše srdcia a naše túžby, a nie aby nás zabil. On prišiel zabiť našu lož a nie radosť zo života. Christos v živote potv-*

dzuje krásu, spokojnosť, upokojenie. Neboj sa radovať. Stačí urobiť všetko s vďačnosťou Bohu. Neboj sa byť šťastným. Ty preto aj žiješ. Preto si bol stvorený, aby si sa radoval! Prines slávu a krásu Božiu do tvojho domova, spoločnosti, do práce: všetko rob veselo, žij v skutočnosti. Hľadaj cesty nápravy a zmien. V každom prípade, neprekážaj biednej existencii, ale ňi nadšene, radostne, s vďakou oslavujúc Boha! Tu sme do seba prijali, Krv Christovu, tak nech ožije naša vlastná krv, srdce, a celý náš život! Toto želám tebe aj sebe a celému svetu. Pretože Christos Voskres, a preto si zaslúžime lepší život naplnený radosťou a nadšením.” (Конанос 2017, s. 287 - 288).

V knihe o Pokoji a radosti v Duchu Svätom od najväčšieho srbského starca 20. storočia Tadeja (Vitovnického), môžeme nájsť veľa poučení pre náš duchovný život. O zmysle života a tajomstve existencie hovorí nasledujúce slová: „Zmysel nášho života je v tom, aby sme sa vrátili do naručia Boha, aby sme získali blahodať Svätého Ducha, aby sme boli vedení Svätým Duchom, aby sme sa vrátili do pôvodného stavu, aby sme vždy zotrúvali v radosti, pokoji a nemajúc v sebe zlo. Pretože Boh zlo nestvoril, zlo to je zneužitie dobra rozumnými bytosťami. Čo je zlo v padlých duchoch? Ich spôsob myslenia. Oni sú beztelesní a nemôžu hrešiť fyzicky, oni hrešia myslou. Tak ako my - na začiatku v myšlienkach, a potom aj fyzicky tvoríme zlo. Sme úžasné stvorenia a neustále obdivujeme tajomstvá, ktoré sú mimo nášho chápania. Bez ohľadu na to koľko by sme sa dozvedeli a zistili o sebe samých, je to nedostatočné. My sami sme najväčším tajomstvom. Kto sme? Snažíme sa pochopiť a nerozumieme. Nikto sa nás nepýtal, kedy máme prísť na svet, nikto sa nepýtal, kedy by sme ho mali opustiť. Náš život je veľmi prchavý, ale počas tohto krátkeho času sme dostali príležitosť, kultivovať sa v добрote. A keď sa obrátíme k Absolútnemu Dobru, potom nám bude jasné, prečo existuje tento svet a prečo je taký. Náš horizont sa rozšíri a pochopíme veľa, pochopíme, že sme porušovatelia. Narušujeme pokoj a radosť, ničíme lásku. Kresťania sú povolani šíriť Boží pokoj, nebeskú atmosféru, anjelský svet. To všetko bude zrejmé, keď sa spojíme so Zdrojom života. Len málokto si pamätá, že ľudia musia byť prameňom dobra, pokoja a ticha. Modlitbami Presvätej Bohorodičky, anjelov a svätých Hospodin nás spasí a zachráni od väčšieho nešťastia. A keby sme sa stali rovnako zmýšľajúcimi, existovala by veľká moc, proti ktorej je zlo bezmocné.” (Витовницкий 2014, s. 172 - 173).

Srbský svätiteľ Nikolaj Velimirovič v jednom zo svojich listov na otázku čo je cieľom pozemského života nasledovne: „*O tom hovorí Evanjelium, a iba Evanjelium. Iba tam môžu kresťania nájsť odpoveď na túto otázku. Moslimovia vedia o celi len toľko, pokiaľ do zjaveniu Koránu nezasahuje zjavenie Evanjelia. Nekresťanské národy, nepoznajúc evanjeliové zjavenia, nepoznajú cieľ človeka na zemi. A jeho cieľom je získanie Kráľovstva Nebeského. Tento cieľ bol zjavený v prvých Christových slovách: kajajte sa, lebo sa priblížilo Kráľovstvo nebeské (Mt. 4, 17), a Jeho poslednými slovami boli slová: chod'te do celého sveta a zvestujte Evanjelium všetkému stvoreniu (Mk. 16, 15). Ale hovoria všetky Jeho slová o Kráľovstve Nebeskom? A vznesenie sa a úkazy z nebeského sveta, to nedosvedčujú? Možno bezpečne povedať, že Evanjelium od začiatku do konca hovorí a svedčí o Nebesnom Kráľovstve ako o celi ľudského života. Evanjelium je kniha o zmysle pozemského života a o ceste k tomuto cieľu, ale predovšetkým o jeho význame, pretože najprv musíte vedieť, kam ísť a potom ako.*“ (Николай 2003, s. 420).

Minulosť a budúcnosť je prepojená s prítomnosťou. Na základe minulých skúseností rozmyšľame a žijeme prítomnosťou. A práve takto tvoríme svoju budúcnosť, ako aj budúcnosť svojho okolia.

Použitá literatúra:

- БРЯНЧАНИНОВ, (ИГНАТИЙ), святитель епископ Кавказский и Черноморский, 2006. Аскетические опыты собрание сочинений том I. Москва: Ковчег. ISBN 5-98-317-033-3.
- ЕВАНГЕЛИЕ. Книга Священного Писания Нового Завета на церковнославянском языке. Москва 1994. ISBN 5-88467-008-7.
- ФЕОФИЛАКТ, архиепископ Болгарский, 2005. Святое Евангелие, Почаев Свято-Успенская Почаевская Лавра.
- КАРЕЛИН (РАФАИЛ), архимандрит, 2001. Тайна спасения. Москва: Издательство Московское Подворье Свято-Троицкой Сергиевой Лавры. ISBN 978-5-7789-0134-6.
- КОНАНОС (АНДРЕЙ), архимандрит, 2017. Не бойся радоваться - Беседы о православии. Москва: Сретенский монастырь. ISBN 978-5-7533-1278-5.

- НИКОЛАЙ, (СЕРБСКИЙ), 2007. *Миссионерские Письма*. Москва: Издательство Московское Подворье Свято-Троицкой Сергиевой Лавры. ISBN 5-7789-0157-7.
- РОУЗ, (СЕРАФИМ) архимандрит, 2011. *Приношение православного американца*. Москва: Издательский Дом Русский Паломник Валаамское Общество Америки Москва. ISBN 978-5-98644-021-7.
- РОУЗ, (СЕРАФИМ) архимандрит, 2000. *Бытие: сотворение мира и первые ветхозаветные люди*. 2009. Москва: Издательский Дом Русский Паломник Валаамское Общество Америки Москва. ISBN 978-5-98644-018-7.
- ВИТОВНИЦКИЙ (ФАДДЕЙ), 2014. *Мир и радость в Духе Святом*. Москва: Новоспасский монастырь.

SVĚTÁ TAJINA KRSTU Z POHLEDU KÁNONOV PRAVOSLÁVNEJ CIRKVI

ThDr. Vladimír KOCVÁR, PhD.

Abstract: Article deals with the Sacrament of Baptism in the Orthodox church. It relates to biblical resources and deals with current practice of implementation according to the canonical rules of the Orthodox church. It emphasizes the importance of catechesis as one of basic conditions of pre-baptismal grounding. The article mentions the difference between Baptism administered on the base of akribeia or economical base. It dedicates to the place of baptism administration, as well as to the Baptism of women and special case of receiving of The Holy Communion by catechumen in ignorance.

Na viacerých miestach svätého Evanjelia sa stretávame so slovami Christa, týkajúcimi sa krstu. V rozhovore s Nikodýmom, na jeho otázku s o spôsobe narodenia zhora hovorí: „Ak sa niekto nenarodí z vody a z Ducha, nemôže vojsť do Kráľovstva Božieho.“ (Jn 3, 5). Po Vzkriesení, hovorí podľa evanjelistu Marka: „Choďte do celého sveta a zvestujte Evanjelium všetkému stvoreniu. Kto uverí a dá sa pokrstiť, bude spasený; ale kto neuverí, bude odsúdený“ (Mk 16, 15-16) a evanjelista Matúš zapísal tieto Christove slová: „Choďte teda a naučte všetky národy, krstiac ich v meno Otca, i Syna, i Svätého Ducha, učiac ich zachovávať všetko, čo som vám prikázal“ (Mt 28, 18-19). Evanjeliové slová Christa o krste dopĺňa aj svätý apoštol Pavol: „Krstom sme teda spolu s ním boli pochovaní v smrti, aby sme tak, ako bol slávou Otca vzkriesený z mŕtvych Kristus, aj my kráčali v novote života. (Rim 6,4) Rovnako sme Christom „vzlečení z telesnosti, keď ste s ním boli v krste pochovaní. Spolu s ním ste boli aj vzkriesení vierou v moc Boha, ktorý ho vzkriesil z mŕtvych“ (Kol 2, 11-12), pričom Christos „zachránil nás nie pre skutky spravodlivosti, ktoré sme urobili my, ale podľa svojho milosrdenstva, kúpeľom znovuzrodenia a obnovy v Duchu Svätom“ (Tit 3,5).

Toto základné novozákonné učenie o krste bolo Tradíciou Cirkvi rozvinuté a vysvetlené vo viac ako 30 kánonoch týkajúcich sa tajiny krstu. Keďže z dôvodu nízkeho kánonického povedomia panuje nezna-

losť často základných predpisov, týkajúcich sa vykonávania krstu, predkladáme v nasledujúcich riadkoch aspoň v základných rysoch kánonické učenie Cirkvi o svätej tajine krstu. Keďže rozsah témy nedovoľuje venovať sa vyčerpávajúco celej problematike, obmedzíme sa na základné „praktické“ časti svätej tajiny. Nebudeme sa venovať otázkam katechézy a krstu posadnutých, ani problematike prijímania inovercov, heretikov, či schizmatikov do Cirkvi.

Už spomínané slová Christa o krste obsahujú myšlienku o tom, čo samotnému krstu má predchádzať. Ide o „zvestovanie“, „učenie“ a „viera“. Jej význam vidno na príklade farizeja Nikodíma, ako uvádza Pilko (2018, s.30), ktorý bol členom židovskej veľrady a prišiel za Christom potajomky pod rúškom noci. Nie je náhoda, že Nikodém potom obhajuje Christa pred farizejmi a nakoniec Ho prišiel aj pochovať. O katechéze svedčia aj Skutky apoštolské na viacerých miestach: Petrova reč v deň Päťdesiatnice (Sk 2, 38-39), reč v Kornéliovom dome (Sk 10, 44-48), krst Lýdie (Sk 16, 14-15), krst predstaveného synagógy Krispa (Sk 18, 8).

Preto aj v dnešnej dobe má katechéza pred krstom veľmi dôležité miesto. Z dôvodu častejšieho krstu malých detí netrvá táto katechéza niekoľko rokov ako v minulosti, ani nie sú katechumeni privádzaní k biskupovi na skúmanie viery a skúšanie, ani na samotný krst, v každom prípade nie je možné vynechať prípravu telesných a krstných rodičov na svätú tajinu krstu a ich práva a povinnosti pri krste, no hlavne po ňom. V prípade krstu dospelých niet o potrebe katechézy žiadnych pochybností. Z dôvodu preskúmania úprimnosti rozhodnutia i stálosti vo viere by táto katechéza mala trvať nie niekoľko dní, či týždňov, ale radšej niekoľko mesiacov. Význam katechézy zdôrazňujú aj kánony Cirkvi, 47. pravidlo laodicejského snemu hovorí: „Въ колѣзнии прїавшыимъ крещенїе, ѡ потомъ полѣчїишымъ здравїе, подобаетъ изълѣчїи въѣръ, ѡ познаванїи, ꙗкоу бжєтвеннагоу дару сподобїиши (Tí, ktorí boli pokrstení v nemoci a potom vyzdraveli, majú byť učení viere a spoznávať, že boli učením hodnými veľkého daru)“. (Книга правилъ 1992, s. 169-170). Takže aj tí, ktorých katechéza mala krstom skončiť, no boli pokrstení skôr, kvôli hrozbe smrti, majú po uzdravení pokračovať v učení sa viere.

Samotný spôsob pokrstenia máme vyjadrený v 49. a 50. apoštolskom pravidle.

49. pravidlo:

И́ще кто̀, є́пископъ, ѿнѣ преевѣ́теръ, крестѣ́тъ не по гѣ́нѣ ѡу́чрежде́нїю, во о́цѣ ѿ сѣ́а ѿ сѣ́аго дѣ́а, но въ трѣ́хъ безнача́льныхъ, ѿнѣ въ трѣ́хъ сыно́въ, ѿнѣ въ трѣ́хъ ѡу́тѣшителей: да бѣ́детъ ѿзвѣ́женъ. (Ak biskup alebo presbyter nekrstí podľa Hospodinovho ustanovenia, v mene Otca, i Syna, i Svätého Ducha, ale v mene troch bezpočiatočných alebo troch synov alebo troch utešiteľov, nech bude zvrhnutý (zbavený hodnosti). (Кни́га пра́вилъ 1992, s. 20)

50. pravidlo

И́ще кто̀, є́пископъ, ѿнѣ преевѣ́теръ, совер́шѣтъ не три́ погрѣ́женїа є́ди́наго тайнодѣ́йствїа, но є́ди́но погрѣ́женїе, да́емое въ смѣ́рть гѣ́нѣ: да бѣ́детъ ѿзвѣ́женъ. И́бо не ре́къ гѣ́: въ смѣ́рть моѹ́ крестѣ́тъ, но: шѣ́дше на́зчїте всѣ́а ѿзы́ки, крестѣ́ще ѿ́хъ во ѿ́ма о́цѣ ѿ сѣ́а ѿ сѣ́аго дѣ́а. (Ak biskup alebo presbyter vykoná pri jednej tajine nie tri ponorenia, ale jedno ponorenie, znázorňujúce smrť Hospodinovu, nech bude zvrhnutý (zbavený hodnosti). Lebo Hospodin nepovedal: „Krstite v moju smrť“, ale povedal: „Choďte a naučte všetky národy, krstiac ich v meno Otca, i Syna, i Svätého Ducha“. (Кни́га пра́вилъ 1992, s. 20-21)

Z týchto pravidiel vyplýva niekoľko základných podmienok správneho krstu (vykonaného podľa akrívie):

1. Tajinu krstu vykonáva biskup alebo presbyter. V tomto prípade ide o riadne chirotonizovaných klerikov, ktorí nie sú pod žiadnym cirkevným trestom, či zákazom. Krst vykonaný diakonom, mníchom, či laikom je samozrejme možný, ale je považovaný za krst podľa ikonómie a je dopĺňaný, či nesie so sebou ďalšie kánonické dôsledky.

2. Krst je vykonávaný v mene osôb Svätej Trojice. Toto je základná podmienka krstu podporená 46. apoštolským pravidlom: Ѣ́пископа, ѿнѣ преевѣ́тера, прїѣ́вшихъ креще́нїе ѿнѣ жѣ́ртвъ є́ретїко́въ, ѿзверга́ти повелѣ́ваемъ. Ко́е во согла́іе хрї́стовѣ изъ вѣ́ліаромъ; ѿнѣ кѣ́а чѣ́сть вѣ́рномъ изъ невѣ́рнымъ; (Biskupa alebo presbytera, ktorí uznali krst alebo obetu here-

tikov, prikazujeme zvrhnúť. Aký je súlad Christa s Beliárom? Alebo aký má podiel verný s neverným?) (Кни́га пра́вних 1992, s. 20). Toto pravidlo sa týka vtedajších heretikov narúšajúcich Trojičnú dogmu.

3. Krst je vykonávaný trojitým ponorením do vody. Samotné sloveso βαπτίζω znamená ponoriť a teda niet pochyb o spôsobe vykonávania tajiny krstu. Stále však na niektorých cirkevných obciach pretrváva starý rímskokatolícky a uniatsky zvyk krstu polievaním, či pokropením. V tomto prípade nemôžeme hovoriť o nevykonaní tajiny, či jej neplatnosti. No takto vykonaný krst nie je krstom podľa akrivie a je teda považovaný za krst podľa ikonómie, podobne ako je to pri krste diakonom, mníchom, či laikom. Takýto krst je prípustný v prípade detí i dospelých v ohrození života. Táto informácia je zvlášť dôležitá v prípade predčasne narodených detí, či detí v ohrození života, kedy takýto krst môže vykonať aj pravoslávny lekár, či zdravotná sestra. Takto vykonaný krst však má kánonické dôsledky (ak by išlo o dospelého), podľa 12. pravidla Neocézarejského snemu: „Ѣще кѣмъ въ болѣзнь просвѣщенъ крещеніемъ, то не мѡжетъ пронзведенъ быти во пресвѣтера: ꙗко вѣра єгоу не ѡ пронзволѣніа, но ѡ нѣждѣ: рѣше ꙗкоимъ рѣи поелѣ ѡкрѣпшася до родѣтелѣ и вѣры, и рѣи издоути въ лѣдѣхъ догѡнныхъ.“ (Kto bol v chorobe osvietený krstom, nemôže byť ustanovený za presbytera, pretože jeho viera nie je z presvedčenia, ale z núdze; iba ak by potom bola odhalená cnosť a viera, a ak bude nedostatok dôstojných ľudí) (Кни́га пра́вних 1992, s. 147).

Ďalšou témou, spojenou s krstom je miesto vykonávania. V poslednej dobe sa stretávame s vykonávaním krstu nielen v chráme, ale aj na riekach či jazerách. Pravidlá Piatosiesteho snemu dávajú jasnú odpoveď aj na túto otázku. 59. pravidlo jasne určuje miesto vykonania krstu: Крещеніе да не совершѣется въ моли́твенницѣ, внѣтри́ дома ѡбрѣта́ющаго: но хотѣіи оудосто́нителя пречисти́ти просвѣщеніа, къ кадо́лическимъ цѣрквамъ да прихѡдѣтъ, и тѣмъ єгоу да́ра да сподобѣются. Ѣще же кѣмъ ѡблнченъ бѣдетъ не хранѣщимъ постанѡвленнагоу на́мн: то кли́рикъ да бѣдетъ извѣреженъ, а мѣранныъ да бѣдетъ ѡлченъ. (Krst nech nie je vykonávaný v modlitebni, nachádzajúcej sa v dome, no tí, ktorí sa majú stať hodný-

mi najčistejšieho osvietenia, nech prichádzajú do spoločných chrámov a tam nech učinení hodnými tohto daru. Ak bude niekto pristihnutý, že nedodržiava, čo sme ustanovili, klérík nech bude zvrhnutý a laik nech bude odlúčený.)“ (Кни́га пра́внлз 1992, s. 100). Existuje aj zmiernenie tohto pravidla, samozrejme v konkrétnych, odôvodnených prípadoch, o čom hovorí 31. pravidlo toho istého snemu: *Ѡпредѡлѡмъ. чѣобы свѡщеннослѡжителѡ, свѡщеннодѣятелѡщїе, илїи креціящїе въ моли́твенныхъ хра́мннхъ, нахо́дѡщїихѡ въ́дрь домо́вхъ, творѡиѡ сїе не и́наче, ка́къ по и́зволѣнїю мѣ́стнаго є́пископа. То́гоу рѡди, ѡ́ще кото́рый кли́рикъ не бѣ́детъ соблю́дати се́гоу тако́вымъ о́бразомъ, да бѣ́детъ и́звѣ́женъ.* Ustanovujeme, aby duchovní, slúžiaci alebo krstiaci v modlitebniach, nachádzajúcich sa v domoch, tak činili nie inak, ako so súhlasom miestneho biskupa. Preto, ak to niektorý klérík nebude takto dodržiavať, nech bude zvrhnutý (Кни́га пра́внлз 1992, s. 87)

Praktické otázky môže niekedy vyvolávať krst žien. Katechumenka, ktorá v plánovanej dobe krstu má menštruáciu, má byť podľa 6. pravidla Timoteja Alexandrijského (Кни́га пра́внлз 1992, s. 377) pokrstená až po ukončení trvania menštruácie. Osobitnou kategóriou je krst tehotných žien. 6. pravidlo Neocézarejského snemu hovorí: *И́мѣющѡу ко чре́вѣ, подобѣ́тъ просвѣ́тити кре́щенїемъ, ко́гда вохо́щетъ. И́бо нѣ́тъ въ се́мъ ника́ко́гоу ѡ́бщенїѡ о́у ражда́ющїѡ из ражда́емыхъ: поне́же ко исповѣ́данїю со́бственное ка́ждоу произво́ленїе показѣ́телѡ.* (Tehotnú sa patrí krstiť, keď si praje. Niet ničoho spoločného rodiacej s rodeným, lebo vyznaním sa preukazuje vlastná vôľa každého). Cirkev jasne poukazuje na to, že nenarodené dieťa je samostatnou bytosťou a teda krst tehotnej matky neznamená automaticky aj pokrstenie dieťaťa.

Poslednou záležitosťou je otázka tzv. prijímania do Cirkvi Eucharistiou. Poznáme návrat do Cirkvi pokáním, vstup do Cirkvi myropomazaním alebo krstom, ako nám o tom svedčí kánonické dedičstvo. No neexistuje možnosť vstupu do Cirkvi cez prijímanie Eucharistie, ako to niekedy prezentujú duchovní.. Toto nám dokazuje živá prax Cirkvi. V momente eucharistického prijímania by sa v chráme nemali nachádzať nepravoslávni (čo sa dnes nedeje, keďže do chrámu prichádzajú

rôzni známi, či neznámi ľudia). Ak kňaz dá vedome prijímať nepravoslávne mu človeku, nerobí z neho pravoslávneho kresťana, ale pohŕda Tajinou Cirkvi. Ak prijíma človek z neznalosti (čo by sa v dnešnej dobe nemalo stavať), platí v tomto prípade 1. pravidlo Timoteja Alexandrijského, ktorý hovorí, že v prípade, ak sedemročné dieťa, katechumen alebo dospelý človek bol prítomný pri vykonvaní Eucharistie a prijímal by z neznalosti, má byť v každom prípade pokrstený. (Кни́га пра́вилаз 1992, s. 87).

Kánony Pravoslávnej cirkvi nie sú bezduchými zákonmi, ale vyžadujú aktívnu činnosť, námahu zo strany veriaceho kresťana, a to sa týka aj svätej tajiny krstu a jej vykonania, pretože ako hovorí svätý Vasilij Veľký vo svojom. pravidle: Ak niekto, kto prijal meno kresťan, hanobí Christa, nemá žiaden úžitok z tohto mena (Кни́га пра́вилаз 1992, s. 329).

Zoznam bibliografických odkazov:

- Кни́га пра́вилаз свѣтъи́хъ апѡ́столовъ, свѣтъи́хъ собо́ровъ вселѣ́нскихъ ѿ по-мѣ́стныхъ, ѿ свѣтъи́хъ о́тцъ. 1992. Москва. ISBN 5-85-28-0-135-6.
- MIHAI, V., 2014. *Orthodox canon law reference book*. Brooklyn: Holy Cross Orthodox Press. ISBN 978-1-935317-45-6.
- МИЛАШ, Н., 2004. *Правила Православне цркве с тумачењима*. Београд. ISBN 86-82555-04-2.
- PILKO, J., 2018. Katechizácia ako vstup cez dvere do novozákonnej cirkvi. In: *Acta Patristica: vedecký recenzovaný akademický časopis zameraný hlavne na oblasti patrológie, teológie, religionistiky, biblistiky, hermeneutiky, filozofie, pedagogiky, psychológie, sociológie a svetových a cirkevných dejín*. Prešov: PBF PU v Prešove. Roč. 9, č. 18 (2018), s. 25-24. ISSN 1338-3299.

ÚVAHY O NARCIZME V SÚČASNOSTI

Mgr. Michaela DEMJANOVÁ

Abstract: The aim of the paper is to reflect narcissism as a phenomenon that has many and different forms. The resonance of the narcissism phenomenon presented is a strong incentive to take an active and responsible attitude to the life in which it manifests itself. Plurality, the relativity of values, individualistic culture, the diversity of human interests and needs in society, hedonism and consumerism in various social areas require careful attention in the context of contemporary culture.

V úvahách nad mnohými otázkami a problémami súčasnej doby, zmyslu života, hodnôt, človeka a medziľudských vzťahov, sa naskytá potreba uvažovať o fenoméne narcizmu, ktorý nadobúda nové rozmery, podoby a prejavy. Táto téma je v dnešnej dobe veľmi aktuálna a vyžaduje si interdisciplinárny prístup. Mojim záujmom je z hľadiska aspektov kultúry kriticky reflektovať javy a súvislosti spojené s narcizmom a Narcisom. Dôsledky narcizmu v súčasnej dobe nemožno ignorovať.

Pojem narcizmus pochádza z gréckej báje o chlapcovi menom Narcis, ktorý uvidel svoj odraz zrkadliaci sa na hladine jazera, a bol svojou krásou tak uchvátený, že stratil rovnováhu, spadol a utopil sa. Ako vyplýva z mýtu, narcizmus predstavuje nebezpečnú a radikálnu formu sebalásky. Človek Narcis na seba nedokáže nazerať kriticky a realisticky, a preto prehliada dôvody pracovať na sebe a vyvíjať sa. Zároveň stráca záujem o iných ľudí. Keď dochádza k úvahám o narcizme, je relevantné v rámci transparentnosti názorov prezentovať aj rovinu chápania z pohľadu psychoanalýzy. V psychoanalýze sa narcizmus považuje za nebezpečnú úchylku, ktorá stojí v ceste normálnemu vývoju osobnosti. Existuje však aj fenomén primárneho narcizmu v detstve, ktorý je prirodzený a potrebný, pri ktorom si dieťa hľadá vzťah samo k sebe ako k hodnote (Helus 2011). Tento pojem prvotne vychádzal z psychológie. V dnešnej dobe sa pomenovanie *Narcis* stalo profánnym a interdisciplinárnym prvkom, keďže sa dotýka človeka a spoločnosti, preto ho reflektujem ako neustále aktuálny kultúrny prvok. Ako uvádza

Gažová (2005) narcizmu sa venuje aj Gilles Lipovetsky, ktorý formuluje myšlienku, že podľa mnohých, najmä amerických bádateľov, dnešnú dobu symbolizuje Narcis ako mytologická postava a symbol sebalásky. Tento jav je neustále predmetom skúmania mnohých psychiatrov a psychológov. Freud analyzoval narcizmus ako stav, v ktorom sa Ja stalo vlastným sexuálnym objektom. Fromm narcizmus chápe ako obranný mechanizmus proti strate sebaúcty a verí, že cieľom človeka je vlastný narcizmus prekonať. Súčasná psychiatria narcizmus poníma ako psychopatiu u človeka, ktorý reflektuje iba seba a svoje záujmy. Narcizmus sa však skúma v iných vedách aj ako sociálny jav, napríklad vo filozofii, kulturológií, etike, estetike, politológií, sociológií a tiež v ekonomických vedách.

Americký kultúrny historik Christopher Lasch vydal publikáciu s názvom *Kultúra narcizmu* (2016), v ktorej skúma korene a dôsledky normalizácie patologického narcizmu v americkej kultúre v dvadsiatom storočí. Myslím, že bezpochyby sa vplyvom globalizácie a amerikанизácie tento proces pretavil a prejavil aj v iných častiach sveta a v Európe, kde sú jedinci jeho svedkami a aktívnymi či pasívnymi participantmi. Kritika nového narcizmu zamieňa príčinu a následky a používa termín narcizmus voľne, pričom si neuchováva veľa zo svojho psychologického obsahu. Erich Fromm tento pojem rozširuje a jeho významom pokrýva formy márnivosti, sebaobdivu, sebauspokojenia, povýšenosti u jedinca i rôzne formy jeho obmedzenosti. K ďalším charakteristikám narcistu patrí, že má občas ilúziu o všemohúcnosti, je odkázaný na ostatných, aby si potvrdil svoju sebaúctu. Tento narcista nevie žiť bez obdivu publika. Zdanlivé oslobodenie od rodinných pút a inštitucionálnych obmedzení neznamena automaticky samostatnosť a ani, že si narcista vychutnáva svoju individualitu. Naopak prispieva k jeho neistote, ktorú môže prekonať jedine tak, že svojím „veľkolepým ja“ pritiahne pozornosť druhých, alebo, že sa primkne k tým, ktorí vyžarujú slávu, moc a charizmu (Lasch 2016).

Spomínaný autor uvádza podnetnú kritiku, ktorú vzťahoval na človeka dvadsiateho storočia, ktorá však možno povedať platí v rovnakej miere aj v dvadsiatom prvom storočí. Psychologický človek dvadsiateho storočia ktorého trápia úzkosti, depresie, vágna nespokojnosť či pocit

vnútornej prázdnoty, nehľadá ani zvýšenie moci, ani duchovnú transcendenciu, ale najmä pokoj mysle, avšak za podmienok, ktoré pôsobia proti nemu. V tomto zápase sú hlavní pomocníci terapeuti, na ktorých sa človek obracia v nádeji, že dosiahne duševné zdravie. Terapia podľa Lascha predstavuje akési antináboženstvo a nielen preto, že sa drží racionálneho výkladu, či vedeckých metód liečenia, ako ich poskytovatelia radi presviedčajú. Tiež je tomu tak preto, že moderná spoločnosť nemá žiadnu budúcnosť, a preto myslí len na svoje bezprostredné potreby. Dokonca aj vtedy, keď terapeuti hovoria o potrebe zmyslu a lásky a definujú zmysel a lásku len v rovine naplnenia emocionálnych požiadaviek pacienta. Avšak sotva terapeut podnieti pacienta k tomu, aby svoje potreby a záujmy podriadil potrebám a záujmom ostatných, či nejakej tradícii mimo seba. Lasch následne pokračuje tým, že láska ako sebaobet alebo sebaponíženie a zmysel ako podriadenie vyššej lojalite – taká sublimácia pripadá terapeutickému senzibilitu ako neznesiteľne tyranské a škodlivé pre osobné zdravie a blaho. Oslobodenie ľudstva od týchto Laschom kriticky nazvaných zastaralých predstáv o láske a povinnosti sa stáva úlohou postfreudovskej terapie a jej stúpcov a nadšencov, pre ktorých duševné zdravie znamená prekonať prekážky a okamžite uspokojiť vlastný pud (Lasch 2016). Z uvedeného vyplýva pomerne silný kritický pohľad na narcistu a jeho pohľad na svet, v ktorom vidí len seba, avšak len vďaka nevyhnutnej pozornosti iných. Pri vlastných pocitoch straty zmyslu a nespokojnosti so životom autor poukazuje na to, čo možno pokladať za stále aktuálny fakt v rámci deskripcie súčasnosti, ktorým je práve opora v terapii, ktorú však možno chápať ako neúčinnú nakoľko táto terapia ešte viac podporuje zameraanosť na seba a nie na dobro iných.

Ako ďalej uvádza Lasch (2016), faktom je, že súčasná klíma v spoločnosti je terapeutická a nie religiózna. Ľudia netúžia po osobnej spásе a už vôbec nie po obnove nebeského kráľovstva, ale po pocite, krátkodobej ilúzií osobnej pohody, zdravia a psychického bezpečia. Podobne uvažuje v kontexte opore v terapii aj Jacyno (2012), v zmysle, že narcistická osobnosť je v zásade kandidátom na nikdy nekončiacu terapiu. Narcizmus spočíva v potlačovaní strachu a slabosti človeka pomocou fantázií o vlastnej všemocnosti. Obsahom narcistických fantázií je abso-

lútna kontrola nad inými, sebestačnosť, sila, kompetencia, nesmrteľnosť, pôvab, bohatstvo, zdravie a večná mladosť. Narcistická osobnosť je málo odolná, skúsenosť nesmrteľnosti, starnutie, choroba, prehra, zraniteľnosť a opustenie potiera pomocou fantázií o vlastnej moci. Požaduje pritom vždy okamžitú gratifikáciu.

Narcizmus bezprostredne nadväzuje na individualizmus, ktorý je dnes preferovaný, ako v morálnej rovine, rovnako aj v kultúrnej. V zmysle problému individualizmu dochádza ku konštatácii, že chýba spoločný hodnotový základ v súčasnej kultúre a spoločnosti. Už nejde o pozitívne vnímaný individualizmus, pretože prechádza až do podôb narcizmu. Daniel Shanahan (2015) predostiera vymedzenie individualizmu vo význame, že táto téma otvára celý labyrint významov, ktoré presahujú jednoduchú nezhodu ohľadom pozitívnych, či negatívnych konotácií. V tomto kontexte považujem za zaujímavý a výstižný názor, že kultúra masmédií vytvorila vlastný systém vzťahov a manipuluje prijímateľa. Jedným z negatívnych dôsledkov pôsobenia televízie na diváka je zničenie prirodzenej ľudskej schopnosti žiť v samote, čo človek niekedy nevyhnutne potrebuje a napomáha mu to pri následnej integrácii do rodinného a spoločenského života (Howiecki – Zasępa 2003). Ako ďalej uvádza Lasch (2016) masmediálne prostriedky svojim kultom celebrít a snahou obklopovať celebrity pôvabom a vzrušením, prepožičiavajú narcistickým snom o sláve a úspechu dôležitosť, a tak ich posilňujú a obyčajného človeka podnecujú, aby sa identifikoval s hviezdami a neznášal „stádo“ a sťažujú mu prijímať banálnosť každodennej existencie. Myslím si, že médiá prezentujú diktát hodnôt, ktoré ovplyvňujú vzťah človeka ku kultúre a prevláda i kult tela. Ako reflektuje Gažová (2005) dnešný Narcis je závislý na reklame a porovnáva sa s modelmi prezentovanými reklamou. Umára svoje telo vo fitnesscentrách, hladuje na módnych stravovacích programoch, vyhľadáva oblečenie slávnych značiek, pripája sa k aktuálne vychyteným kultom či surfuje po religiách. Prostredníctvom médií sa Narcisovi ponúka sofistikovaný estetický ideál a presviedča ho o možnosti stať sa dokonalým, získať nejakú formu uznania či renomé celebrity. S tým súvisia aj názory, že ideálom súčasného Narcisa je seaprezentácia v priamom prenose. V týchto súvislostiach hedonistického individualizmu, ktorý vyúsťu-

je do kultu tela, dnes možno nájsť označenie korporeizmus. Človek je ponúkaný, aby svoje telo modeloval, modifikoval, ovládal, odľahčoval a zvyšoval tak jeho atraktivitu. Korporeizmus je programovým zameraním sa na marketingovú pozíciu tela a intimity.

Lipovetsky (2013) sa vo svojich úvahách posúva od ostatných autorov a uvažuje, či sa spoločnosť stále nachádza v postmoderne a podlieha pôsobeniu rovnakého vzoru narcistického individualizmu alebo už vstúpila do tzv. „hyperdoby“. Túto dobu podľa neho charakterizuje ako tretiu fázu konzumu, s hyperkonzumným spôsobom života, hypermodernitou a aj hypernarcizmom. Hypernarcizmus je vyjadrený v podobe Narcisa, ktorý vystupuje ako zrelý, zodpovedný, výkonný a prispôbivý jedinec, ktorý sa dištancuje od pôžitkárskeho a anarchistického Narcisa postmodernej doby. Na druhej strane Lipovetsky predkladá úvahu o tom, čo znamená zodpovedný a zrelý Narcis? Pretože možno pozorovať konanie, ktoré nie je v súlade s proklamovanými motívami. Čím viac sa v spoločnosti šíri zodpovedné správanie, tým viac stúpa aj nezodpovednosť. Narcisa odteraz zožiera neistota a obavy, pôžitkárstvo a slobodu nahradila úzkosť a strach. Posadnutosť sebou samým sa už neprejavuje v pôžitkárstve, ale v strachu z choroby, zo smrti. Narcis už nie je zahľadený sám do seba, ale prevažuje vystrašenosť z každodenného života, z vlastného tela, zo spoločnosti či ľudských vzťahov, ktoré naňho pôsobia agresívne, všetko ho znepokojuje a vyvoláva v ňom strach a obavy. Myslím si, že prejavy a problémy súčasného Narcisa sú alarmujúce a vedú ho k úpadku, ak už v ňom, pravda, nie je.

Nie je však nutné hovoriť výhradne len o Narcisovi ako symbole doby, pretože z reflexií a názorov autorov na človeka konzumnej súčasnosti vyplýva celková zahľadenosť ľudí a spoločnosti samých do seba a do riešenia vlastných problémov a hľadanie odpovedí a uspokojenia len prostredníctvom seba. Myslím si, že za týmto fenoménom môže stáť aj oslabovanie viery a kresťanských hodnôt, v čom silne napomáhajú výdobytky modernej doby ako spomínané masmédiá či celková globalizácia. Návrat k tradičnému, znovuoobjavenie a posilňovanie viery môžu byť východiskom z narcistickej spleti problémov.

Použitá literatúra:

- GAŽOVÁ, V. 2005. Narcizmus v súčasnej kultúre. In: *Acta Culturologica. Kultúra a rôznorodosť kultúrneho*, zväzok 13. Bratislava: Peter Mačura – PEEM. (25-32). ISBN 80-89197-41-8.
- HELUS, Z. 2011. *Úvod do psychologie: učebnice pro střední školy a bakalářská studia na VŠ*. Praha: Grada. ISBN 978-80-247-3037-0.
- ŁOWIECKI, M. – ZASĘPA, T. 2003. *Moc a nemoc médií*. Bratislava: Typi Universitatis Tyrnaviensis. ISBN 80-224-0740-2.
- JACYNO, M. 2012. *Kultura individualizmu*. Praha: SLON. ISBN 978-80-7419-104-6.
- LASCH, CH. 2016. *Kultura narcizmu. Americký život ve věku snižujících se očekávání*. Praha: TRITON. ISBN 978-80-7553-000-4.
- LIPOVETSKY, G. 2013. *Hypermoderní doba. Od požitku k úzkosti*. Praha: Prostor. ISBN 978-80-7260-283.
- SHANAHAN, D. 2015. *O zrodu a vývoji individualismu*. Praha: FHS UK. ISBN 978-80-87398-82-1.

BIBLICKÁ EXEGÉZA NIEKTORÝCH MOMENTOV NARODENIA ISUSA CHRISTA A ICH PATRISTICKÁ ANALÝZA

Mgr. Milan PETRISKO

Sviatok Narodenia Isusa Christa, je už od dávna jeden z najväčších sviatkov, akoby základom a začiatkom všetkých ostatných sviatkov pravoslávnej cirkvi (Matveevskij 2012). Svätý Ján Zlatoústý vo svojom slove proti anomejcom hovorí, že *„ak by sa Isus Christos nenarodil podľa tela, tak by sa ani nemohol dať pokrstiť a tak by nebol sviatok Bohozjavenia, rovnako by ani netrpel na kríži a tak by nebol ani sviatok Paschy. Neposlal by Svätého Ducha a preto by nebol ani sviatok Päťdesiatnice. Takýmto spôsobom od sviatku narodenia Iusa Christa, podobne ako jeden prameň naplňa rôzne potoky, tak dostali svoj počiatok aj ďalšie cirkevné sviatky“* (Златоустый 1896, s. 460)

Celý Starý Zákon, ktorý hovorí o udalostiach do príchodu Isusa Christa na zem je naplnený očakávaním Spasiteľa, ktorého si želali všetky národy: *„A zatrasiem všetkými národmi, a príde Želaný všetkými národmi, a naplním tento dom slávou, hovorí Hospodin Zástupov* (Ag 2, 7). Svätý Ján Zlatoústý o tom hovorí v jednej zo svojich homílii na sviatok Narodenia Isusa Christa takto: *„kvôli čomu niekedy smútili praotcovia, čo predpovedali proroci, to čo chceli vidieť spravodliví, to sa dnes naplnilo. Boh sa zjavil na zemi v tele a žil s ľuďmi* (Bar 3, 38). *Preto sa radujme a veselme“* (Златоустый 1896, s. 387). Už proroci predpovedali o Christovi, že On vykúpi úbohého, volajúceho a sklúčeného, ktorý nemá iného záchrancu. Bude milosrdný k chudobnému duchom a úbohému a zachráni duše úbohých. Ako to opisuje kráľ Dávid v žalme: *„Lebo vytrhne chudobného, volajúceho, a biedneho a toho, kto nemá pomocníka. Zľutuje sa nad slabým a chudobným a duše chudobných spasí“* (Ž 72, 12-13) (Malakov 2013).

Niektoré starozákonné proroctvá sa týkajú aj vonkajšieho obrazu príchodu Spasiteľa na svet. Uvedieme napríklad významné proroctvo proroka Izaiáša o narodení Isusa Christa od Panny: *„Preto vám dá sám Pán znamenie: Hľa, panna počne a porodí syna a nazve jeho meno Immanuel“* (Iz 7, 14). No existujú aj mnohé ďalšie proroctvá o okolnostiach Jeho narodenia. Napríklad starozákonný prorok Micheáš hovorí v mene

Samotné Boha o predurčenom mieste Narodenia Isusa Christa: „A ty, Betlehem, Efrata, primalý byť medzi tisícami Júdovými, z teba mi vyjde ten, ktorý má byť Panovníkom v Izraeli, a jeho východiská sú od pradávna, odo dní veku“ (Mich 5, 2). Toto proroctvo cituje aj avanjelista Matúš: „A ty, Betleheme, zem Júdova, nijako nie si najmenším medzi vojvodami Júdovými, lebo z teba mi vyjde vodca, ktorý bude pásť môj ľud, Izraela“ (Mt 2, 6). Kresťanský exegéti videli v starozákonných proroctvách aj iné predobrazy novozákonných udalostí späté s Narodením Isusa Christa. Napríklad prorok Ozeáš hovorí: „Keď bol Izrael dieťa, miloval som ho a z Egypta som povolal svojho syna“ (Oz 11, 1, porovnaj tiež Mt 2, 15). Prorok opisuje nie len odchod Židov z Egypta na čele s Mojžišom, ale aj proroctvo o návrate Svätej rodiny do Palestíny z Egypta, keď museli utekať pred hnevom Herodesa. Ďalší prorok o tom píše: „Hlas počuť v Ráme, nárek a horký plač; Ráchel plače nad svojimi synmi; nechce sa dať potešiť nad svojimi synmi, pretože už ich niet“ (Jer 31, 15 porovnaj tiež Mt 2, 18). Všetky tieto proroctvá sa naplnili v novozákonnej epoche. (Malkov 2013)

Novozákonné rozprávanie o udalostiach Narodenia Isusa Christa sa skladá z dvoch navzájom sa dopĺňujúcich Evanjeliách – od Matúša (1, 18 – 2, 23) a od Lukáša (2, 1-20). Tu sa píše o tom, že počas panovania cisára Augusta v Ríme a kráľa Herodesa v Judsku, rozhodnutím cisára bolo nariadené sčítanie ľudu. Preto bolo Židom potrebné prísť do tých miest, odkiaľ pochádzali. Jozef a Mária, ktorí vtedy očakávali narodenie Dieťaťa prišli do Betlehema, pretože pochádzali z rodu kráľa Dávida. Keď prišli na miesto, nemohli nikde nájsť nocľah a preto boli nútení uchýliť sa v prístrešku pre dobytok. Podľa cirkevnej Tradície to bola jaskyňa, v ktorej sa Presvätej Bohorodičke narodil Boží Syn Isus Kristus. V tú noc sa neďaleko na poli nachádzali pastieri. Zrazu sa pred nimi zjavil Anjel a osvietilo ich zázračné svetlo. V tom čase prišli z východu do Palestíny mudrci. Na toto miesto ich priviedla nejaká tajomná hviezda (Porovnaj Lk 2, 1-20). (Černov 2015)

Cirkev trvá na nemeniteľnej pravde, že Dieťa, ktoré sa rodí v Betleheme, je pravý Boh a dokonalý človek, Boží Syn, Ktorý pred Svojim telesným narodením mal jednu Božskú prirodzenosť spoločnú s Otcom a Svätým Duchom. Narodením v tele sa stal aj dokonalým Človekom. O tom hovorí v Piatom Slove sv. Lev Veľký, že pravý Človek a Pravý

Boh, večný vo Svojom, dočasný v našom, Jediný s otcom podľa podstaty, ktorá u Neho nikdy nebola menšia ako u Otca a rovnaký s Boho-rodičkou podľa tela, ktoré On stvoril. Pritom Syn Boží prijal pri Vtelení ľudskú prirodzenosť, dušu a telo, naveky. Odteraz sa v Ňom telo a duša stali telom a dušou Boha. Pri Vtelení sa dve prirodzenosti Christa Božská a ľudská zjednotili vo večnom a nerozlučnom zväzku. Odteraz až naveky Syn Boží nie je len dokonalým Bohom, ale aj dokonalým Človekom. Podľa svätých otcov sa Božská a ľudská prirodzenosť v Christovi zjednotila nezliatne, nemeniteľne, nerozdeliteľne a nerozlučne. Preto Cirkev od dávna nazývala udalosť, ktorá sa uskutočnila v Betleheme, nielen Narodením, ale aj Bohozjavením. Samotné slovo „Bohozjavenie“ označuje, že Boh, predtým ukrytý od ľudského rodu sa teraz jasne a viditeľne zjavuje ľuďom cez Narodenie v tele. Teraz sa Boh nezjavuje tak ako v Starom Zákone iba v nejasných predobrazoch a symboloch, ale ako Nebeský Stvoriteľ, ktorý k nám zostúpil a zrazu sa stal pravým človekom, to znamená jedným z nás. (Malkov 2019)

Týmto sa uskutočňuje dalo by sa povedať nemožné – Boh sa stáva Človekom. Podľa slov svätého Gregora Bohoslova sa Beztelesný vteľuje, Neviditeľný sa stáva Viditeľným, Syn Boží sa stáva Synom Človeka. Syn Boží aj počas Svojho vtelenia ostáva tak ako predtým, pravdivý a dokonalý Boh. Blažený Augustín hovorí, že kvôli zbožšteniu človeka, Boh sa stal Človekom. Bez toho aby zanechal to čím bol, sám sa chcel stať tým čo stvoril. Čo Sám stvoril, tým sa aj stal, pridal Človečenstvo k Božstvu, netratiac Božstvo v Človečenstve. Aj keď prijal ľudskú prirodzenosť, Syn Boží ani na chvíľu nestratil svoju Božskú veľkosť, ani moc nad vytvoreným svetom, ani jednotu trojičného spoločenstva medzi Otcom a Svätým Duchom. Svätý Vasilij Veľký to potvrdzuje vo svojej homílii na Narodenie Isusa Christa, že v okamihu Narodenia ani Nebo nestratilo to čo malo a zem prijala do svojho lona Nebeského“ (Malakov 2019)

Podľa slov svätých otcov v okolnostiach Narodenia Christovho môžeme vidieť, ako napríklad v temnej a chladnej betlehemskej jaskyne, v jasliach v ktorých sa nachádzal pokrm pre dobytok, v ktorých ležalo Novonarodené Dieťa, symbolický obraz nášho hriechom zotročeného sveta. Napríklad v jaskyni v ktorej sa rodí Vládca – svätí otcovia vidia tú tmú, v ktorej sa nachádzal človek do príchodu Spasiteľa. Povitie plien-

kami symbolizuje, zobratie na Seba okov nášho hriechu. Vôl napríklad znázorňuje zákonu podriadeného človeka (rozumej Židov), osol zasa zviera, ktoré nesie ťažké bremená, čo označuje hriechom zafaženého modloslužobníka (rozumej pohana). Obidvoch obnovuje prostredníctvom Seba v jedného nového človeka. Z prvého sňal ťažké jarmo zákona a druhého oslobodzuje od bremena modlárstva. (Černov 2015)

Z evanjeliového rozprávania sa môžeme dozvedieť, že medzi tými, ktorým sa zjavila sláva Christovho narodenia, nebola iba Bohorodička a Jozef, ktorý ju sprevádzal na ceste z Galiley do Betlehema, ale aj miestni pastieri, ktorí pásli stádo neďaleko od Betlehema. Pred očami pastierov sa otvorili nebesá plné anjelských mocností, ktoré chválili Boha a oslavovali Ho. Svätí otcovia vysvetľujú prečo práve pastieri boli dôstojní tohto božského zjavenia. Predovšetkým kvôli ich úprimnej a svätej jednoduchosti, čistote a morálnej nevinnosti. Podľa blaženého Jeronýma, bolo pastierom odhalené tajomstvo Narodenia aj preto, lebo v tú noc bdeli a ochraňovali svoje stádo, čo symbolizuje duchovnú bdelosť veriacej kresťanskej duše. (Malakov 2019)

Na počiatku pozemskej histórie, medzi nebom a zemou, anjelským svetom a svetom pozemským, v dôsledku pádu Adama došlo k strašnej duchovnej priepasti. Akoby neprekonateľnej priepasti. No s príchodom Spasiteľa do nášho sveta je táto priepasť prekonaná, prekážka medzi nebom a zemou je zrušená, nebo sa zo zemou zjednocuje. (Matveevskij 2012)

Keby Hospodin neprišiel na zem, keby Svojim vtelením neprijal plnosť našej ľudskej prirodzenosti, potom by boli pre nás nebesá naveky zatvorené. Človek by nemohol svojimi silami vystúpiť do pôvodných výšin, ktorú stratil pri páde Adama. Ale Spasiteľ sa objavil vo svete, pravý Syn Boží, Boh Slovo, v ktorého moci bolo poraziť duchovné nepriateľstvo hriechu a pekla. Keď Christos zostúpil na zem, Christos skutočne odkryl pre ľudský rod cestu na nebesia. Hlavným cieľom Vtelenia, príchodu Božieho Syna na svet, cieľom toho že pravý Boh sa stal pravým Človekom, bolo spasenie ľudského rodu zo sily hriechu a smrti. Ľudský rod Pred tým duchovne mŕtvy v hriechoch, vstáva silou a svetlom valievajúcej sa na neho Božskej blahodate a začína žiť novým životom. Ako o tom hovorí svätý Justín (Popovič): „skutočne sa narodil Boh

ako človek na zemi! Kvôli čomu? Aby sme prostredníctvom neho dostali život.
(Popovič 2004)

Použitá literatúra:

Slovenská biblická spoločnosť © www.biblickaspolocnost.sk Slovenský ekumenický preklad, 4. opravené vydanie, 2018. Dostupné z: <https://biblia.sk>

ЗЛАТОУСТ, И., 1896. *Творения святого отца нашего Иоанна Златоуста, архиепископа константинопольскаго. Том второй, книга первая.* Санкт Петербург: издание Санкт Петербургской духовной академии.

МАЛАКОВ, П., 2019. *Рождество Христово. Антология святоотеческих проповедей.* Москва: Никея. ISBN 978-5-91761-943-9.

МАЛАКОВ, П., 2013. *Православные церковные праздники.* Москва: Издательство сретенского монастыря. ISBN 978-5-7533-0745-3.

МАТВЕЕВСКИЙ, П., 2012. *Двунадесятые праздники и Святая Пасха.* Москва: Сибирская Благовоница. ISBN 978-5-91362-560-1.

ПОПОВИЧ, Иустин преп. *Собрание творений.* Москва. Паломник, 2004. ISBN 5-88060-036-X.

ЧЕРНОВ, В., 2015. *Двунадесятые праздн Православной церкви.* Москва: Николин День. ISBN 978-5-906570-38-3.

NARODENIE SVĚTĚHO JÁNA KRSTITEĚA

Mgr. Anna KUBICOVÁ

Tak ako deň sa začína svitaním, tak aj príchod na tento svet, narodenie nášho Spasiteľa Isusa Christa, začína jeho Predchodcom, narodením aj Jána Krstiteľa.

Aký podivný a tajomný zázrak prichádza, aby z neplodného lona matky Alžbety a staršieho kňaza Zachariáša sa narodil 24. júna, šesť mesiacov pred narodením Isusa Christa, veľký, oslavovaný, čistý, s hlasom pravdy a životom anjela. O tomto tajomnom a divnom zázraku sa veľa opísalo vo Svätom Písme, ale sú známe aj udalosti podané svätou Tradíciou.

V Pravoslávnej cirkvi sa okrem čítaných textov uctieajú aj texty, ktoré sú súčasťou pravoslávnej ikonografie, ktorá hovorí o tvorbe a význame písania a porozumenia ikon. Pravoslávni veriaci si vysoko vážia a uctieajú ikony svätých a výjavy z ich života. Jednou z týchto udalostí je aj narodenie sv. Jána Krstiteľa.

Keďže ikona pre pravoslávneho kresťana predstavuje písané slovo, z toho usudzujeme, že ikona narodenia sv. Jána Krstiteľa nám hovorí celý príbeh o tejto udalosti. Tento príbeh poukazuje na význam tejto udalosti ukrytý do jedného celku a z takého pohľadu, aby sme pochopili a správne porozumeli, aký životný príbeh sa tu opisuje.

Ikona narodenia sv. Jána Krstiteľa má spoločné motívy nielen s ikonou narodenia Christa, ale aj s ikonou narodenia Bohorodičky. Ženy tu ležiace na lôžkach v rovnakej polohe sú symbolom plodnosti. Plodnosť v Cirkvi znamená krst, lebo krstom sa stáva človek kresťanom.

V dolnej časti sú ženy, ktoré umývajú narodené dieťa v mise. Táto misa je práve symbolikou krstu, ktorý má byť ponorením do vody. Aj znázornenie mužov má svoje opodstatnenie. V našom prípade otec sv. Jána, Zachariáš, má v ruke tabuľku a píše na ňu meno novorodenca. Táto tabuľka s napísaným textom je znakom zlyhania viery Zachariáša, na rozdiel od jeho manželky Alžbety, ktorá neprestala Bohu veriť. V hymnografii, v liturgických textoch je sv. Ján Krstiteľ predstavovaný ako predobraz plodnosti Cirkvi a hovorí sa o ňom ako o hlase, ktorý ohlasuje Christa. V úlohe anjela pripravuje cestu Christovi. Z tohto dôvodu sa v ikonografii sv. Ján Krstiteľ znázorňuje s krídlami. On ako anjel predchádza nebeského Kráľa a pripravuje priame cesty k Bohu. Hoci prirodzenosťou je človek, svojím životom je anjel, ktorý prijal dokonalú čistosť a pokoj. (Anonym, 2019 a).

Táto ikona je aj oslavou tajomstva, tajomstva narodenia sv. Jána z neplodného páru rodičov v pokročilom veku, ale aj tajomstva plodnosti milosti sv. Ducha a plodnosti viery týchto rodičov.

Bohoslužobné texty k narodeniu sv. Jána Krstiteľa vytvorili známi byzantskí hymnografi ako Ján Damaský a Andrej Krétsky. Tieto texty ohlasujú narodenie sv. Jána Krstiteľa ako začiatok ohlasovania spasenia, ktoré príde s Christom a Jeho narodením. Preto aj tu, je nazývaný ako „lampa Svetla, lúč, ktorý odhaľuje Slnko, posol Božieho Slova“. (Anonym, 2019 b).

Okolnosti predchádzajúce narodeniu a okolnosti nasledujúce po narodení sú podrobne opísané v Evanjeliu sv. Lukáša (Lk 1, 1-80).

Bl. Feofilakt Bulharský, arcibiskup ochridský, v knihe Výklad na Evanjelium od Lukáša, hovorí o tom, že mnohí začali písať príbehy, ale ich nedokončili, pretože to boli falošní apoštoli. Od týchto falošných apoštolov sú známe evanjelia, ako napr. evanjelium Egyťanov alebo evanjelium s názvom „dvanásť“. Keďže tieto tzv. evanjelia boli písané bez Božej milosti, tak je to pochopiteľné, že zostali nedokončené. Iba sv. Matúš a sv. Marek Evanjelium nielen začali, ale aj dokončili. To vypovedá o tom, že tvorili pod inšpiráciou Sv. Ducha a zároveň potvrdzuje, že práve sv. Matúš a sv. Marek boli skutoční služobníci Slova. (Феофилакт Болгарский, 2019)

Ešte pred Lukášom boli učeníci Slova. V tomto zmysle sa hovorí o Petrovi a o synoch Zebedeových Jakubovi a Jánovi: „A keď chodil popri Galilejskom mori, uvidel dvoch bratov, Šimona, nazývaného Peter, a jeho brata Andreja, ako hádžu sieť do mora, lebo boli rybári. A hovorí im: Podďte za mnou a urobím vás rybármi ľudí. A oni hneď nechali siete a nasledovali Ho. Keď odišiel ďalej, uvidel iných dvoch bratov, Jakuba, syna Zebedeovho, a jeho brata Jána, ako si na lodi so Zebedeom, ich otcom, opravujú svoje siete. I povolal ich.“ (Mt 4, 18-22)

Predpokladá sa, že práve títo učeníci povedali sv. Lukášovi o tom, čo sám sv. Lukáš nevidel, ani nepočul. Sv. Lukáš tieto udalosti neskôr po dôkladnom zvážení opísal sv. Theofilovi.

Narodenie a službu sv. Jána Krstiteľa predpovedal aj anjel Gabriel: „Za dní Herodesa, judského kráľa, bol istý kňaz menom Zachariáš, z týždennej triedy Abiášovej. Jeho žena bola z dcér Aronových a volala sa Alžbeta. Obaja boli spravodliví pred Bohom, bezúhonne si počínali podľa všetkých Hospodinových prikázaní a ustanovení. Nemali však deti, pretože Alžbeta bola neplodná a obaja boli už v pokročilom veku. I stalo sa, keď on konal pred Bohom kňazskú službu podľa poriadku svojej triedy, že podľa obyčaje kňazskej služby losovaním mu pripadlo, aby vošiel do chrámu Hospodinovho a priniesol kadidlovú obeť. A všetko množstvo ľudu v hodinu kadidlovej obety sa modlilo vonku. Tu sa mu zjavil anjel Hospodina, ktorý stál po pravej strane oltára kadidlovej obety. Ako ho Zachariáš uvidel, preľakol sa a zmocnil sa ho strach. Ale anjel mu povedal: Neboj sa, Zachariáš, pretože tvoja modlitba bola vypočutá; a tvoja žena Alžbeta porodí ti syna a dáš mu meno Ján. Bude ti na radosť a potešenie a mnohí sa budú radowať z jeho narodenia. Veď bude veľký pred Hospodinom, vína a opojného nápoja nebude piť a Duchom Svätým bude naplnený ešte v lone svojej matky.“ (Lk 1, 5-15)

Aj prorok Malachiáš predpovedal narodenie sv. Jána Krstiteľa slovami: „Hľa, ja posielam svojho anjela (proroka Jána), a on pripraví cestu predou mnou a zrazu príde do chrámu Hospodin, ktorého hľadáte, a anjel zmluvy, ktorého si prajete. Hľa, prichádza, hovorí Hospodin Zástupov.“ (Mal 3,1)

Svedectvo o týchto udalostiach podáva aj stichira z malej večerne zo dňa 24. júna.

ИЗ НЕПЛОДНЫЯ РОДИЛАСЯ СЫНЪ УТРОБЫ, РАЗРЕШИВШЫЙ НЕПЛОДЪ СЕРДЕЦА НАШЕХЪ, И БЛАГОЧАДІЕВЪ ВЪРЪТЪ ЖЕ И ИСТИНЪ, ДЪШАМЪ НЕПЛОДНЫМЪ СЛОВО ДАРОВА, СЛАВНЫЙ ПРЕДТЕЧЕ ПРИШЕДШЕГО ХРИСТА: ГЛАГО СЛОВА БЛАГОЗНАМЕНІТНЫЙ, ПОКАНИА ПРОЗНАМЕНАТЕЛЬ ВЕЛЕГЛАСНЫЙ, ВЪТХАГЪ ЖЕ И НОВАГЪ БЖІТВЕННЫЙ ХОДЯТАИ, ГЛАГО ПОЗНАВАЕМЪ: СГОЖЕ РОЖДЕСТВО ЛЮБОВІЮ ПРАЗДНЕМЪ ВЕЛЕЛАЩЕА.

„Z neplodnej útroby si sa narodil. Ty, ktorý si rozviazal neplodnosť našich sŕdc, a plodmi viery a pravdy si dušiam neplodným daroval Slovo, ako slávny Predchodca Christovho príchodu, veľkolepý hlas Slova, hlasný prorok pokánia,... ktorého narodenie s láskou a radosťou oslavujeme.“

Tento deň je sviatkom nielen narodenia veľkého človeka, ale je to aj sviatok všetkých pokrstených a veriacich, ktorí žili a žijú tu na Zemi i na nebesiach. Aký „úžasný zázrak“ sa stal Zachariášovi a Alžbete podľa slov Izaiáša: „Zaplesaj neplodná, čo si

nerodila, zajasaj a výskaj, hoci si nepoznala pôrodné bolesti, lebo bude viac synov opustenej ako synov vydatej, hovorí Hospodin“ (Iz 54, 1).

Prepodobný Teodor Studita o narodení sv. Jána Krstiteľa hovorí: „Neplodné pole dalo takú úrodu, že z ženy hriechnej sa zrodila čistota čistoty, ruža duchovnej vône, denné svetlo, svedectvo pravdy a ohlasovania pokánia s anjelom v tele, ukazujúcim na Baránka, ktorý berie na seba všetky hriechy sveta.“ (Феодор Студит, 2019).

Narodením a zbožným životom sv. Jána Krstiteľa sa najviac zaoberal a opísal tieto udalosti sv. Lukáš vo svojom Evanjeliu. Sv. Lukáš svoje Evanjelium začína vyjadrením túžby vyrozprávať príbeh. Začiatok Evanjelia sv. Lukáša tvoria štyri verše: „Keďže sa mnohí podujali vyrozprávať udalosti, ktoré sa medzi nami naozaj stali, ako nám ich podali

tí, ktorí boli od počiatku očitými svedkami a stali sa služobníkmi Slova, rozhodol som sa aj ja, keďže som všetko od počiatku dôkladne preskúmal, rad-radom napísať ti to, vznešený Teofil, aby si poznal základ učenia, ktorému ťa boli učili.“ (Lk 1,1-4)

Podľa štýlu písania veršov, môžeme predpokladať, že sv. Lukáš tu použil písomný zdroj v hebrejčine alebo aramejčine, ale pritom sa snažil o zachovanie detailov a identity textu. (Bohoslovský, 2019).

Čas narodenia sv. Jána Krstiteľa podľa Evanjelia sv. Lukáša udáva pomerne presnú dobu: „Za dní Herodesa, judského kráľa, bol istý kňaz menom Zachariáš, z týždennej triedy Abiášovej. Jeho žena bola z dcér Aronových a volala sa Alžbeta.“ (Lk 1,5)

Keďže cieľom sv. Lukáša je hovoriť o Christovi, práve preto hneď na začiatku hovorí o Herodesovi, judskom kráľovi, aby bolo jednoznačné, že Christos sa narodil a žil v čase jeho vlády. Z tohto dôvodu čas narodenia sv. Jána a Christa môžeme definovať skoro presne.

Sv. Lukáš poukazuje na proroctvo o Mesiašovi, ktoré bolo jasne vyjadrené patriarchom Jakubom: „Nevzdiali sa žezlo od Júdu ani vladárska berla od jeho nôh, kým z neho nevzide vládca, ktorého budú poslúchať národy“ (1Mjž 49,10). Pozemské žezlo odňaté z Judska je vlastne trón Dávidov, na ktorom teraz sedí cudzinec Herodes.

Podľa Euzébia, Epifana, Ambróza a iných bol Herodes Askalonitán, (mesto Askalon bolo medzi Azotom a Gazou, na brehu mora. Po smrti

Isusa Navina toto mesto zobral rod Judov (Sud 1, 18), ale Filištínci to zvrátili. Samson v Askalone zabil 30 Filištíncov, zobliekol ich a dal ich svojim druhom. Tu sa v tomto čase a mieste narodil Herodes. (Djačenko 2004).

Herodes pôvodom nebol Žid. Jeho otec Antipatros bol z Idumey. V roku 47 pred Christom získal rímske občianstvo a krátko na to, sa stal prokurátorom Judska. Svojho 26 ročného syna Herodesa ustanovil za guvernéra Galiley a druhého syna Phasaela za

guvernéra Jeruzalema. V roku 43 pred Christom po Caesarovej vražde bol otrávený aj Antipater a do Judska vtrhol Antigonus II. Mattatias. Herodes porazil Antigona a na upevnenie a poistenie svojej moci, zobral si za ženu Antigonovu neter Mariamné. Kvôli tomuto manželstvu zavrhol svoju prvú ženu Doris. O dva roky neskôr Antigonus sa pokúsil znovu získať Galileu pre seba. Herodes odišiel žiadať o pomoc Rímsky senát, a ten ho zvolil za Židovského kráľa (basileus). Podarilo sa mu to aj prostredníctvom machinácií a úplatkárstva triumvirov Anthonia a Octavia z rímskeho senátu. Aj napriek tomu, že konvertoval k judaizmu, bol silne ovplyvnený helenizmom a väčšina Židov ho neprijala. (Anonym 2019 c)

Trumvirát je označenie používané pre politický režim, v ktorom vládnu traja silní politici alebo vojenský vodcovia. Je to vlastne spravovanie štátu tromi mužmi. Dohoda medzi nimi mohla byť formálna alebo neformálna. V realite to znamenalo, že všetci účastníci si boli rovní. Vláda bola známa ako triumviratus a v období Rímskej republiky bola neformálnou politickou alianciou dvoch rivalov – Julia Caesara a Pompeia Magna, ktorí predstavovali senátnu ľudovú stranu s bohatým obchodníkom Marcom Liciniom Crassom. Táto aliancia sa rozpadla Crasovou smrťou. Zostávajúci triumviri bojovali proti sebe v občianskej vojne, počas ktorej Pompeius padol a Caesar sa vyhlásil za zvrchovaného vládcu ako doživotný diktátor. (Anonym 2019 d)

Jozefa Flavius tvrdí, že Herodes bol potomkom národa idumejcov, syn Antipatra. (Иосиф Флавий, 2019)

Idumejci – národ pochádzajúci od Ezáva nazývaného Edóm. (1Mjž 25, 25-30). Zo začiatku sa usadili v horách Seiru, ktoré sa rozprestierajú juhovýchodne od Mŕtveho mora. Potom sa presťahovali na severovýchod, ku hraniciam Moába. Idumejci boli pokorení Dávidom, no veľmi neochotne znášali jarmo Židov a často sa búrili. Keď Nebukadnesar (v Septuaginte sa používa grécke meno Nabuchodonozor, ale grécky píšuci Babylončania ho nazývajú Nebukadnesar) obsadil Jeruzalem, podnecoval Chaldejov k zničeniu národa Idumejcov. Idumejci v čase vyhnaní sa usadili v južnej časti Palestíny a zabrali Chebron. Z Chebronu boli vyhnaní v čase Makabejcov (1Mak 5, 65). Ján Hirkan si národ Idumejcov podmanil definitívne. Prinútil ich k obriezke a dodržaniu

Mojžišového zákona a tak sa spolu so Židmi stali jedným národom. (Djačenko 2004, s. 269)

Nebukadnesar bol najstarším synom a následníkom Nabopolasara, prvého kráľa Novobabylonskej ríše, pravdepodobne Chaldejským náčelníkom. Sám Nabopolasar o sebe vyhlasuje, že nepochádzal z vládnucej dynastie. Podarilo sa mu využiť mocenské vákuum v oslabenej Asýrskej ríši, aby ju zničil a obnovil nezávislosť Babylonie. Nebukadnesar si vzal za manželku médsku princeznú Amytis, o ktorej sa s určitosťou nevie, či to bola dcéra alebo vnučka médskeho kráľa Cyaxarésa, čím došlo k spojeniu vládnučich rodín. Médska princez-

ná určite nebola jedinou jeho manželkou, ale mená ďalších žien nepoznáme. Diskutuje sa ešte o babylonskej kráľovnej Nitocris. V historických dokumentoch sa zachovali iba mená siedmich jeho potomkov. Po smrti svojho otca sa Nebukadnesar stal novobabylonským kráľom (605 pred Christom – 562 pred Christom). Premyslený sobáš s médskou princeznou znamenal prímerie s Médskou ríšou na severe. Ako kráľ pokračoval v bojoch. Neúspešne sa pokúsil dobyť Egypt. 16. marca 597 pred Christom dobyl prvýkrát Jeruzalem a tisíce obyvateľov bolo odvedených do Babylonu. Toto obdobie poznáme ako tzv. Babylonské zajatie. Zničil a zbúral Šalamúnov chrám. V roku 585 pred Christom sa opäť vydal proti Egyptu. Po dôkladnej pacifikácii Fenície a Egypta sa venoval stavebnej činnosti v Babylone. Za vlády Nebukadnesara Novobabylonská ríša dosiahla svoj najväčší mocenský a územný rozmach. V závere svojho života predpovedal budúci pád Babylonskej ríše. Zomrel medzi druhým a šiestym mesiacom 43. roku svojej vlády. (Anonym, 2019 e)

Keď sa Herodes dostal na trón ako cudzinec, stal sa slepým nástrojom Rimanov. Celou svojou silou a vplyvom chcel potlačiť národného ducha v Židoch. Zároveň chcel Židom odobrať moc a význam starých inštitúcií a posvätných otcovských tradícií. Zo strachu, aby ho nikto o trón neobral, vytvoril si silnú stranu podobne zmýšľajúcich ľudí – herodianov, ktorí ho takmer vyhlásili za Mesiáša. Bol podozrievavý a krutý voči ľuďom, aj voči prírode. Bez milosrdenstva dal zabiť každé-

ho, o kom si myslel, že mu bude postavením, vplyvom, bohatstvom alebo iným čo i len najmenším ohrozením. Bol krutým zahraničným cárom. Preto medzi Židmi sa zintenzívnilo očakávanie príchodu Mesiaša – Spasiteľa.

V tejto dobe očakávania príchodu Mesiaša žili aj rodičia Jána Krstiteľa: „Obaja boli spravodliví pred Bohom, bezúhonne si počínali podľa všetkých Hospodinových prikázaní a ustanovení. Nemali však deti, pretože Alžbeta bola neplodná a obaja boli už v pokročilom veku“. (Lk 1, 6-7)

Zoznam bibliografických odkazov:

- Anonym, 2019 a. [online]. [cit. 2019-09-23]. Dostupné z: [https://sk.wikipedia.org/wiki/Zachari%C3%A1%C5%A1_\(otec_J%C3%A1na_Krstite%C4%B5A\)](https://sk.wikipedia.org/wiki/Zachari%C3%A1%C5%A1_(otec_J%C3%A1na_Krstite%C4%B5A))
- Anonym, 2019 b. [online]. [cit. 2019-11-15]. Dostupné z: <http://www.grkat.nfo.sk/Texty/nin-narodenie-jana-predchodcu.html>
- Anonym, 2019 c. [online]. [cit. 2019-09-23]. Dostupné z: https://sk.wikipedia.org/wiki/Herodes_Ve%C4%B5E%C3%BD
- Anonym, 2019 d. [online]. [cit. 2019-09-23]. Dostupné z: <https://sk.wikipedia.org/wiki/Triumvir%C3%A1t>
- Anonym, 2019 e. [online]. [cit. 2019-09-23]. Dostupné z: https://sk.wikipedia.org/wiki/Nebukadnesar_II.
- BIBLIA. Slovenský ekumenický preklad s deuterokánonickými knihami. 3. vydanie. Banská Bystrica 2015. ISBN 978-80-85486-98-8.
- BIČ, Miloš. *Při řekách babylónských*. Praha : Vyšehrad, 1990.
- BOHOSLOVSKÝ M. 2019. [online]. [cit.2019-10-16]. Dostupné z: https://azbyka.ru/otechnik/Mihail_Bogoslovskij/ideja-tsarstva-bozhija-v-vethom-i-novom-zavete/
- DJAČENKO G. prot.jer., *Polnyj cerkovno-slavjanskij slovar* 2004, ISBN 5-86809-048-9.
- DOUGLAS, J.D., ed. *Nový biblický slovník*. 1. vyd. Praha : Návrat domů, 1996. ISBN 80-85495-65-1.
- ФЕОДОР СТУДИТ, преподобный, 2019. *Слово на рождение святого пророка Предтечи Крестителя*. Православная энциклопедия

- «Азбука веры» [online]. [cit.2019-10-16]. Dostupné z: https://azbyka.ru/otechnik/Feodor_Studit/
- ФЕОФИЛАКТ БОЛГАРСКИЙ, архиепископ Охридский, 2019. Толкование на Евангелие от Луки. Глава первая. «Азбука веры» [online]. [cit.2019-10-16]. Dostupné z https://azbyka.ru/otechnik/Feofilakt_Bolgarskij/tolkovanie-na-evangelie-ot-luki/
- ИОСИФ ФЛАВИЙ, *Иудейские древности* «Азбука веры» [online]. [cit.2019-10-16]. Dostupné z: https://azbyka.ru/otechnik/Istorija_Tserkvi/iudeiskie_drevnosti/
- KOL. AUTOROV, *Dějiny Mezopotámie*. Praha : Karolinum, nakladatelství Univerzity Karlovy, 1998.
- WISEMAN, D.J. *Nebuchadrezzar and Babylon*. Oxford University Press: 1983.
- ZAMAROVSKÝ V. *Za siedmimi divmi sveta*. Vydavateľstvo: Perfekt, 2010.

DUCHOVNOSTĚ A VIERA V SÚČASNEJ RODINE

Mgr. Natália BUŠOVÁ

Je dávno známe, že rodina predstavuje základnú stavebnú bunku spoločnosti. Avšak rodina ako taká predstavuje aj základný priestor pre požehnané spolužitie muža a ženy a rozvíjanie ich spoločného pokolenia tak, ako riekol i samotný Boh, keď stvoril prvých ľudí na tejto zemi: „Boh ich požehnal a povedal im: „Plod’te a množte sa a naplňajte zem!““ (Gn 1, 28).

Dnes, žiaľ, v súčasnej rodine často krát nastávajú rôzne patové, ťažké situácie, jedným slovom krízy, a jednou z hlavných príčin týchto javov je aj to, že v týchto rodinách často chýba duchovno a viera tu stratila svoje miesto. Za množstvom patologických javov v súčasnej spoločnosti, nie len v rodine, môžeme vidieť odvrát človeka od Boha, od viery, a práve to spôsobuje, že človek sa začína strácať, diabol naberá na sile a človek podlieha hriechu v rôznych podobách.

Rodinu môžeme chápať ako najmenšiu a najzákladnejšiu časť, ktorá skutočne predstavuje základný kameň spoločnosti. Je to priestor, kde vo vzájomnom spolužití sa naplňajú základné potreby človeka, od potreby lásky, cez potrebu bezpečia, istoty, pokoja či spolupatričnosti. Je to priestor, kde slovo „ja“ je nahrádzané slovom „my“, priestor, v ktorom sa človek cíti byť milovaný a prijímaný taký aký je. Rodina je miesto, kam patríme a čo tvorí našu neoddeliteľnú súčasť.

Ako uvádza Volková (2016), Boh vo svojej nekonečnej láske požehnáva človeku, aby prijal svätosť manželskú a skrze nej založil rodinu. Boh stvoril človeka na svoj obraz, ako ženu a muža ich stvoril, aby žili vo vzájomnej láske a aby sa milovali. Sviatosť manželská je jedna z najdôležitejších a najviac chránených sviatostí v celej Cirkvi. Je to klenot, ktorý je potrebné chrániť, a to čoraz viac, prihliadnuc na to, v akých ťažkých dobách dnes mnohé (nie len mladé) rodiny žijú. Ako ďalej uvádza autorka: „*Dar sviatosti je pre kresťanských manželov súčasne povolaním i prikázaním, aby si navždy boli verní, hoci na nich doliehajú isté skúšky a ťažkosti, a aby veľkodušne poslúchli svätú Pánovu vôľu.*“ (Volková 2016). V súvislosti s tým nám nedá neuviesť ako príklad aj slová zo Svätého

Pisma, v ktorých Ježiš riekol farizejom: *A tak už nie sú dvaja, ale jedno telo. Čo teda Boh spojil, nech človek nerozlučuje.*“ (Mt 19, 6).

Problémy rodín dnešnej doby

Ako sme už trochu načrtli vyššie, v dnešnej dobe sa čoraz viac stretávame s tým, že mnohé rodiny prekonávajú rôzne krízy, riešia množstvo problémov, ktoré súčasná doba produkuje a pod náporom toho tlaku mnohé z nich nedokážu takýto tlak ustáť a rozpadávajú sa. Mnohí z nás sa už určite stretli so slovami, že v minulosti sa žilo ľahšie. Z rozprávania našich rodičov či prarodičov vieme, že kedysi doba nebola taká uponáhľaná, neprevládal konzum do takej miery ako dnes, ľudia sa nestretávali s tak silným stresom a nežili s takými neistotami, ako tomu dnes často krát je.

Súčasná rodina dnes okrem zabezpečenia svojich základných funkcií musí riešiť kvantum závažných problémov, s ktorými sa nie je jednoduché vysporiadať. Sobotková (2001) uvádza, že ak rodina má fungovať ako celok, musí slúžiť ako keby na viacerých frontoch súčasne a zabezpečiť fungovanie vo viacerých oblastiach. Za tie najzákladnejšie považuje:

- funkčnosť v manželskej oblasti,
- funkčnosť v rodičovskej oblasti,
- funkčnosť v osobnej oblasti,
- funkčnosť v oblasti sociálno-ekonomickej.

Správne fungovanie všetkých týchto oblastí je pre život rodiny a jej existenciu dôležité a ak zlyháva fungovanie v akejkoľvek z týchto línií, nastávajú problémy. Drexlerová (2011) uvádza, že dnešné rodiny majú veľa krát problémy hlavne v sociálno-ekonomickej oblasti. Život dnešných, najmä mladých rodín nie je ľahký. Často krát sa mladí ľudia musia zadlžiť na desiatky rokov, ak chcú zabezpečiť samostatné fungovanie seba a svojím deťom. Mnoho krát sa preto stáva, že množstvo hádok a konfliktov vzniká najmä kvôli nedostatku financií, pri dlhodobých problémoch sa stráca vzájomná spolupatričnosť a dôvera. Nedostatok financií ovplyvňuje chod celej domácnosti a vplýva na všetkých jej čle-

nov. Objavuje sa stres, neistota, napätie, ktoré sa neodvratiteľne odráža i na kvalite vzájomných vzťahov.

Avšak nedostatok financií a ekonomická neistota nie je jediným problémom, s ktorým sa môžeme v súčasnej rodine stretnúť. Alkoholizmus v rodinách, drogy, gambling, násilie, neveru a množstvo iných chorobných javov dnes môžeme vidieť v rodinách. Hupková (2017) podotýka, že práve v rámci týchto patologických javov platí to, že vznik jedného problému podnecuje vznik ďalšieho nežiaduceho a problémového javu. Inými slovami povedané, málo kde a v máloktorej rodine sa môžeme stretnúť len s jedným, nosným problémom. Vo veľkej väčšine prípadov sa rodiny trápia a bojujú s viacerými naraz a pozadie býva v tomto prípade veľmi zložitá. *„Napríklad nezamestnanosť môže podmieňovať vznik chudoby, tá môže súvisieť napríklad s problémovým užívaním alkoholu, paradoxne s gamblingom (v snahe vyhrať finančné prostriedky), neriešená situácia môže viesť k suicidálnemu správaniu či sebapoškodzovaniu...”* (Hupková 2017, s. 22).

V súvislosti s tým je preto veľmi dôležité byť citlivý a dokázať „vidieť za oponu“ a chápať, čo všetko spôsobilo danú situáciu a čo je jej skutočnou príčinou. Napríklad, ak sa jedná (v dnešnej dobe ide žiaľ o veľmi častý jav) o problém alkoholizmu v rodine, súhlasíme so slovami českého psychiatra Karla Nešpora, ktorý uvádza a zároveň upozorňuje, že v tomto prípade príčinou závislosti jedného z partnerov nebýva len manželský nesúlad, ako sa môže často kráť zdať. Príčiny tohto problému sú mnoho krát oveľa zložitejšie a komplikovanejšie. Ako sám tvrdí: *„Skutočnosť je väčšinou práve opačná – závislosť od alkoholu býva často príčinou manželského nesúladu, nie jeho následkom.”* (Nešpor 2000, in: Hupková 2017, s. 22).

Nástroj pomoci – viera a duchovné poradenstvo

Príčinou všetkých týchto problémov, s ktorými sa dnes človek a aj rodiny stretávajú, môžeme vidieť v tom, že človek sa odvrátil od Boha a v jeho srdci sa vytratilo miesto pre živú vieru. Súčasná doba dnes nastavila veľmi ťažké podmienky, v ktorých rodina (ne)dokáže normálne fungovať. O to ťažšie majú podmienky na prežitie i kresťanské rodiny, zvlášť ak pomyslíme nato, že nás na každom kroku obklopuje rozličný

druh hriechu a pokušení. A právě preto je pre človeka a ľudí viac ako inokedy potrebná a dôležitá Cirkev a jej živé spoločenstvo.

Viera by mala byť neoddeliteľnou súčasťou našich životov. S vierou v srdci by sme mali prežívať každý deň s Bohom, radosť sa s Ním z každodenných radostí a deliť o svoje útrapy práve vo viere, že On nám dokáže pomôcť a ukáže cestu. Veď práve viera, nádej a láska tvoria tri z najzákladnejších božských cností.

Župina (2009) vysvetľuje, že skutočná viera sa prejavuje ako dôvera v Boha, v Stvoriteľa a Ochrancu sveta. Naša viera však nesmie byť plytká a len v akejsi teoretickej úrovni. Vieme veľmi dobre, že viera bez skutkov je mŕtva a preto naša viera sa má odrážať v láske k blížnemu a v praktických prejavoch lásky a pomoci núdznym. Ak viera naplní naše srdcia, potom je prítomná v našom každodennom živote a sprevádza každý náš krok a skutok.

Rovnako to platí aj v rámci manželského a rodinného života. Ak manželia a rodina prijme medzi seba Boha a otvorí sa pravdivej viere, potom aj život je zrazu ľahší a za pomoci skutočnej a úprimnej viery a pokánia sa všetky problémy dajú riešiť o čosi ľahšie. Sila vyrieknutej modlitby, živé rozhovory s Bohom, liečivé účinky spovede a pokánia, duchovné doprevádzanie a poradenstvo majú neuveriteľnú (možno povedať aj liečebnú) silu a dokážu človeku pomôcť v tých najťažších chvíľach života.

Veľký potenciál vidíme práve v duchovnom poradenstve a doprevádzaní, najmä ak sa jedná o problémy, s ktorými sa dnes mnohé rodiny boria. Práve naša viera je v rámci tohto poradenstva využívaná ako nosný nástroj, za pomoci ktorého sa možno dokážeme na problémy pozeráť aj z iného uhla pohľadu a dokážeme si aj za pomoci viery a Svätého Písma zodpovedať na mnohé otázky. Ako uvádza Barkasi a Pilko (2018), duchovné poradenstvo sa díva na človeka ako na jedinca, ktorý má problém a k tejto situácii pristupuje s vierou, nehľadiac na to, aké je náboženské zameranie. Môžeme povedať, že veriaci človek sa s pokorou skláňa pred Boha s nádejou a vierou v srdci, že mu pomôže v jeho ťažkostiach.

Súhlasíme aj so slovami Jaraba (2008, in Paľa 2008), ktorý tvrdí, že duchovné poradenstvo je účinným nástrojom i pri riešení takeého prob-

lému, akým je práve manželská či rodinná kríza. Tú chápe ako dôsledok absencie živej viery v rodinách, ktoré sú síce veriace, ale nemodlia sa a ani nijako inak svoju vieru nepraktikujú. Duchovne akoby vyprahli a ich viera ostala len pri slovách.

Dôsledkom straty tejto viery je, že často krát sa manželia vzdávajú od Boha, stráca sa vzájomná úcta, dôvera, láska a narúša sa i zdravý vzťah a vývin detí v týchto situáciách. V takýchto rodinách často krát vidíme namiesto toho sebeckosť, pýchu, hnev, hriech a rodina sa v dôsledku toho rozpadáva. Dvaja ľudia, ktorí sa kedysi milovali a prijali svätosť manželskú, sú si zrazu cudzí a prestávajú si rozumieť vo všetkých sférach spoločného života.

Práve viera a duchovné poradenstvo má podľa nás tú silu, aby zvrátilo toto nešťastie manželov a zachránilo rodinu. Spoločná viera a prežívanie spoločnej spirituality môže mať ozdravujúce účinky v manželstve, ako i v celej rodine. Je veľmi dôležité, aby spoločnosť nezabúdala na dôležitosť, váhu a aj potrebu chrániť rodinu a aby aj ľudia budovali svoju vieru v každodennom živote a v prítomnosti Boha.

Záverom

Život v dnešnom svete nie je pre súčasnú rodinu vôbec jednoduchý. Najmä vzhľadom na to, že žijeme v dobe, ktorá je plná pokušení, a kde sa veľmi ľahko vytvára priestor, v ktorom človek často krát zabúda na Boha a jeho viera sa vytráca. Za príčinami mnohých rozpadov rodín vidíme práve to, že ľudia akosi zabudli na Boha a odklonili sa od viery.

Jedným z nástrojov, v ktorých vidíme nádej na zlepšenie situácií rodín je práve duchovné poradenstvo a návrat človeka k viere. Práve duchovné poradenstvo má v sebe potenciál, ukázať človeku problémy v inom svetle a zodpovedať človeku na jeho otázky, na ktoré si doteraz nevedel odpovedať. Vďaka duchovnému poradenstvu dokáže človek vnútorne rásť, rozvíja svoj potenciál a upevňuje sa vo svojej viere, stáva sa silnejší pri zdolávaní každodenných útrap, ktoré so sebou život prináša.

Rodina, ako základná bunka spoločnosti by mala žiť živou vierou a v spoločenstve s Bohom. Bez jeho prítomnosti v našich srdciach sa rodiny rozpadávajú a vzniká priestor nato, aby zvíťazil hriech.

Použitá literatúra:

- BARKASI, R. a PILKO, J., 2018. Viera ako forma pomoci – duchovné poradenstvo. In: „*Spôsoby prepojenia systému sociálnych služieb a zdravotnej starostlivosti na úrovni komunitných a pobytových služieb regionálneho charakteru*“. Zborník IV. Medzinárodnej vedeckej konferencie. Varšava: Katedra Filozofii Wydział Psychologii Wyższa Szkoła Finansów i Zarządzania w Warszawie, s. 40-46. ISBN 83-89884-02-X.
- BIBLIA. *Sväté Písmo Starého a Nového Zákona*. 2012. Trnava: Spolok svätého Vojtecha. ISBN 978-80-7162-907-8.
- DREXLEROVÁ, B., 2011. Sociálno-ekonomické problémy súčasnej rodiny. In: *Sociálna patológia rodiny*. Zborník z medzinárodnej vedeckej konferencie. Žilina: Vysoká škola zdravotníctva a sociálnej práce sv. Alžbety v Bratislave, s. 72-80. ISBN 978-80-8132-000-2.
- HUPKOVÁ, I., 2017. Rodina a člen s rizikovým pitím alkoholu. In: *Sociálna prevencia*. Roč. 1, č. 1, s. 22-23. ISSN 1336-9679.
- JARAB, J. 2008. Význam spoločenstva v procese výchovy a formácie. In: PALA, G., 2008. *Aktuálne aspekty kresťanskej výchovy: zborník príspevkov z vedeckej konferencie s medzinárodnou účasťou*. 1. vyd. Prešov: GTF PU, 197 s. ISBN 978-80-8086876-3.
- NEŠPOR, K., 2000. *Návykové správanie a závislosť*. Praha: Portál. ISBN 80-7178-432-X.
- SOBOTKOVÁ, I., 2001. *Psychologie rodiny*. Praha: Portál. ISBN 80-7178-599-8.
- VOLKOVÁ, N., 2016. Význam manželstva a rodiny pre dnešnú spoločnosť. In: *Theologos. Teologická revue*. Roč. 1., č. 1, s. 299-309. ISSN 1335 – 5570.
- ŽUPINA, M., 2009. *Duchovný a etický život človeka*. Prešov: Prešovská univerzita v Prešove, Pravoslávna bohoslovecká fakulta. ISBN 978-80-8086-987-2.

BIBLIA NIE JE MÝTUS, ALE PAMÄŤOU DEJÍN

Marián FEĎO

Abstract: With our contribution we wanted to achieve increased interest in the study of biblical history and biblical archeology. To point out a change in the understanding of theology in the context of history. We focused on pointing out historical testimonies of the biblical teachings of ancient Israel. And by doing so, we would like to ensure that a believer in today's society is not discouraged by the evil historical interpretations of the Bible, but by believing and confirming it in the belief in the one God.

Devätnáste storočie bolo storočím, v ktorom ani jedna kultúrna sféra sa nezaobišla bez zmien. Ono to však neboli zmeny naklonené k pozitívnemu daniu, ale zmeny, kedy z nášho pohľadu ľudia prestali rozumiť vedným disciplínam. Tejto téme sa mnoho venoval Georgij Florovský v knihe „*Puti Ruskogo Bogoslovija*“. Otec Georgij poznamenáva a analyzuje dejiny ľudského myslenia a ich negatívny alebo pozitívny vplyv na štúdium humanitných vied. Či z jeho knihy alebo z faktu samotného jasne vyplývajú obrovské zmeny, ktoré narušili prirodzené chápanie predovšetkým humanitných disciplín. Tieto zmeny zapríčinili z nášho pohľadu až príliš veľké ochladnutie mysle v štúdiu a chápaní týchto disciplín. Vzťah k teologickému mysleniu, ktoré nás bude predovšetkým zaujímať, sa zdesakralizoval. A to predovšetkým vzťah v chápaní študijných disciplín ako jeden celok. Ak človek tento celok (štúdium vedeckých disciplín dohromady) štúdia vedel usmerniť správnym smerom a pochopiť ho, slúžil mu ako pomôcka približovania sa k Bohu. Jednotlivým oddeľovaním sa týchto odborov a následne odlúčeniu sa od bohoslovja začal sa postupne vytvárať priestor pre praktický ateizmus. Nehovoriac o histórii, ktorá sa začala študovať skrze jednotlivé vedecké postupy, ktoré takisto vznikali. Tieto postupy napr. vyčlenili všetko, čo sa týka cirkevnej tradície ako neuznávaný historický prameň. Samozrejme, keďže je vnímaná ako neadekvátna, kvôli podmienkam jednotlivých vedeckých metód (Šafin 2005).

Okrem iného, otec Georgij Florovský poznamenáva, že „tieto metódy sú neobjektívne, keďže dopredu vytárajú konkrétny výsledok, ktorý je uzavretý a nastavený len podľa konkrétnej normy historického bádania danej metódy” (Флоровский 1937).

My poznamenávame, že je to tragédiou, keďže sme si tieto metódy sami vymysleli. Čo sa týka týchto metód, tak ako sa snažíme poukázať, sú len výsledkom ľudskej snahy človeka podriaďiť si všetko jeho novodobému nazeraniu na danú vedeckú disciplínu vplyvom konkrétnych zmien, ktoré nastali vo sfére ľudského myslenia. Ak by sme chceli pochopiť odkiaľ pramenia tieto jednotlivé myšlienkové postupy, museli by sme poznať ich históriu. Zamyslieť sa nad nimi a postupne ich rozobrať v kontexte s aktuálnym prínosom v danej disciplíne. No to samozrejme nie je možné v takejto krátkej štúdii. Preto sa snažíme iba načrtnúť jednotlivé faktory tohto myslenia. Kriticky ho zhodnotiť v kontexte s iným, teologickým a filozofickým nazeraním na svet človeka a Boha.

Čo sa týka filozofického myslenia, ktoré prinieslo devätnáste storočie, tak si myslíme, že sa nikto neurazí, ak ho nazveme až **nadmieru logické a chladné vedecké myslenie**. Toto myslenie priniesol renesančný humanizmus. Tento humanizmus sa snažil hľadať neskazenosť a akúsi duchovno morálnu obnovu ľudstva. Preto vzhliadali k veľkej a bohatej antickej kultúre ako k ideálom pre fungovanie sveta a človeka. Zabúdalo sa však na to, že logika, ktorú priniesol humanizmus, nebola logikou antických filozofov. Logika antiky napomáhala filozofom ku kontemplácii nad ontologickými otázkami. Logika humanizmu uzavrela človeka v šedých škálach ľudskej mysle a bránila jeho duchovnej slobode. Aj keď musíme dodať, že nedokážeme pochopiť, prečo tento humanizmus viac neštudoval otázky, ktoré už rozpracovalo byzantské teologické myslenie. Keďže oni boli skutočnou pokračovateľkou Rímskej ríše, ako aj gréckej vzdelanosti. Oni boli pravými znalcami Platóna a Aristotela a už dávno odpovedali a rozobrali mnoho otázok, ktoré trápili humanistov. Najväčšou výhrou antiky bola tragédia a pýchou humanizmu zase utópia. Teda často krát vzhliadali a preberali jednotlivé druhy myslenia, ktoré nešťastne ovplyvnili toto humanistické myslenie. A teda tak postavili do celej pozornosti človeka a nie Boha napriek tomu, že sa hlásili hlavne ku kresťanským princípom ľudského mysle-

nia. V kontexte dejín môžeme pozorovať, čo tieto myšlienky priniesli západnej strane Európy. V tejto konzekvencii chápeme, že človek nemôže byť postavený do centra teologického záujmu.

Po ďalšie, toto humánne myslenie stále nieslo teologický podtext. Tento teologický podtext bol poznačený rímskym katolicizmom a protestantizmom. Obe relácie hlásali vo svojej podstate odlišné princípy chápania Boha a spásy človeka. Ak rozoberáme dejiny myslenia, ktoré ovplyvnili a vytvorili mnoho filozofických pohľadov, ktoré začali vznikať v 17. st. a vyvrchoľovali v 19. st., tak ich počiatky treba hľadať práve v dobových filozofických prúdoch.

Treba dodať, že práve v 19. st., ku ktorému sa snažíme skrz dejinami myslenia prepracovať, nastal obrovský zlom aj v chápaní a interpretácii Biblie. To je jeden z aspektov, ktorý v našej štúdii bude zohľadnený. Áno, matematici a fyzici strácali pevnú teologickú pôdu pod nohami, ktorá im bola schopná odpovedať na otázky o pôvode sveta alebo o smerovaní ľudského bytia. Pre nich Biblia prestala byť Božím dielom. Ako sa píše vo Svätom Písme: *„Lebo keď príde čas, keď (ľudia) neznesú učenie, ale pretože chcú počúvať len to, čo sa im páči, budú si podľa svojich žiadostí zháňať učiteľov, odvrátia sluch od pravdy a obrátia sa k bájkam“* (2 Tim 4: 3-4).

Tento proces hlavne zapríčinilo aj to, že v 19. st. sa začali objavovať mnohé archeologické nálezy. Tieto nálezy mali kompromitovať Biblické učenie. Hneď ako pristúpime k rozoberaniu týchto nálezov, povedzme si, čo to znamenalo pre teologické stanovisko tej doby.

Ak hovoríme o teológii, musíme rozdeliť dve rôzne teologické pohľady a stanoviská. Aby čitateľ chápal, že ak kritizujeme teologické myslenie alebo ho vystavujeme analýze, máme tým na mysli hlavne protestantské myslenie. Učenie pravoslávnej teológie nezažilo v 19. st. zmenu, ale len prudkú vedeckú kritiku Biblie, ako každá kresťanská denominácia. Protestantské myslenie utrpelo vplyvom týchto archeologických nálezov radikálnu zmenu. Pojem *„demytologizácia“* predstavuje to, že z Biblie je odstránená jej nelogická interpretácia. Teda všetko, čo sa stalo v Biblii, a oponuje to logicko-vedeckému mysleniu, ako napr. potopa sveta, rozdelenie mora, atď., je interpretované len, ako fikcia alebo preháňanie autora, či jeho obrazné podanie v biblickej knihe. Ten-

to pohľad nikdy nebol prijatý Pravoslávnu cirkvou, ktorá sa zakladá na živej zvesti sv. Písma. Interpretuje spomenuté udalosti ako skutočné historické udalosti. Tento teologický pohľad, ktorý sa v protestantizme udomácnil, začal čo viac a viac naberať na sile. Bol napr. osvojený evanjelickou cirkvou. Musíme poznamenať, že toto ochudobnenie biblických slov, o ich vierohodnosť a skutočnosť, prinieslo teologickému mysleniu západu v protestantských kruhoch len biedu. Biblia prestala spĺňať účel, pre ktorý bola ľuďom daná od Boha. Samozrejme, že západné myslenie nepredstavovalo len protestantské myslenie, no **pri zrode myšlienky humanizmu hlavne stáli protestantsky zmýšľajúci vzdelanci**. Myslenie protestantizmu teda zbavilo spojenie s najvyššou bytosťou, a to Bohom. Preto, ako poznamenávame, že **najlepšia cesta k ateizmu, ktorý ohromne ovplyvnil teologické myslenie západu, je cez protestantizmus**.

Najhlavnejšie literárne pamiatky, ktoré majú konfrontovať Bibliu, pochádzajú zo Sumerského prostredia. Podľa tvrdenia archeológov, ako aj historických zdrojov, je očividné, že Sumerská civilizácia priniesla ľudstvu prvé písmo. Je to najstarší národ, ktorý obýval našu zem. Písomné pamiatky pochádzajú z obdobia uruckej dynastie, z druhej polovice 3. tisícročia pred Kr.. Za najstaršie zachované dielo sa považuje „*Epos o Gilgamešovi*”. Jedná sa o legendu podávanú ústnou tradíciou mnohými generáciami.

Zaujímavosťou je nájdený literárny žáner, príslovia, teda „Radi múdrosti”, ktoré sa tešia veľkej obľube v literárnych kruhoch. V týchto múdrostiach predkladá otec Šurupak ponaučenia a cenné rady svojmu synovi Zi-ud-surovi pre múdru vládu nad krajinou. Tieto múdrosti sú veľmi podobné s obsahom žalmov v Starom Zákone.

Čo sa týka eposu o Gilgamešovi tak treba povedať, že to je práve dielo, ktoré je trňom v oku historikom, ktorí vidia, že Biblia je prebraný mýtus presne takýchto pohanských predstáv dávnych národov, ktoré napríklad reprezentuje aj dielo Epos o Gilgamešovi. V diele sa nachádzajú správy o potope sveta ako aj iných biblických udalostí. Dielo, ktoré dotvára predstavu o stvorení sveta podľa sumerov, je dielo „*Enu-ma Eliš*”. Akkádska bája, ktorá sa v Mezopotámii spievala pri novoročných slávnostiach.

Treba poznamenať aj to, že je zaujímavý pohľad Sumerov na biblickú Evu. Sumerská mytológia popisuje tzv. „*Dilmum*”, čo znamená zem, kde vládne nesmrteľnosť, kde nie sú choroby a nie je žiadna bolesť. Veľmi sa to podobá na biblický Eden. Enki je v sumerskej mytológii boh vodstva. Mal spor s matkou „*Ninchursag*” (matka zeme a bohov). Enki po bitke s matkou ochorel na osem orgánov. Matka po zmierení sa splodila osem božstiev, ktoré pomohli Enkimu sa uzdraviť. Je zaujímavé, že jedno z orgánov, ktoré boli choré, bolo práve rebro. V sumerskom jazyku sa povie rebro „*ti*”. Enki bol uzdravený bohyňou, ktorá sa v literárnych pamiatkach nazýva „*Nin-ti*” -pani rebra (Kochan 2017).

Časť bájk Enuma Eliš:

*„Ked' nebo nad nami nemalo ešte meno
Ked' ani pevná zem dolu mena nemala,
tu Apsu, troajúci od vekov a ich sploditeľ,
Mummu, Tiamat, rodička, čo všetkých zrodila,
V jedno jediné zmiešali svoje vodstvá”* (Klíma 1998) .

„Epos o stvorení Enuma Eliš je kozmogonická poéma, ktorá dostala názov z jej prvých dvoch slov, čo v preklade značí „Keď hore” nebesia ešte nemali meno a dole zem tiež nemala pomenovanie. Spolu s Eposom o Gilgamešovi ide o najvzácnejšie dielo Akkádského náboženstva” (Cap 2019).

Nippurská chrámová knižnica starovekých Sumerov zachovala mnoho dochovaných zlomkov, kde sa nachádzajú bájk o stvorení sveta. V nich sú spomínaní boh Enki a bohyňa Ninmach, ktorí stvorili človeka z hlíny. Tento epos je podobný biblickému učeniu o tom, že Boh stvoril človeka z hlíny.

Z Nippuru pochádzajú taktiež fragmenty a iné básne. Spomínajú sa tam aj napríklad bratia Emeš a Enten, ako polobohovia stvorený Enlil. Enlil rozdelil úlohy medzi dvoch bratov. Enten bol ustanovený roľníkom a Emeš pastier. Bratia sa pohádajú a spor je nútený vyriešiť Enlil v prospech Enten. Je to zase podobná pasáž ako v Biblii o Kainovi a Ábelovi (Klíma 1962).

Pre pravoslávneho veriaceho človeka je viera v Boha základným elementom jeho vzťahu k Bohu. Ak by aj vedecké a historické bádania preukázali čokoľvek, aj tak človek by nemal prestať veriť v stvoriteľa, ktorého cíti vo svojom srdci. Pociťuje jeho prítomnosť vo svojom živote. Ako o tom hovorí sv. Pavol: „aby sa vaša viera nezakladala na ľudskej múdrosti, ale na Božej moci“(1 Kor 2, 5).

Čo sa týka spomenutých literárnych pamiatok, v ktorých je mnoho podobnosti s biblickým učením, tak si musíme uvedomiť, že tu sa kladie dôraz na zlú interpretáciu týchto písomných prameňov. Biblia nie je mýtus, ktorý preberal pohanské mýty. To pohanské mýty v sebe zachovávajú kúsky pravdy, ktoré sú v pamäti biblii. Tieto mýty skôr svedčia, aj keď mnohí sa nad tým nechcú zamyslieť a priznať, o **vše pamäti ľudstva**. Je to svedectvo toho, že niečo bolo spoločné. Len treba prísť k číslu obsahu tohto historického svedectva. **Serafim Rose podotýka, že Biblia je jedinečné, Bohom dané dielo, zatiaľ čo pohanské mýty sú plné príšer, oblúd a rozprávkových bytostí** (Cap 2019). Biblia hovorí o vzťahu k jedinému Bohu. Či azda tieto samotné mýty nie sú dôkazom živého biblického odkazu, keďže v mnohom sa podobajú biblickému učeniu? Nie je čudné, že zmienky o potope sa nachádzajú v 40 národoch v histórii ľudstva? Teda uvedomujeme si, že je tu zle kladený dôraz na historické fakty. Ak to otočíme tak vidíme, že pohanské mýty vlastne iba zachovávali štipky pravdy, ktoré si ľudstvo pamätalo vďaka ústnej tradícii, no dodalo k nim mnoho, čo už bolo iba výplodom ľudskej fantázie. Literárne pamiatky taktiež nie sú originálne texty, taktiež do nekonečna môžeme odhadovať možnosť ovplyvnenia iným národom. Taktiež musíme zohľadniť, že Biblia bola zapísaná neskôr, ako sa udiali jej udalosti. No to neznamená, že sa nestali. Udalosti, ktoré zachytávajú literárne pamiatky tiež sú podané neskôr, keďže to nie sú originálne texty ako sme spomínali. Tak prečo to vytykať Biblii? Či netreba hľadiť v absolútnej zhýralosti národov na národ hebrejský ako skutočne vyvolený Bohom, keďže v nich zohrávali veľkú váhu slová rodina, Boh a zákon? Nech si každý odpovie sám.

Austen Henry Layard Anglický Archeológ našiel pod závalmi piesku starobylé Ninive! Biblické Ninive, o ktorom sa historici vysmievali, že neexistuje.

Medzi rokmi 1925 – 1931 v meste Nuzi nachádzajúce sa v severnom Iraku bolo nájdených 20 000 hlinených tabuliek napísaných babylonským dialektom. Opisuje sa v nich doba patriarchálneho obdobia, čo pokladáme za utvrdzovanie nás v Biblickej histórii.

V roku 1906 Hugo Vinklér z Berlína našiel v Tureckom meste Boghazkoi 10 000 hlinených tabuliek, ktoré niesli informácie o starozákonných udalostiach.

Medzi rokmi 1929 – 1960 profesor Šefer organizoval vykopávky na mieste bývalého Ugaritu a našli chrámy zasvätené bohu Báloví a tým odkryli mnoho zo Starého zákona.

Medzi rokmi 1930 – 1960 sa našli v Sýrii tabuľky, ktoré boli písane starým semitským dialektom, ktorý je totožný s dialektom patriarchálneho obdobia.

Medzi rokmi 1937 – 1949 bolo nájdených 456 tabuliek datovaných do obdobia patriarchov, ktoré o tomto období podávali historické zmienky.

V roku 1976 bolo nájdených 15 000 tabuliek v Sýrii, ktoré hovoria o dobe kráľa Sargona. Sú napísane v staro-hebrejskom jazyku a podávajú správy o dobe kráľa Sargona ako aj biblických udalostiach (Джексон 2013).

A ďalšie množstvo archeologických vykopávok, ktoré tu nie je potrebné rozoberať, predovšetkým tie, ktoré svedčia o staro biblických udalostiach. Teda tieto historické svedectvá, nad ktorými sa musíme viac zamyslieť, že nimi sú, nám slúžia aby sme sa utvrdili v biblickej blahej zvesti Božej histórie.

Zoznam bibliografických odkazov:

KLÍMA, J.: Společnost a kultura starověké Mezopotamie. Praha 1962.

CAP, A.: Biblická Prahistoria. Prešov 2019. ISBN 978-80-555-2210-4.

KOCHAN, P.: Acta Patristica č. 17. Prešov 2017. ISSN 1338-3299.

ŠAFIN, J.: Zamyslenie Nad Dejinami Alebo o Práci Kresťanského Historika. Prešov 2005. ISBN 80-8068-351-4.

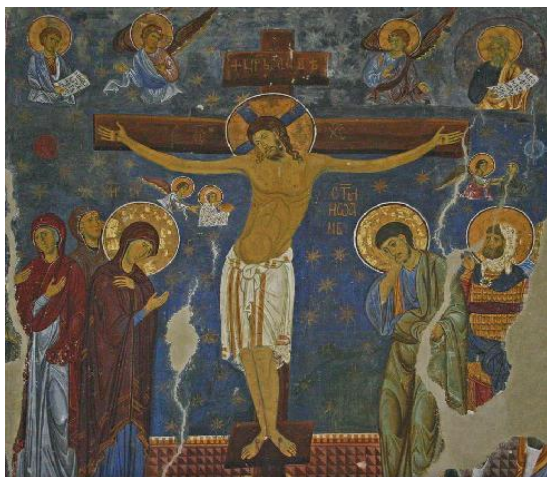
ФЛОРОВСКИЙ, Г. Пути Русского Богословия. Париж. 1937.

ДЖЕКСОН, У.: Изучение Библии в свете археологии. <https://azbyka.ru/> 2013.

TEOLÓGIA VYOBRAZENIA SVÄTÉHO KRÍŽA NA ZÁKLADE FRESKY „STUDENICKÉHO RASPJATIA“

Mikuláš PRUŽINSKÝ

Abstract: Each icon, whether depicting a saint, a biblical scene or the Holy Cross, is, among other things, a graphical representation of the Church dogmas and the Church Tradition. The individual components of the icon follow the exact rules (boundaries) within which the iconographer must move. However, everything outside the Tradition of Orthodox iconography and these rules already depends on the person of the iconographer. The final appearance of the icon (it should not be forgotten that the fresco is, in its essence, also an icon) is thus an intersection of the rules of the Church iconography, the Tradition and the personality of an iconographer. In my work I will deal with the theology of depicting of the Holy Cross, I will describe the Studenica Crucifixion fresco and I will explain the iconographer's procedure when writing an icon in a technological process called fresco.

Na začiatok treba povedať, že každá ikona je medzi inými jej funkciami, aj grafickým znázornením cirkevných dogiem a Cirkvej Tradície. Jednotlivé súčasti ikony sledujú presné dané pravidlá, v rámci ktorých sa musí ikonopisec pohybovať. Všetko, čo sa nachádza mimo Tradície pravoslávneho

ikonopisu a týchto pravidiel, už závisí na osobe ikonopisca. Konečný vzhľad ikony je teda prienikom pravidiel cirkevného ikonopisu, Tradí-

cie a osobnosti ikonopisca. Úcta k svätým ikonám a taktiež aj Krížu má v našej Cirkvi svoje nezastupiteľné miesto. Svätý Teodor Studita popisuje miesto Kríža a svätých ikon v Cirkvi takto: „Božstvo je prítomné taktiež vo vyobrazení svätého Kríža a iných svätých predmetoch, nie však skrz jednotu prirodzeností, pretože tieto predmety nie sú Božím Telom, ale vzhľadom k ich účasti na Božstve, tak, ako sú účastné aj blahodate a cti.“ (Uspenskij 2018) Vo svojej práci sa budem snažiť tieto znázornenia nielen identifikovať, ale ich aj popísať a náležite vysvetliť.

Miesto umiestnenia tejto fresky:

Freska Studenického raspiatia alebo Christovho raspiatia, čiže ukrižovania nášho Spasiteľa Isusa Christa sa nachádza v monastieri Studenica približne 39 kilometrov od mesta Kraljevo v centrálnom Srbsku.

Čo je to freska:

„Freska (z tal. *al fresco* – na čerstvo) je technika nástennej maľby zhotovovaná na vlhkej omietke. Maľovanie fresiek je technicky náročná práca. Minerálne pigmenty rozomleté vo vode alebo vápennej vode sa nanášajú priamo na čerstvú omietku na stene tak, aby sa farby vsiakli do podkladu. To znamená, že maliar musí pracovať rýchlo, aby omietka nezaschla, lebo potom je možné robiť už len drobné úpravy temperou. Vďaka tomuto špeciálnemu postupu je freska jednou z najtrvalejších nástenných maliarskych techník, ale takéto maľby sa nehodia do vlhkého prostredia.“ (anonym 2019)

Autor fresky:

Freska Studenického raspiatia bola napísaná v roku 1208/9.

Autor tejto fresky je neznámy, no darcu tejto fresky poznáme, bol ním veľký Srbský župan Štefan.

„Svätý Sáva, ako igumen monastiera našiel ikonopiscov, určil miesto pre fresky a dohliadal na celý priebeh prác. Hovorí o tom záznam napísaný v starosrbskom jazyku z roku 1209. V zázname sa spomína ktitor(darca) Studenice – župan Štefan Nemanja ako mních Simeon. Taktiež jeho traja synovia: srbský župan Štefan, knieža Vukan a na konci spomína svätý Sáva seba.“ (anonym 2019)

Znenie záznamu v starej srbčine: „СЕЙ ПРЕСВЯТОЙ ХРАМ ПРЕЧИСТОЙ ВЛАДЫЧИЦЫ НАШЕЙ БОГОРОДИЦЫ СОЗДАН ВСЕСЛАВНЫМ ВЕЛИКИМ ЖУПАНОМ И СВОЙСТВЕННИКОМ ГРЕЧЕСКОГО ЦАРЯ АЛЕКСЕЯ, СТЕФАНОМ НЕМАНЕЙ, ПРИНЯВШИМ АНГЕЛЬСКИЙ ОБРАЗ СИМЕОНОМ МОНАХОМ... ВЕЛИКОГО КНЯЗЯ ВУКАНА, ЛЕТА 1208/9, ИНДИКТА 12-ГО. И МЕНЯ, ЗДЕСЬ РАБОТАВШЕГО, ПОМЯНИТЕ, САВВУ ГРЕШНОГО.“ (anonym 2019)

Umiestnenie fresky raspjatia v chráme:

Freska sa nachádza v zadnej časti chrámu, nad dverami, ktorými sa prechádza z chrámového prítvora do chrámovej lode. Takéto umiestnenie je dosť atypické, pretože na tomto mieste sa v tradičnom chrámovom rozpise umiestňuje ikona Uspenia Presvätej Bohorodičky. Toto umiestnenie mohlo byť zvolené aj kvôli tomu, aby kňaz, ktorý sa obracal k ľuďom si uvedomoval svoju hriešnosť, aby videl pokoru Christa visiaceho na Križi a aby si uvedomoval komu slúži- nášmu Bohu!

Teológia raspjatia:

Freska Studenické raspjatie alebo aj ukrižovanie je plne v súlade s pravidlami tradičnej cirkevnej ikonografie ako po stránke teológie vyobrazenia ukrižovania, tak aj po stránke graficky – technologickej. Tradičná pravoslávna ikonografia má oproti západnému cirkevnému umeniu veľa odlišností a špeciálnych osobitostí. Medzi najviac signifikantné rozdiely patrí výraz na tvárach jednotlivých osôb umiestnených na ikone. Takto je to aj v prípade kompozície ukrižovania- Studenické raspjatie. Podľa Marčenka, autora štúdie o rozdieloch o medzi západnou a východnou ikonografiou, je východné, čiže Pravoslávne vyobrazenie tváre Christa a ostatných osôb pod svätým Krížom v duchu tropára sviatku Christovho Vzkriesenia: V hrobe si bol s telom, v podsvetí s dušou ako Boh, v raji s lotrom, a aj na tróne si bol, Christe, s Otcom a Duchom, pričom si ako neopísateľný všetko napĺňal. (Marčenko 2019) Tvár Christa je v súlade s Cirkevnou tradíciou pokojná. Christos z lásky k nám ľuďom dokončil svoju prácu na tejto zemi. Svojou smrťou nám daroval odpustenie hriechov a spolu s Ním večný život. Na tvárach

tých, ktorí stoja pod Krížom, môžeme pozorovať na jednej strane smútok, ktorý bol v tejto chvíli prirodzený, no na strane druhej nádej a vieru v Christovo Vzkriesenie.

Konkrétne:

Čo sa týka prítomnosti jednotlivých postáv a ich umiestnení na celej kompozícii, môžeme ich konštatovať za bežné. V centrálnej časti kompozície sa nachádza ukrižovaný Christos. Z pohľadu Christa sa po Jeho pravej strane nachádza Presvätá Bohorodička a po Christovej ľavej strane svätý apoštol a Evanjelista Ján. Títo dvaja boli verne pri Christovi počas celého Jeho účinkovania medzi nami a nezhadili Ho ani vo chvíli Jeho ukrižovania. Prejavili veľkú odvahu a poukázali aj na to, že ich nič neodradí z presvedčenia, že On je naozaj Christos, Syn živého Boha, ktorý prišiel na svet zachrániť nás hriešnikov.

Po Christovej ľavej strane sa nachádza aj stotník. Volal sa Longin (Velimirovič 2018) a svätý evanjelista Matúš, keď opisoval Christovo utrpenie na Kríži o tomto stotníkovi povedal: „Avšak stotník a tí, čo s ním strážili Isusa, keď videli zemetrasenie a všetko, čo sa dialo, veľmi sa preľakli a hovorili: bol to naozaj Boží Syn!“ Pod Christovým Krížom spolu s ďalšími dvoma vojakmi uveril v Christa a neskôr všetci traja zomreli mučeníckou smrťou.

Ďalej si môžeme všimnúť, že anjel privádza k pravému Christovmu boku ženu, ktorá je odetá do bieleho žiarivého svadobného rúcha. Táto žena je Novozákonná Cirkev. Podľa učenia našej Cirkvi, je Novozákonná Cirkev napájaná z Christovho boku, ktorý bol prebodnutý a tečie z neho Krv a Voda. Osoba ktorá znázorňuje Novozákonnú Cirkev má v rukách miskú, do ktorej tečie Christova Krv a voda. A symbolizuje to ešte jednu vec, človek je do Cirkvi prijímaný cez „vodu“, čiže cez svätú Tajinu Krstu a zároveň sa všetko v našej Cirkvi zapáčaťuje svätou Tajinou Prijímania. Každá svätá Tajina má byť završená svätým Prijímaním.

Po Christovej ľavej strane anjel odvádza starú ženu v stareckom rúchu. Táto žena symbolizuje Starozákonnú Cirkev a poukazuje na to, že Cirkev Starého Zákona už splnila svoju úlohu. Christos svojou smrťou na Kríži ukončil Starý Zákon a jeho pokračovateľom je Novozákonná Cirkev.

Po pravej strane je Slnko a po ľavej Mesiac. Mesiac znázorňuje Starozákonnú Cirkev a slnko Cirkev Novozákonnú. Rozdiel medzi Starou a Novozákonnou Cirkvou môžeme porovnať práve na príklade Slnka a Mesiaca. Slnko vydáva svoj svit ale Mesiac slnečný svit iba odráža. Nový Zákon má plnosť všetkého, no Starý Zákon mal plnosť iba z časti.

V spodnej časti celej kompozície, pod Krížom sa nachádza hrob praotca Adama. Podľa cirkevnej Tradície bol Christov Kríž postavený práve na jeho hrobe. Na hrob Adama padajú kvapky Christovej krvi, čím je znázornený fakt, že Christos Adamovi a aj všetkým ľuďom, ktorí činia pokánie, odpustil ich hriechy. Existuje pohľad, že ako v minulosti cisári červenou farbou, ktorá bola odjakživa kráľovskou, podpisovali vážnom milosť, tak aj Christos svojou nevinnou krvou nám „podpísal“ odpustenie našich hriechov, a tým nás zachránil od večnej smrti.

Nad Krížom sú vyobrazení svätí anjeli, ktorí sprítomňujú Nebeskú Cirkev a po ich stranách sú svätí proroci, ktorí majú na zvitkoch proroctvá o Christovi. Sú to proroci Veľkej soboty – Mojžiš a Izaiáš – a prinášajú vyjadrenie liturgického kontextu slávnostnej utrene. (Davidova 2019)

Celkové pozadie fresky tvorí tradičná modrá farba, na ktorej sú vyobrazené hviezdy. Modré farbivo, ktoré sa na tento účel používalo bolo veľmi drahé, historicky je známe, že sa „vyvažovalo“ zlatom. Modré pozadie sa v tradičnom ikonopise používa pri zobrazeniach celých postáv svätých, rôznych biblických udalostí a výjavov zo života svätých. To isté platí aj pre Studenické raspjatie. Zobrazenie jasných hviezd žiariacich nad Golgotou pripomína zatmenie Slnka, ktoré sprevádzalo ukrižovanie Spasiteľa. Podľa bohoslužobnej (liturgickej) tradície tieto znaky označujú tri body Svätej histórie: vyhnanie Adama z Raja, ukrižovanie a posledný súd. „Keď sa uzavrel raj, slnko skrylo svoje lúče, mesiac s hviezdami krvavo zažiaril, hory sa vystrašili a zachveli sa kopce,“ (litijná stichira Syropustnej nedele). (Davidova 2019)

Záverom

Cirkevné umenie, v našom prípade ikonopis, je časť života našej Cirkvi a tvorí veľmi dôležitú súčasť života každého kresťana. (Juliania 1998) Cirkev sa vždy snažila chápať človeka ako osobnosť, ktorá sa skladá z duše aj tela. Preto aj cirkevné umenie sa snaží človeku predlo-

žiť spásonosnú teológiu vyjadrenú vo farbách a tým naplniť aj jeho prirodzenú túžbu po estetike. Naša Cirkev v priebehu celej jej histórie nič dobré nezatracovala, ale naopak rozvíjala v blaho a spásu našich duší.

Cirkevný text

Svätému Krížu je venované veľké množstvo cirkevných bohoslužobných textov. Text, ktorý uvádzam, pochádza z utrene a vyjadruje obrovskú úctu celej Cirkvi k svätému Krížu.

Voskresěnje Christovo vídívše, poklonímjsja Svjatómu Hóspodu Iisúsu, Jedínomu Bezhríšnomu. Krestú Tvojemú poklanájemsja Christé, i svjatóje voskresěnje Tvoje pojém i slávim: Tý bo jesí Bóh náš, rázvi Tebé inóho ne znájem, ímja Tvoje imenújem. Priidíte vsí vírňiji, poklonímjsja svjatómu Christóvu voskresěnju: sé bo priíde Krestóm rádosť vsemú míru. Vsehdá blahoslovjášče Hóspoda, pojém voskresěnje Jehó: raspjátije bo preterpív, smérťiju smérť razruší.

Bibliografické odkazy:

USPENSKIJ. L. A., 2018. Teologie ikony. Olomouc. ISBN 978-80-907376-0-0.

Anonym, 2019. Распятие Христова – 1208/9 год [online]. [cit. 2019- 24-11].

Dostupné z: <http://www.manastirstudenica.rs/ru-index/#/raspece>

MARČENKO. D., О некоторых различиях католической и православной иконографии Распятия [online]. [cit. 2019- 24-11]. Dostupné z: <https://pravlife.org/content/raspyatie-obraz-smerti-ili-obraz-torzhestva-nad-smertyu>

VELIMIROVIČ. Nikolaj. sv., 2018. Ochridský Prológ. Prešov: Prešovská univerzita v Prešove, Pravoslávna bohoslovecká fakulta. ISBN 978-80-555-2050-6.

DAVIDOVA. M. G., 2019. Монументальная живопись Византии XIII-XIV вв. Росписи Студеницы [online]. [cit. 2019- 24-11]. Dostupné z: <https://www.portal-slovo.ru/art/44914.php>

JULIANIA. monachiňa., 1998. Труд иконописца. Svjato-Troickaja Sergieva Lavra

Anonym, 2019. Freska [online]. [cit. 2019- 24-11]. Dostupné z: <https://sk.wikipedia.org/wiki/Freska>

Veľkij sbórník., 2002. Metropolitná rada Pravoslávnej cirkvi na Slovensku

ŽIVÁ NÁDEJ

Štefan PRUŽINSKÝ, najml.

Abstract: „Blessed be the God...who...has begotten us again to a living hope...” (1 Peter 1:3) ...indeed, the power of this words and a hope that dwells in them is enormous. They touches the hearts of Christians, seeking for hope...and ultimately finding it. To be honest...the hope is really needed nowadays...so...let us find it together.

Jackovi Higginsovi (vlastným menom Henry Patterson), veľmi známemu a populárnemu britskému spisovateľovi, autorovi svetoznámeho bestselleru *„The Eagle Has Landed“* (*„Orol pristál“*), bola v jednom rozhovore položená otázka, čo by bol býval rád vedel, keď bol malý chlapec. Jeho odpoveď bola veľmi zarážajúca a nečakaná, avšak odhliadnuc od prvého dojmu priam brilantná. Higginsova odpoveď znela:

„To, že keď sa dostaneš na vrchol, nič tam nie je.“ (1)

Znie to zarážajúco? Áno. Znie to strašidelne a zúfalo? Iste. Znie to priam ateisticky? Nepochybne. Táto myšlienka je však prevratná a veľmi poučná pre všetkých veriacich kresťanov i neveriaci ľud. Tento muž zažil vo svojom živote mnohé. Od života *„človeka milión,“* (2) v najskromnejších podmienkach, v rodine, ktorú čoskoro po jeho narodení opustil otec, až po vrchol slávy svetoznámeho spisovateľa, ktorého najznámejšie dielo bolo dokonca sfilmované. Chýbala tomuto človeku viera a nádej v Boha alebo to bolo iba konštatovanie o vrchole svetskej slávy a popularity, na ktorom sa naozaj nič veľké a vysoké nenachádza? Jedná sa iba o beznádejné konštatovanie alebo je v tomto výroku skrytá aj veľká pravda a skúsenosť ľudstva? Akokoľvek boli Higginsové slová myslené, oba tieto varianty v sebe skrývajú hlboké poučenie a majú pre nás nedozerný, priam gigantický význam.

Áno, je pravda, že na vrchole svetskej slávy je toho málo na obdiv, cesta na jeho vrchol nestojí za dočasné výsledky a niekoľkoročnú popularitu, ktorú si človek do hrobu nevezme. Veľa ľudí na vrchole slávy upadajú do beznádeje, a takto na nás môžu pôsobiť i tieto slová...ako

plné beznádeje a zúfalstva. Človek vyšiel na vrchol všetkého, čo mohol alebo chcel dosiahnuť – a tam nič.

„A taký bude osud všetkých zabúdajúcich na Hospodina, lebo nádej bezbožníka zahynie. Nebude obývaný jeho dom, jeho príbýtok bude ako pavučina.“ (Jób 8, 13-14)

Nie je tajomstvom, že mnoho úspešných ľudí, ktorý dosiahli vo svojej sfére pôsobenia pomyselný „Olymp“, prichádza na akýsi bod zlomu. V tomto bode, v lepšom prípade, prehodnocujú celý svoj život, v tom horšom pomýšľajú na samovraždu, upadajú do depresie a nevidia ďalší zmysel svojho pôsobenia na zemi. Čo týmto ľuďom chýba? Týmto ľuďom chýba živá a reálna nádej. Nádej na niečo vyššie, večné, nevädnuce a nehynúce.

„Dobrorečený Boh a Otec nášho Hospodina Isusa Christa, ktorý nás podľa svojej veľkej milosti vzkriesením Isusa Christa z mŕtvych znovuzrodil pre živú nádej, pre nehynúce, nepoškvrnené a nevädnuce dedičstvo zachované v nebesiach pre vás, ktorých Božia moc prostredníctvom viery chráni pre spásu, pripravenú zjaviť sa v poslednom čase.“ (1 Peter 1, 3-5)

Іа҃кѣи҃зъ б҃гъ ѿ о҃цъ г҃аа на́шегѡ і҃иса х҃р҃та, ꙗ́кѡ по мно́зѡмъ своѣмъ мѡ́лѣти ꙗ́ко ꙗ́ко о҃бновѣ́и҃емъ і҃и҃зъ х҃р҃то́вымъ ѡ́ мѣ́ртѡвѡмъ, въ не́бесѣ́хъ не́пѡтѣ́рѣннѡ ѿ нескѡ́нечнѡ ѿ не́вѣда́емо, со́блѡда́емо на не́сѣ́хъ вѣ́къ вѣ́къ, ꙗ́кѡ сі́илоу б҃ж҃іею со́блѡда́емѡ ѿ҃че҃ ꙗ́ко вѣ́рѡ, въ сі́и҃е го́тѡвое і҃авѣ́и҃ти въ крѣ́ма по́слѣ́днее.

እቲ ንዘይሓልፍን ዘይረከስን ዘይጽምሉን ኣብ ሰማያት ተኣርኒብልኩም ዘሎ ርስቲ፡ ብናይ ዮሱስ ክርስቶስ ትንሳኤ ካብ ምውታት ብዝሒ ምሕረት ንህደው ተስፋ ብሓድሽ ዝወለደና ኣምላሽ፡ ኣቦ ንይታና ዮሱስ ክርስቶስ ይባረኽ፡ ንስኻትኩም ብሓይሊ ኣምላሽ ብእምነት ነቲ ብዳሕራይ ዘመን ኪገህድ ዘለዎ እተዳለወ ምድሓን ተሓሊኹም ኣሎኹም።

Tieto nádherné slová apoštola, ktoré uvádza na začiatku svojho listu, sú pre nás veľkým povzbudením. Povzbudením, ktoré nám odкрýva zmysel nášho pôsobenia na zemi a zbavuje nás beznádeje, o ktorej sme hovorili. Svätý Nikolaj Srbský vo výklade na tieto verše píše: *„Kto má mŕtvu nádej, bratia, a kto má živú? Mŕtva nádej je u toho, ktorá verí v bezduché veci; ale živú nádej nosí v sebe ten, kto sa nádeja na živého Boha.“* (3) Svätý apoštol Peter v ďalšom pokračovaní svojho listu píše: *„lebo všetci ľudia*

sú ako tráva a celá ich sláva ako kvet trávy. Tráva uschne, kvet opadne, ale Hospodínovo slovo ostáva naveky.”¹ (1 Pet 1, 24-25) Presne tak je to aj s mŕtvou nádejou o ktorej svätý Nikolaj hovorí. „Mŕtvu nádej má ten, kto sa nádeja na seba a druhých ľudí, živú nádej má však ten, kto sa nádeja na živého Boha. Okrem toho, mŕtvu nádej má aj ten, kto sa nádeja na šťastie a dobrý zdar v tomto krátkom prebývaní na zemi, bez toho, aby rozširoval svoju nádej aj za hrob. Ale živá nádej patrí tomu, kto sa nádeja na vzkriesenie a nesmrteľný život v kráľovstve nebeskom.” (3)

Nádej však nie je vec ľahko dosiahnuteľná, nádej je veľkým darom od Boha. Už v Starej zmluve, v tretej knihe Ezdraša je napísané: „Večná nádej je nám predpovedaná, my však, zanovití (tordošijní), sme sa urobili zbytočnými.” (3 Ez 7, 50) Hlavná časť tejto knihy bola s veľkou pravdepodobnosťou napísaná na prelome Starej a Novej zmluvy (4), z tohto výroku však vidíme, že i po niekoľko tisícročnej púti ľudstva spoločnosť nedošla do stavu, kedy by bola schopná túto živú nádej plne objasniť a dosiahnuť. Živá a úprimná nádej je vzácnym pokladom, zriedkavou perlou, ktorá sa často nevidí, avšak prináša veľké potešenie a rozširuje samu seba medzi tých, ktorí sú jej svedkami (hľadia na ňu, sú v jej prítomnosti resp. v prítomnosti ľudí, ktorým bola takáto živá nádej daná od Boha).

Veľmi krásny príklad takejto nádeje vidíme v jednom z najvýznamnejších diel slovenského psychologického románu ale aj slovenskej literatúry všeobecne – v diele Jozefa Cígera-Hronského *Jozef Mak*, ktoré sa síce na prvý pohľad môže javiť ako „oslava beznádeje,” pri hlbšom pohľade však prináša veľmi inšpiratívny príklad „nádeji v beznádeji”. V závere tohto diela je opisovaný dialóg medzi Jozefom Makom a jeho manželkou Julou, ktorá bola v tom čase na smrteľnej posteli. Tento dialóg prebehol len medzi nimi dvoma, nemal žiadnych svedkov, dokonca nebol ani úplne nahlas vypovedaný. Bol to dialóg ich srdiec, ich duší... V tomto tichom rozhovore zaznel prostý ale veľmi výstižný výrok:

„Veď ja teraz vidím, ako ma máš rád... Všetko vidím, a už je isté, Boh nám pomôže. Prečo by nám nepomáhal...?” (2)

¹ Pozri Iz 40, 6-8; Sir 14, 18; Jk 1, 10.

Kto by čakał takúto reč od ženy, ktorá bola celý život odstrkovaná a ponižovaná inými, ktorá prejavovala svoju lásku ku každému, jej láska však nie vždy bola úplne zreteľne opätovaná? Jej muž, Jozef Mak, životom extrémne ťažko skúšaný a ošľahaný človek, sa vyjadril síce stroho ale nie menej veľavravne: „*Boh nám pomôž, Julia.*“ (2) Nedá mi ešte nespomenúť to, že Julia niekoľko rokov za sebou, napriek veľkému odhováraniu zo strany dedinčanov, chodila do mesta vyčkávať na Jozefov príchod z vojenskej služby, čomu sa čudoval dokonca aj sám Jozef. Jeho služba sa totiž neplánovane predĺžila o niekoľko rokov a v očiach ľudí už „nebolo nádeje na jeho návrat.“ Julia však vo svojej neoblomnej a stále živej nádeji vytrvala až do konca. Vidiac takýto príklad živej nádeje, nemali by sme sa aj my, súc v oveľa priateľnejších a jednoduchších podmienkach, inšpirovať?

Zamyslime sa však ešte nad tým, ako bola táto nádej dosiahnutá, ako je táto nádej neustále dosahovaná a čo k nej vedie. Odpoveď na túto otázku nachádzame opäť u apoštola Petra. „*Boh...ktorý nás...vzkriesením Isusa Christa z mŕtvych znovuzrodil pre živú nádej.*“ (1 Pet 1, 3) Áno, táto nádej sa deje prostredníctvom Vzkriesenia Isusa Christa a deje sa neustále – na Svätej Liturgii, kde sa táto božská obeta neustále vykonáva, a ak sa na nej priamo – prostredníctvom Svätej Eucharistie zúčastňujeme, neprestajne robí našu nádej živou a nehasnúcou, takou ako o nej píše svätý apoštol Peter. Svätý Nikolaj Srbský o vzťahu medzi Vzkriesením a živou nádejou píše: „*Svojím Vzkriesením Hospodin vdýchol život do zvädnutej ľudskej nádeje, rozšíril ju za hrob, ukázal jej miesto určenia a taktiež aj záverečný (hlavný) plod za hrobom.*“ (3)

Na záver ešte uvediem slová svätého Jána Listvičníka, ktorý sa takýmito nádhernými slovami vyjadruje o nádeji:

„*Sila lásky je v nádeji; pretože nádejou očakávame dary (odplatu) lásky.*“
(5)

Bibliografia:

1. Egner, David C. What's Missing. *Our Daily Bread*. 9 júl 1996 r.
2. Čiger-Hronský, Jozef. *Jozef Mak*. б.м. : Matica slovenská, 1933.
3. Велимирович, Николай святитель. *Охридский пролог*. б.м. : Новое Небо, 2018. ISBN 978-5-907029-93-4.

4. **Лопухин, А.П.** Толковая Библия. Петербург : б.н., 1913. Т. Том 7А.
5. **Лествичник, Иоанн преп.** Лествица. б.м. : Данилов мужской монастырь. Даниловский благовестник, 2014. ISBN 978-5-89101-548-7.

Slovenská biblická spoločnosť © www.biblickaspolocnost.sk Slovenský ekumenický preklad, 4. opravené vydanie, 2018. Dostupné z: <https://biblia.sk>

doc. ThDr. Ján Husár, PhD. (ed.)

“BIBLIA A WSPÓŁCZESNOŚĆ”

– TEOLOGICZNE, KANONICZNE, SOCJALNE
I SPOŁECZNE PRZESŁANIE BIBLI DLA WSPÓŁCZESNOŚCI –

IV. rocznik

GORLICE – ZAGÓRZANY

25. 11. 2019

Recenzja:

J.E. Abp ThDr Paisjusz (Martyniuk), PhD.

Ks. ThDr Roman Dubec, PhD.

prof. ThDr. Milan Gerka, CSc.

prof. ThDr. Ján Šafin, PhD.

Skład: doc. ThDr. Ján Husár, PhD.

Rok wydania: 2019

Ilość stron: 177

Wydawca: Diecezjalny ośrodek Kultury Prawosławnej
ELPIS v Gorlicach

ISBN 978-83-63055-40-0